

Riksdagens protokoll 1999/2000:80

Onsdagen den 15 mars

Kl. 09.00 – 17.59
19.00 – 20.55

1 § Utökning av antalet extra suppleanter i EU-nämnden

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, på begäran av Västerpartiets riksdagsgrupp, tillstyrkt att antalet suppleanter i EU-nämnden skulle utökas från 27 till 28.

Kammaren medgav denna utökning.

2 § Val av extra suppleant i EU-nämnden

Företogs val av extra suppleant i EU-nämnden.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i EU-nämnden
Sven-Erik Sjöstrand (v)

3 § Ny riksdagsledamot, m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från Valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till Valprovsningsnämnden har från Riksskatteverket inkommit bevis om att Margareta Cederfelt (m), Hägersten, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 maj 2000 sedan Ulf Kristersson (m) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Från Riksskatteverket har också inkommit protokoll angående utseende av ersättare.

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och protokollet angående ersättare och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 19 kap. 11 § vallagen.

Stockholm den 14 mars 2000

Lars Tottie

Kerstin Siverby

4 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 9 mars.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1999/2000:Ju16–Ju22 till justitieutskottet

6 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 8 mars

SkU13 Allmänna motioner om inkomstskatter m.m.

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för inkomstbeskattningen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

4. res. 3 (c)

5. res. 4 (fp)

Förberedande votering 1:

Kammaren biträdde res. 3 genom uppresning.

Förberedande votering 2:

38 för res. 2

17 för res. 3

256 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 3:

72 för res. 1

38 för res. 2

202 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

170 för utskottet

73 för res. 1

70 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 15 mp

För res. 1: 73 m

Avstod: 38 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 4 (reseavdrag)

1. utskottet
2. res. 11 (c)

Votering:

177 för utskottet
19 för res. 11
117 avstod
36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 31 v, 12 fp, 15 mp
För res. 11: 1 v, 17 c, 1 fp
Avstod: 72 m, 5 v, 38 kd, 2 fp
Frånvarande: 12 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 8 (ökade levnadskostnader vid dubbel bosättning)

1. utskottet
2. res. 14 (s, mp)

Votering:

180 för utskottet
132 för res. 14
2 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 73 m, 36 v, 38 kd, 17 c, 15 fp
För res. 14: 116 s, 1 v, 15 mp
Avstod: 2 s

Frånvarande: 12 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Margareta Israelsson (s) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Lena Olsson (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 10 (bilar som används som arbetsredskap)

1. utskottet
2. res. 17 (v)

Votering:

163 för utskottet
38 för res. 17
111 avstod
37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 3 m, 16 c, 11 fp, 14 mp
För res. 17: 37 v, 1 c
Avstod: 68 m, 38 kd, 4 fp, 1 mp
Frånvarande: 12 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 14 (ideellt skadestånd)

1. utskottet
2. res. 22 (v, c, fp)

Votering:

240 för utskottet

67 för res. 22

4 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 kd, 1 c, 1 fp, 10 mp

För res. 22: 37 v, 16 c, 14 fp

Avstod: 4 mp

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 2 mp

Nikos Papadopoulos (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 24 (arbetsgivaravgift på ideella föreningars ersättning till ledare, m.m.)

1. utskottet
2. res. 28 (v)

Votering:

236 för utskottet

37 för res. 28

40 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 73 m, 17 c, 14 fp, 13 mp

För res. 28: 37 v

Avstod: 38 kd, 1 fp, 1 mp

Frånvarande: 12 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU14 Allmänna motioner om företags- och kapitalbeskattning

Mom. 1 (skattenivå i företaget, resultatutjämning)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd)

Votering:

204 för utskottet

110 för res. 1

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 1 m, 37 v, 17 c, 15 fp, 15 mp

För res. 1: 72 m, 38 kd

Frånvarande: 12 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Lennart Fridén (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (ägarbeskattning, m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd, c, fp)

Votering:

171 för utskottet

143 för res. 2

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 37 v, 15 mp

För res. 2: 73 m, 38 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 12 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 3–17

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU15 Allmänna motioner om mervärdesskatt

Mom. 1 (turistnäringen, serveringstjänster, m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

202 för utskottet

73 för res. 1

39 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 37 v, 16 c, 15 fp, 15 mp

För res. 1: 73 m

Avstod: 38 kd, 1 c

Frånvarande: 12 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 2 (böcker)

1. utskottet

2. res. 3 (m, kd, fp)

Votering:

181 för utskottet

128 för res. 3

5 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 34 v, 15 c, 13 mp

För res. 3: 73 m, 38 kd, 1 c, 15 fp, 1 mp

Avstod: 3 v, 1 c, 1 mp

Frånvarande: 12 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Tasso Stafilidis (v) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha rösta ja.

Mom. 3-11

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Prot.
1999/2000:80
15 mars

SkU16 Allmänna motioner om punktskatter

Mom. 1 (energibeskattningsens allmänna inriktning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

159 för utskottet

72 för res. 1

80 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 3 c, 1 mp

För res. 1: 72 m

Avstod: 37 kd, 14 c, 15 fp, 14 mp

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 5 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 2 (jordbrukets energi- och miljöskatter)

1. utskottet

2. res. 5 (kd)

Votering:

187 för utskottet

39 för res. 5

87 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 17 c, 15 mp

För res. 5: 1 m, 38 kd

Avstod: 72 m, 15 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 6 (biodrivmedel)

1. utskottet

2. res. 11 (c)

Votering:

256 för utskottet

18 för res. 11

37 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 73 m, 37 v, 15 fp, 14 mp

För res. 11: 1 kd, 17 c

Avstod: 37 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 2 mp

Birger Schlaug (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 11 (införelse för privat bruk, m.m.)

1. utskottet

2. res. 16 (m)

Votering:

238 för utskottet

71 för res. 16

1 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 37 v, 38 kd, 17 c, 14 fp, 15 mp

För res. 16: 71 m

Avstod: 1 m

Frånvarande: 14 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 13 (båtskatt)

1. utskottet

2. res. 19 (v)

Votering:

156 för utskottet

42 för res. 19

113 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 3 m, 17 c, 14 fp, 9 mp

För res. 19: 37 v, 5 mp

Avstod: 3 s, 70 m, 38 kd, 1 fp, 1 mp

Frånvarande: 15 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU10 Några aktiebolagsrättsliga frågor

Mom. 2 (könskvotering i bolagsstyrelser)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

259 för utskottet

50 för res. 1

1 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 37 kd, 17 c, 14 fp, 1 mp

För res. 1: 37 v, 1 kd, 12 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 3 fp, 2 mp

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 3 (redovisning av könsfördelning)

1. utskottet

2. res. 2 (kd, m)

Votering:

202 för utskottet

110 för res. 2

1 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 17 c, 15 fp, 15 mp

För res. 2: 73 m, 37 kd

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU11 Vissa ersättningsrättsliga frågor (förnyad behandling)

Mom. 1 (felaktig myndighetsinformation)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 2 (ansvaret vid frihetsberövanden)

1. utskottet

2. res. 2 (v, fp)

Votering:

259 för utskottet

53 för res. 2

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 73 m, 38 kd, 17 c, 13 mp

För res. 2: 37 v, 14 fp, 2 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 5 (ersättning för kränkning)

1. utskottet

2. res. 3 (kd, m, c)

Votering:

185 för utskottet

128 för res. 3

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 15 fp, 15 mp

För res. 3: 73 m, 38 kd, 17 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 8 (ansvar för genmodifierade organismer)

1. utskottet

2. res. 6 (c)

Votering:

281 för utskottet

31 för res. 6

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 73 m, 37 v, 38 kd, 14 fp, 1 mp

För res. 6: 17 c, 14 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 12 (kollektiva försäkringar)

1. utskottet

2. res. 8 (kd)

Votering:

274 för utskottet

38 för res. 8

1 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 37 v, 17 c, 15 fp, 15 mp

För res. 8: 1 m, 37 kd

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

7 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 9 mars

KrU8 Radio och TV

Mom. 1 (public service-uppdragets innehåll)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

225 för utskottet

73 för res. 1

15 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 38 kd, 3 c, 15 fp, 14 mp

För res. 1: 73 m

Avstod: 14 c, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 2 (ökat digitalt frekvensutrymme och nya programkanaler för SVT och SR)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

276 för utskottet

37 för res. 3

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 73 m, 38 kd, 17 c, 15 fp, 15 mp

För res. 3: 37 v

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 4 (synskadades tillgång till SVT:s program)

1. utskottet

2. res. 5 (kd, m, c, fp)

Votering:

168 för utskottet

143 för res. 5

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 36 v, 15 mp

För res. 5: 73 m, 38 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 14 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 5 (hörselskadades och dövas tillgång till SVT:s program)

1. utskottet

2. res. 6 (kd, m, c, fp)

Votering:

170 för utskottet

142 för res. 6

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 15 mp

För res. 6: 72 m, 38 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 9 (forskning om sexualiserat våld i olika medieformer)

1. utskottet

2. res. 10 (kd, c, mp)

Votering:

242 för utskottet

71 för res. 10

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 73 m, 37 v, 14 fp
För res. 10: 38 kd, 17 c, 1 fp, 15 mp
Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 13 (SVT:s och SR:s satsningar på ny teknik)

1. utskottet
2. res. 12 (m, fp)

Votering:

223 för utskottet

89 för res. 12

1 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 36 v, 38 kd, 17 c, 14 mp

För res. 12: 73 m, 15 fp, 1 mp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Lars Bäckström (v) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 21 (nordiska TV-sändningar)

1. utskottet
2. res. 18 (m, v, mp)

Votering:

186 för utskottet

126 för res. 18

1 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 m, 38 kd, 16 c, 14 fp

För res. 18: 72 m, 37 v, 1 c, 1 fp, 15 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 22 (en fristående film- och TV-fond)

1. utskottet
2. res. 19 (mp, fp)

Votering:

270 för utskottet

30 för res. 19

13 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 73 m, 24 v, 38 kd, 17 c

För res. 19: 15 fp, 15 mp

Avstod: 13 v

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 23 (statsbidrag till Öppna kanaler)

1. utskottet

2. res. 20 (mp)

Votering:

298 för utskottet

15 för res. 20

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 73 m, 37 v, 38 kd, 17 c, 15 fp

För res. 20: 15 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU4 Vägverket, Banverket och miljön

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU6 Vissa fastighetsrättsliga frågor

Mom. 1 (jordförvärvslagen)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, c, fp, mp)

Votering:

226 för utskottet

86 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 36 v

För res. 1: 1 m, 38 kd, 17 c, 15 fp, 15 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 4 (tredimensionell fastighetsbildning)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd, c, fp)

Votering:

170 för utskottet

143 för res. 2

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 15 mp

För res. 2: 73 m, 38 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 6 (ortnamnskydd i fastighetsbildningslagen)

1. utskottet

2. res. 3 (c)

Votering:

291 för utskottet

21 för res. 3

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 37 v, 38 kd, 13 fp, 14 mp

För res. 3: 1 m, 17 c, 2 fp, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Anna Lilliehöök (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Mom. 8 (avskaffande av den kommunala förköpsrätten)

1. utskottet

2. res. 5 (m)

Votering:

241 för utskottet

71 för res. 5

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 2 m, 37 v, 38 kd, 16 c, 15 fp, 15 mp

För res. 5: 71 m

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 1 mp

Nils Fredrik Aurelius (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU7 Plan- och byggfrågor

Mom. 1 (bygganmälan m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

275 för utskottet

37 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 73 m, 38 kd, 17 c, 15 fp, 15 mp

För res. 1: 37 v

Frånvarande: 14 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 7 (utvärdering av kommunernas flexibilitet i planeringen)

1. utskottet
2. res. 5 (m, kd, c, fp)

Votering:

166 för utskottet

146 för res. 5

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 14 mp

För res. 5: 3 s, 73 m, 38 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 2 mp

Ann-Marie Fagerström, Håkan Juholt och Agneta Ringman (alla s) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 8 (informations- och samrådspåikt inför markarbeten)

1. utskottet
2. res. 6 (m, kd, c, fp)

Votering:

168 för utskottet

142 för res. 6

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 37 v, 15 mp

För res. 6: 73 m, 37 kd, 17 c, 15 fp

Frånvarande: 15 s, 9 m, 6 v, 5 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 9 (handelsändamålet i detaljplan)

1. utskottet
2. res. 7 (m, kd)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 12 (kommunala servicezoner)

1. utskottet
2. res. 12 (m)

Votering:

237 för utskottet

72 för res. 12

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 37 v, 38 kd, 16 c, 14 fp, 15 mp

För res. 12: 72 m

Frånvarande: 14 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 13 (boendeplaneringsprogram m.m.)

1. utskottet
2. res. 13 (v)

Votering:

276 för utskottet

36 för res. 13

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 73 m, 1 v, 38 kd, 17 c, 15 fp, 15 mp

För res. 13: 36 v

Frånvarande: 14 s, 9 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Andre vice talman Eva Zetterberg (v) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Mom. 16 (äldreboende)

1. utskottet
2. res. 17 (kd, c)

Votering:

257 för utskottet

55 för res. 17

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 37 v, 15 fp, 15 mp

För res. 17: 38 kd, 17 c

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 17 (barns intressen)

1. utskottet
2. res. 18 (c)

Votering:

290 för utskottet

20 för res. 18

2 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 37 v, 38 kd, 14 fp, 12 mp

För res. 18: 17 c, 1 fp, 2 mp

Avstod: 1 m, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 21 (kommunal planering och företagande)

1. utskottet
2. res. 22 (fp)

Votering:

297 för utskottet

15 för res. 22

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 72 m, 37 v, 38 kd, 17 c, 15 mp
För res. 22: 15 fp
Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 24 (natur- och kulturmiljövården)

1. utskottet
2. res. 25 (mp)
Votering:
297 för utskottet
15 för res. 25
37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 73 m, 36 v, 38 kd, 17 c, 15 fp
För res. 25: 15 mp
Frånvarande: 13 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 2 fp, 1 mp

Mom. 28 (bullerfrågor)

1. utskottet
2. res. 28 (mp)
Votering:
292 för utskottet
16 för res. 28
41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 115 s, 71 m, 37 v, 38 kd, 16 c, 14 fp, 1 mp
För res. 28: 1 m, 1 c, 14 mp
Frånvarande: 16 s, 10 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 3 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Lönebildning och
arbetsrätt*

8 § Lönebildning och arbetsrätt

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 1999/2000:AU5
Lönebildning och arbetsrätt (prop. 1999/2000:32).

Anf. 1 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Under ett kvarts sekel steg de nominella lönerna betydligt snabbare i Sverige än i vår omvärld. Samtidigt höjdes skatter och arbetsgivaravgifter kraftigt. Mellan 1970 och 1995 ökade de svenska företagens lönekostnader med 800 %. Men det blev väldigt lite kvar i våra plånböcker när skatt och inflation hade tagit sitt. I stället ledde dessa höga lönelyft till en snabb inhemsk inflation. De ledde till att vi förlorade konkurrenskraft, och de ledde till upprepade devalveringar. För varje gång blev Sverige fattigare. Från att 1970 ha haft den tredje högsta brut-

tonationalprodukten per capita i världen hade vi 1998 halkat ned till 18:e plats.

Under 1990-talet har vi brutit den negativa spiralen av skenande löner och priser. Men det innebär inte att lönebildningen fungerar problemfritt. Vi har fortfarande högre generella löneökningar i Sverige än vad man har i våra konkurrentländer. Vi har framför allt en allt för dålig anpassningsförmåga och flexibilitet i vår inhemska svenska lönebildning. Vi ser nu på arbetsmarknaden alltför flaskhalsproblem, vi ser hur de regionala obalanserna ökar och vi kan tydligt iaktta att den svenska lönebildningen inte klarar av att bidra till balans på olika delar av arbetsmarknaden. Ta byggsektorn som ett exempel. På de få orter där det byggs ökar löneglidningen i dag mycket kraftigt. Samtidigt är det totala byggandet fortfarande lågt, och byggarbetslösheten hög.

Lönebildningen handlar om prissättning på arbete. Det är ett viktigt signalsystem i samhällsekonomin. Det är ju det som ger ekonomins aktörer information om hur kostnader, utbud och efterfrågan förändras, och det är efter de signalerna man reagerar och förändrar sitt beteende. Det är naturligtvis viktigt att detta signalsystem fungerar. I ett fungerande signalsystem ligger också att lönebildningen måste stimulera, utveckla och motivera individerna. Det måste löna sig att förkovra sig och att utveckla sin kompetens. Den som gör ett bra jobb måste få bra betalt.

Hur lönebildningen fungerar kommer i framtiden, precis som under 70- och 80-talets förlorade år, att ha en avgörande betydelse för vår välfärdsutveckling. Fungerar inte lönebildningen och signalsystemet i ekonomin kommer vi att få svårare att bibehålla en uthållig hög tillväxt. Vi kommer att få svårare att erbjuda nya jobb till de människor som i dag står utanför arbetsmarknaden.

Allt detta vet regeringen om. Statsrådet Sahlin är här, vilket jag tror att vi alla sätter värde på. Mona Sahlin vet om detta, och regeringen vet om det. Man har t.o.m. gett ut en skrift, *Nu gäller det jobben – lönebildningen i Sverige inför ett avgörande prov*, som innehåller en massa kloka tankar och synpunkter kring lönebildningen och hur den ska fungera.

Trots den vällovliga skriften har denna regering, i likhet med så många tidigare, gjort föga åt saken. Den proposition som vi ska ta ställning till senare i dag är väldigt innehållslös – det bidde knappt mer än en tumme. Det är en proposition som väsentligen handlar om två saker; obetydligt förlängda varseltider och inrättande av ett nytt medlingsinstitut. Det sistnämnda kommer i bästa fall inte att ha någon nämnvärd betydelse alls för lönebildningens funktionssätt, och i sämsta fall att innebära att vi tar några små steg mot mer av en statlig inkomstpolic i vårt land.

Trots allt som sägs i skriften uteblir alla strukturella reformer med anknytning till arbetsmarknaden. Återigen skjuter man alla sådana förändringar på framtiden.

Nu kan man naturligtvis säga som Hans Andersson alldeles strax kommer att säga, nämligen att det inte behövs några strukturella reformer. Det går ju bra för Sverige. Vi har tillväxt. Det skapas nya jobb. Varför bråkar Moderaterna?

Sanningen är ju den att det kanske är just i det ganska gynnsamma ögonblick som vi nu befinner oss som vi har anledning att försöka få till stånd de strukturella reformer som under en följd av år har uteblivit på

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

arbetsmarknadsområdet, men som det är så viktigt att vi tar itu med om vi ska kunna möta en sämre konjunktur i morgon eller övermorgon.

Jag skulle vilja peka på det som vi moderater uppfattar som fyra huvudproblem med regeringens förhållningssätt.

Det första problemet är inte nytt. Det har vi sett flera gånger förut med socialdemokratiska regeringar. Regeringen vill inte ta sitt ansvar för lönebildningen. Man återkommer hela tiden i den här propositionen, liksom tidigare, till att lönebildningen väsentligen är parternas ansvar. Det är klart att avtal är bättre än lagstiftning. Jag håller gärna med om det. Men det innebär inte och kan inte leda till slutsatsen att arbetsmarknaden och lönebildningen är ett sådant exklusivt område att staten där helt ska dra sig tillbaka. Jag menar tvärtom att det är självklart att regering och riksdag har precis samma ansvar på det här samhällsområdet för att med lagstiftning ange de grundläggande spelreglerna och de ramar inom vilka aktörerna har att hålla sig. Det här understryks för övrigt också av att om lönebildningen fungerar dåligt drabbar det välfärden för alla samhällsmedborgare och inte bara för dem som företräds av arbetsmarknadens parter.

Det andra problemet som jag vill peka på är att regeringen inte är opartisk i förhållande till de olika parterna på arbetsmarknaden. I praktiken menar jag, och jag är inte ensam om att mena det, att Socialdemokraterna och regeringen har tilldelat LO en vetorätt. Landsorganisationen och Hans Andersson har tillsammans i stort sett slaktat det som var innebörden av den utredning som före generaldirektören Öberg gjorde och som har legat till grund för den här propositionen.

I dag kan man notera att den huvudsakliga skiljelinjen faktiskt inte längre går mellan SAF å ena sidan och LO, TCO och SACO å den andra sidan. I väldigt många hänseenden går skiljelinjen i dag mellan å ena sidan LO och å andra sidan SACO, TCO och arbetsgivarna. Det är LO som i strid med övriga huvudorganisationer på arbetsmarknaden har velat tilldela det nya medlingsinstitut som föreslås i den här propositionen en normerande och samordnande roll på arbetsmarknaden. Det är LO som i strid med SAF, SACO och TCO har vägrat att bejaka en mer lokal och decentraliserad lönebildning. Det var Landsorganisationen som spräckte samtalen med de övriga huvudorganisationerna om en allians för tillväxt för drygt ett år sedan, och man gjorde det genom LO:s kompromisslösa krav på att centralorganisationerna ska spela en roll i löneförhandlingarna. Det är en ståndpunkt som inte delas av SACO, TCO och SAF.

Det har gått så långt att SACO och arbetsgivarna gemensamt skrev till arbetsmarknadsutskottet inför vår behandling av regeringens proposition. Man skrev: ”Vi vill fästa uppmärksamhet på den anmärkningsvärda beredning som därefter har ägt rum när det gäller förslagen i den nu aktuella lagrådsremissen. Regeringen har på punkt efter punkt fallit efter från kritik från LO. Det har kunnat noteras av envar genom den rapportering som förekommit i medierna under senare tid. Först sedan LO förklarade sig nöjd har ett slutligt förslag kunnat presenteras.”

SACO och SAF fortsatte i skrivelsen: ”Det är därför enligt vår uppfattning inte acceptabelt att regeringen på det sätt som nu skett för en dialog med enbart LO och dessutom tilldelar LO en vetorätt. Detta gäller i särskilt hög grad om man dessutom betänker att lönebildningens funktionsätt ytterst har betydelse för alla medborgare. Genom att ge en part

avgörande inflytande över spelreglerna för lönebildningen äventyras legitimiteten för avtalsförhandlingarna och kollektivavtalen som lönebildningsinstrument.”

Det är ord och inga visor, fru talman.

Moderaterna, Centern, Folkpartiet och Kristdemokraterna ville under utskottsarbetet att organisationerna skulle få komma till utskottet och utveckla sina synpunkter. Det förvägrade en majoritet i utskottet oss. Vi har i ett särskilt yttrande i betänkandet protesterat mot den handläggningen och mot det synnerligen ovanliga parlamentariska beteendet att en majoritet förvägrar minoriteten ett sådant inslag i beredningen, i all synnerhet som det inte på något sätt hade försenat utskottets behandling av ärendet. Jag vill gärna till protokollet understryka den protest som vi har avgett.

Den tredje punkten där jag tycker att det är ett problem med regeringens förhållningssätt är lite grann en parallell till följsamheten mot Landsorganisationen. Det gäller den centralistiska syn som jag menar att regeringen har på lönebildningen. Hela propositionen är snäv. Den handlar egentligen bara om förhandlingssystemet och om hur man ska hålla de generella löneökningarna nere på en rimlig nivå.

Sveriges framtid ligger naturligtvis inte i låga löner utan i marknadsanpassade löner. Då duger det inte med de traditionella centrala lönenormerna för hela arbetsmarknaden. I dag sker lönebildningen alltmer på marknadsmässiga villkor och är relativt oberoende av centrala kollektivavtal. 40 % av företagen med 50 % av de anställda omfattas för övrigt över huvud taget inte av kollektivavtal utan står utanför kollektivavtalssystemet. Det viktiga är att lönebildningen har blivit och kommer att bli alltmer lokal.

I den privata sektorn sker den redan i stor utsträckning på bransch- och företagsnivå. Även uppgörelser om sådana saker som arbetstider och kompetensutveckling sker i dag ute i företagen. Detta leder alltså till nya samarbetsformer där det tydligaste exemplet naturligtvis är industriavtalet. Det leder också till nya anställningsformer och nya ersättningsformer som suddar ut många traditionella gränser mellan anställda, uppdragstagare och delägare. Jag tror att det är viktigt att även regeringen bejaktar den här utvecklingen.

Den fjärde och sista punkten där jag tycker att det finns fog för att kritisera regeringen är det snäva synsätt man anlägger. Detta är som sagt inte en proposition om lönebildning. Det är en proposition om medlingsfunktionen på arbetsmarknaden.

Löneförhandlingar sker inte i ett vakuum. Därför menar jag att det är fel när regeringen försöker att skjuta över allt ansvar för lönebildningen på parterna. Sanningen är ju att staten, regering och riksdag, i alla avgörande hänseenden bestämmer förutsättningarna för lönebildningen. Därför menar vi att det behövs reformer på en rad olika områden om man ska kunna understödja en sund lönebildning och underlätta en uthållig och stabil tillväxt.

Tillsammans med Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna har vi i reservation 2 i betänkandet angett hur vi ser på lönebildningsproblematiken. Vi har också angett olika områden där vi menar att det är viktigt att reformer vidtas.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Det gäller skattepolitiken. Vi behöver lägre skatter på arbete, minskade skattekilor och slopad dubbelbeskattning. Det är klart att lönebildningen inte underlättas av att politikerna gör anspråk på större delen av de pengar som medborgarna förtjänar.

Vi tar upp lönestrukturfrågorna där sammanpressade lönestrukturer har försvagat sambandet mellan kompetens å ena sidan och den lön man får för arbetet å andra sidan. Vi understryker att utbildning måste få löna sig.

Vi tar upp reservationslönerna. Det är ett problem att staten håller uppe dem, dvs. den lönenivå som krävs för att det ska löna sig att ta ett arbete jämfört med att låta bli att ta arbetet. Det är ett problem att de hålls uppe på en sådan nivå att det utestänger stora grupper av lågutbildade, invandrare och ungdomar från arbetsmarknaden.

Vi tar upp arbetslöshetsförsäkringen där det också i ett lönebildningshänseende är ett problem att arbetslöshetsförsäkringen alltmer har kommit att utvecklas mot en sorts medborgarlön för dem som har lyckan att vara inne på arbetsmarknaden.

Slutligen pekar vi också på behovet av en modernisering av det arbetsrättsliga regelverket. Jag ska avsluta med att något kort beröra några av de moderata synpunkterna på arbetsrätten.

Vi, lika lite som någon annan, ifrågasätter den grundläggande konflikträtten. Däremot är reglerna gamla. De stammar egentligen alla från industrialismens barndom. De framstår i en del avseenden som förlegade. Dagens ekonomi är ju väsentligt mycket mer integrerad än gårdagens. Företagen är oändligt mycket mer sårbara och knutna till varandra än tidigare. Det har förändrat balanspunkten i de konfliktregler som vi har ärvt från gårdagen. Det är i dag fullt möjligt att lamslå en hel bransch genom att ta ut några enstaka nyckelpersoner i konflikt. I realiteten kan motparten inte heller utlösa de motåtgärder som i teorin står till förfogande, eftersom de ekonomiska skadorna blir alltför omfattande.

Mot den här bakgrunden tror vi att det behövs förändringar i arbetsrätten för att återställa en grundläggande balans i konfliktreglerna mellan parterna, något som i sin tur är ägnat att främja och medverka till en sund lönebildning. Jag vill peka på tre åtgärder som jag skulle vilja säga är särskilt angelägna.

Det första är att införa en proportionalitetsregel i medbestämmandelagen, en regel som innebär att det vid illegala konflikter ska finnas en rimlig proportion mellan en stridsåtgärds omfattning och den skada som stridsåtgärden medför för motparten. Vi tycker också att det ska finnas en rimlig proportion mellan stridsåtgärdens omfattning och syftet med åtgärden. Den första punkten tar sikte på nålsticksåtgärder där man lamslår en omfattande verksamhet genom att ta ut enstaka personer i konflikt. Den andra punkten tar sikte på väldigt omfattande åtgärder som vidtas trots att det bara är begränsade fördelar som man försöker uppnå.

Det andra som är väsentligt – och där har vi fått en majoritet bakom oss i utskottet – gäller förbud mot stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag. Det är en fråga som jag också tycker har vad jag kan kalla en moralisk aspekt. Det framstår inte som rimligt att det ska vara tillåtet att vidta stridsåtgärder mot ett litet företag i syfte att framtinga kollektivavtal när det inte finns några anställda i företaget. Vi hoppas att om det inte

trycks fel på knapparna kunna kl. 16.10 i dag fatta ett beslut om att återinföra förbudet mot sådana konfliktåtgärder.

Det tredje som är väsentligt är införande av ett förbud mot sympatiåtgärder. I normalfallet grundas konflikträtten på att det inte finns ett gällande avtal mellan de två parterna, men vid sympatiåtgärder är det precis tvärtom, nämligen så att det finns ett sådant avtal. Vi menar att grundregeln då bör vara att det avtalet ska hållas. Det framstår som orimligt att en utomstående part som har träffat kollektivavtal, kanske efter stridsåtgärd i de egna förhandlingarna, sedan helt oförskyllt ska drabbas av sympatiåtgärder på grund av en intressekonflikt vid ett helt annat företag.

Med de här orden, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid utskottets betänkande. Det innebär naturligtvis inte att vi inte står bakom också övriga motioner som vi moderater har väckt ensamma eller tillsammans med övriga partier, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 2 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jo, Mikael Odenberg, jag vet nog varför ni är så missnöjda på den moderata kanten. Det är ju så att lönebildningen i dag fungerar bra i Sverige. Vi har en bättre reallönetillväxt än vad vi har haft på många år. Inflationen är lägre än i nästan varje konkurrentland. Ni är missnöjda därför att ni inte orkar eller kan utnyttja frågan om sysselsättning eller inflation för angrepp. Jag vet att det är i besvikelsen över att ni inte har lyckats rubba makten till förmån för kapitalägarna.

Arbetsrätten handlar i grunden om makten och motvikten till äganderätten och marknadskrafterna. Arbetskraften är inte vilken vara som helst, Mikael Odenberg, även om den köps och säljs. Människors arbete är grunden för vår existens och försörjning och för samhällets utveckling. Inflytandet över arbetsplatser, arbetsmiljö och arbetsvillkor är en central del av demokratin. Därför är löntagarinflytande, fackföreningarnas ställning och kollektivavtalen helt avgörande för makten över framtiden.

Mot vänstern och fackföreningsrörelsen står kapitalkrafter och den politiska högern. Så var det på 30-talet, så var det på 70-talet när arbetsrättsreformerna kördes igenom och så är det i dag. När vi nu inleder 2000-talet möter vi en borgerlighet som i sina reservationer, ibland gemensamma men oftast helt olikartade, försöker underminera kollektivavtal, förutsättningarna för löntagarnas rätt att tillgripa konflikter, och gå fram på annat sätt för att hävda sin rätt.

Det är en uppsjö av reservationer. De är alla till nackdel för löntagare, vare sig det gäller anställningsskydd och inflytande, vare sig det gäller konfliktregler eller lönesättning – det är samma sak. Det är klasspolitik till förmån för arbetsgivarintresset med udden riktad mot facket.

Men ni har fel. Det är inte så man skapar välfärd, sysselsättning och ett rättvist samhälle. För oss i Vänsterpartiet är den produktiva rättvisans strategi den enda framkomliga. Det handlar då om att åstadkomma en balans på arbetsmarknaden som hävdar löntagarnas intressen.

Lönebildningen har diskuterats länge, och det har varit mycket av utredningar och oerhört mycket av diskussion. Och så kom regeringens proposition om lönebildningen. Vi menar att debatterna innehållit oerhört mycket av överdrifter om den svenska lönebildningens effekter. Jag instämmer i att vi har haft en mycket dålig reallöneutveckling under lite

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

drygt 20 år fram till mitten på 90-talet. Det var dåligt. Det hängde ihop med misstag i den ekonomiska politiken. Det hängde ihop med den anpassning som i början på 90-talet skedde till vad som kom att bli EMU. Det hängde ihop med strukturproblem på den svenska arbetsmarknaden.

Jag säger inte alls att vi inte har några strukturproblem, men det handlar om kompetensproblem, Mikael Odenberg. Det handlar om regionala obalanser, om diskrimineringsproblem när det gäller lönesättningen och dessutom om alldeles för stor makt för arbetsgivarintresset när det gäller att sätta löner.

Det är självklart att löntagarna är i ett underläge, även om man i vissa fall har större möjligheter att genomföra nålsticksstrejker i dag än på 30-talet. Se verkligheten! Se internationaliseringens effekter! Se hur företagen hotar med att flytta ut från landet om löntagarna kräver sin rättvisa! Det är snarare marknadslönesättningen och individualiseringen som är hoten när det gäller överhettning på vissa områden. Det möter man med kompetensutveckling, med utbildning, med investeringar i de regioner som behöver det, så att inte alla sitter i samma bransch på samma ort och trissar upp lönerna, vilket sedan får spridningseffekter.

Vi har inte eftersträvat någon reform, och vi var mycket rädda för vad som skulle hända, inte minst när vi såg den Öbergska utredningen. Vi har förhandlat, och vi har träffat en uppgörelse, och som alltid är det ett uttryck för en kompromiss. Det är mycket väl känt att många i Vänsterpartiet har haft svårt att acceptera vad man uppfattar som alltför stora eftergifter och att förändringarna alltför mycket är föranledda av EMU-processen. Jag tycker att den misstänksamheten är naturlig, men jag menar att Vänsterpartiets ställningstagande är väl motiverat.

Det slås fast att målsättningen för lönebildningen är att kombinera höjda reallöner med låg arbetslöshet och god sysselsättningstillväxt utan diskriminerings effekter. Vi avvisar statlig inkomstpolic, men vi vill ha ett aktivt medlingsinstitut för att underlätta förhandlingar, komma in i ett tidigt skede, förse parterna med bättre lönestatistik etc., men det är ingen normbildning som föreskrivs.

Flera borgerliga partier har missuppfattat situationen och påstår att något gäller som faktiskt inte gäller, varken i propositionen eller i utskottets betänkande.

Det blir mer av politisk debatt – och det kan man vara rädd för – kring lönebildningen och dess effekter, men jag är inte det. KI ska lägga fram en rapport, och både finansutskottet och arbetsmarknadsutskottet i riksdagen ska diskutera med Medlingsinstitutets chef. Jag tror att det är bra med tanke på den vulgärdebatt som pågår.

Då får vi upp vad chefslöner på orimliga nivåer spelar för roll i lönebildningen i stort. Då får vi upp frågor om lönebildningens relation till inflationseffekter och jämförelser med andra länder. Vi får upp frågor om rekryteringssvårigheter och hur man verkligen löser flaskhalsproblem och överhettningsspörsmål, och det sker inte i första hand med lönebildningen. Vi får upp frågor om konkurrenskraft och sysselsättning. Jag tycker att det är bra.

Vi ser i dag ökade klyftor och hur marknadsdriven individualiserad lönebildning leder snett när det gäller relationen mellan mäns och kvinnors lönesättning och mellan offentlig sektor och privat sektor. Jag vill ha en sådan politisk diskussion eftersom jag som riksdagsledamot anser

mig ha ett ansvar för fördelningspolitiken, och lönebildningen är en viktig komponent däri.

Det slås fast att parterna bär det fulla ansvaret för avtal och för hur man utnyttjar konfliktverktygen. Medlingsinstitutet kan inte påtvinga parterna något som helst avtalsutfall och heller inte förbjuda några konflikter eller hindra att de bryter ut. Parternas avtal och förhandlingsordning tar egentligen över lagstiftningen i alla fall utom den förlängda varsel tiden till sju arbetsdagar. I varje annat fall gäller den förhandlingsordning som parterna förhandlat sig fram till.

Det är bra att avtal går före lag. Det är den svenska modellen. Om man inte har förhandlingsordningsavtal finns sedan möjligheter för medlaren att göra saker och ting, bl.a. att skjuta upp en varslad konflikt i 14 dagar. Det ska ske i undantagsfall och om det är väl motiverat för att nå en uppgörelse. Det bygger på förtroende och att man inte utnyttjar maxgränsen hela tiden utan vill utnyttja det för att göra ett konstruktivt bidrag för att finna en lösning på något som riskerar att bli en konflikt.

Medlingsuppdraget bygger på förtroende. Det slås fast gång på gång. Jag menar att det kan vara farligt att utsträcka tiden av osäkerhet som ett förskjutet varsel innebär. Jag har inte eftersträvat det. Jag tror egentligen att parterna löser det bäst. Men jag förutsätter att med de skrivningar som finns i propositionen ska det inte missbrukas. Den medlare som tror att han sätter p för rättrådiga konflikter som måste tillgripas för att hävda löntagarnas intressen hugger i sten. Det blir aldrig någon överenskomst i ett sådant läge. Det vet varje klok medlare.

Jag tror att det är försvarbart ur ett vänsterperspektiv. Det är ett faktum att vi avvisar hela raden av mycket farliga förändringar av arbetsrätten på lönebildningsområdet som den Öbergska utredningen innehöll. På punkt efter punkt avvisas det i propositionen. Den eftergift vi har gjort tillhör så att säga ordningsreglerna i förhandlingsspelet men hindrar aldrig ett materiellt utfall eller valet av konfliktverktyg.

Det är viktigt. Den som är i underläge, löntagarparten, har egentligen bara ett enda vapen. Det är att undandra tillgången på sin arbetskraft. Det är konflikten i olika former. Men det är ingenting man väljer med gott hjärta. Alla vet att konflikter kan ha svåra konsekvenser för den enskildes ekonomi, för sysselsättningen och för företagets framtid, och allt vad det kan vara. Därför är man mycket försiktig när det gäller att utnyttja konfliktvapnet.

Den utveckling vi nu har med marknadslöner och individualisering är mycket farlig för löntagarna och för fackföreningsrörelsen. Internationaliseringen gör att företag lätt flyttar över gränsen och schappar. Det kanske inte ens handlar om att förhandla med svenska löntagare längre. SAF har abdikerat som förhandlingsmotpart. Vi har en tendens att få alltmer av lokal lönebildning nära arbetsplatsen.

Om det blir ett system där rena marknadskrafter härskar förlorar den som är svag. I en huggsexta vinner alltid den starke. Därför har solidarisk lönekamp alltid eftersträvat samordning. Fackens kamp för rättvisa löner har gynnats av gemensamma utgångspunkter och krav och att också förhandlingar och konflikter utformas utifrån en gemensam strategi.

Det är därför som det är så viktigt att kunna vidta sympatiåtgärder. Mikael Odenberg säger: Det är väl onödigt. Det är väl ingen primärkonflikt där. Nej, men det är ett instrument som gör att den som är i ett un-

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

derläge får en hävstång för att hävda sina intressen. På samma sätt är det när det gäller alla frågor om proportionalitetsprinciper, där någon ska avgöra vilka konfliktverktyg som skulle vara tillåtna. Det ska parterna själva disponera över.

I den här situationen drev LO sitt LISA-projekt. Det innebär en långtgående samordning. Jag menar att det innebär en långtgående statlig lönepolitik och inkomstpolitik. Den gillade inte vi i Vänsterpartiet. Vi vill slå vakt om den fackliga självständigheten. Vi vill slå vakt om de möjligheter att gå i konflikt och driva igenom sina avtalskrav som den svenska modellen har. Därför var vi kritiska mot LO:s förslag.

Det är inte LO som har vunnit i de manglingar som har pågått kring den här propositionen. Det är snarare så att det är respekten för förhandlingsordningsavtalen som gäller och den fackliga friheten. Det finns ingen samordning eller normering. Men det finns ett underlättande, ett samspel och ett informationsutbyte från Medlingsinstitutets sida.

Statens roll ska vara neutral men aktiv. Borgerligheten klagar över att man inte säger tillräckligt om lönestrukturen. Ni vill öka spännvidden i lönestrukturen. Ni vill försämlra konfliktverktyget så att marknaden driver fram era lösningar, som är motsatsen till rättvisa. Det är en svår balansgång att ta ett fördelningspolitiskt ansvar och släppa parterna i neutralitet för att de ska kunna göra upp och skaffa sig legitimitet i sina avtal. Men det är vad jag tror är statens ansvar.

Blockadförbudet som har genomförts av en ohelig allians mellan Miljöpartiet och borgerligheten anser jag är ett grundskott mot konflikträtten. Det är principiellt mycket allvarligt att inskränka de grundliga fackliga rättigheterna att vidta stridsåtgärder. Avtal bör gå före lag. Det har vi löst på de flesta områden, men det är kvar på en del områden därför att det har materiella effekter.

Det är viktigt att det även i små företag finns kollektivavtal när någon blir anställd så att man har reglerade villkor och försäkringslösningar. Det fanns en rekommendation från LO:s sida som var accepterad av berörda förbund som gjorde att man inte skulle dra på sig några kostnader eller förpliktelser.

Jag tycker att det är mycket dåligt hanterat, framför allt av Miljöpartiet, som utnyttjar sin möjlighet att kliva över gränsen i en fråga av yttersta betydelse för fackföreningsrörelsen men också för Vänsterpartiet.

Det är många frågor som har varit på tapeten när det gäller den allmänna arbetsrätten. Låt mig bara säga följande. Vi är mycket glada för att utskottet ger ett tillkännagivande angående behovet av en arbetsrättslig översyn som grundar sig på frågor som handlar om strukturförändringarna, flexibiliteten på arbetsmarknaden, korttidsanställningar, problemen för yttrandefriheten, arbetstagarbegreppets förändring, osv. Det gör att vi har ett sämre skydd och inflytande i dag än vad som var tänkt när vi på 70-talet gjorde vår arbetsrätt.

Det tillkännagivandet är mycket viktigt. Det är motsatsen till de förslag på arbetsrättsliga utredningar som borgerligheten står för som systematiskt underminerar löntagarnas ställning. För övrigt har Vänsterpartiet motionerat i en lång rad frågor som samtliga gäller förstärkning av den enskildes rättigheter i förhållande till visstidsanställningar, anställningsskydd, lokala avtal, osv.

Det finns en serie reservationer. Låt mig här bara lyfta fram reservation 24, som handlar om principförbudet mot utköp när någon har blivit uppsagd eller avskedad utan saklig grund och detta är fastslaget i domstol. Då ska det inte vara så lätt att låta pengar och makt gå före rätt. Då ska man inte kunna göra sig av med den som har fått rätt i domstol. I synnerliga fall, i rena undantagsfall, där själva verksamheten i företaget skulle upphöra kan man tänka sig en undantagsklausul. Men annars ska det vara mycket kraftfulla böter och rättighet till återanställning för den som har drabbats.

Fru talman! Jag yrkar bifall endast till reservation 7 i blockadfrågan och reservation 24 angående utköpsfrågan.

Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Lönebildningen är central för sysselsättning och tillväxt. Det har regeringen tydligt poängterat alltsedan 1995 i olika ekonomisk-politiska propositioner. Även i det EMU-beslut som den socialdemokratiska kongressen nyligen tog är lönebildningen en av nyckelfaktorerna innan Sverige kan vara moget för en anslutning.

Samtidigt vet vi att Sverige har halkat efter rejält i den s.k. välståndsligan och att den ekonomiska utvecklingen under 1980- och 1990-talen har varit sämre än för flertalet OECD-länder. De senaste årens tillväxt har inte varit tillräcklig för att ta igen Sveriges fall i välståndsligan sedan 1970, då vårt land var ett av de rikaste i världen. Trots att Sveriges BNP-tillväxt i dag är högre än i några av våra grannländer skulle det ta över 20 år att återta den topposition som vi hade under 1970-talets första hälft.

Under de senaste 20 åren har den svenska lönebildningen fungerat dåligt. Lönerna i Sverige har ökat snabbare än i våra viktigaste konkurrentländer. Tidigare har detta dolts genom ständigt återkommande devalveringar. Nu är den vägen stängd och låginflationspolitiken etablerad. Därför måste också lönebildningen fungera bättre och leda till avtal i samklang med konkurrentländerna om vi ska få ned den höga arbetslösheten.

Hans Andersson sade att lönebildningen har fungerat bra under senare år, men det stämmer inte. Det visar också en rapport från Näringsdepartementet, som Mona Sahlin säkert känner till. Den heter *Benchmarking av näringspolitiken*. Den visar just att "lönekostnaderna i företagssektorn ökade väsentligt snabbare än i flertalet övriga OECD-länder 1997-98". Det är under senare år, Hans Andersson. Även vid en jämförelse mellan förändringar i lönekostnader och produktivitet ligger Sverige förhållandevis dåligt till. Vidare heter det i rapporten: "Även om man tar hänsyn till arbetsmarknadsläget finner man att den svenska lönebildningen inte fungerade speciellt väl, utan man har hamnat tillsammans med Spanien, Finland, Irland och England i en grupp som verkar klara detta sämst."

Till detta kan läggas att vi mitt i en rejäl högkonjunktur har 9 % arbetslöshet, när vi räknar in dem som är i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är närmare 400 000 enskilda individer.

Mot den här bakgrunden, vad levererar då regeringen och statsrådet Mona Sahlin för slags proposition? Vad handlar den om? Jo, den handlar om inrättande av ett medlingsinstitut, och bara detta.

Vi kristdemokrater stöder i huvudsak inrättande av detta institut – eller ska jag hellre säga utveckling av den befintliga myndigheten Statens

förlikningsmannaexpedition? Det kan man ju säga att det är. Jag tror att Medlingsinstitutet kan fylla en viktig roll i vissa lägen för att medverka till samordnade avtalsperioder, ge råd och stöd, främja en sund lönebildning och ha verktyg för att kunna kyla ned när en konflikt börjar växa fram och också agera som medlare.

Fru talman! Vi anser att det endast är arbetsmarknadens parter som kan utveckla löneformer och anställningsvillkor som är anpassade till dagens och morgondagens arbetsmarknad med dess snabba omvandlingstakt och allt större variation i anställningsformer, arbetstid och arbetsorganisation. Inrättandet av ett medlingsinstitut får därför inte leda till statlig inkomstpolitik. Det är viktigt att betona att det även fortsättningsvis är arbetsmarknadens parter som har huvudansvaret för lönebildningen. Det får inte vara så att parternas ansvar avtar.

Men jag betonar, vilket är viktigt, att ett inrättande av ett medlingsinstitut inte löser lönebildningsproblemen i Sverige. Det kan spela en viss roll, och därför stöder vi förslaget i dess väsentliga delar. Men i den rapport från Näringsdepartementet som jag nyss nämnde står det att vi har "ett genuint problem med vår lönebildning". Och med lönebildning menar rapportförfattarna både den generella löneökningstakten och lönebildning som ger incitament till högre utbildning och kompetens och ansvarstagande.

Frågan jag måste ställa till statsrådet Mona Sahlin, socialdemokraten Björn Kaaling i utskottet och Hans Andersson är: Anser ni att vi har löst det "genuina problemet" med lönebildningen med denna proposition och detta betänkande? Det är nyckelfrågan för dagens debatt.

Det anmärkningsvärda med den proposition om lönebildning som vi i dag ska ta ställning till är att den uteslutande handlar om den totala löneökningstakten, trots att vår lönebildning lider av flera andra centrala problem. I alltför liten utsträckning uppmuntras kunskaps- och kompetensutveckling. Orsaken till detta är bl.a. de höga skattekilarna samt den sammanpressade lönestrukturen.

För att tala klartext: Det är för dålig ekonomisk utdelning för en undersköterska att sätta sig på skolbänken och bli sjuksköterska. Många offentligt anställda akademiker har lägre livslöner än personer inom den privata sektorn som bara har gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå. Vi ser framväxande flaskhalsar på arbetsmarknaden som ett tecken på att rörligheten mellan yrken, branscher och orter inte fungerar tillfredsställande på grund av att lönestrukturer och skattesystem inte är anpassade.

Vi kristdemokrater har några punkter som jag gärna skulle vilja trycka på som är viktiga för att främja en god lönebildning.

1. För att uppmuntra arbete, utbildning, kompetensutveckling och ökat ansvarstagande måste skatten på arbete sänkas för alla, exempelvis genom ett höjt grundavdrag. Marginalskatterna och olika former av marginaleffekter måste hållas nere. Maximal marginalskatt ska vara 50 % i enlighet med skattereformen.
2. Arbetslöshetsförsäkringen betalas i dag genom relativt blygsamma medlemsavgifter, arbetsgivarnas arbetsmarknadsavgifter men framför allt över statsbudgeten. Försäkringen ska vara obligatorisk och gälla för alla och i större utsträckning finansieras genom avgifter från de

försäkrade. När arbetslösheten stiger ökar avgifterna, och när den sjunker minskar de. En sådan modell ger incitament för en bättre fungerande lönebildning. Löntagarna kompenseras genom sänkta inkomstskatter, exempelvis genom höjt grundavdrag.

3. Vinstdelningssystem för de anställda kan med fördel utgöra en del i den framtida lönebildningen. Ett sådant system skapar en god och flexibel koppling mellan företagets vinster och de anställdas ersättningar. Arbetsgivaravgifter bör inte tas ut på ersättning från ett vinstdelningssystem.
4. För att utbildning ska premieras bättre och bristyrken ska kunna locka till sig arbetskraft måste lönebildningen ge utrymme för en bättre löneutveckling inom dessa yrken jämfört med hur det fungerat hitintills. Därmed kan också ökade möjligheter skapas för tillkomst av arbeten inom branscher med relativt låga ingångslöner. Fler sådana arbeten ökar möjligheten för många att komma ut på arbetsmarknaden. Skattesänkningar för låginkomsttagare kan då underlätta en sådan process.

Fru talman! När man läser utskottsmajoritetens text i betänkandet ser man att de ödslar stor energi på att polemisera mot oppositionen. Det är i och för sig trevligt att vi uppmärksammas. De mer halsbrytande och inkonsekventa argumenten finner vi i början, där det hävdas att vi kristdemokrater vill ha mer av statlig styrning och att vi lägger oss i för mycket i sådant som arbetsmarknadens parter ska sköta. Men vad är det vi föreslår? Jo, det är, som jag nyss nämnde i mitt tal, skatteförändringar och strukturella åtgärder som skapar bättre förutsättningar för en sundare lönebildning.

På s. 17 i utskottsmajoritetens text står precis detta, nämligen att lönebildningen ”verkar inom en ram som består av den ekonomiska politiken i stort, av arbetsmarknadspolitiken, skatte- och transfereringspolitiken, socialpolitiken m.m.”. Det måste väl vara tillåtet att försöka ändra i dessa ramar för att främja en bättre fungerande lönebildning utan att beskyllas för statlig inkomstpolitik. Eller menar inte utskottsmajoriteten vad man själv skriver i sitt betänkande?

Fru talman! Det är glädjande att vi i detta betänkande kan samla en majoritet för att förbjuda stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag. Med hot om blockad tvingas exempelvis ett företag där bara familjemedlemmarna arbetar att teckna kollektivavtal, med höga kostnader som följd. Rätten att stå utanför existerar i praktiken inte. Lika självklart som det är att denna rättighet borde finnas bör det vara att företaget tecknar kollektivavtal när de har anställda som kräver ett sådant.

Regeringens egen utredare, förre statssekreteraren socialdemokraten Svante Öberg, har utrett detta och föreslagit att ett förbud mot stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag ska införas. Regeringen och Mona Sahlin var också inne på denna linje ett tag, men fick backa efter protester från LO. LO har ju tydligen haft veto på vad som får stå i denna proposition. Argumentet för att inte ta med detta förbud blev att LO har lovat att de förbund som fortfarande använder denna möjlighet ska ändra i sina avtal så att arbetsgivarna förvisso ska tvingas teckna avtal men slippa betala en del avgifter som man tidigare tagit ut.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

En fråga man ställer sig är varför fackförbunden inte kunde ställa upp på detta tidigare, eftersom de nu lovar att göra det. Jag har själv erfarenhet av att min pappa blev utsatt för just denna typ av stridsåtgärder fast han inte hade några anställda och var enmansföretagare.

Jag tycker att det är en elementär rättvisefråga och en viktig principfråga att man inte ska behöva betala en avgift för något man inte utnyttjar och att man ska kunna stå utanför när man är egenföretagare eller familjeföretagare.

Allt talar för att vi behöver anta det lagförslag som finns i detta betänkande om vi ska få ordning på detta område och kunna hävda viktiga grundläggande principer.

Fru talman! Får jag slutligen kommentera vad som i detta sammanhang kanske är en detalj, men en viktig sådan för många mindre företag. Det gäller reservation 26, som bl.a. vi kristdemokrater står bakom, om semesterlön vid särskilt utbildningsbidrag. Det är ett utmärkt exempel på hur regelsystem utformas utan hänsyn tagen till småföretagens speciella situation.

De som studerar med särskilt utbildningsbidrag får sin semesterlön betald av sina arbetsgivare, även för den tid de studerat. Samtidigt ska arbetsgivaren betala semesterlön för den som vikarierar för den studieleddige – alltså dubbel semesterlön. Det kan givetvis inte vara rimligt. Det måste vara så att den som betalar lönen och ersättning också ska stå för semesterersättningen.

Men socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister röstar emot och tycker att nuvarande ordning är rimlig och bra. Samtidigt säger man sig vilja förenkla för småföretagen, men det är som vanligt mycket prat och ingen konkret handling. Den som med trovärdighet vill förenkla för småföretagarna måste rätta till denna typ av brister.

Det ska bli mycket intressant att höra statsrådet Sahlins kommentar till detta. Är det en rimlig ordning att den som studerar i kunskapslyftet och får ersättning från staten för detta ska få semesterlön från arbetsgivaren, samtidigt som arbetsgivaren betalar semesterlön för vikarien? För ett stort företag spelar det kanske ingen större roll, men för ett litet företag kan det vara oerhört väsentligt och viktigt. Det skapar mycket irritation, och det strider helt mot de uttalanden som kommer från Näringsdepartementet om att förenkla för småföretagen.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga kristdemokratiska reservationer, men för tids vinnande ska jag nöja mig med att yrka bifall till reservationerna 2 och 26. På en punkt vill jag dock yrka bifall till utskottets majoritetstext, nämligen vad beträffar mom. 9 angående förbud mot blockad av enmans- och familjeföretag.

Anf. 4 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag anser fortfarande att kristdemokraterna inte riktigt har bestämt sig för på vilken fot de ska stå. Detta handlar om ett medlingsinstitut och vilka uppgifter det ska ha. Det handlar om det utrymme i vilket parterna har att agera när de förhandlar fram kollektivavtal.

Men i stället ägnas det mesta av kd:s motion och reservation 2, Inneböörden av en välfungerande lönebildning m.m., åt helt andra saker. Den enskilda arbetstagaren ska få större inflytande över anställningsavtalet. Det ska vara individuella avtal i stället för kollektiva. För mycket lag-

stiftning på arbetsmarknaden ligger bakom arbetslöshet. Skattepolitiken tas upp, och lönestrukturen. Ingångslönerna är för höga. Reservationslönerna är för höga. Arbetslöshetsförsäkringen är för generös. Det arbetsrättsliga regelverket ger den fackliga parten för mycket att säga till om. Så föreslår man proportionalitetsregler, förbud mot sympatiåtgärder osv.

Ni går rakt in i det som parterna ska avgöra! Jag har ingen uppfattning politiskt om var ingångslönerna ska ligga. Jag vill inte ta ställning till den relativa fördelningen av löneutrymmet. Jag har synpunkter på det samlade fördelningspolitiska utfallet, men låt parterna sköta detta!

Anf. 5 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Vi vill inte heller gå in och fastställa olika lönesatser, Hans Andersson. Men vi tror att man främjar en sund lönebildning genom att använda skatteinstrumentet, exempelvis genom att sänka skatten för låginkomsttagare genom höjt grundavdrag. Det gör att det blir lättare att driva löneförhandlingar, och de kan utfalla på en rimligare nivå och på ett rimligare sätt.

De ekonomiska ramarna, som Hans Andersson själv har skrivit under på i betänkandet, styr lönebildningen. De skapar det ramverk som lönebildningen verkar inom. Det är det som det handlar om.

Problemet med Hans Andersson och vänsterpartisterna är att de inte vill påverka ramarna. Ni verkar tycka att allt är bra. Det finns dock ett undantag. Det är att Hans Andersson har ställt upp på ett antal åtgärder för att ändå förändra maktfördelningen på arbetsmarknaden.

Hans Andersson sade i sitt anförande att arbetsgivarintressena har för stor makt när det gäller att sätta lönerna. Nu vill Hans Andersson ändå förlänga varseltider, höja varselavgifter och ge Medlingsinstitutet rätt att skjuta upp en varslad stridsåtgärd – helt enkelt att ingripa och ändra de spelregler som Hans Andersson tycker i för stor utsträckning är till förmån för arbetsgivarna. Frågan är om Hans Andersson tycker att det är en rimlig ordning – det förefaller så om man lyssnar på hans retorik – att försvaga, ur hans synvinkel, arbetstagarnas intressen i lönebildningen.

Anf. 6 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Vad jag sade var att det inte sker någon sådan förskjutning i frågan om vilken möjlighet jag har att ställa krav och driva igenom mina krav eller vilka konfliktverktyg som jag kan utnyttja. Men däremot sker det en förändring, särskilt om det inte finns ett avtal mellan parterna, av vissa regler, t.ex. varselregler, och av uppskjutandemöjligheter.

Men det jag vill åt – min fråga som jag ställde och som jag inte får något svar på – är att ni inte har någonting annat än materiella försämringer för den ena parten när det gäller konfliktverktyg att komma med, i förhållande till propositionen. Vad ni i stället säger är att det vore bra att sänka skatten och att ni tycker att det är för liten lönespännvidd i Sverige. Det kan ni ju säga. Bra! Säg det i den politiska debatt som kommer att föras nu när frågan om fördelningspolitik och lönebildning förs in i riksdagen.

Men detta är väl ingenting som ni vill ha lagfäst? Detta är väl ingen synpunkt på vad Medlingsinstitutet ska tycka? I så fall är det ju ren och skär statlig inkomstpolic som ni förespråkar, fast ni säger att ni inte gör det.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Anf. 7 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Vi konstaterar att regeringen själv säger att lönebildningen är central för att skapa sysselsättning och tillväxt, och vi har en hög arbetslöshet. Regeringen upprepar detta ständigt och jämnt. Sedan kommer man med den stora propositionen om lönebildning. Då blir det inrättande av medlingsinstitut, som vi kristdemokrater säger kanske kan ha ett visst värde i vissa lägen. Vi säger inte att vi är emot detta.

Men problemet är mycket större än så. Eller menar verkligen Hans Andersson att lönebildningsproblemen som beskrivs i propositionen och som beskrivs i rapporten *Benchmarking av näringspolitiken* är lösta med inrättandet av ett enda institut?

Vi menar att skatten exempelvis på arbete påverkar hur lönerörelsen utvecklas i framtiden. Vi menar att det påverkar förutsättningarna för lönebildning i framtiden om man exempelvis slopar arbetsgivaravgifter på vinstdelning i företag. Man får en sundare miljö att fastställa rimliga löner och lönevillkor inom.

Det är den politiken vi vill föra. Vi vill inte gå in och detaljstyra enskilda avtal. Har man fått ut det av vår motion har man inte lärt sig läsa, vill jag påstå.

Anf. 8 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Det går bra för Sverige på många sätt: arbetslösheten minskar, tillväxten är hög och vi kan successivt beta av våra skulder. Jag är stolt över att Centerpartiet medverkat till detta genom ett ofta tungt arbete för att sanera statens finanser, både i regeringsställning och som ansvarstagande oppositionsparti.

Centerpartiet har varit med om att sanera den dåliga ekonomin, och vad vi nu kräver är att regeringen följer upp det arbete som påbörjats. En del i det uppföljningsarbetet måste vara att se till att arbetsmarknaden får ett regelverk som är tydligt, genomskinligt och upplevs rättvist av alla parter. Risken är annars stor att inflationen åter stiger till nivåer liknande dem under förra decenniet.

De som tjänat på inflationsekonomin är de som tagit lån, för de har kunnat betala tillbaka en reellt mindre summa på grund av att inflationen undergrävt penningvärdet. Å andra sidan har långivarna förlorat i samma mån, och detta har drivit upp räntorna till ibland tvåsiffriga belopp. Lönenivåerna steg utan att reallönerna gjorde det.

När sedan kostnadsrelationerna till andra länder gjorde att många företag i början på 1990-talet fick problem i lågkonjunkturen sprack hela bubblan. Företag gick omkull, och Sverige fick den högsta arbetslösheten på många årtionden. Arbetsmarknadens aktörer har därefter ägnat sig åt att se till att folk har haft något att sysselsätta sig med och inte alls funderat över hur själva arbetsmarknaden ska fungera.

När vi nu börjar se resultatet av det mödosamma arbetet med att räta upp ekonomin är det lätt att blåsa faran över och lätta på plånboken. Inte minst såg vi det på s-kongressen den gångna helgen. För att få igenom sin politik hos en motsträvig kongress var partiledningen beredd att betala dyrt med löften om nya dyrbara reformer och ökade utgifter. Men ett sådant lättsinne riskerar att straffa sig på sikt. Det må vara att vi just nu skulle kunna öka utgifterna, lätta på statsfinanserna, men någon måste i

slutändan betala det. Och ännu har vi en stor skuld, uppkommen på ett par decennier, som riskerar att bli ett tungt arv för våra barn.

I detta nu ser vi hur Sverige är på väg att ta steget in i den nya ekonomin. Har dess profeter rätt, så ser vi framför oss en lång period av tillväxt förenad med låg inflation. Men det innebär också särskilda krav, att vi ser den nya ekonomins förutsättningar och följder. Och dit är det fortfarande långt.

I allt väsentligt har Sverige en arbetsmarknad anpassad för industrisamhällets storskalighet och kapitalintensitet. Investeringar i medarbetare och deras kunskaper missgynnas gentemot traditionella investeringar i maskiner och produktion. Innovationsföretag, ofta små och nystartade, har det besvärligt. Det finns mycket att göra.

En avgörande förutsättning för en långvarig tillväxt är en fungerande lönebildning som ser till att lönerna inte sticker i väg fortare än tillväxt och produktivitetsökningar med inflation som följd. Inte minst när hjulen börjar snurra, som nu, är det angeläget att vara vaksam.

Bortom nästa hörn ser vi en situation med arbetskraftsbrist i stället för arbetslöshet. Bara kommunerna kommer att behöva nyanställa mängder med människor för att klara sina åtaganden inom några år. Ännu lite längre bort ser vi en situation där fyrtyalisterna går i pension samtidigt som de i produktiv ålder är färre än på mycket länge. Om vi ska klara den situationen måste vi börja förbereda oss redan nu, och då är en sund arbetsmarknad under det kommande decenniet en av huvudpunkterna.

Det avgörande för en ny arbetsmarknad är kanske inte själva Medlingsinstitutet och på vilket sätt staten håller ett vakande öga på lönebildningen. Det är nog så viktigt, och Centerpartiet välkomnar det. Förmodligen är det mer avgörande vilken syn främst socialdemokrater och vänsterpartister i regering och riksdag ger uttryck för när det handlar om att över huvud taget förändra och förnya. Det kommer nämligen att vara nödvändigt med förändring och förnyelse.

Mot en sådan bakgrund blir betänkandet ganska talande. Man motsätter sig konsekvent även små förändringar. Blockadförbudet är ett sådant exempel som rimligen bara handlar om maktförhållanden på arbetsmarknaden, i detta fall fackens rätt att utöva makt också över de företag där det inte finns några anställda att skydda. Tilltron till anställdas och arbetsgivares förmåga att lokalt komma överens om vilka regler som ska gälla är ett annat.

Trygghet, fru talman, är inget som staten eller någon annan kan garantera. Trygghet i arbetslivet kan inte kommenderas fram. Den övertygelsen hör en förgången tid till. Var fjärde anställd har i dag vad man kan kalla atypiska anställningsförhållanden. Alltfler arbetar i projektförm eller som egenanställda. Bemanningsföretagen har formligen exploderat på bara några få år. Dessa människor ställs i stor utsträckning utanför den storskaliga trygghet som dagens arbetsrätt har lagt grunden för. I alltför stor utsträckning är deras förhållanden inte förutsedda och därför inte med i lagstiftningen.

Jag har stor förståelse för att man kan känna olust inför förändringen. Det invanda och trygga förändras och försvinner ibland helt. Förändring övergår från att vara undantag till att bli normaltillstånd. Det är i en sådan situation tryggheten måste finnas på nytt, i den ständiga förändringen och i annorlunda förhållanden. Och då måste det handla om en vingarnas

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

trygghet – ett sätt att kunna åstadkomma att man hänger med i förändringen och får vara en del av den. Staten har en stor och viktig uppgift i allt detta, från att låta också de människor som i dag ställs utanför omfattas av de offentliga trygghetsystemen till att ge människor förutsättningar att vara med i förändringen – genom utbildning och kvalificerade insatser vid arbetslöshet. Men det förutsätter att man också tar ett samlat grepp på trygghetsbegreppet. För de allra flesta är ett jobb att gå till grunden för den personliga tryggheten. Den som inte har kommit in i systemet står utanför och har ett mycket dåligt skydd även i vårt land. Har man väl kvalificerat sig för a-kassa m.m. kan man känna sig lugnare. Man kan förlora jobbet utan att förlora den ekonomiska tryggheten.

För de människor som inte har kommit in på arbetsmarknaden är det möjligheten att över huvud taget få ett jobb som är avgörande. Därför är det viktigt att så många företag som möjligt kan etablera sig, växa och bli starkare för att så många som möjligt ska kunna få vara med i leken.

Av den anledningen är jag mycket förvånad över att man inte har tagit med fler förslag från den Öberska utredningen i propositionen. Man har i förslaget bara tagit med en punkt, visserligen viktig men inte allena saliggörande. När det gäller förbud mot blockad mot enmans- och familjeföretag har regeringen dessutom riksdagens uppdrag att snarast återkomma med ett förslag i ärendet. Men man har ännu inte, nästan ett år efter riksdagens beställning, återkommit med förslag.

Nu har det bildats en majoritet i utskottet. De olika motionsförslagen från Centerpartiet, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Moderaterna och Miljöpartiet har sammanförts till ett beslut om genomförande av förslaget i samband med övriga förslag i propositionen. Jag tillstyrker den här majoritetens förslag.

Stridsåtgärdernas proportionalitet är en annan fråga som drabbar företagen hårt, eftersom många personer i ett företag i dag är att anse som nyckelpersoner. Att ta ut ett fåtal av dem kan åsamka företaget stor skada utan att det kostar den fackliga organisationen några stora pengar.

Frågan om vem som ska ha statistikansvaret för arbetsmarknadsområdet är en annan fråga där regeringen kommer med ett förslag som jag inte kan ställa upp på. För min del anser jag att det vore bättre om de resurser som ska satsas på att bygga upp en statistikfunktion inom Medlingsinstitutet satsades på att förstärka SCB, Statistiska centralbyrån. Man har redan nu en uppbyggd administration, och med ytterligare resurser skulle man kunna bli ännu effektivare när det gäller att ta fram den arbetsmarknadsstatistik som behövs. Man skulle kunna svara för den statistik som behövs för lönebildningen men även för de uppgifter som ska till Eurostat och andra myndigheter. Nu kommer detta ansvar att vara delat på flera olika myndigheter, och det kommer att försvåra både framtagandet och användandet av uppgifterna.

Utskottet behandlar även en del motioner från allmänna motionstiden med bäring på området lönebildning och arbetsrätt. En fråga som har kommit upp gäller en utredning av hela arbetsrätten. Det har hänt ganska mycket på arbetsmarknadsområdet sedan 1970-talet när lagstiftningen antogs. Därför anser vi från Centerpartiets sida i likhet med flera andra partier att en utredning behöver göras för att man ska se vad som fortfarande fungerar, vad som behöver justeras eller tas bort eller om man ska införa en helt ny lagstiftning.

En annan fråga där några steg togs av Centerpartiet och regeringen under den förra mandatperioden gäller lokala avtal. Riksdagen beslutade att man under vissa omständigheter skulle kunna göra avsteg från centrala avtal på lokal nivå. Från vår sida finns önskemål om att gå vidare i den här riktningen. Det finns fler områden där de lokala parterna kan fatta självständiga beslut utifrån både företagets och de anställdas önskemål. Kollektivavtal kan vara en god grund att stå på men ska inte hindra en för båda parter positiv utveckling.

Detta med semesterlön vid utbildningsbidrag och hela semesterlagen behöver ses över. Det finns många tillägg och förändringar som har gjorts under årens lopp. Det har medfört att lagstiftningen är snårig och svår att överblicka. En utredning som rätar ut frågetecknen och ställer allt i relation till dagens arbetsmarknad är nödvändig.

Fru talman! Hela arbetsrätten behöver omformas så att den passar dagens samhälle. Fler behöver få jobb. Lönebildningen behöver göras internationellt konkurrenskraftig. Andra regler behöver ses över så att de skyddar den som behöver skydd men inte hindrar människor som vill komma in på arbetsmarknaden. Regeringen har tagit ett steg i rätt riktning, men många fler återstår för att Sverige ska ha en stabil arbetsmarknad och ekonomi när nästa lågkonjunktur kommer.

Slutligen, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 9 under mom. 10 och reservation 12 under mom. 13. Jag yrkar även avslag på reservation 7 under mom. 9. För övrigt står jag givetvis bakom samtliga reservationer som Centerpartiet har medverkat till.

Anf. 9 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Margareta Andersson om arbetsrätten i stort. Det skulle jag vilja göra med anledning av den argumentation som har förts i talarstolen av Margareta Andersson om att människor med anställningar på kort tid och uthyrda människor i företagen kommer i en sämre ställning. Det är precis det som är en av utgångspunkterna för det tillkännagivande som finns.

På samma sätt håller arbetstagarbegreppet på att ändras så att man ibland mer liknar en företagare fast man egentligen har ställning som anställd. Man missar i skydd, man missar i inflytande och man missar i trygghet. Sedan har vi yttrandefrihetsfrågorna. Det är en lång rad frågor som vi har nämnt när vi tagit upp frågan om behovet av översyn.

Men i stället går Centerpartiet ihop med Moderaterna och Kristdemokraterna och säger att vi ska ha en genomgripande översyn av arbetsrätten. Det måste då baseras på vad dessa partier annars framför, och det är ju drastiska försämringar av löntagarens ställning i arbetslivet. Jag skulle vilja höra hur Margareta Andersson tänkte när hon valde vilken översyn eller utredning som hon var intresserad av att delta i.

Anf. 10 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker de här frågorna är väldigt viktiga. Jag har inte i sak tagit ställning, och det gör man inte innan man tillsätter en utredning, till vad det är som ska utredas.

I dag är det ungefär en miljon människor som inte omfattas av den arbetsrättsliga lagstiftning som vi har i det här landet. Då behöver vi se över detta grundläggande. Vilka ställningstaganden man sedan kommer

fram till och vilka åtgärder som måste vidtas är någonting som en sådan utredning får utvisa. Det måste också skrivas utredningsdirektiv från regeringen som gör detta möjligt att genomföra. Men det är alldeles för många människor som står utanför det staket som vi har byggt upp av anställningsskydd och andra arbetsrättsliga lagar och som behöver komma in. Vi behöver anpassa lagstiftningen, men jag vill inte föregripa detta.

Sedan finns det vissa saker som vi i sak har tagit ställning till och som behöver förändras för att fler människor ska komma in på arbetsmarknaden än i dag. En hel del kanske bara är av psykologisk natur på arbetsgivarsidan, men det hjälper inte dem som står utanför arbetsmarknaden. Därför behöver vi se över lagstiftningen. Den behöver förändras så att den fungerar i dagens samhälle.

Anf. 11 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det finns ju en välargumenterad linje som går ut på att förstärka dagens skydd och inflytande. Det är den som har utmynnat i ett tillkännagivande. Så finns det den helt motsatta linjen – att undergräva kollektivavtalen, att undergräva partsbalansen och att med all kraft försämra löntagarrättigheterna. Denna linje finns hos det borgerliga blocket, och dit har Margareta Andersson gått när hon stött den här reservationen.

På samma sätt är det egentligen när det gäller ställningstagandet – även om det inte sägs i reservationer finns det i det särskilda yttrandet – att en serie förslag borde ha införts från den Öbergiska utredningen. Samtliga dessa försvagar arbetstagarparten.

Låt mig sedan bara kommentera de lokala avtalsmöjligheterna. Sådana har vi alltid i Sverige. Vi får dem genom de förbundsvis träffade kollektivavtalen. Men det som infördes 1996 och började gälla 1997 har väl inte givit ett enda jobb. Jag tror att man uppfattar det så i utvärderingsgruppen. Däremot har man infört en liten rättslös zon där de som har mycket svaga lokala fack står sig väldigt slätt i förhållande till arbetsgivarintressena.

Det tycks mig som om Centern i sina konkreta ställningstaganden oavbrutet lägger sig på arbetsgivarsidan.

Anf. 12 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att kollektivavtal ska vara grunden för arbetsmarknadens sätt att fungera. Kollektivavtal är väldigt effektiva. De gör att man som arbetsgivare inte behöver sluta avtal med varje enskild arbetstagarare. Det är nödvändigt för att man ska få en smidig och snabb hantering av avtalsfrågor. Mycket behöver regleras. Jag vill inte frånga den tradition vi har i Sverige av att kollektivavtal är grunden i större utsträckning än vad lagstiftningen säger. Lagstiftningen ska finnas som en ram som man inte överskrider. Sedan kan man fylla på med kollektivavtal.

Men det måste också finnas större möjligheter för enskilda företag och anställda att se till att detta fungerar bra på det enskilda företaget. Det finns många företag där man inte anställer därför att man tror att man inte kan göra olika saker. Det är väldigt viktigt att man känner denna förmåga och frihet att arbeta vidare på att bygga upp sitt företag och tillsammans med de anställda gå framåt i företaget.

Där finns det en stor skillnad mellan Centerpartiet och Vänsterpartiet, och det är att vi vill ta till vara den enskilda företagsamheten och den enskildes ansvar. Den enskildes möjligheter i det här fallet är ganska starkt begränsade av kollektivavtalen. Jag vill att de ska finnas kvar och att de ska vara vidlyftiga och generösa. Sedan ska man se till att också skydda de svagaste på marknaden. Men vi får heller inte sätta upp staket så att de som är starka på marknaden lämnar Sverige och söker sig utomlands i stället. Då har vi också förlorat en stor möjlighet till en god och positiv utveckling av det här landet, både när det gäller arbetsmarknadssidan och framför allt när det gäller att ha en grund för en välfärd som kommer att bestå – även efter den lågkonjunktur som kommer om ett antal år, hur många vet vi inte.

Anf. 13 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag tror att vi alla uppskattar regeringens närvaro vid viktiga debatter. Så är inte alltid fallet, men det hedrar statsrådet Sahlin att hon följer sin proposition ända fram till det beslut som alltså föregås av denna kammardebatt.

Däremot får jag väl tillstå att jag kanske blir mindre artig då jag kommenterar denna proposition, som nu ligger till grund för dagens debatt om lönebildning. Den visar nämligen än en gång att regeringen inte är förmögen att reformera lagstiftningen när det gäller arbetsmarknadslagar och lönebildning. Återigen har åsikterna från LO och Vänsterpartiet hindrat den kloka reform som Sverige skulle behövt: en flexibel lagstiftning kring lönebildning och arbetsrätt som bidrar till att välfärd och sysselsättning kan tryggas.

Inför framtagandet av propositionen aviserade statsrådet att den kanske skulle komma att innehålla en behövlig lagstiftning när det gällde t.ex. ett borttagande av blockadmöjligheten mot enmansföretag. Det var samma sak t.ex. hösten 1996 när regeringen presenterade en proposition om en s.k. ny arbetsrätt. Först gick man ut med stora ambitioner att reformera. Slutresultatet blev några små förslag.

Denna gång är det faktiskt likadant. Förslaget har tappat sting under den interna processen inom det socialdemokratiska regeringspartiet. Detta är att beklaga, inte minst mot bakgrund av de många och ofta goda förslag som presenterades i de utredningar som Svante Öberg ledde. Det gäller både *Medlingsinstitut och lönestatistik* och *Medling och lönebildning* samt den rapport som regeringen fick från Öberg och före statsminister Ingvar Carlsson och som också föregick propositionsskrivandet.

Få politiska uppgifter är viktigare än att modernisera de regler som styr den svenska arbetsmarknaden. Dagens lagstiftning bidrar till att cementera arbetslösheten på en högre nivå än nödvändigt och till att skapa problem med lönebildningen.

Skadeverkningarna av lagstiftningen märks på många sätt: Arbetsgivare drar sig för att anställa, småföretagare tvingas betala dryga skadestånd därför att de missförstått snåriga regler och människor som en gång hamnat utanför arbetsmarknaden har mycket stora svårigheter att ta sig in. Lönesättningen avspeglar också dåligt såväl det samhällsekonomiska utrymmet som produktivitetens utvecklingen i skilda branscher och företag.

Lönebildningen och arbetsmarknadslagarna ska ses som instrument för att skapa balans mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsmark-

naden. Den moderna arbetsmarknadslagstiftningen kom till därför att man ansåg att den anställde hade en svag position mot arbetsgivaren. Detta var ett riktigt påpekande såväl när lagstiftningen infördes som i dag. Vad som har gått snett är att organisationerna, både på arbetstagar- och på arbetsgivarsidan, i många fall fått för stort inflytande. Lönebildning och arbetsrätt bör därför i högre grad utformas så att den enskilde arbetstagaren och arbetsgivaren får större inflytande över anställningsavtalen. Detta är något som vi i Folkpartiet hävdar i flera år och också lagt fram förslag om i olika sammanhang.

Det är ändå viktigt att påpeka att vi anser att det i huvudsak är avtal mellan parterna som ska lösa de här frågorna. Lagstiftning ska endast tillämpas i de fall där det är uppenbart att nuvarande regler inte fungerar som tänkt.

Regeringen konstaterar att Sverige under lång tid misslyckades med att åstadkomma en lönebildning som var förenlig med kraven på konkurrenskraft och goda förutsättningar för tillväxt. Detta ledde till upprepade devalveringar som för en tid förbättrade situationen men på sikt ledde till kompensationskrav och hög inflation.

Regeringen konstaterar i propositionen: "I Sverige dröjde det ända till början av 1990-talet innan ett definitivt beslut togs om att på allvar försöka bryta inflationsutvecklingen." Därmed tycker jag mig spåra att man något gör upp räkningen med 80-talets lättsinne och 70-talets debatt om de s.k. övervinsterna. Rentav kanske det är ett erkännande av den tidigare borgerliga regeringen, som inledde en programskrivning som har varit en god grund när vi i 90-talet ändå fick en förbättring.

Den dämpning av löneökningstakten som därefter inträdde hade inte, som regeringen påstår, så mycket att göra med de specifika formerna under vilka avtalen då slöts som med läget på arbetsmarknaden.

I morse kunde vi lyssna på nyheter om ett intressant utspel från LO. Budskapet om den accelererande svartmarknaden och dess avarter har nu nått ända fram till Norra Bantorget. Det är bra att den största arbetstagarorganisationen nu öppet erkänner att det är ett stort missförhållande. Det är övertydligt att en betydande del av skattebasen är undanträngd genom den växande informella arbetsmarknad som vi har i dagens Sverige.

Enligt Riksskatteverket beräknas uppemot 15 % ha använt sig av svart arbetskraft, och den undanhållna inkomstvolymen torde vara någonstans mellan 20 och 40 miljarder kronor, dvs. i storleksordningen en svensk försvarsbudget.

Det är bra att LO nu tar itu med de här avarterna, avarter som inte bara drabbar finansministern och landets ekonomi utan också medverkar till en otrygghet i arbetslivet genom att arbetstagarare som lockas in i svartmarknaden inte kvalificerar sig för rätt sjukförsäkring eller ATP-poäng för kommande pensioner. Det var synd att kammarens socialistiska majoritet för en stund sedan voterade bort det förslag om förbättring som varit på tal i skatteutskottet.

Enligt god socialdemokratisk tradition föreslår nu LO-utredningen att det ska inrättas ett nytt institut där parterna och staten ska sitta i domartornet. De som följer spelreglerna ska få en lägre momssats. Andra, dvs. fuskarna, ska erlagga den höga momssatsen.

Det är en i och för sig ganska ointressant påföljd, eftersom poängen med svartmarknaden för dem som utnyttjar den är att undkomma skatt,

hög som låg. Skulle statsmakten införa ett sådant system skulle det ju närmast vara att ge legitimitet åt den växande avart som vi av andra, för att inte säga alla skäl måste fördöma. Man kan möjligen fundera på om förslaget har varit i säck innan det kom i påse. Men dagens debatt lär väl kunna ge utrymme för ett socialdemokratiskt besked.

Den uppgift som nu ligger framför oss är att kunna nå en konkurrenskraftig lönebildning även i ett läge där konjunkturen förbättras, något som uppenbarligen misslyckades i 1995 års avtal. Regeringen redovisar prognoser som pekar på att mycket talar för att löneökningarna kommer att ligga ett par procentenheter över motsvarigheterna i våra konkurrentländer. Det är således en viktig politisk uppgift att så mycket som möjligt, utan att bedriva statlig inkomstpolic, underlätta en konkurrenskraftig lönebildning.

Fru talman! Regeringen föreslår att en ny myndighet med namnet Medlingsinstitutet inrättas. Folkpartiet tycker att det är bra att medlingsfrågorna får en större tyngd för att förbättra lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden. Men vi är, precis som flera remissinstanser, tveksamma till den form av medlingsinstitut som regeringen föreslår i propositionen.

Det är uppenbart att regeringen här försöker sitta på ett par stolar. Dels vill man ge intryck av att man vidtar en kraftfull åtgärd, dels vill man försäkra tveksamma eller kritiska parter att det egentligen inte innebär någon förändring. Med en så oklar politisk vilja blir också uppdraget för det nya medlingsinstitutet oklart. Det finns en risk att uppdraget på några håll kommer att tolkas som ett klartecken för en statlig inkomstpolic.

Ett exempel på oklarheten är när regeringen i propositionen säger: ”För att det skall vara möjligt att skapa fortsatt goda förutsättningar för en hög sysselsättningstillväxt är det väsentligt att Medlingsinstitutet inte enbart har i uppgift att medla utan även på andra sätt verkar för en väl fungerande lönebildning.”

Folkpartiet anser dock att frågan om en väl fungerande lönebildning är så viktig att vi likväl nu accepterar ett medlingsinstitut.

Det är lämpligt att Medlingsinstitutets verksamhet utvärderas efter nästa omgångs löneförhandlingar. För att vi ska finna det meningsfullt med ett medlingsinstitut bör det ha rimliga arbetsförutsättningar. En sådan förutsättning är att stridsåtgärderna på arbetsmarknaden har en rimlig proportionalitet. Utredningens förslag om stridsåtgärders proportionalitet bör därför genomföras.

Vi beklagar att regeringen inte vågar göra något åt frågan om ett förbud mot stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag. Visserligen finns det på många avtalsområden skydd mot åtgärder som är riktade mot enmans- och småföretagen, men de är inte heltäckande när det gäller hela LO-SAF-området.

Frågan har varit aktuell tidigare. Under den tidigare borgerliga regeringsperioden infördes ett förbud mot denna typ av åtgärder som gällde under 1994. Tyvärr togs denna åtgärd bort i samband med den socialdemokratiska återställarpolitiken under hösten 1994. Vi för vår del delar utredningens bedömning att sedan förbudet upphävdes har det på nytt använts stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag och därför bör förbudet återinföras.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Det finns uppenbarligen delade meningar inom regeringen i den här frågan. Men här har återigen LO fått diktera regeringens politik. Dessbättre, fru talman, finns det nu en utskottsmajoritet för att förbudet mot blockad av de minsta företagen ska hävdas.

En allmän iakttagelse, om jag får sticka emellan med det, kan man göra i anslutning till det här betänkandet. Det sammanfaller med ett politiskt skeende. Det är den respekt som Vänsterpartiet numera har inför landets makthavare i regeringen.

Jag minns de storvulna attackerna på socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik som vi hade vant oss vid. De blir nu bara ett par diskreta pip i relativt oförargliga vänsterpartireservationer. Nu ställer man upp på förändringar av arbetsmarknadens regelsystem. Man instämmer i den allmänna iakttagelsen att anställningsformerna har förändrats, att andelen visstidsanställningar har ökat på bekostnad av tillsvidareanställningarna. I en truism så god som någon uttalar man tillsammans med socialdemokraterna i utskottet att det här naturligtvis inte är bra. Det är ”inte önskvärt”.

När man suckat färdigt över en sådan utveckling ställer man ändå upp till försvar för dagens lagstiftning, som ett antal motionärer har påpekat inte har uppnått harmoni då det gäller regelverket och den faktiska situationen.

En fråga som inställer sig och som det skulle vara intressant att få svar på är om man i Vänsterpartiet har gett upp sina tidigare ambitioner från den tiden då bokstaven k fanns i partinamnet, dvs. då man mer eller mindre inte skulle acceptera några som helst korrigerade arbetsrättsregler för t.ex. arbetstagsidan.

Den andra frågan man kan ställa sig är om man i Vänsterpartiet vill driva en linje som innebär att man skulle upprepa återställarpolitiken från senhösten 1994. Det var då Vänstern befann sig på grönbete några månader. Det var en politik som den socialdemokratiska regeringen sedan fick fjärma sig från, eftersom den blev alltför besvärande för arbetsmarknaden. Eller är det så att Vänsterpartiet helhjärtat ställer upp på utskottets skrivning i dagens betänkande? Jag citerar: ”Utskottets ställningstagande innebär dock inte att utskottet avvisar förändringar av den arbetsrättsliga lagstiftningen.”

I samma avsnitt skriver Vänsterpartiet tillsammans med Socialdemokraterna att ”– – – den arbetsrättsliga lagstiftningen bygger på att den som utför arbetet är arbetstagare, innebär denna utveckling att alltfler står utanför lagstiftningen.” Tala om att sitta på två stolar.

Nu kunde naturligtvis ett sådant här avsnitt hänvisas till den retoriska arsenalen i största allmänhet. Men eftersom det här är en punkt där utskottsmajoriteten har vågat sig på att föreslå en beställning till regeringen om att se över både former och omfattning av det arbetsrättsliga läget är frågan intressant. Det skulle vara bra med ett besked om vad det här skulle kunna innebära.

Till sist, fru talman, har utredningen föreslaget att vissa proportionalitetskrav ska införas för stridsåtgärder. Med detta menas att vissa konflikter skulle kunna förklaras olovliga om de t.ex. är mer omfattande än vad som är rimligt, vissa fall av sympatiåtgärder m.m. Regeringen är dock inte beredd att följa utredningens förslag på det här området. Utredningen pekar på tre situationer där stridsåtgärder bör betraktas som olovliga.

Den första är relativt liten, men har kraftiga skadliga effekter på motparten på ett sätt som står i uppenbart missförhållande till åtgärdens omfattning.

Den andra är när en stridsåtgärd tillgrips som svar på en åtgärd som varslats av motparten och svarsåtgärden är väsentligt mer omfattande än vad som är rimligt med hänsyn till den ursprungliga åtgärden.

Den tredje är när en stridsåtgärd tillgrips som sympatiåtgärd och åtgärden kan förväntas leda till skada som står i uppenbart missförhållande till åtgärdens omfattning.

Utredningen föreslår att dessa frågor ska prövas av Arbetsdomstolen. Folkpartiet anser att utredningens förslag på detta område är rimliga och väl avvägda och därför bör genomföras.

Fru talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till främst reservationerna 9 och 12.

Anf. 14 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det var ett mycket dunkelt anförande. Det verkar som om Elver Jonsson är besatt av LO, så att i stället för att tala om dagens ärende talade han om vissa ekoinslag och ett nytt institut angående svartarbete som LO föreslagit. Det var väl inte alldeles väl använd tid. Det kan bero på att Elver Jonsson egentligen inte har läst propositionen eller är klar över vad betänkandet innehåller.

I Folkpartiets motion står det att man inte kan acceptera ett medlingsinstitut om det har möjligheter att tvångsmässigt samordna förhandlingarna. Detta avvisas explicit i propositionen. Det vore intressant att höra om Elver Jonsson har någonting mera substantiellt att säga om Medlingsinstitutet och dess uppgifter. I övrigt ansluter man sig till de allmänna borgerliga förslagen till försämringar av konflikträtten.

Den storvulna frågan till Vänsterpartiet om arbetsrätten var lite udda. Det citat som anfördes, nämligen "Utskottets ställningstagande innebär dock inte att utskottet avvisar förändringar av den arbetsrättsliga lagstiftningen", kommer efter att de borgerliga motionerna om förändringar har avvisats. Men sedan övergår man till att säga att man väl kan tänka sig förändringar. Sedan åberopar man Vänsterpartiets förslag.

Vi har fem år i sträck påpekat arbetsmarknadens strukturförändringar, som har gjort att arbetsrätten inte tillgodoser de syften den en gång gjorde. Det beror på korttidsanställningar, bolagisering, uppdelning av arbetsenheter osv. Sedan tar man till utgångspunkt för en översyn, som blir tillkännagivandet, Vänsterpartiets förslag. Så lyckas man samtidigt påpeka att detta inte är en sådan översyn som Folkpartiet föreslår. Folkpartiets förslag skulle innebära försämringar av den nu gällande arbetsrätten och tryggheten för den enskilde arbetstagaren. Det var ett misslyckat citat, i den mån det var någon mening med inlägget.

Anf. 15 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag är ledsen om jag påverkade adrenalintillförseln hos Hans Andersson. Men när det gäller påståendet i den senare delen av repliken att fem års vänsterkrav nu får sin framgång, skulle det vara bra om Hans Andersson förklarar vad det är regeringen måste ändra på för att den uppgörelse som Hans Andersson menar framgår i utskottsbetän-

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

kandet ska gå i uppfyllelse. Det är väl ett gammalt politiskt knep att först avvisa ett antal andra motioner för att få alibi.

Hans Andersson tycker att det jag sade var dunkelt sagt. Det är möjligt att man blir något fördunklad när man läser propositionen och framför allt utskottsmajoritetens skrivningar. Han ogillar att jag tar upp svartmarknaden som ett problem i en sund lönebildning. Jag tycker att den verkligen hör hemma där. När Riksskatteverkets chef säger att vi är på väg in i ett okontrollerbart system kan ingen hävda att det inte skulle vara ogynnsamt på en sund lönebildning. Jag har dessutom påpekat hur illa det slår mot de stackars människor som engagerats i svartarbete och som kommer att sakna ATP-poäng och en rimlig sjukförsäkring. Jag tänker återkomma i denna fråga i särskilda debatter med regeringen. Den är så allvarlig att det finns anledning att påminna om den i dagens debatt.

Fru talman! Jag hade reflexionen att efter att ha varit med i några år och lyssnat på vänsteranföranden behöver man inte vara så finstämd i örat för att upptäcka skillnaden.

Anf. 16 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller tillkännagivandet kan jag hänvisa till inn-anläsning på s. 46 och 47. Om man är mer intresserad går det att läsa vår motion A723. Där finns motivet för den ändrade inställning som utskottsmajoriteten har antagit. Tidigare har man avvisat våra motioner och sagt att det är bra som det är. Jag ser det som en framgång. Om det inte blir ett tillfredsställande resultat ska Elver Jonsson vara säker på att vi återkommer med en motion.

Jag fick inte något svar på den fråga jag ställde. Jag vill gärna ha det. Folkpartiet säger att man inte tvångsmässigt får samordna förhandlingar. Men det är det som avvisas i utskottsbetänkandet.

Det allmänna tonläget från vår sida hade varit ett annat om t.ex. blockadförbudet hade stått med i propositionen, om t.ex. proportionalitetsregler, förbud mot sympatiåtgärder och de väsentligt strängare reglerna vad avser varseltider som Öberg hade med i sin utredning hade presenterats. Det hade inneburit en rejäl materiell försämring för löntagarnas intressen när det gäller kampen om rättvisa löner. Jag avpassar mitt tonläge efter verkligheten. Det är väl bättre än att låta tonläget agera alldeles för sig självt.

Anf. 17 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är nog om tonlägen. Jag vill i min sista replik mot Hans Andersson sammanfatta att sämsta formen av lönebildning vi kan få, utöver en okontrollerad svartmarknad, är svaga företag, flyktande företag. Därför är det inte oväsentligt hur miljön och omgivningen ser ut när det gäller småföretagens villkor, som åtminstone i högtidstal alla partier hyllar som framtidens räddare – jag tror att ett statsråd en gång sade framtidens hjältar.

Sedan var det frågan om blockadförbudet. Det har med proportionalitet att göra. Under den tid som blockadförbudet mot enmansföretag rådde under 1994 och 1995 var det en starkt ökande tillväxt av arbetstillfällen i de minsta företagen.

För att sedan återställa politikens svallvågor kom en nedgång i sysselsättningen under 1996 och 1997. Det är möjligen ofint att påminna om

den, men det finns insatser som till synes kan verka negativa för arbetstagar sidan men som i grunden är till stor fördel. Om vi får ett klimat där småföretagen får en chans att växa och utvecklas är det till fördel för alla arbetstagare i dessa små företag.

Anf. 18 BARBRO FELTZING (mp):

Fru talman! Runt lönebildningspropositionen har det stundtals varit en het debatt. Tack vare detta tycker jag också att det är trevligt att statsrådet Mona Sahlin är här i dag – även om hon är skadad.

Propositionen bygger på den s.k. Öbergiska utredningen, där de olika förslagen har vållat en del rabalder. Jag vill i min inledning förklara hur Miljöpartiet ser på arbetsrätten. Det finns olika kriterier i fråga om arbetsrätten som delvis betecknar intressekonflikter.

Först och främst vill man ha ett skydd för arbetstagaren mot arbetsgivarens godtycke. Sedan vill man ge företagaren handlingsfrihet och ha effektivaste möjliga ekonomi samt skydda företagaren mot facket's godtycke.

Vilken tyngd och vilket innehåll man lägger i dessa kriterier beror givetvis till stor del på vilket parti man företräder och vilka intressen partierna har.

De partier som ligger en så stor organisation som SAF närmast ser givetvis arbetsgivarens intressen som tyngst, medan arbetarrörelsen har sina sympatier hos facket.

För Miljöpartiet är dock inte det ekonomiska subjektet en organisation, den stora fackföreningen, det stora företaget eller den stora staten. I min och Miljöpartiets syn är det den enskilda människan. Den enskilda människan kan för Miljöpartiet vara både den enskilde arbetstagaren och den enskilde småföretagaren.

När det gäller tryggheten för arbetstagaren är det en mängd faktorer som spelar in: tillgången på arbete, möjligheten att göra andra saker än att vara löneanställd – t.ex. studera eller starta eget – tryggheten vid arbetslöshet och övriga sociala skyddsnet.

Det finns i dag egentligen två skolor inom ekonomin: den som hävdar att människor behöver mindre trygghet för att arbeta bra och bli kreativa och den som hävdar att det behövs mer trygghet för att människor ska arbeta bra och bli kreativa.

Jag vill påstå att borgerliga partier kanske står för det förra och att de gröna och vänsterpartierna delar åsikten att det senare stämmer. Vi tycker att folk behöver mer trygghet.

Men sedan skiljer vi oss åt en aning. Medan vänsterpartierna bara ser lycka i ett tryggt lönearbete ser vi mer än så. Den bild av världen som enbart bestående av dem som köper arbetskraft och dem som säljer den är inte längre helt relevant.

Miljöpartiet ser skalan stor mot liten i stället. Vi utgår ifrån individen där vänstern kanske bara ser kollektiven.

För LO är en arbetare svag och ska skyddas om han har ett lönearbete. Startar han däremot eget blir hon eller han genast en kapitalist och ska behandlas med misstänksamhet.

Men för vår del är alla enskilda människor som försöker forma sina egna liv det som utgör ekonomins kärnpunkt. Det är de som för oss utgör det ekonomiska subjektet, inte stora fackföreningar eller stora företag.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Fru talman! Miljöpartiet blir alltid angripet av båda sidor, och jag tycker att det kan vara på sin plats med en förklaring till våra ställnings-taganden.

I dagens betänkande om lönebildningen har vi tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Folkpartiet en utskottsmajoritet om ett förbud mot blockader mot enmans- och familjeföretag.

Vi i Miljöpartiet vill underlätta för de små företagen och arbeta för ett regelverk som anpassas för dem.

Miljöpartiet tycker att det är fel att ha stora företag som norm och samtidigt säga att småföretagandet ska utvecklas och stimuleras. Det är bättre att dela upp reglerna i arbetslivet i ett regelverk för stora företag och ett för små företag.

För oss finns det en ideologisk tröskeeffekt som drar en klar gräns mellan vilket stöd vi vill ge de små företagen för de små företagens skull och vad vi är villiga att ge de stora företagen. Vi bevakar alltid den enskilda människans rättigheter mot institutionen.

Regeringen skriver i propositionen att det är oskäligt att facket tvingar företag utan anställda att skriva kollektivavtal. Vi vill införa ett förbud så att blockader mot enmans- och familjeföretag i syfte att få till stånd kollektivavtal blir förbjudna. Vi anser inte att fackförbunden ska kunna tvinga ensamföretagare att skriva på ett kollektivavtal på grundval av att de kanske i framtiden ska anställa någon.

Om en företagare vägrar att skriva på inträder ofta sanktioner som kan medföra bl.a. att kommuner drar in sina order till företaget.

Utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut föreslog att ett förbud mot stridsåtgärder mot enmans- eller familjeföretag skulle återinföras. Regeringen fullföljde tyvärr inte utredningens förslag utan den tog i sista stund bort förslaget från lagrådsremissen och därmed också propositionen.

Fru talman! I detta läge väckte vi en motion med ett färdigt lagförslag. Miljöpartiet hade dock gärna sett att arbetsmarknadens parter själva löst frågan avtalsvägen, vilket skulle ha kunnat förhindra en lagstiftning om ett förbud. LO gjorde ett försök med att förmå sina medlemmar att inte ta ut avgifter till facket.

Men detta är inte tillräckligt, tyvärr, då blockadrätten mot mikroföretag trots detta kvarstår, och då tycker vi att det inte är rimligt att facket ska kunna sätta mikroföretagen i blockad.

Vi tycker att de omfattande skadeverkningar som stridsåtgärder i förening med sympatiåtgärder kan medföra för företaget och tredje man är tillräckliga skäl för att införa ett blockadförbud.

Några problem framkom inte under det år som förbudet tidigare var verksamt, och vi anser att eftersom större delen av SAF-LO-området och hela tjänstesektorn, enligt Saltsjöbadsavtalet, avstår från sådana stridsåtgärder bör förbudet införas.

Fru talman! Miljöpartiet står bakom propositionen i andra delar, även om vi varit starkt kritiska till en del andra förslag i den. På grund av felaktig propaganda känner jag mig nödsakad att visa på det faktum att jag i det längsta inte ville ha en förlängning av varseltiderna till 14 dagar, som sedermera utmynnade i sju arbetsdagar eller en rätt att skjuta på varslade stridsåtgärder i 14 dagar.

Proportionalitetsregeln gick vi också emot, och den är ju inte heller med som förslag i propositionen.

Nu till en annan fråga, fru talman. Ett problem som har uppstått på arbetsmarknaden är den stora tystnaden som brett ut sig. Föregående år och i tidigare interpellationsdebatter med bl.a. statsrådet Mona Sahlin har jag framfört mina farhågor om detta framtida arbetsmiljöproblem, som jag ser det.

Klimatet på dagens arbetsplatser har hårdnat. Efter rationaliseringar i både den offentliga och den privata sektorn måste människor hålla hårdare i sina jobb. Flera vittnar om hur de själva eller arbetskamrater har kritiserat beslut och sedan blivit hotade med uppsägning. Statstjänstemännen kom nu med en rapport som visade på hur läget verkligen har försämrats.

Många väljer i stället att vara tysta. När opinionsinstitutet Temo förra året ställde frågan om man tyckte att man under de senaste åren blivit mer försiktig när det gäller att framföra kritiska synpunkter till ledningen på arbetsplatsen svarade 25 % att de märkt en sådan skillnad. Detta är alarmerande siffror.

Under 90-talet har både den privata och den offentliga sektorn upplevt neddragningar. Arbetstempot har ökat. Personalen hittar inte längre utrymme för att utvecklas och vidareutbildas, utan den vantrivs utan att hitta ett nytt arbete. Detta leder till nästa problem: psykisk och fysisk utbrändhet.

Den senaste arbetsmiljöundersökningen upplyste oss om att två av tre arbetstagare anser att arbetstempot ökat de senaste fem åren. Professor Gunnar Aronsson på Arbetslivsinstitutet säger att neddragningarna har skapat ett slags överlevnadssjuka.

För att säkra sin överlevnad och må mindre dåligt gör personalen bara uppgifter som syns och kan mätas. Kritiken, fru talman, tystnar!

Arbetsbördans konsekvenser blir ett resultat av denna problematik, och de förslag till friår och förkortad arbetstid som Miljöpartiet länge har propagerat för är utmärkta åtgärder för att komma till rätta med sådana ökande problem som utbrändhet.

Utskottsmajoriteten har nu föreslagit ett tillkännagivande om en översyn av arbetsrätten som ska behandla bl.a. frågan om den ökade tystnaden på våra arbetsplatser. Det gläder mig. Och det gläder mig också att statsrådet har ändrat ståndpunkt, hoppas jag, vad gäller yttrandefrihetstillsämpningarna utanför statlig verksamhet.

Inom den privata sektorn gäller inte yttrandefriheten, och den gäller inte heller när våra bolag privatiseras. Många arbetsgivare kräver i dag lojal tystnad av sina medarbetare. Inte bara privata arbetsgivare utan också kommuner och landsting finns i skaran som menar att lojalitet betyder att inte kritisera sina arbetsgivare.

Enligt tryckfrihetsförordningen har anställda i offentlig verksamhet meddelarskydd. De har rätt att gå ut i pressen och påtala brister i arbetsmiljön. Görs detta anonymt har arbetsgivaren ingen rätt att efterforska källan.

Denna rätt gäller inte privatanställda. De måste sätta företagets intressen framför sina egna. Arbetsgivaren har även rätt att efterforska vem som har läckt till pressen.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Denna effekt är förbisedd när offentlig verksamhet går över i privat regi. Jag är därför nöjd att detta kan komma att tas upp i den utredning eller den översyn som utskottet förordar.

När det gäller de gemensamma reservationerna som vi har med Vänsterpartiet om föräldraledighetslagens skyddsregler och återanställningsrätten från nio till tolv månader så står vi bakom dem, där båda partierna har motionerat.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 22 och 29 och bifall till hemställan i betänkandet i övrigt.

Jag vill tillägga att man i medbestämmandelagen skulle kunna införa en regel som inte är så allmänt skriven. Man skulle t.ex. kunna uttrycka det som att förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare ska präglas av ömsesidig respekt. Arbetsgivaren ska iakttä den anställdes rätt till grundläggande medborgerliga fri- och rättigheter.

Sedan skulle man också kunna ändra t.ex. 8 § 3 st i medbestämmandelagen till att lyda: Sker en kränkning av arbetstagares medborgerliga fri- och rättigheter eller av hans föreningsrätt genom avtalsuppsägning eller annan sådan rättshandling eller genom bestämmelse i kollektivavtal eller annat avtal, är bestämmelsen ogiltig. Detta skulle även kunna gälla för privata företagare. Då skulle vi kanske kunna se en minskning av det som vi nu upplever i arbetslivet.

Anf. 19 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill först säga att det är bra att vi har enats om flera reservationer. Det är också bra att vi kunde förhandla fram lönebildningspropositionen till ett resultat som ändå är rimligt, även om alla parter har sina olika synpunkter.

Det som är mindre bra är den motion som Miljöpartiet väckte och som jag tycker bryter det samarbetsklimat och den dialog som fanns. Miljöpartiet sade många gånger, t.o.m. i massmedierna, att man var nöjd med den lösning som LO hade kommit fram till.

Några reflexioner bara angående frågan om individ och kollektiv. Vi är också intresserade av individen. Jag tror att vänsterpartister är intresserade av den enskilda människan. Men i många sammanhang finns människan i kollektiv, i strukturer där det handlar om makt- och resursfördelning, trygghet och inflytande. Då är det kollektivet som är räddningsplankan för väldigt många enskilda individer. Därför slår vi vakt om kollektivavtalet som ett stöd till den enskilde.

När det gäller anställningsskyddet och, i det här fallet, kollektivavtalsrätten och personer som är anställda av ett riktigt litet företag tycker jag att Miljöpartiet inte värnar om den enskilde. Däri ligger sakfrågan. Vi tycker heller inte att det är lyckligt med konflikter mellan två individer av vilka en är företagare och en kan vara anställd. Därför tycker vi att det är bäst att man löser frågan avtalsmässigt, vilket man också har gjort. Jag är övertygad om att man hade klarat av att göra det också den här gången. Men nu blir det en lagstiftning, och den är principiellt mycket farlig, därför att det är en lagstiftning mot den grundläggande fackliga konflikträtten, som är stödet för kollektivavtalet. Att då liera sig med dem som på punkt efter punkt vill undergräva kollektivavtalets ställning är ingen god politik, Barbro Feltzing.

Anf. 20 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Miljöpartiet värnar den enskilda människan, och det tror jag säkert att också Vänsterpartiet gör, men kollektivet är så mycket större så att säga.

Sedan är det väldigt många som står utanför avtalen och som inte har några rättigheter. Som bl.a. Margareta Andersson påpekade är det en miljon människor som står utanför arbetsrätten.

Men när det gäller förbudet mot enmans- och familjeföretag tycker jag faktiskt inte att det är rimligt att man ska kunna genomföra en blockad mot ett sådant företag. Det har inget rimligt fackligt syfte, tycker jag, om man reglerar arbetsvillkoren för någon som står utanför familjen. När det gäller familjeföretagen tycker jag att familjemedlemmarna själva ska kunna bestämma vilka relationer som ska gälla inbördes.

Som jag sagt tidigare tycker jag inte att det är ett skäl att ha detta förbud för det fall någon skulle anställas i framtiden. Om man inte har ett kollektivavtal finns inga skyddsmekanismer. Som jag sade tidigare behöver ju inte en enskild företagare vara en bov, utan jag hoppas att det oftast är en seriös företagare. Denne företagare har ju också rätt och möjlighet att teckna försäkringsavtal med AMF, så att ett skydd ska gälla även för den som blir anställd.

Anf. 21 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tror att just detta är kärnpunkten, att man kan göra så och man kan göra så, men arbetsrätten och kollektivavtalet ger mig ett skydd om arbetsgivaren inte är en seriös person.

I väldigt många fall bör man uppmärksamma arbetsrätten och kollektivavtalet som skyddsinstitutioner när inte alla är goda, snälla och omdömesgilla. Det gäller alla arbetsgivare. Det gäller naturligtvis för facket, som kan bete sig jätteilla mot sina anställda osv. Man måste ha ett skydd. Det är detta skydd som går förlorat. Vad jag tycker är rimligt är att det finns en garanti för att den som blir anställd i ett litet, litet företag, som det är på de här marknaderna och där detta ofta sker, ska ha skydd för sina arbetsvillkor och för sin försäkringslösning.

Det finns fall där den enskildes skydd och rättigheter har kränkts på grund av att man inte ville träffa ett vilande kollektivavtal. Men då fanns ju också den där ingrediensen att det kostade pengar, och det tycker jag är fel. Därför är det mycket bra att man tar bort kostnader och förpliktelser till den sekund då jag har någon anställd.

Men att ta till storsläggan och förbjuda fackliga stridsmedel i det här läget är farligt. Nästa gång blir det sympatiåtgärder, och gången därefter blir det – ja, vad blir det då? Barbro Feltzing ska akta sig. Hon ger handen till hin håle själv, sett ur arbetsrättslig synpunkt, när hon allierar sig med Mikael Odenberg, men bara ur den synpunkten.

Anf. 22 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Jag vill inte tala om honom som bor under marken så att säga. Men jag tycker faktiskt inte att en enskild företagare är en hin håle, Hans Andersson.

Förbudet gäller ju de enmansföretag som inte har någon anställd. Så snart någon har anställts finns det möjlighet för fackliga organisationer att vidta stridsåtgärder för att driva på för ett kollektivavtal, så ur den

synpunkten tycker jag att det är fel att säga så som Hans Andersson gör. Vidare har lagen varit tillämplig under ett år utan att det framkommit något problem med tillämpningen, så jag tycker att det här är ett riktigt beslut att fatta.

Sedan talade vi om att LO lade fram förslaget om att någon avgift inte skulle tas ut. Vad som har framkommit är att bl.a. Transport aldrig har tagit ut några avgifter, så där kommer man ju inte att avstå från något på så sätt. När Transport enades om rekommendationen med LO tog man inte bort något, för man har aldrig tagit ut några avgifter från sina medlemmar.

Vidare tycker Hans Karlsson i LO att detta är en verkligt liten fråga. Det sade han till mig i en debatt som vi hade.

Jag yrkar bifall till det som utskottsmajoriteten har sagt om att genomföra förbudet mot blockad av enmans- och familjeföretag.

Anf. 23 BJÖRN KAALING (s):

Fru talman! Jag vill börja med att något kommentera den kritik som förts fram mot utskottets handläggning av ärendet. Jag vill poängtera att både SACO och Svenska Arbetsgivareföreningen, som ju har skrivit till utskottet, har haft goda möjligheter att komma till tals i ärendet.

Både delbetänkandet och slutbetänkandet om medling och lönebildning har remissbehandlats. Både före och efter denna behandling har det varit seminarier där parterna och också arbetsmarknadsutskottets ledamöter har haft möjlighet att delta.

Därutöver vill jag påpeka att arbetsmarknadsutskottet vid ett tillfälle var på besök hos Svenska Arbetsgivareföreningen. Där diskuterades också samsynsmännens arbete, och vi fick möjlighet att tala lite grann kring Svenska Arbetsgivareföreningens syn på lönebildningen. Jag anser mot den bakgrunden att det inte finns något fog för den kritik mot handläggningen som förts fram från borgerligt håll.

Moderaterna ansluter sig, som vi har hört, till SAF:s och SACO:s kritik också i den meningen att man menar att regeringen bara har låtit LO komma till tals, att det bara är LO:s synpunkter på lönebildningen som har beaktats. Men jag vill gärna framhålla att regeringen har haft kontakter med parterna på arbetsmarknaden. Jag är inte riktigt säker – om jag har fel får Mona Sahlin rätta mig så småningom – men jag tror att regeringen har haft kontakt med alla centralorganisationer på arbetsmarknaden.

Dessutom har Ingvar Carlsson och Svante Öberg på regeringens uppdrag haft uppgiften att försöka nå en samsyn med arbetsmarknadens parter i den här frågan. Det har tagits många kontakter också med dem.

En viss samsyn har nåtts mellan parterna. Man har en gemensam syn på en så grundläggande sak som att det är viktigt att lönebildningen fungerar väl för att vi ska klara av en tillväxt i samhället. Men det var också ett antal områden där man inte nådde samsyn och inte hade förmågan eller, om man så säger, viljan att själv klara av att nå en gemensam syn på lönebildningen. Ett viktigt undantag är, tycker jag, naturligtvis de förhandlingsordningsavtal som är träffade på arbetsmarknaden, där parterna i konstruktiv anda faktiskt har löst detta med hur man ska hantera frågan om lönebildning.

Det blev alltså nödvändigt att från regeringens sida lägga fram ett förslag utan att det fanns en samsyn rakt över i alla delar. Då återstår naturligtvis för regeringen att lägga *sina* värderingar på förslaget om lönebildning – eftersom det ju skulle läggas fram. Och jag tycker för min del inte att det är så märkvärdigt att de socialdemokratiska värderingarna i mångt och mycket sammanfaller med de värderingar som den andra grenen av arbetarrörelsen har. Det är ganska naturligt för mig i alla fall. Jag tycker att det är lika naturligt som att ni moderater t.ex. reserverar er till förmån för Svenska Arbetsgivareföreningens ståndpunkter i snart sagt varenda fråga i den här kammaren.

Precis som andra redan har sagt delar jag också självklart uppfattningen att det är viktigt att vi har en sund lönebildning. Jag delar också de grundläggande utgångspunkterna som regeringen för fram när det gäller att staten har sin roll och parterna sin, och att staten ska vara neutral. Men som ytterligare någon har sagt i debatten är det naturligtvis inte så att vare sig regering eller riksdag kan vara neutral till en dåligt fungerande lönebildning. En lönebildning som inte fungerar inom ramen för vad samhällsekonomin tål går direkt ut över de arbetslösa och andra som står utanför arbetskraften.

Det är värt att notera att det finns en majoritet för att inrätta Medlingsinstitutet. Klart är att det finns synpunkter på det förslag som regeringen lägger fram, kring organisationen, analysen, arbetsformerna och frågan om den förbättrade lönestatistiken.

En utgångspunkt i förslaget om lönebildning för full sysselsättning är att vi inte ska ägna oss åt statlig lönepolitik. Det handlar i stället om att skapa öppenhet och ökat informationsutbyte. Medlingsinstitutet ger förbättrad information och djupare analyser. Det innebär att det blir bättre beslutunderlag i förhandlingarna. Medlingsinstitutet ska samråda och föra diskussioner med parterna om förutsättningar och tänkbara utfall för att på så sätt förbättra dialogen och samspelet mellan olika avtalsområden. Det handlar alltså om ett tidigt agerande i syfte att öka samsynen, nå effektivare förhandlingar och på det sättet undvika konflikter. Ett nytt avtal ska helst vara slutet innan ett gammalt löper ut.

Innebörden av en väl fungerande lönebildning har berörts av alla de borgerliga partierna. Där är tydligen utgångspunkten att regeringen har en för snäv syn på lönebildning. Så beskriver man att det är andra politikområden som är av betydelse för lönebildningen. Ja, vem har sagt något annat? Jag vill gärna ge det svaret till Odenberg och Attefall. Varken regeringen eller utskottsmajoriteten anser att vi löser de ”genuina”, som Attefall uttryckte det, problemen med lönebildningen genom att inrätta Medlingsinstitutet. Men det är en viktig del.

I propositionen, bara för att göra det här tydligt, står det: ”En balanse-rad ekonomisk utveckling via en väl avvägd finans- och penningpolitik understödd av en effektiv arbetsmarknads- och utbildningspolitik utgör en första viktig förutsättning för att lönebildningen ska fungera väl” – en första viktig förutsättning alltså. Eftersom det här är så tydligt uttalat är det märkligt att vi ser en reservation i betänkandet i den här delen.

Vad vi inte är överens om är när ni går in på förutsättningarna och, precis som också Hans Andersson uppfattat det, har synpunkter på själva lönesättningen och hur den ska gå till. Ni pratar om att ingångslönerna är för höga. Ni anser att löneskillnaderna är för små, att den som utbildar

sig får för dålig utdelning osv. Det är definitivt exempel på frågor som parterna på arbetsmarknaden ska lösa. Hur lönesättning av kompetens, ålder, kvalifikationer m.m. ska skötas ska ju inte avgöras av staten. Det ska självklart avgöras av parterna i centrala och lokala förhandlingar.

Detta kanske förtjänar att påpekas i sammanhanget. Det låter ibland från borgerligt håll som att det är facket som dikterar hur avtalen ser ut. Så är det naturligtvis inte. Det är en överenskommelse mellan en facklig organisation och en arbetsgivare. Man är alltså överens om de regler som gäller.

Så till blockadfrågan: Som framgår av betänkandet och debatten föreslås att ett förbud införs mot blockad av enmans- och familjeföretag. Det är en olycklig lösning. Enligt min uppfattning tar den inte hänsyn till den verklighet vi har. Det är inte svårt för mig att acceptera att ett enmansföretag som inte har någon anställd inte ska behöva teckna ett kollektivavtal. Och det är inte svårt att acceptera tanken att detsamma ska gälla familjeföretag. När det gäller familjeföretagen ska man dock lägga till att det här med vilka som tillhör familjen har haft en tendens att öka under senare år.

Nu är verkligheten inte så enkel. Det är två tre avtalsområden på LO-sidan som har problem med det här. Problemet är att det finns enmansföretag som faktiskt *har* anställda. Miljöpartiet skriver i sin motion att fackliga organisationer har möjlighet att vidta stridsåtgärder så snart någon utomstående anställs. Det har Barbro Feltzing också tagit upp här i debatten. Det är korrekt. Problemet är att det kan gå lång tid innan den fackliga organisationen får vetskap om att det finns en anställd på en arbetsplats. Under den tiden är den anställda utan avtalsförsäkringar.

LO och de berörda förbunden har nu försökt att lösa den här frågan själva genom ett vilande hängavtal. Det är för mig en praktisk lösning på den här problematiken. Jag tycker att det är synd, och det är fel, att Miljöpartiet går samman med borgarna. De har ideologiska skäl i den här delen. Men ni har inte varit så uppbundna i den buren tidigare, så jag tycker att det är synd att ni inte ger LO och de berörda förbunden möjligheten att faktiskt pröva den här frågan avtalsvägen.

Jag kan travestera det som står i någon av reservationerna: Varför införa en lagstiftning som i praktiken inte kommer att ha någon betydelse för de flesta fackförbund? De *berörda* förbunden drabbas naturligtvis av det här. Den här lagen riktar sig faktiskt egentligen mot de här tre avtalsområdena, de tre förbunden. Jag tycker att det är mycket olyckligt att Miljöpartiet går in på det här. Ta i stället vara på chansen att man får lösa det här avtalsvägen.

När det gäller stridsåtgärdernas proportionalitet är det värt att framhålla att vi i Sverige har ett så litet antal konfliktdagar. Jag tror att man kan säga att vi har färre konfliktdagar i vårt land än vad man har i länder som faktiskt har den här regeln om proportionalitet inskriven. Det faktum att vi har få konflikter plus att vi nu inrättar ett medlingsinstitut gör att regeln om proportionalitet inte behöver införas enligt vår mening.

Inte heller behöver vi en särskild nämnd, som Folkpartiet tar upp i en motion och som också Öberg har berört, som skulle kunna uttala sig om samhällsfarligheten i konflikter på arbetsmarknaden. Det tycker vi också är en fråga som man kan lösa avtalsvägen om man finner att det är nöd-

vändigt. Man kan själv tillsätta en sådan nämnd och i avtal utforma reglerna för en sådan nämnd mellan parterna.

Medlingsinstitutet blir statistikansvarig myndighet. Skälen till det tycker jag är bra beskrivna i propositionen. De borgerliga partierna plus en del remissinstanser är kritiska mot detta och anser att det är risk för att statistiken ges en normbildande roll. Det är inte fråga om detta. Det framgår ju av propositionen. Medlingsinstitutets analysfunktion för att statistiken ska spegla den faktiska löneutvecklingen är utgångspunkten. Det är viktigt som underlag för parterna. Medlingsinstitutet ska också utge en årlig rapport där man ger en fördelningspolitisk analys och underlag för osaklig lönediskriminering. Även jämställdhets- och integrationsfrågorna ges en central plats i en sådan här rapport och ger alltså oss som beslutsfattare underlag som är viktiga att ha.

Arbetsrätten hinner jag inte kommentera särskilt mycket. Det som jag slås av när jag läser de motioner som har väckts från borgerligt håll på arbetsrättens område är bl.a. det som Hans Andersson har varit inne på, nämligen att de enbart går ut på att angripa arbetsrätten och försämra den så att det försvagar de fackliga parterna. I många av motionerna hänvisar man dessutom till att arbetsrättsreglerna i mycket stor utsträckning försvårar för småföretagen. Barbro Feltzing var inne på detta också. Jag tycker att det är en stor fara i detta, därför att om man skulle lagstifta i enlighet med dessa förslag och göra särskilt undantag för småföretagen, så skulle det inte vara lätt att vara anställd i ett litet företag. 600 000 löntagare som jobbar i småföretag skulle få det mycket svårt om man skulle göra detta. Och jag är faktiskt inte ens säker på att det som ni föreslår är småföretagarvänligt. Om det skulle vara så stora skillnader som ni föreslår mellan att vara anställd i ett litet företag och att vara anställd i ett stort företag, är jag övertygad om att i ett läge där det faktiskt är arbetskraftsbrist skulle naturligtvis den som söker anställning undvika ett litet företag med dålig arbetsrätt och gärna ta en anställning i ett företag med bättre arbetsrätt.

Det måste ju vara vår gemensamma ambition att också de som arbetar i små företag ska få del av den utveckling som vi vill ska gälla för oss alla. Det kan inte vara riktigt att man ska segregera arbetsmarknaden på det sätt som skulle bli resultatet av det som ni föreslår.

Stefan Attefall tog upp frågan om semesterlön och särskilt utbildningsbidrag, som tas upp i reservation 26. Jag tycker att det är på goda grunder som det särskilda utbildningsbidraget har gjorts semesterlönegrundande. Jag vill referera det som stod i propositionen när man fattade beslut om detta 1976, nämligen:

Jag hyser stor förståelse för att sådan ledighet görs semesterlönegrundande.

Detta skrev Per Ahlmark, och Thorbjörn Fälldin stod bakom detta.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 5, men naturligtvis inte till den del som rör blockad mot enmans- och familjeföretag där jag vill yrka bifall till reservation 7.

Anf. 24 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! När vi kritiserar utskottsmajoritetens handläggning är det inte därför att vi uppfattar den som ett övergrepp mot SACO och SAF och som en åtgärd som skulle ha hindrat dessa två stora organisationer

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

från att komma till tals. Vi kritiserar den därför att den är ett övergrepp mot den politiska minoriteten. Att utan bärande skäl förvägra minoriteten i utskottet möjligheten att som ett led i ärendeberedningen i utskottet höra utomstående strider mot all parlamentarisk hyfs, Björn Kaaling. Det är nonchalant, det är maktfullkomligt, och det riskerar att straffa sig den dagen man inte längre sitter i majoritetsställning.

För att sedan övergå till sakfrågan vill jag säga att vi naturligtvis inte vill bestämma över ingångslöner eller relativlöner. Dessa ska förhandlas fram i fria förhandlingar. Men om lönebildningen ska fungera väl menar vi att den lönebildningen ska ske så decentraliserat och lokalt som möjligt. Och det är den utvecklingen som regeringen och socialdemokraterna i utskottet inte bejaktar. Vid sidan av att man visserligen ger det nya medlingsinstitutet en del möjligheter att kyla ned konflikter, vilket vi kan acceptera, vill man tilldela Medlingsinstitutet en uppgift utöver den traditionella medlarollen, en uppgift att verka för en väl fungerande lönebildning. Och det är ju dessa dubbla roller som har kritiserats så hårt, inte bara av oss utan också av TCO, SACO och SAF, därför att dessa dubbla roller riskerar att leda i riktning mot en statlig inkomstpolic, kommer att motverka en decentraliserad lönebildning och riskerar därtill att undergräva tilltron till Medlingsinstitutet i dess roll som just medlare, vilket trots allt är den centrala. I dessa hänseenden har regeringen och socialdemokraterna gått helt i LO:s ledband, och det är till nackdel för lönebildningen.

Anf. 25 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Det är väl inte i särskilt många ärenden, Mikael Odenberg, som vi från utskottets sida har haft så goda möjligheter att ta del av vad parterna tycker som i detta? Jag tycker att det är fel att ni försöker göra detta till något stort. Det är en formfråga som faktiskt inte har någon grund, därför att ni och vi andra har haft väldigt bra möjligheter att skaffa oss den information som vi behöver i detta läge. Vi har faktiskt besökt Svenska Arbetsgivareföreningen. Jag har inte kännedom om att utskottet har gjort motsvarande besök hos Landsorganisationen. Jag kan ha fel, eftersom jag inte har varit med i utskottet så länge. Men hos Svenska Arbetsgivareföreningen har vi varit.

Det är svårt att få grepp om vad moderaterna egentligen anser om detta förslag. Ni är kritiska därför att regeringen säger att man inte ska lägga sig i lönebildningen. Sedan är ni oroliga därför att detta innebär risk för statlig inkomstpolic. Det är inte så lätt att bemöta detta när ni har denna dubbla inställning till förslaget. Ligger regeringen sig i för lite, eller lägger den sig i för mycket?

Anf. 26 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Handläggningen är ju uppseendeväckande av det skälet att den innebär att majoriteten sätter sig till doms över minoriteten och recenserar utskottsminoritetens bevekelsegrunder för att höra utomstående i utskottet. Det handlar inte om att arbetsmarknadsorganisationerna inte har fått framföra sina uppfattningar. Men det måste väl ändå vara så i en parlamentarisk demokrati, Björn Kaaling, att minoriteten själv avgör vad minoriteten är intresserad av att borra djupare i? Men det lät ni inte minoriteten göra, utan ni satte er till doms över minoritetens bevekelse-

grunder och avfärdade alltihop utan några bärande skäl med motivering-
en att de synpunkter som hade kommit fram i skrivelser till utskottet från
SACO och SAF inte hade någon bärighet, därför att departementet med-
delade att så inte var fallet. Det stämde inte. Det är anmärkningsvärt att
man hanterade fråga på det sättet.

När det sedan återigen gäller sakfrågan kritiserar vi den här proposi-
tionen därför att regeringen har anammat LO:s väldigt centralistiska per-
spektiv på lönebildningsprocessen. Vi har en motsatt utgångspunkt. Lö-
nebildningen ska ske så decentraliserat och så lokalt som möjligt. Vi har
också kritiserat propositionen därför att den är så snäv. Den handlar bara
om själva förhandlingssystemets funktionssätt och om vissa konfliktreg-
ler. Men det finns så mycket annat som avgör förutsättningarna för löne-
bildningen, och det förbigår regeringen med total tystnad.

Vi accepterar att man byter namn på Förlikningsmannae Expeditionen
och att Medlingsinstitutet i förhållande till dagens förlikningsmannae Ex-
pedition får vissa utökade möjligheter att kyla ned konflikter. Däremot
säger vi bestämt nej till att Medlingsinstitutet tilldelas dubbla roller. Vi
vill se Medlingsinstitutet som en medlingsfunktion, inte som en central
normerande funktion på arbetsmarknaden.

Anf. 27 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Mikael Odenberg hävdar att regeringen förbigår de andra
politikområdena med tystnad, men så är inte fallet. Det är bara att läsa
propositionen. Då ser man klart och tydligt att regeringen säger att andra
politikområden är väsentliga för lönebildningen. Det är bara det att man
inte har gjort en proposition som tar upp skattepolitiken och alla andra
politikområden – det gäller också utbildningspolitiken – och gjort en
sammanföring. Här har man i stället riktat in sig på medlingsfunktionen
och lönebildningen – en lönebildning för full sysselsättning, som det
heter. De frågorna tas alltså upp.

Vilken nivå som lönebildningen ska ske på är något som vi inte läg-
ger oss i när det gäller Medlingsinstitutet, utan frågan om på vilken nivå
löneuppgörelser ska träffas är en sak för parterna. Det förhindras inte att
man har lokala förhandlingar. Detta framgår av propositionen och betän-
kandet.

Anf. 28 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Björn Kaaling säger här att vi i utskottet har fått chansen
att ta del av de olika parternas synpunkter men det stämmer inte alls.

Sedan år 1998, då det här utskottet valdes, har vi varken varit in-
bjudna till seminarier eller haft besök av arbetsmarknadens parter för
diskussioner om lönebildning. Det har kanske varit en del aktiviteter före
valet 1998, men det är faktiskt det utskott som valts efter år 1998 som har
ansvaret för behandlingen av propositionen.

Björn Kaaling säger att det är naturligt att Socialdemokraterna följer
LO men vi anser att en regering ska stå *över* parterna. En regering ska
inte följa LO, TCO eller SAF, utan den ska stå över parterna och agera
neutralt och försöka försvara intressena för helheten.

Björn Kaaling försvarar möjligheten att blockera enmans- och famil-
jeföretag. Det är ett exempel på att just ett intresse fått styra det hela.
Förslag efter förslag föll bort från den socialdemokratiska statssekrete-

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

raren Svante Öbergs utredning. Det ena efter det andra av hans förslag föll ju bort – inte minst gäller det också blockadreglerna – när LO lade in sitt veto. Ni följde alltså LO och såg inte till helheten. Det är detta som är problemet med socialdemokraterna.

Björn Kaaling säger att det görs stor skillnad mellan små och stora företag när det gäller regelverk, men det gör vi kristdemokrater inte alls. Vi vill ha lika regler för alla företag. Det är vårt huvudmål, men vi vill anpassa reglerna mer så att hänsyn också tas till de små företagens situation. Det här med semesterlön är ett bra exempel.

Nu tar Björn Kaaling sådana storheter som Thorbjörn Fälldin och Per Ahlmark som garantier för att han fattar kloka beslut. Det är möjligt att det vore bra när det gäller övriga beslut som Björn Kaaling är med och fattar att lyssna på de personerna. Jag struntar faktiskt i vad Fälldin och Ahlmark eventuellt en gång i tiden har sagt och konstaterar bara att detta slår mot de små företagen i dag. Björn Kaaling har inte anfört några bärande argument om varför rådande ordning ska gälla också i fortsättningen. Sådana lyssnar jag gärna till.

Anf. 29 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Man kan titta i de motioner som ni har lagt på arbetsrättens område. I var och varannan motion står det att det är viktigt att få de här förändringarna, inte minst därför att det är viktigt för småföretagen.

Ni har inte sådan ställning här i kammaren att ni kan få genom era förslag. Om man tittar närmare på dem och ser vad ni strävar efter kan man konstatera att vi faktiskt skulle få en tudelad arbetsmarknad. Människor som arbetar i små företag skulle inte omfattas av arbetsrätten på samma sätt som de som jobbar i stora företag. Det här är inte bra. Det är en sorts inriktning hos er som är felaktig. Jag tycker att ni ska tänka om i den delen.

När det gäller blockadfrågan har regeringen vikit sig för LO:s linje, sägs det här. Ja, men det är faktiskt så att Landsorganisationen i det här fallet på ett konstruktivt sätt har arbetat för att ta fram ett alternativ till lagstiftningen. Det behöver ju inte lagstiftas, i alla fall inte förrän man har prövat möjligheten att via avtal klara av frågan – till skydd naturligtvis för dem som faktiskt anställs i enmansföretag. Ingen av oss har någon annan uppfattning än den att man, om man inte har anställning, naturligtvis inte ska behöva teckna ett avtal. Problemet uppstår ju därför att enmansföretagare till och från har anställda.

Anf. 30 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag upplever att socialdemokraterna har sett de medelstora industriföretagen på 70-talet som norm för sin arbetsrättsliga lagstiftning. Vi vill kanske i större utsträckning ha småföretagen som norm och utgångspunkt. Vi vet nämligen att där finns nyckeln till att skapa full sysselsättning – där kan vi skapa dynamik, och där kan vi skapa jobb och välbefinnande i framtidens Sverige. Det är den utgångspunkt som vi har för lagstiftningen men vi vill inte ha så olika regler för olika storlekar på företag. Om Björn Kaaling tror det ber jag honom att läsa på lite bättre.

Björn Kaaling säger nu att LO har hittat på en regel som gör att man slipper de negativa sidorna för enmansföretag och familjeföretag. Men om man nu inom LO är så klok att man har gjort den här förändringen,

varför har den då inte gjorts tidigare? Problemet är ju inte nytt. Det var först när Mona Sahlin, såvitt jag förstår, hotade med lagstiftning som LO kröp till korset och gjorde en viss kompromiss som var sådan att ni kunde stilla era egna relationer med LO och släppa det här kravet.

Förlåt mig, men jag litar inte riktigt på det förbund som faktiskt först när man står där med lagstiftningen vilande över huvudet böjer sig lite grann för att sedan göra en kompromiss; detta därför att ni inte vågat ta strid med LO på den här punkten, till förmån för en viktig princip om rätten att stå utanför om så önskas när det inte finns några anställda.

Björn Kaaling sade i sitt anförande att vi med Medlingsinstitutet inte löser de genuina problemen med lönebildningen. Passa nu på att i den sista repliken berätta för oss vad ni vill göra utöver detta! Den proposition som behandlas heter ju faktiskt *Lönebildning för full sysselsättning*. Det handlar alltså om ett helhetsgrepp om frågan. Det skulle vara intressant att höra vad Björn Kaaling i övrigt har att säga, dvs. förutom när det gäller inrättandet av ett institut.

Anf. 31 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Ja, det är riktigt att propositionen heter *Lönebildning för full sysselsättning*.

Jag försökte tidigare säga till Stefan Attefall att ingen av oss tror att det här förslaget i sig löser hela problematiken med lönebildningen, och det framgår också av propositionen. Vi säger att det här är *en* del som gör det möjligt för oss att få en lönebildning som vi kan klara från samhälls-ekonomiska aspekter och som är rimlig från parternas utgångspunkter.

Det här med genuinitet var något som Stefan Attefall tog upp. Jag bara svarar på frågan – vi ser det här som ett viktigt inslag för att klara en lönebildning för full sysselsättning. Det löser naturligtvis inte hela problematiken, utan det är precis som jag försökte säga i ordväxlingen med Mikael Odenberg. Regeringen och utskottsmajoriteten är naturligtvis helt medvetna om att det finns andra politikområden som också har sin betydelse, och kanske i mycket större utsträckning än vad just själva Medlingsinstitutet har.

Anf. 32 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Det framgår av Björn Kaalings anförande och också av hans repliker att detta, som han så starkt stryker under, inte löser hela problemet. Därmed framstår här på något sätt ett slags Perssons ofullbordade –något som man måste återkomma till.

Björn Kaaling gör den helt korrekta beskrivningen, nämligen att staten ska vara neutral, men sedan lägger han till: och endast ingripa när det inte fungerar.

Vad är det då som krävs? Ja, det är en balanserad avvägning. Enligt vår uppfattning fanns det en sådan i Svante Öbergs och Ingvar Carlssons försök till samsyn. Så säger Björn Kaaling att den viljan inte fanns.

Min fråga blir då: Hos vem saknades viljan? Var det hos paret Carlsson-Öberg, eller var det hos LO-folket? Jag tycker, det kan jag lägga in redan nu, att ni har desavouerat den tidigare statsministern på ett sätt som inte är hedrande.

Det är intressant att Björn Kaaling tar tidigare borgerliga mittenpolitiker i statsrådsställning till kronvittnen när han talar om semesterlagens

tillkomst. Det är riktigt, det var en mycket aktiv reformperiod under de två mandatperioder vi hade borgerlig regering i slutet av 70-talet. Det var inte bara semesterlagen som kom. I historiskt ljus kan man möjligen tycka att den var väl generös. Vi fick en arbetsmiljölagstiftning som var mycket långtgående. Vi fick Samhällsföretagen, och vi fick en ny och världsunik jämställdhetslag, en lag för övrigt som socialdemokraterna motarbetade då men numera ställer upp på. Vi har en stark uppslutning kring jämställdhetsarbetet i arbetslivet.

Det är inte konstigt om vi inför ett nytt sekel 25 år efter reformerna behöver se över ett och annat.

Anf. 33 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Elver Jonsson tar upp frågan om var skulden ligger till att man inte nådde samsyn. Det är en fråga som jag har mycket svårt att svara på och uttala mig om, annat än att skulden naturligtvis inte enbart ligger hos Landsorganisationen utan hos de parter på arbetsmarknaden som inte har kommit överens.

Vad Ingvar Carlsson och Öberg gjorde var att på regeringens uppdrag försöka nå en samsyn på området, men parterna ville inte. Nu har vi hört från andra partier att skulden naturligtvis var LO:s. Jag delar inte den uppfattningen. Skulden ligger naturligtvis hos parterna som sitter i diskussioner och som inte kan komma överens. Skulden ligger hos båda.

Man ville inte, man hade inte förmågan. Då var det naturligtvis än väsentligare att lägga fram det här förslaget som nu ligger på vårt bord, så att vi i alla fall när det gäller medlingsfunktionen och att ge bra information till parterna kan göra det inför nästa års avtalsförhandlingar som kommer i gång.

Möjligen ska jag lova från denna talarstol att jag aldrig mer ska berömma någon borgerlig vare sig tidigare statsminister eller arbetsmarknadsminister. Jag ville ta det som utgångspunkt att man också då visade på att det finns skäl till att semesterlön ska ges även till den som får särskilt vuxenstudiestöd. Det var bra skäl.

Anf. 34 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag uppmärksammade att Björn Kaaling gled in i 70-talets reformarbete med borgerliga regeringar var att det stod som en klar dementi mot det som socialdemokraterna och även Björn Kaaling av och till vill framföra, nämligen att andra regeringar än socialdemokratiska inte skulle vara reformvänliga till löntagarnas fördel. Det var intressant och fint att Björn Kaaling ändå väckte den sanningen till minne.

Sedan säger Björn Kaaling att parterna inte ville. Men det var ändå så att Carlsson-Öberg hade ett tydligt koncept som regeringen mycket väl kunde ha följt om man hade accepterat deras slutsatser. Det var ju där som modet eller viljan – möjligen båda – sviktade då man backade. Därför blev det, som jag påstod i min första replik, en ofullgånge proposition och ett mindre bra beslut som vi får i dag än om vi hade följt upp den utredningen.

Sedan har jag påpekat här att vi finner Medlingsinstitutet viktigt, men vi är väldigt tydliga på att det här måste följas upp. Det finns risker i den

modell som nu finns, men att medlingsinsatser får en starkt ställning tycker vi från Folkpartiets sida är bra.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Anf. 35 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Det är bra att vi är överens om den delen.

Ni vill, tillsammans med de andra borgerliga partierna i någon sorts samlad bedömning, försämra arbetsrätten. Ni vill faktiskt försvaga den del av arbetsmarknaden som utgörs av löntagarparterna. Det går inte att tolka era motioner på något annat sätt. Samtidigt säger ni, och så har jag uppfattat den här diskussionen också, att det är viktigt att man har goda relationer på arbetsmarknaden. Men trots detta vill ni vara med om att försämra relationerna genom att förändra arbetsrätten på ett sådant sätt att man försvagar den ena delen av arbetsmarknaden. Då förstör man naturligtvis de goda relationerna.

Anf. 36 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har ett par kommentarer. Jag har lite svårt att förstå varför man inte vill använda Statistiska centralbyrån som den myndighet som ska ta fram den statistik som Medlingsinstitutet ska använda. Jag är rätt övertygad om att man med de resurser som man måste lägga ned för att bygga upp en administration skulle få betydligt mera och bättre statistik och dessutom djupare analyser om pengarna fördelas på Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån, både för att ta fram materialet och för att analysera det.

Diskussionen om familjeföretagen anknyter till det svar som Elver Jonsson fick alldeles nyss, att relationerna i dag mellan de minsta företagen och de stora fackföreningarna inte är särskilt goda. Förbudet mot blockaden mot enmansföretagen och familjeföretagen är ett sätt att jämna ut det här, som vi ser det. Man har dessutom vetat om att den här diskussionen har förts. Det kan inte vara någon överraskning för vare sig LO eller medlemsförbunden eller någon annan att det här är ett önskemål, eftersom den här lagstiftningen har funnits och man har tagit bort den. Man hade kunnat säga att okej, vi ser att det här är ett problem, och då löser vi det avtalsvägen, innan vi får det här beslutet. Det är inte ens en omvändelse under galgen. Nu hänger man tyvärr och dinglar i galgen. Man hade kunnat lösa det här innan om man hade insett att det här beslutet kommer förr eller senare.

Jag tycker att det är lite synd att man inte redan tidigare har löst problemen, för man har haft chansen men inte tagit den. Nu får man alltså det här beslut fram mot 16-tiden i dag.

Anf. 37 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag tror att de fackliga organisationerna inom de tre avtalsområden som är berörda av blockadfrågan har mött den intensivare sedan Öberg lade fram sitt förslag. Förbudet fanns infört i alla fall 1994 och togs bort. Där har naturligtvis parterna levit i uppfattningen att det inte förs tillbaka, utan det blev aktuellt i samband med Öbergutredningen. Det är därför man har agerat på senare tid. Självklart har regeringen med sina kontakter med Landsorganisationen också tryckt på för att försöka få parterna att komma med egna lösningar, vilket är ytterst rimligt. Nu har man gjort det, och det vore naturligtvis rimligt att man fick

möjlighet att pröva det, inte för att den fackliga organisationen på något sätt ska få rätt utan, Margareta Andersson, i grunden till skydd för de människor som faktiskt anställs och inte är skyddade av kollektivavtalet. Det inträffar trots allt en del fall där man inte får ersättningar, eller t.o.m. när det går riktigt dåligt, att anhöriga inte får ersättningar på grund av att man har jobbat där kollektivavtal inte har funnits.

När det gäller Medlingsinstitutets statistikansvar är det, som jag uppfattar propositionen, fortfarande så att det är SCB som i mångt och mycket ska göra arbetet med statistiken men att det är Medlingsinstitutet som använder den.

Anf. 38 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är glad att det blev ett förtydligande av att det är SCB som ska ta fram det mesta av detta. Därmed kan vi lämna den diskussionen.

Jag håller med Björn Kaaling om att det är viktigt att vi skyddar arbetstagarna, men vi ska ju inte skydda dem så in i norden så att de inte får jobb. Där har vi också en avgränsning – det finns många företag som låter bli att anställa folk därför att de anser att det är krångligt och besvärligt. Dessutom har ju enmansföretagarna och familjeföretagarna inga anställda, utan det är bara den egna familjen.

När nu regeringen har haft riksdagens beställning på denna lagstiftning hängande över sig tycker jag att den kunde ha hanterat det hela lite snabbare. Nu får man en lagstiftning som man inte vill ha. Hade det hela lösts på ett annat sätt så hade detta kunnat förfalla. Nu fick man det här. Jag beklagar att det har blivit så här, men nu ser det ut som det gör och jag tänker stå fast vid lagen.

Anf. 39 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Det är synd att Marianne Andersson, som beklagar att det blir så här, inte kan dra slutsatsen av det och faktiskt avstå från att stifta en lag på detta område.

Det råder ingen delad mening mellan oss, åtminstone inte mellan Marianne Andersson och mig, om att företag som inte har några anställda inte ska behöva ha kollektivavtal. Det är därför som den föreslagna lösningen är en mer praktisk hantering än att lagstifta, som nu majoriteten i det här fallet tänker göra. Det är en mer praktisk lösning att parterna klarar ut det här avtalsvägen i stället för att man väljer lagstiftningsvägen. Detta är en lagstiftning som ni riktar mot tre förbund på LO-sidan.

Lagstiftningen kan faktiskt innebära att en och annan löntagare, eller anhörig till löntagare, drabbas ekonomiskt av det här beslutet, Marianne Andersson. Jag brukar ta ett exempel från Uppsala län som har en verklighetsanknytning. Det gäller en åkare som har en lastbil och kör byggvaror på dagarna. Han blir sjuk på kvällen och anställer en kompis som kör lastbilen dagen efter. Det går så olyckligt att han kör av vägen och omkommer. De efterlevande fick ett halvt basbelopp i begravningsersättning i stället för nästan 250 000 kr. De drabbades inte bara av sorgen att mista en anhörig – det fick också den här ekonomiska konsekvensen.

Anf. 40 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Jag undrar över en sak i anslutning till det sista. Jag har pratat med ett antal enmansföretagare som kör taxibil. De har sådana här försäkringar. Jag undrar om Björn Kaaling är okunnig om att enmansföretagare kan teckna en AMF-försäkring. Det var ju naturligtvis synd att den här åkaren med lastbilen inte hade tecknat en sådan.

Som jag sade i mitt anförande tycker jag att det är konstigt att man kan ändra uppfattning från en dag till en annan. Först är en person arbetstagare, och sedan startar han eget och har ett enmansföretag – och då blir han betraktad som en bov. Jag undrar hur man kan ändra uppfattning och tycka så olika om samma människa. Vi kan ta min far som exempel. Han var målare, och startade ett företag och blev ensamföretagare. Skulle han vara en bov dagen efter? Det tycker jag är mycket konstigt.

Björn Kaaling tog också upp den dåliga arbetsrätten i små företag. Jag skulle vilja ha en förklaring till varför det skulle vara sämre arbetsrätt i ett litet företag än i ett stort på grund av att man har andra regler där. De måste ju gälla på ett annat sätt, eftersom det är skillnad på små och stora företag.

Anf. 41 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Diskussionen om att en enmansföretagare kan teckna en AMF-försäkring om han får en anställd är naturligtvis helt riktig. Men den diskussionen förde ju Barbro Feltzing med Hans Andersson – det gäller just det här att man *kan* teckna. Problemet är att det händer att företagarna inte gör det trots att de har en anställd. Det händer att företagarna inte gör det och därmed inte skyddar den anställde. Det kan förstås finnas förklaringar till att de inte gör det.

Naturligtvis ser inte vi enmansföretagare som presumtiva skurkar eller bovar. För det mesta fungerar detta alldeles utmärkt och bra. Men som jag har försökt att säga finns det några avtalsområden på LO-sidan där man har problem och där man vill ha kvar denna möjlighet, inte för sin egen skull utan för att skydda dem som eventuellt anställs i de här företagen. Det är för deras skull man vill ha den här möjligheten kvar. Nu tar ni bort den, Barbro Feltzing. Jag tycker att det vore rimligt att man hade möjligheten att klara ut denna fråga avtalsvägen och inte behövde drabbas av den lagstiftning som ni nu föreslår.

Anf. 42 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Först vill jag upprepa min fråga: Kan Björn Kaaling förklara det här med sämre arbetsrätt i små företag än i stora företag?

Björn Kaaling pratar hela tiden om ”ett enmansföretag som har en anställd”. Ett enmansföretag har ingen anställd, för då är det inget enmansföretag! Man kan teckna en försäkring om man får en anställd. De enmansföretagare jag har pratat med tecknar en försäkring *innan* de har en anställd. Det är det som är verkligheten. Jag undrar om Björn Kaaling är okunnig om det här. Jag har pratat med många företag om detta. Är man seriös och känner att man kanske är tvungen att ta in någon extra, som Björn Kaaling också pratar om här, så tecknar man också försäkringen.

Jag återkommer till detta med att Björn Kaaling säger att ”man har en anställd”. Är man ett enmansföretag så är man det, och anställer man någon har facken rätt att försöka få till ett kollektivavtal. Det är riktigt – så är det.

Hela samhället uppmanar ju till att man ska starta eget och bli enmansföretagare. Därför är det konstigt att man har uppfattningen att enmansföretagare har en anställd. Det stämmer inte riktigt. Vill Björn Kaaling förklara det? Detta förbud gäller enmansföretagare och familjeföretag – inte när man har en anställd.

Anf. 43 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Får jag möjligen vända på frågeställningen för att kanske göra det hela lite tydligare: Är det totalt främmande för Barbro Feltzing att det finns sådana som betecknas som enmansföretagare och att de fackliga organisationerna efter ett tag får veta att de har haft anställda? Är det ett främmande fenomen för Barbro Feltzing?

Nej, jag är övertygad om att Barbro Feltzing känner till att det är så här, trots att beteckningen är enmansföretagare. Det är ju detta som är problemet.

Jag håller med Barbro Feltzing om att om man är renodlad enmansföretagare och inte har några anställda ska man inte behöva teckna kollektivavtal. Men det finns en diskrepans mellan detta och att det finns sådana här fall. Jag vet inte hur många de är, men jag tror inte att de är särskilt många. Om man går till de berörda förbunden och frågar hur ofta de har konflikt på detta område säger de: Det är inte så ofta egentligen, men det förekommer. Och då vill man ha den här rätten.

Man har föreslagit en bra lösning med vilande hängavtal som automatiskt träder i kraft den dag företaget får en anställd. Den anställda är skyddad från samma dag som han eller hon börjar sin anställning. Det är en bra lösning. Det är en bättre lösning, och ni borde ge parterna den här chansen.

Barbro Feltzing frågar var jag har fått det här med uppdelningen av arbetsmarknaden ifrån. Jag noterade i alla fall det som Barbro Feltzing sade: Dela upp regelverket för stora och små företag.

Jag ser det inte som någonting annat än att ni tillsammans med de borgerliga partierna har en sorts grundläggande inställning att regelverket måste delas upp för stora och små företag. Som jag förstår det innebär väl det också arbetsrätten.

Anf. 44 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med några av de utgångspunkter som ligger bakom propositionen och som är välkända för kammaren och sedan göra några kommentarer till de inlägg som har varit.

Både sett ur ett samhällsperspektiv och ur den enskilde löntagarens synvinkel, och det är viktigt att hålla båda dessa aspekter i minnet, är självfallet bakgrunden till den debatt vi har i dag att lönebildningen i Sverige inte har fungerat tillfredsställande under flera decennier. Det har hänt mycket de senaste åren, men vi har en historia och ett ansvar som ska delas av ganska många, både parterna på arbetsmarknaden och regeringar av olika färg.

Högre nominella löneökningar än i vår omvärld leder till, och har lett till, att man driver upp inflationen och urholkar det som är så oerhört viktigt för löntagare i vårt land, nämligen att få reala lönehöjningar. Trots löneökningar på sammanlagt ungefär 150 % steg inte reallönerna alls mellan åren 1980 och 1995. För att klara jobben tvingades Sverige att

devalvera ett antal gånger under den här perioden. Det drev i sin tur upp inflationen, och så var vi fast i en väldigt farlig spiral. Därav kommer namnet på den här proposition. Lönebildningen är också kampen för jobben.

Lönebildningen avgör inte bara löneutvecklingen och fördelningen av inkomster mellan individer, grupper eller olika sektorer. Den har självfallet också en viktig del – och det är inte den enda – som betyder mycket för tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft.

Utsikterna för svensk ekonomi i dag ser ju bättre ut än på många år, precis som Björn Kaaling har varit inne på. Mycket talar för att vi i Sverige kan ha många år framför oss med stark tillväxt och stabila priser och därmed goda förutsättningar för att klara sysselsättningen och reallöneökningarna, och det ska vi glädja oss åt samtliga i denna kammare. Men en viktig förutsättning för att detta ska bli verklighet är att lönebildningen fungerar väl.

Regeringen har ju en del av ansvaret för att trygga en fortsatt bra utveckling av den svenska ekonomin, som just nu faktiskt är en av de starkaste i Europa, och jag ska återkomma lite senare till det. Med stärkta spelregler för lönebildningen får parterna på arbetsmarknaden ett bättre stöd – för det är detta det handlar om – att träffa avtal som leder till fler jobb, bra reallöner och därmed också en starkare välfärd. Styrkan och tydligheten i spelreglerna bidrar till att hävda de svagares ställning på arbetsmarknaden.

Sverige har en ordning där parterna på arbetsmarknaden själva tar ansvar för träffade avtal utan inblandning av regering och riksdag, och den tänker jag slåss för så länge jag kan. Jag har erfarenhet av hur det kan gå när man gör en annan bedömning. Den fria förhandlingsrätten är en grundsten på den svenska arbetsmarknaden. Både löntagarnas strejkrätt och arbetsgivarnas rätt till lockout finns därför inskrivna i grundlagen. Det är en väldigt tydlig och viktig markering. Den förutsättningen för lönebildningen ska givetvis fortfarande ligga fast. Ansvaret ligger fortsatt kvar på arbetsmarknadens parter.

Staten ska dessutom vara neutral mellan parterna. Det betonas också mycket tydligt både i propositionen och i utskottsbetänkandet. Det är fördelningen av lönerna mellan löntagargrupperna som avgörs i förhandlingarna. Men också samhällsintresset måste tillgodoses i diskussionen om lönebildningen. När löntagarna har rätt till kamp för sina relativa lönepositioner, för det har de, och när arbetsgivarna har rätt att driva sin uppfattning om hur lönesättningen bör ske, för det har de, får inte summan bli löneinflation och färre jobb.

Nu står lönebildningen inför ett väldigt avgörande prov. Det kommer att gälla en stor del av de politiska områdena. Den starka tillväxten och förbättringen av sysselsättningsläget gör att lönebildningen nu står inför stora påfrestningar och ett väldigt viktigt ansvar. Jag är övertygad om att en förstärkning av spelreglerna för lönebildningen kommer att underlätta att komma fram till ett resultat som ger löntagarna bra reallöner samtidigt som samhällsintresset av en stark sysselsättningsutveckling tillgodoses. Det är alltså inte så som det ibland framställs i diskussioner att den här propositioner handlar om kampen för att hålla löneökningarna nere. Så är det icke. Däremot handlar det om kampen för att försöka garantera reallöneökningar åt löntagarna.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Medlingsinstitutet är en del i arbetet för att förändra möjligheterna att klara jobb och välfärd i Sverige. Medlingsinstitutet ska ju, vilket Mikael Odenberg bl.a. invände mot, ha i uppgift att dels medla i arbetstvister, därom är väl de flesta eniga, dels verka för en väl fungerande lönebildning. Så ska det uppenbarligen inte stå enligt Mikael Odenberg. Om det inte ska stå en väl fungerande lönebildning, vad ska det då stå? Ska det stå en ganska bra lönebildning eller en hyfsad lönebildning? Det är klart att utgångspunkten ska vara en väl fungerande lönebildning med de motiv och diskussioner som förs i propositionen.

Sedan ingår det också just i denna mening, att verka för en väl fungerande lönebildning, att Medlingsinstitutet kan agera tidigt, bl.a. genom att kalla parter till överläggningar, informera sig på annat sätt och även, i den mån det finns möjligheter, se till att tidsplaner och annat fungerar på ett smidigt sätt.

Men allt detta fungerar bara under en förutsättning, nämligen att parterna har respekt och förtroende för Medlingsinstitutet. Det är en väldigt viktig förutsättning.

Löneförhandlingarna är, och måste förbli, parternas ansvar. Där måste staten vara neutral mellan de olika parterna. Men det staten gör med den proposition som nu riksdagen behandlar är att erbjuda en medlingsorganisation med möjlighet till analyser, med regelverk för konfliktlösningar och med en arena för att också diskutera de samhällsekonomiska förutsättningarna.

Stefan Attefall frågar om detta räcker och om regeringen är nöjd nu. Självfallet inte, precis som Björn Kaaling sade. Men däremot är jag säkert på att denna proposition är en förutsättning för att lönebildningen ska fungera väl enligt den definition som vi nu diskuterar.

Men staten får aldrig vara neutral inför konsekvenserna av en illa fungerande lönebildning. De konsekvenserna är arbetslöshet, inflation och svårigheter för dem som står allra längst bak i arbetslöshetskön, och det är dem som den här debatten i grunden handlar om.

Staten har ett ansvar för den ekonomiska politiken, för arbetsmarknadspolitiken och närings- och utbildningspolitiken. Det är här som de två stora principiella skillnaderna finns mellan majoriteten här i riksdagen och oppositionen, och framför allt Moderaterna.

Det är många här i kammaren som har sagt att avtal är alltid bättre än lag, och man måste faktiskt försöka vara konsekvent på den punkten. Varje gång politiken i form av riksdag och regering träder över den gränsen riskerar man också att ge fler parter en möjlighet och ett argument för att dra sig undan sitt ansvar för hur lönebildningen och arbetsmarknaden fungerar. Den som inte vill se statlig inkomspolitik ska också värna den fria avtalsrätten och uppmuntra avtalsviljan. Den diskussion om blockadförbudet som nu förs i den här debatten blir lite märklig i proportion till det som det egentligen handlar om, nämligen lönebildningen. Den kan var nog så viktig att diskutera av principiella skäl, men den har inte speciellt mycket att göra med hur lönebildningen fungerar.

För Moderaterna är strukturella reformer – som man alltid efterfrågar – alltid lika med svagare fack, mer klämfingrig riksdag, svagare arbetsrätt osv. Jag tycker att detta är gammalmodigt, Mikael Odenberg. Det är omodernt. Och det är, med förlov sagt, ganska tjatigt.

Oavsett om vi har en låg- eller en högkonjunktur, oavsett om vi har brist på arbetskraft eller massarbetslöshet och oavsett hur den internationella utvecklingen ser ut kommer alltid samma medicin. Detta driver upp kostnaderna, oavsett om det gäller läkemedel eller det område som vi nu diskuterar. Det måste vara rätt medicin vid rätt tid för rätt åkomma om man vill påverka problemet med svensk lönebildning. Man ska inte komma dragande med samma och åter samma lösningar, som egentligen bara handlar om att förändra maktbalansen. Så tolkar jag de två stora principiella skillnader som vi här diskuterar.

Det som vi i stället vill göra, vid sidan av den proposition som framlagts – för den innehåller självfallet inte allt, som Stefan Attefall var inne på – är bl.a. att se industriavtalet som exempel på någonting nytt som sker. Där finns ett regelverk liknande det som nu föreslås i propositionen. Varför inte se till kompetensutveckling i det egna yrket, något som är så oerhört viktigt och som det nu också finns nya resurser till? Varför inte se till de individuella kompetenskonton som nu utreds och som kommer att ge en möjlighet att byta kompetens för att byta jobb på arbetsmarknaden? Jag tror att de två inlagen har minst lika stor betydelse som förslaget om medlingsinstitut för lönebildningen. Det gäller en rätt till kompetensutveckling i det egna yrket men också ansvaret för att skaffa sig en kompetens för att byta jobb och inriktning på sitt arbetsliv. Det gäller att ge möjlighet till frihet och valfrihet, inte bara att människor ska tvingas ut i en större otrygghet genom sämre arbetsrättsregler, om man vill ha en flexibilitet på arbetsmarknaden.

Det viktiga är att ge en trygghet och möjligheter för individen att förändra sitt yrkesval och att därmed bli en del i en mer flexibel arbetsmarknad. Det handlar också om diskrimineringsreglerna på arbetsmarknaden, om kampen mot deltidarbetslösheten och om förenklingar för småföretagen. Det ska bli mer lönsamt att driva småföretag. Inte minst handlar det om konkurrenspolitiken, som jag personligen tror vid sidan av utbildningsfrågorna är den riktiga nyckeln till prisutvecklingen och inflationen i vårt land.

Om allt detta finns det eller kommer det under denna vår att läggas fram förslag i riksdagen. Jag tycker att vi ska lämna retoriken och i stället komma ut i verkligheten. Där pågår oändligt mycket mer av konstruktivt arbete för att klara flaskhalsar, diskriminering, bristande kompetens och konkurrens och för att skapa en bättre entreprenörsanda än vad de borgerliga partierna i dagens debatt erkänner.

Anf. 45 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag vill bestrida statsrådet Sahlins uppfattning att skiljelinjen skulle gå mellan en dynamisk Mona Sahlin och en tjugitig Odenberg. Skiljelinjen går mellan en i hög grad centralistisk socialdemokrati, som i lönebildningsfrågorna går i LO:s ledband, och dem som bejakar en decentraliserad och lokal lönebildning som sker ute i företagen.

Det är inte bara vi från borgerligt håll som kritiserar att man ska ge det nya medlingsinstitutet i uppgift att utöver själva medlingen också ha ett formellt ansvar för hur lönebildningen fungerar. Det är att tilldela Medlingsinstitutet dubbla roller. Alla huvudorganisationer på arbetsmarknaden utom LO kritiserar detta.

Jag menar att regeringen när den har lagt fram det här förslaget inte har klarat att upprätthålla en klar rågång mot statlig inkomspolitik. Den uppfattningen delas, som sagt, av TCO, SACO och SAF. Jag tillhör dem som gillar Mona Sahlin, men det är inte en underlättande faktor att Mona Sahlin har varit föredragande statsråd i den här frågan. Vi kan nu i det närmaste fira tioårsjubileum av att Mona Sahlin gjorde sin debut som arbetsmarknadsminister i denna kammare och ville lagstifta om lönerna på den svenska arbetsmarknaden. Det är tio år sedan Mona Sahlin ville införa strejkförbud för svenska arbetare och tjänstemän.

Mona Sahlin är ju den nu aktiva politiker som mest av alla symboliserar statlig inkomspolitik. Mot den bakgrunden är det olyckligt att regeringen inte tydligare och klarare har kunnat upprätthålla rågången mot en statlig inkomspolitik.

Anf. 46 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag tycker att Mikael Odenbergs inlägg visade att han är ganska tjugig och håller fast vid en mycket märklig beskrivning av det som låg bakom det försök som den regering som jag trädde in i 1990 gjorde för att få stopp på precis det som den proposition som vi i dag behandlar rör sig om.

Det finns två vägar att gå, Mikael Odenberg. Den ena är att riksdagen på punkt efter punkt trampar in med lagstiftning, rubbar maktbalans och ger sig på detaljer. Den andra är att vi försöker finna en bra balans, vilket jag påstår finns i propositionen, mellan statens ansvar och parternas eget och fria ansvar för löneförhandlingarna. Jag vill påstå att det finns en stor respekt hos samtliga centrala organisationer på arbetsmarknaden i dag för detta.

Alla organisationer har sina intressen som de för fram starkare än andras. Jag tycker att det är ganska löjligt att diskutera vilka som går i vilkas ledband. Jag går inte i någons ledband. Jag lyssnar och tar argument, och sedan försöker vi sy ihop en helhet som ska ha en rimlig balans. Som jag sade måste institutet kunna bygga på stor respekt och stort förtroende från samtliga parter på arbetsmarknaden. Jag tycker att propositionen är ett hedervärt försök att åstadkomma detta.

När det gäller att undvika inflationskarusellen och den diskussion om att försvaga olika parter på arbetsmarknaden som vi förde 1990 har vi kommit väldigt mycket längre med den proposition som vi i dag har framför oss. Men lönebildningsproblemen kräver insatser på konsumentområdet, i konkurrenspolitiken, i skattefrågorna – allt det som regeringen samtidigt arbetar med.

Anf. 47 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman Jag beskrev inte vad som låg bakom regeringens agerande för tio år sedan. Jag beskrev vad den dåvarande arbetsmarknadsministern Sahlin stod för i den här kammaren. Det var statlig inkomspolitik, statligt fastställda löner och strejkförbud för svenska arbetare och tjänstemän. Det är kanske inte den allra bästa bakgrunden om man på ett trovärdigt sätt ska hålla en klar rågång mot statlig inkomspolitik.

Det har nu faktiskt gått så långt att två huvudorganisationer har skrivit till ett riksdagsutskott och hävdar att genom regeringens sätt att handla i de här frågorna ”äventyras legitimiteten för avtalsförhandlingar-

na och kollektivavtalen som lönebildningsinstrument". Det är inte så väldigt bra om man, som statsrådet nu säger, vill understryka vikten av en bred tilltro till det nya medlingsinstitutet.

Vad gäller följsamheten mot Landsorganisationen kan jag bara konstatera att regeringen i sin proposition föreslår att man vid halvårsskiftet ska inrätta en myndighet benämnd Medlingsinstitutet. LO säger ja, och TCO, SACO och SAF säger nej.

Man vill att Medlingsinstitutet utöver den medlande uppgiften ska verka för en välfungerande lönebildning. LO säger ja, TCO, SACO och SAF säger nej.

Man vill att Medlingsinstitutet ska samordna och medverka till att det upprättas tidsplaner. LO säger ja, och TCO, SACO och SAF säger nej.

Man förespråkar från regeringens sida att Medlingsinstitutet ska bli statistikansvarig myndighet. LO säger ja, och TCO, SACO och SAF säger nej.

Medlingsinstitutet ska årligen komma in till riksdagen för att träffa arbetsmarknadsutskottet och finansutskottet och berätta om hur det ser på lönebildningen. LO säger ja, och TCO, SACO och SAF säger nej.

Jag kan förstå att de här organisationerna – även om det naturligtvis är så, som statsrådet Sahlin säger, att alla organisationer har sina intressen att bevaka – är bekymrade över den ensidighet som har vidlått regeringens handläggning av lönebildningsfrågorna, där regeringen i allt väsentligt har accepterat det centralistiska perspektiv som LO har.

Anf. 48 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att om lusten att visa en gemensam ansvarsvilja här i kammaren från övriga partier för att klara det som då var Sveriges stora problem hade varit större, hade också regeringens agerande sett annorlunda ut. Låt oss försöka vidmakthålla den stora skillnad som jag trots debatten i dag tycker finns år 2000 jämfört med år 1990. Det börjar växa fram en samsyn om inflationens faror, om lönebildningens betydelse och också om hur lönebildningen går till.

Den lista som lästes upp hade kunnat fortsätta. Det finns punkter där LO hade velat ha det annorlunda och där TCO hade velat ha det annorlunda. Framför allt har det skett stora förändringar under resans gång som gör att organisationen i dag, Mikael Odenberg, inte uttrycker det totala motstånd mot propositionen som Mikael Odenberg nu ger uttryck för.

Jag vill påstå att det finns en rimlig balans och en rimlig respekt hos samtliga parter. Men det som är avgörande är hur Medlingsinstitutet kommer att bygga upp sitt arbete. Det är då vi ser hur det blir och om min bedömning eller Mikael Odenbergs var rimlig. Jag hoppas för lönebildningens skull att det blir regeringens bedömning.

Anf. 49 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag delar Mona Sahlins oro för sysselsättningssituationen och de arbetslösa och inser vikten av att vi får till stånd en fungerande lönebildning för att hjälpa de arbetslösa. Den historik som Mona Sahlin beskrev här är också riktig. Vi hade mycket av nominella löneökningar 1980–1995 men lite av reallöneökningar, egentligen ingenting alls.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

Sedan år 1995 har lönebildningen utpekats av regeringen i varena ekonomisk-politisk proposition som den centrala faktorn som kan lösa sysselsättningsproblemen. *Benchmarking av näringspolitiken*, den granskning som skett av det departement som Mona Sahlén är statsråd i, visade att lönekostnaderna har ökat väsentligt snabbare än i flertalet övriga OECD-länder 1997–1998 och att lönebildningen fortfarande inte fungerar bra. Det var flera år efter det att regeringen framhållit vikten av att få till stånd en bättre lönebildning.

Fem år efter det att löften utställdes om att det skulle komma förslag om förbättrad lönebildning kommer propositionen *Lönebildning för full sysselsättning*, som bara innebär inrättandet av ett institut. Det kan ha ett värde i sig. Det finns en del saker att anmärka på, men i huvudsak tycker vi att det är en riktig politik att införa ett sådant.

Men frågan är då: Är det inte ett misslyckande från regeringens sida att man i fem års tid talar om vikten av bättre lönebildning, när man år efter år ser att lönebildningen inte fungerar, och allt man kommer med i den stora propositionen, som man säger, bara är ett institut? Det måste göra att statsrådet blir lite ödmjuk och tycker att det här finns mycket mer att göra.

Statsrådet nämner det som komma ska, nämligen kompetenskonton. Bra, säger vi. Tydligt hade man redan i förra årets budget pengar för detta men ingen politik. Det är lite anmärkningsvärt med en regering som ändå haft ganska många år på sig att inte göra mer av sådant man talar högt, vitt och brett om i alla propositioner.

Anf. 50 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Stefan Attefall frågar mig om jag tycker att det är ett misslyckande att lönebildningen har utvecklats som den har gjort. Jag vill uttrycka det så här: Om lönebildningen misslyckas är det inte regeringen som drabbas av det. Det är en mängd människor som förlorar sitt jobb eller får allt längre avstånd till möjligheten att få ett jobb. Det är de Stefan Attefall talar om. Det är deras eventuella lyckanden eller misslyckanden som parter, regering och riksdag har ett gemensamt ansvar för. Jag tycker att de ska stå i fokus för debatten.

Det är inte med verkligheten överensstämmande att beskriva det som Stefan Attefall gör. Han säger att det enda man kommer med är ett institut. Det här är en proposition som handlar om Medlingsinstitutet och formerna för det. Det är en analys av hur lönebildningen både har fungerat och måste komma att fungera, vilket ansvar parterna har och statens ansvar.

Till det kommer allt det arbete som inte minst vi på Näringsdepartementet nu gör med kompetensutvecklingsfrågorna, småföretagarpolitiken, regelförenklingarna och konkurrenspolitiken. Det kan tillsammans med ett starkt och vitalt medlingsinstitut göra det som är avgörande för om Sverige ska klara tillväxt och sysselsättning och få reallöneökningar i stark och viktig konkurrens med våra konkurrentländer och vår omvärld.

Där tror jag att denna proposition inte är avgörande. Det är *en* viktig förutsättning för att arbetslösheten ska kunna gå ned också när ekonomin är stark.

Anf. 51 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Mona Sahlin kan vara lugn. Jag är inte heller orolig för att regeringen ska drabbas. Jag har inga större ambitioner att skydda regeringen i denna fråga. Det är precis som Mona Sahlin säger. Det är de enskilda människorna som inte får ett arbete som är problemet.

Vi har 400 000 människor som mitt under en brinnande högkonjunktur inte kommer in på arbetsmarknaden. De står utanför i öppen arbetslöshet eller i konjunkturberoende åtgärder. Vi har dessutom en massa människor som studerar därför att de egentligen skulle vilja ha ett arbete eller är deltidsarbetslösa. Det är det som är problemet.

Regeringen talar sedan år 1995 om lönebildningen i varenda ekonomisk-politisk proposition. Sedan kommer propositionen som heter *Lönebildning för full sysselsättning*, och man tror att regeringen nu tar det grepp den talat om. Men det blir bara ett institut.

Mona Sahlin säger att det kommer mer längre fram. Ta som exempel kompetensutvecklingskontot, som Mona Sahlin talade om här. Det tycker också vi är en bra idé, men vi vet ännu inte vad det ska innehålla. Det kom fram en slant pengar till detta i budgeten. Men det kom inga idéer, trots att det funnits en mängd statliga utredningar om också detta och trots att socialdemokraterna talat om vikten av kompetensutveckling på olika sätt.

Problemet är dessa arbetslösa människor som inte fått arbete därför att regeringen är senfärdig och inte vågar angripa de problem som faktiskt finns på svensk arbetsmarknad. Nu när vi har högkonjunktur ska vi rätta till de problem som finns så att vi ger människor arbete och går in i nästa lågkonjunktur på ett betydligt starkare och bättre sätt. Risken är annars uppenbar att de verkligen svaga kommer riktigt i kläm med den socialdemokratiska politiken. Det är det som är så beklagansvärt.

Anf. 52 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Till det sista, Stefan Attefall, vill jag uttrycka mig så här. Det här handlar lite om den verklighet som finns därutänför. Arbetslösheten sjunker, och det har den gjort under många år. Antalet jobb växer på ett sätt som vi inte har sett på många årtionden. De lediga jobben är i dag fler än vad de har varit på många år. Antalet nya företag växer. Antalet konkurser går ned. Sverige har en av Europas starkaste ekonomier.

Det är i denna situation som ansvaret vilar extra hårt på både parter och regering och riksdag att se till att denna starka konjunktur och ekonomi inte riskeras genom att lönebildningen inte fungerar. I det är vi varje fall överens om att ett starkt medlingsinstitut är en viktig faktor. Vi är också överens om att det måste ske mer när det gäller funktionssättet på arbetsmarknad, utbildningspolitik och konkurrenspolitik.

Jag vill hävda att det har lagts fram många sådana förslag. Det kommer fler inte bara i år. Jag hoppas att det kommer fler under de kommande tio åren med en socialdemokratisk regering när vi ska fortsätta att modernisera och stärka Sverige för rättvisans och jobbens skull.

Om man inte kommer in på arbetsmarknaden, som Stefan Attefall uttryckte det, varför skulle det då vara lättare om reglerna på arbetsmarknaden blir svagare och balansen mellan fack och arbetsgivare ojämn? Det är det som är den principiella debatten som vi får anledning att återkomma till.

Anf. 53 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! För det första vill jag uttrycka min uppskattning att statsrådet Sahlén är här i dag. Det är första gången jag i arbetsmarknadsutskottet deltar i en debatt med något av våra statsråd, och det är glädjande.

Det finns många fördelar med den proposition som har lagts fram och att vi får Medlingsinstitutet. Men jag är lite fundersam och orolig över att det är en del frågor som vi ändå inte lyckas få håll på. Bl.a. är det löneglidningen.

Kommer det att finnas tillräckligt mycket kraft i lönebildningsinstitutet för att få ordning på löneglidningen? Jag upplever att det är en av de saker som kan göra att vi hamnar i trångmål när det gäller lönebildningen. Man går utanför de avtal som har träffats.

Sedan finns det en annan fråga som kommer upp och som vi förhoppningsvis kommer att få en proposition om i slutet av det här arbetsåret fram i maj. Det gäller jämställdhetsfrågan. Där aviserar man att man ska ta bort osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män.

Om det ska hända något positivt där innebär det att det kommer att bli ökade löner för många kvinnor. Det kommer också att påverka lönebildningen på ett för många kvinnor väldigt positivt sätt. Hur hanterar man detta? Finns det tillräckligt mycket substans i detta för att man inte ska hamna i en lönebildning som trots allt inte fungerar?

Anf. 54 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Även om många i ord säger att det är viktigt att inte ha en statlig inkomstpolitik, att det är viktigt att staten håller sig neutral i förhållande till parterna, ställs ofta frågorna om t.ex. löneglidningen, som om det vore regering och riksdag som bestämde om den skulle vara stor eller liten. Självfallet är det inte så.

Jag har sagt det många gånger, och jag vill betona det igen: kraften i Medlingsinstitutet ligger dels i de uppdrag och regler som man har, dels i att man bygger upp en stark tillit och ett förtroende hos parterna, om man medverkar till att det växer fram en starkare samsyn om vad den väl fungerande lönebildningen är, vilka nivåer som vi pratar om, om man ska klara konkurrenskraft och reallöner. Sedan måste parterna själva hantera hur, på vilka nivåer och var i systemet som man sätter lönerna.

Jag gläder mig åt att Margareta Andersson också tog upp jämställdhetsaspekten. Det är självfallet viktigt hur diskrimineringslagarna utformas i framtiden. Det är och ska vara förbjudet att diskriminera kvinnor, vare sig det är fråga om lön eller i annat hänseende. Då gäller det att lagstiftningen är vass, effektiv och går att använda, men också att det växer fram en större insikt om hur verkligheten ser ut mellan män och kvinnor på svensk arbetsmarknad.

Därför har jag tyckt att det varit viktigt att statistiken och uppdragen när det gäller jämställdhet finns i Medlingsinstitutet. Kvinnors löner hör självfallet till det som är viktigt när vi pratar om lönebildningen.

Anf. 55 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tackar statsrådet Sahlén för svaret. Jag hoppas att vi ska se den här utvecklingen och att det ska gå åt rätt håll. Det är också fråga om bristyrken. Det kommer att påverka utbudet av arbetskraft och hur vi har det framöver, om lönebildningen blir så pass stark att den

klaras av det tryck som det blir på grund av att det inom en snar framtid kommer att finnas ganska få människor att anställa. Vi ser redan i dag att kommunerna behöver anställa flera hundra tusen människor för att förbereda när vi 40-talister ska gå i pension – vi kommer att lämna många och stora hål efter oss på arbetsmarknaden.

Det kommer alltså att behövas fler åtgärder för att vi ska få en bra och väl fungerande lönebildning, så att det inte krävs löneökningar för att det över huvud taget ska finnas människor att anställa i olika företag.

Det är många fler saker som vi behöver göra, bl.a. se till att fler människor blir anställningsbara, att det inte finns så många utförsäkrade människor som går på förtidspensioner, utan att arbetsmarknaden på andra områden fungerar bättre än vad den gör i dag.

Anf. 56 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill bara avslutningsvis kommentera att det gäller att hålla reda på – vilket jag tycker att Margareta Andersson gjorde i sin replik – att t.ex. frågan om bristyrken och hur de hanteras inte är ett ansvar vi ska lasta över på Medlingsinstitutet, utan det är ett ansvar som vi politiker i riksdag, regering, kommuner och landsting har.

Det handlar väldigt mycket om utbildningspolitik, arbetsmarknadspolitik och näringspolitik, om deltidsarbetslösheten, möjligheterna och lusten att föda många barn och att kvinnor också i framtiden kan förena förvärvsarbete och föräldraskap. Det är den typen av insatser som är avgörande för om vi kommer att se bristyrken och flaskhalsar. Men jag hoppas att vi är överens om Medlingsinstitutets roll och att det kommer att bli framgångsrikt.

Anf. 57 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Jag vill först ställa en enkel fråga. Jag vill fråga statsrådet Mona Sahlin varför förslaget om blockadförbud mot enmans- och familjeföretag drogs tillbaka.

Det som är glädjande är att vi från utskottet nu gör ett tillkännagivande om översynen av tystnaden och yttrandefriheten. Jag tror att Mona Sahlin kommer ihåg våra interpellationsdebatter om det här. Jag undrar också hur statsrådet vill gå vidare när det gäller yttrandefriheten.

Anf. 58 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Barbros Feltzing frågar varför förslaget om blockadförbud drogs tillbaka, fast hon egentligen vet svaret. Till att börja med, vilket inte har kommit fram, vill jag säga en gång till att frågan om blockadförbud egentligen inte har ett smack med diskussionen om lönebildning och medlingsinstitut att göra. Svante Öberg tog in detta i sitt på många sätt mycket utmärkta arbete för att hitta en balans i det han hade förhoppningen skulle bli en stor samlad uppställning från samtliga parter på arbetsmarknaden. Nu blev det inte så, och det är då inkonsekvent om vi här i kammaren låtsas att denna fråga har med lönebildningen och kampen för sysselsättningen att göra.

Det regeringen ville uppnå var det som jag tror att alla här i kammaren är överens om, nämligen att den som inte har någon anställd inte ska drabbas av det som Hans Andersson sade, t.ex. kostnader. Det ska vara

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

enkelt att starta eget, och man ska ha ett stort ansvar den dag man anställer.

Jag tycker, som jag nu har upprepat till leda, att avtal alltid är bättre än lag. Jag tycker då att det vore en stor poäng om de berörda förbunden själva tog på sig att förändra sina avtal och att de fick chansen att göra det innan riksdagen klampar in och säger Förbud! Det är skälet. Jag tycker att de gjorde ett hedervärt försök, och det hade varit värt att få pröva det i verkligheten. Jag beklagar att det inte blev så.

Anf. 59 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande tyckte vi inte att det förslag som lades fram räckte, dvs. ett hängavtal där man bara tog bort avgifter. Blockadrätten mot mikroföretagen ligger ju kvar, och därför tyckte vi inte att det räckte.

Jag vill återkomma till min fråga när det gäller översynen av arbetsrätten, som vi nu tillkännager från utskottet. Hur vill Mona Sahlin gå vidare med detta? Kommer man att ta upp frågan om yttrandefriheten och meddelarfriheten?

Anf. 60 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag tycker trots allt att det är lite märkligt, bl.a. mot bakgrund av det exempel som Björn Kaaling lämnade på vad som händer om man har en anställd som man inte har försäkringar för. Det är inte riktigt schyst att bara säga att det är synd att inte alla har försäkringar. Om det var det som var problemet kunde man ju ta upp en lagstiftning och kräva försäkringar för alla. Men här riktar man i stället lagstiftningen åt andra hållet.

Jag tycker att det gjorde frågeställningen om blockadförbud dum och onödig, när vi alla är överens om det självklara, dvs. att det ska vara lätt och enkelt att driva eget. Man ska inte drabbas av vare sig kostnader eller merarbete för kollektivavtal om man inte har någon anställd. Vi är överens i grundfrågan. Det var synd att man inte gav LO chansen att lösa detta.

Vi är däremot helt överens när det handlar om yttrandefriheten. Vi har också dragit i gång ett arbete som handlar om integritetsfrågorna i arbetslivet som hör nära samman med detta. Jag lovar att vi efter riksdagens beslut här i dag återkommer mycket snabbt med i vilken form vi ska ta upp detta mycket viktiga och bra förslag om att verkligen säkra yttrandefriheten och skyddet för individen på arbetsmarknaden.

Anf. 61 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Den här debatten, som har handlat om Medlingsinstitutets roll på den framtida arbetsmarknaden, har svällt ut. En del har avsiktligt bidragit till det, bl.a. jag själv. Det visar på något sätt hur många andra politikområden spelar in när vi nu eftersträvar en sund lönebildning i framtiden.

Jag tycker att statsrådet Sahlin ska hållas räkning för att hon slog fast de utgångspunkter som det inte är svårt att instämma i, bl.a. att lönebildningen inte har fungerat, vad det leder till om det är en sund lönebildning, t.ex. stabila priser, trygg utveckling och flera jobb. I den delen brister det ju väldigt mycket. De industrijobb som har försvunnit har inte

ersatts av andra verksamheter som vi från politiskt håll har hjälpt till att släppa fram.

Vad jag tycker är tragiskt, vilket jag kan säga när nu statsrådet säger att hon tycker att det är bra att vi också får in jämställdhetsaspekten, är att den svårigheten framför allt drabbar kvinnor. Det gäller mycket i tjänste- och servicesektorn. Det har talats om hushållsnära tjänster. Det gäller t.ex. konsultuppdrag och omsorgsverksamhet. Där är det uppenbara svårigheter för dem som vill starta företag, och där har kvinnor ofta dominerat. Vi har ett manssamhälle också på detta område. Det finns anledning för både riksdag och regering att ta tag i detta och se till så att det blir en bättre tingens ordning.

Det hör också hemma i diskussionen om en förbättrad lönebildning. Jag tror att det, om vi kan uppmuntra det kvinnliga företagandet – det gäller ofta småföretagandet – skulle leda till en rättvisare lönebildning kvinnor och män emellan. Där förväntar åtminstone jag och Folkpartiet oss att regeringen kommer att agera med ett högre tempo än vad som hittills har varit fallet.

Anf. 62 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill bara understryka att jag tycker att det är värdefullt, det som Elver Jonsson sade både nu och tidigare om att man noterar – jag hoppas att man gör det oftare utåt – den enighet som ändå finns om grundtankarna runt den proposition som ligger framme. Det är värt att betona och hålla fast vid.

Även om frågeställningen om lönebildningen och hur man ska klara jobb och tillväxt är väldigt bred och handlar om närings- och arbetsmarknadspolitik och konsument- och konkurrensfrågor tycker jag kanske inte att det är riktigt rätt tillfälle att ta den debatt som Elver Jonsson och jag brukar föra om de s.k. hushållsnära tjänsterna. Det tycker jag ligger lite vid sidan av dagens debatt.

Elver Jonsson uttryckte en vällovlig förhoppning om att vi skulle bli av med manssamhället på många olika punkter. Men jag tycker nog att det vore bra om just områdena städning och barnpassning blev lite mer mansdominerade.

Anf. 63 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Får jag för att det ska bli en mycket vänlig avslutning säga att jag instämmer med det senare, även om förhoppningen för egen del om att kunna vara progressiv på det praktiska planet inte går att motsvara till alla delar.

Jag tror att den kamp för reala löneförbättringar som statsrådet talat om har bitar med sig. Eftersom statsrådet nämnde de hushållsnära tjänsterna alldeles särskilt kan jag säga att det är klart att det känns som ett nederlag att det är pojkarna som får den största chansen när vi försöker uppmuntra unga människor till att starta företagsamhet. Kvinnorna har en svårare sits. Det gäller inte bara att starta ett företag där de tycker sig ligga bra till, utan det gäller också på det ekonomiska området, t.ex. vad beträffar riskkapital.

Jag är medveten om att detta flyter i väg, fru talman, men det är ingen tvekan om att alla dessa frågor starkt hänger samman. Därför tror jag att det vill till ett samlat grepp. Då är det möjligen att beklaga att proposit-

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Lönebildning och
arbetsrätt*

ionen om den sunda lönebildningen för en full sysselsättning blev begränsad till ett förslag om ett medlingsinstitut. Frågan är väldigt mycket större.

Återigen: Jag har förhoppningar om en tempohöjning, för den är helt nödvändig.

Anf. 64 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill bara avslutningsvis återigen instämma i den allmänna grundtanken och tacka för en bra debatt, även om Elver Jonsson och jag lär återkomma till diskussionen just om service- och tjänstesektorn.

Men jag vill än en gång understryka att tempot måste vara högt när det gäller att fylla på kampen för full sysselsättning konsekvent under varje månad, varje dag och varje år framöver. Den dag vi släpper tanken på kampen för sysselsättning och säger att det är klart har vi också förlorat.

Vi kommer att återkomma. Precis som vi har lämnat förslag konsekvent kommer denna regering att fortsätta att göra det så länge vi har riksdagens och folkets förtroende. Men lönebildningsinstitutet hoppas jag blir ett verksamt bidrag.

Anf. 65 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! En stor del av dagens debatt har handlat om den del av betänkandet som berör lönebildningen, och jag tänkte fortsätta med det.

Frågan om regeringens proposition om lönebildningen har inte varit lätt för Vänsterpartiet. Det är inte så konstigt. Det handlar om centrala frågeställningar för arbetarrörelsen, som fördelningen mellan arbete och kapital. Det handlar om fackliga rättigheter. Det handlar om arbetstagar- nas löneutveckling, osv.

Majoriteten inom v har gjort den bedömningen att partiet ska sluta upp bakom regeringens förslag, men det finns också en partiopinion som har dragit en annan slutsats – en partiopinion som delar bl.a. Transportarbetareförbundets och Handelsanställdas förbunds uppfattning.

Det är en allvarlig kritik som förs fram. Det handlar om att propositionen utgår ifrån att lönebildningen fungerat dåligt och att det är lönerna som är boven som hotar driva upp inflationen. Det handlar om att propositionen ensidigt syftar till att hålla nere arbetarnas löner, bl.a. genom att försvaga strejk- och konfliktvapnet. Det handlar om ett sätt att se på lönebildningen som helt bortser från fördelningen mellan arbete och kapital och inte ens nämner företagens övvinster eller den gigantiska utvecklingen på börserna.

I stället är det helt inriktat på att lönekampen ska föras mellan olika grupper av löntagare på arbetsmarknaden. Det är löntagarna som genom att hålla nere sina lönekrav ska ta ansvar för samhällsekonomin. Man ska se till att näringslivet får sitt. Man ska ta ansvar för dem som står utanför arbetsmarknaden – de arbetslösa, förtidspensionärer, studerande, etc. Ingen åtskillnad görs. Även snabbköpskassörskan, vårdbiträdet osv. ska tänka sig för innan hon kräver löneförhöjning.

I debatten har syftet med propositionen diskuterats. Ett syfte som inte har nämnts är EMU-medlemskapet. Det är helt relevant att göra den kopplingen. Det framgår också klart om man läser den s.k. Öbergutred-

ningen, som ligger till grund för propositionen. Där sägs det i klartext att det ankommer på lönebildningssystemet att verka för att sysselsättningen ska öka och arbetslösheten ska minska om Sverige skulle bli medlem i den europeiska valutaunionen, EMU. Detta är det övergripande skälet till att det finns en opinion inom v som menar att vi inte borde ha ställt oss bakom dagens betänkande.

Som bekant är vi motståndare till EMU, och det borde vara självklart att vi inte medverkar till att förbereda ett EMU-medlemskap med en politik som dessutom helt strider mot vårt partiprogram och vårt politiska uppdrag.

Det är uppenbart att det handlar om att förbereda för den ekonomiska politiken inom EMU:s regelverk. Där har vi bara en väg att gå för att balansera effekterna av ekonomiska kriser – kriser som vi vet kommer. Det är arbetstagarna som till största delen ska bära anpassningsbördan – någonting som är allmänt känt och väl utrett inte minst i EMU-utredningen, som pekade på behovet av avreglerad arbetsmarknad och beredskap för att det kan komma att krävas även lönesänkningar.

Mona Sahlin har i andra sammanhang varit tydlig med EMU-kopplingen. Det har även Göran Persson och Bosse Ringholm varit. Man säger att vi måste få ordning på lönebildningen innan vi kan gå med i EMU. Vad menar man då med ordning på lönebildningen? Menar man att man måste bevaka att arbetstagarna får ut en rättmätig del av de vinster som görs, eller menar man att företagen ska ha ett ansvar för att använda del av vinsten som deras anställda har arbetat ihop till investeringar, och inte bara spekulera? Nej, man menar att man måste se till att arbetstagarna inte naggar på näringslivets vinster.

Hur gör man då när man i sann EMU-anda ska omsätta teorin i praktiken? Jo, enligt den s.k. Calmforskurvan är det bevisat att arbetarnas löner mest effektivt hålls nere antingen genom att man samordnar förhandlingarna eller att man går mot mera lokal lönebildning. Helt logiskt är det svårt att gå in och styra de lokala förhandlingarna. Det återstår då att styra upp de centrala. I en av bilagorna till den s.k. Öbergutredningen, som Mona Sahlin tycker är så utmärkt, för man ett resonemang kring detta och lägger också fram några konkreta förslag, förslag som i alla delar återkommer i dagens betänkande.

Bilagan är skriven av Steinar Holden och Karl Ove Moene och har rubriken ”Åtgärder för att förbättra lönebildningen i Sverige ...”.

Nämnda herrar utgår från att man måste minska pressen på lönehöjningar. I det sammanhanget slår man fast att ju svagare arbetstagarnas förhandlingsposition är desto bättre. Samtidigt höjs det ett varningens finger. Man får inte gå för hårt fram, eftersom det kan få motsatt effekt. Det gäller alltså att inleda med försämringar som är lite lagom.

För att uppnå målet att försvaga arbetstagarnas position menar man att det krävs tre typer av åtgärder.

För det första är det sådana åtgärder som minskar effekterna av en strejk som vapen i löneförhandlingarna. Det är uppfyllt i dagens betänkande genom förlängda varseltider och rätt för Medlingsinstitutet att skjuta upp varslade stridsåtgärder.

För det andra säger man att det krävs åtgärder som stärker samordningen. ”Om stora fackförbund som representerar stora grupper av arbetstagare samordnar sina löneförhandlingar kan de komma att acceptera

lägre löner än vad de skulle ha gjort var och en för sig... Om arbetsgivar-
na samordnar sin lönepolitik kan deras motståndskraft mot höga löner
öka." Även det här återkommer i dagens betänkande, med ett medlings-
institut som har en viktig roll just när det gäller att samordna förhand-
lingarna.

För det tredje säger man att lönetrycket kan minskas genom åtgärder
som påverkar fackförbundens preferenser eller deras önskemål. Det är
också tillgodosett genom att de samhällsekonomiska förutsättningarna
och konsekvenserna ska formuleras och att parterna ska ha en gemensam
syn.

För de borgerliga partierna i den här församlingen är det jag har sagt
förmodligen inte särskilt upprörande. Det ligger tvärtom i linje med en
borgerlig uppfattning och politik. Folkpartiet säger bl.a. i sin partimotion
att förslaget om varseltider och uppskjutande av konfliktåtgärder osv.
ligger i linje med partiets politik.

Men vi som företräder arbetarrörelsens idéer vill ha en politik där ar-
betstagarnas makt och ägande ökar. Vi menar att det fortfarande handlar
om fördelningen mellan arbete och kapital. Vi menar att fackföreningsrö-
relsen ska stärkas och att strejkvapnet är grundbulten. För oss är detta
den totala kapitulationen och beviset för att EMU i själva verket är ett i
det närmaste nyliberalt projekt där arbetarrörelsen bakbinds och tvingas
göra gemensam sak med arbetsgivarsidan – hålla nere arbetarnas löner.

Transportarbetareförbundet och Handelsanställdas förbund säger i sitt
remissvar till Öbergutredningen, som också går att utläsa i propositions-
texten, att förslaget om att Medlingsinstitutet ska ha rätt att skjuta på
varslade stridsåtgärder är en allvarlig inskränkning i den fria strejk- och
förhandlingsrätten. Transportarbetareförbundet och Handelsanställdas
förbund påpekar att förlängda varseltider måste ses tillsammans med
Medlingsinstitutets rätt att skjuta på varsel, vilket innebär att ett varsel
kan fördröjas med 24–25 dagar. Det är ett ingrepp som man säger är en
allvarlig inskränkning i konflikträtten. Samma fackliga organisationer,
inklusive LO, anser att förslaget om att utse tvångsmedlare är en allvarlig
inskränkning i den fria förhandlings- och strejkrätten.

Dessa församlingar säger sig alltså LO-toppen vara nöjd med. Men
mullret hörs ändå. Transportarbetareförbundet avvisar det här. Handels-
anställdas förbund avvisade Öbergutredningen och alla dess förslag.
Grafikernas ordförande säger att det väl är okej, men ställer samtidigt
frågan: Varför försämra konflikträtten?

Med ett accepterande av den politik som slås fast i Maastrichtfördra-
get avhänder sig arbetarrörelsen det politiska initiativet. Frivilligt sätter
man sig i den sitsen att det är negativt om löntagarna tar större andel av
de ekonomiska resurserna i anspråk och att det snarare är ett hinder än en
möjlighet med starka fackföreningsrörelser.

I själva verket visar propositionen om lönebildningen att EMU inte är
något socialistiskt projekt som bygger motmakter mot kapitalet – tvär-
tom.

Det är mot bakgrund av församlingarna i konflikträtten och det som i
ett vidare sammanhang handlar om förberedelser för ett EMU-
medlemskap som det finns en opinion inom Vänsterpartiet som menar att
vi inte borde ha ställt oss bakom förslagen, förutom den del som handlar
om blockadförbudet. I det avseendet råder full enighet.

I detta anförande instämde Kalle Larsson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v).

Anf. 66 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Det här var ju principiellt och ideologiskt en svidande kritik mot den utskottsmajoritet som har lagt fram det betänkande som vi tar ställning till i dag. Det var intressant att höra. Jag förstår också varför Camilla Sköld Jansson inte var med och justerade protokollet.

Det var ord som "arbetarrörelsen bakbinds", "allvarlig inskränkning", "helt i strid med Vänsterpartiets partiprogram" och "förberedelser för EMU", som jag har förstått att Camilla Sköld Jansson anser är det hemskaste på jorden. Camilla Sköld Jansson ifrågasatte varför man skulle stödja detta.

Med tanke på vad Hans Andersson tidigare har sagt och den majoritet som finns när det gäller det här betänkandet måste man fråga sig hur många vänsterpartister som delar Camilla Sköld Janssons uppfattning. Det här är ju ingen kritik som handlar om att man är oense om vissa metoder och medel. Det är ju en ideologisk och principiell kritik. Det gör att det egentligen är svårt att bedöma var vi har Vänsterpartiet när det gäller dessa frågor i framtiden. Är man nöjd med de förändringar som föreslås i betänkandet, eller står man på Camilla Sköld Janssons linje som innebär att man tar avstånd från alltihop och därmed, som jag ser det, inte heller kan samarbeta med socialdemokraterna i andra frågor av arbetsmarknadspolitisk karaktär?

Det var ju en mycket kraftig kritik som Camilla Sköld Jansson riktade.

Anf. 67 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Som jag sade har en majoritet ställt sig bakom det här betänkandet. Därvidlag är det inga bekymmer.

Det är inte så konstigt att sådana här saker uppstår. Vi befinner oss i ett konstruktivt samarbete där det handlar om att i många frågor göra bedömningar. Det handlar om att göra bedömningar kortsiktigt och långsiktigt. Det handlar om bedömningar av vad som hade hänt om det hade blivit andra majoriteter med ett annat innehåll osv. Ibland kan man som parti göra olika bedömningar.

Det här är en ideologiskt central fråga. Det är inte alls märkvärdigt att det finns olika strömningar i partiet. Jag är inte alls bekymrad över det, eftersom partiet står starkt och enat. Vi klarar av att ha de här diskussionerna, även om det finns stark kritik och det är laddat.

Anf. 68 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Det är ju skillnad mellan att vara kritisk och att vara kritisk. Det ena är när man säger att ett förslag helt strider mot partiprogrammet. Det andra är när man är oense om vissa metoder och medel. Det är den intressanta skillnaden.

Kommer Camilla Sköld Jansson i eftermiddag att rösta mot det här betänkandet, och hur många partikamrater kommer att göra det? Det kan vara intressant för kammaren att känna till detta.

Anf. 69 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Eftersom vi sitter i ett samarbete där vi tar ansvar ser vi självklart till att vi vid voteringar fullföljer de överenskommelser som vi har gjort. Personligen kommer jag att avstå vid voteringen i eftermiddag.

Anf. 70 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! Jag ska inte spinna vidare på det replikskifte som utspann sig mellan Stefan Attefall och Camilla Sköld Jansson, även om jag kanske kan ha en viss förståelse för att Attefall reagerade på en del av språkbruket.

Fru talman! I dag diskuterar man frågan om lönebildning och fackliga rättigheter. Jag tror att det kan finnas anledning att göra det utifrån ett lite historiskt perspektiv. Det framställs ofta i debatten – oavsett vilket område som debatteras – att det måste ske en förnyelse och att tankesättet måste moderniseras. Utifrån det lanseras sedan en mängd tankegångar som ska tolkas som ett nytänkande. En del är också nya tankar. Men väldigt ofta är det gammalt tankegods som presenteras i en ny förpackning.

Då det gäller den konkreta fråga som här ska hanteras, dvs. lönebildningen, tycker jag att det är viktigt att göra en historisk återblick.

När de stora samhällsomvandlingarna skedde under 1800-talet och industrialiseringen tog fart kunde de lönearbetande ganska snabbt konstatera att ensam stod man svag men tillsammans, i ett kollektivt agerande, fick man kraften att hävda sina intressen. Man konstaterade att genom ett samfällt och solidariskt agerande ökade möjligheterna att förbättra sin situation. Den insikten kom också att bli fackföreningsrörelsens drivande tes i dess arbete.

Daglönssystemet – eller som det i dag skulle kallas: ett flexibelt anställningssystem – var på den tiden ett mycket vanligt anställningsförhållande på arbetsmarknaden. Fattigdom och nära nog livegenskap var andra välbekanta företeelser för den tidens arbetarklass. Med fackföreningsrörelsens inträde började vägen mot ett bättre samhälle för svensk arbetarbefolkning. Många årtionden av kamp ledde också fram till att arbetarklassens fullt legitima krav på rättigheter kom att accepteras.

Man konstaterade också att det behövdes en ordning på arbetsmarknaden där de s.k. arbetsmarknadens parter tillsammans förhandlade fram avtal – kollektivavtal som reglerade umgänget på arbetsmarknaden, inklusive lönevillkor. Detta var naturligtvis ett givande och tagande. Man kan tycka vad man vill om de resultat som det s.k. Saltsjöbadsavtalet en gång ledde till, men det kom att bilda rättesnöre för svensk arbetsmarknad under ett flertal årtionden.

En produkt som kom ut av avtalet kom att bli den solidariska lönepolitiken, som utöver att garantera att alla anställda faktiskt fick sin del av löneutvecklingen också var ett verksamt medel när det gällde att påskynda en nödvändig strukturomvandling av landet bort från Fattig-Sverige till ett högt avancerat och utvecklat industriland.

Den solidariska lönepolitiken innebar naturligtvis att man på en del håll inte tog ut det löneutrymme som av och till kunde vara möjligt. Men till skillnad från dagens spekulationskapitalister använde man ofta det utrymmet till investeringar och industriell utveckling, vilket var till gagn för samhället i stort.

I takt med de ideologiska förändringar hos arbetsgivarna som kom fram i slutet av 60-talet och början av 70-talet tvingades löntagarna allt oftare ut i s.k. spontana konflikter. Den vi minns mest är förmodligen Malmfältskonflikten. 70-talets konflikter var inte i första hand en fråga om lönevillkor utan mer en fråga om villkoren på arbetsmarknaden och anställningsförhållandena i stort. Dessa konflikter medförde också att man i den här kammaren under 70-talet vidtog en mängd lagstiftningsåtgärder som hade till syfte att stärka arbetstagarparten på arbetsmarknaden. Man kan faktiskt säga att lagstiftningen hade till syfte att slå fast att de anställda var kännande människor som hade ett legitimt krav på att ha någon form av trygghet i sin tillvaro.

80- och 90-talens förändringar känner vi väl till. De innebar att höger-tänkandet slog igenom på bred front. Med detta kom också attackerna mot löntagarna och de fackliga organisationerna, i första hand LO. Arbetsgivarna började "kampanja" mot kollektivavtal och ordnade förhållanden över huvud taget på arbetsmarknaden. Man ville inte vara med om centrala kollektivavtal. Man jobbade konsekvent mot ett system där löner och andra anställningsvillkor helst skulle göras upp med varje enskild anställd. Detta kunde vi bl.a. höra från moderat håll i förra veckans jämställdhetsdebatt när det gällde frågan om anställningstiden.

Man kan säga att arbetsgivarna i stor utsträckning lyckats med sin ambition under 90-talet. Påhejad av en annan facklig organisation gick man under vintern tillsammans ut i ett gemensamt angrepp mot den ordning som vi i dag har att ta ställning till där vi säger att avtal ska slutas mellan arbetsmarknadens parter, dvs. det gamla klassiska kollektivavtalet.

Diskussionen om lönebildning och den debatt som har drivits mot de kollektiva avtalens roll slutade som bekant med den Öbergiska utredningen. Denna var enligt mitt sätt att se, fru talman, faktiskt ett nattens mörker. Genom ett idogt förhandlingsarbete ratades, naturligtvis till högerns stora besvikelse, den Öbergiska utredningen. I stället har vi i dag att ta ställning till ett lagförslag som faktiskt stärker kollektivavtalets roll och som skapar förutsättningar att bedriva en solidarisk lönepolitik så att även LO:s låglönegrupper och den offentliga sektorns anställda i framtiden har möjlighet att få sin rättmätiga del av löneutvecklingen.

Alternativet till det här hade varit en fortsatt återgång till ett system som i stora drag var förhärskande vid 1900-talets början men som i dag, fast i annan förpackning, presenteras som något nytt och framåtsyftande.

Fru talman! Även om man kan ha en hel del synpunkter på de motivtexter som finns i betänkandet menar jag att lagförslagen lägger grunden för kollektivavtalen och en solidarisk lönepolitik som förmår leda till en reallöneutveckling för alla grupper i samhället, inte bara för dem som i kraft av sin position på arbetsmarknaden klarar att hävda sina intressen. Naturligtvis är det så, fru talman, att man från högerhåll – det har vi hört i dag – är missnöjd med att vi med detta också bryter den utveckling som SAF och den politiska högern länge drivit och i stället slår vakt om kollektivavtalen och solidariteten på detta område.

Med detta, fru talman, instämmer jag i de yrkanden som Hans Andersson tidigare redogjort för.

Anf. 71 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill lägga någonting till protokollet med anledning av den diskussion som har förts om blockadrätt mot enmans- och familjeföretag.

Vi socialdemokrater utgår från att detta är en skyddslag som ger en rättighet till anställda i företaget. Då är det på sin plats att tala om hur det egentligen går till att handlägga ett blockadförfarande gentemot ett företag. Detta är ingenting som den fackliga organisationen gör som något slags självändamål. Det är någonting som man gör efter moget övervägande och långa diskussioner om huruvida man verkligen ska sätta in en blockad. Det är en besvärlig process. Det är en dyr process.

I det första skedet tillskriver man företaget och ber att få teckna ett kollektivavtal därför att företaget har anställda. Det kan säkerligen ta 14 dagar innan man får något svar på den skrivelsen från företagaren.

Om man inte får något svar går man mot blockadvarslat. Då kopplas en förlikningsman in. Efter detta varslar man om blockad. Det är ett varsel över sju dagar. Det sker genom en delgivning i ett rekommenderat brev. Det rekommenderade brevet kan, med förkortad liggetid på posten, kanske ta tio dagar. Om företagaren vägrar att lösa ut det kommer det tillbaka till den fackliga organisationen. Blockaden ska också annonseras i minst två lokala dagstidningar till en kostnad av ca 10 000 kr.

Fru talman! Det här är helt klart ingenting som de fackliga organisationerna gör för att det är något självändamål. Självklart gör man det för att man ska ta till vara medlemmarnas intresse i företagen.

Den tid det hela tar kan bli uppemot sex-åtta veckor innan man är framme vid den tidpunkt då blockaden träder i kraft. Med de anställningsformer som den här riksdagen har antagit kan den anställde redan ha slutat i företaget innan de sex-åtta veckorna gått. Då kommer orimligheten i att man inte får lov att teckna avtalet från just den dag den anställde finns i företaget fram.

Om någon liten målarfirma exempelvis, ett familjeföretag, har fått så väldigt mycket att göra att man behöver anställa någon för att göra ett jobb är det mycket vanligt att man anställer på fem veckor, tre veckor eller på sex veckor. Det ger lagen möjlighet till. Men den anställde som kommer till företaget jobbar då utan det skyddsnet som vi tycker att det är rimligt att ha.

Därför vädjar jag till er i kammaren som har uppfattningen att möjligheten att sätta enmans- och familjeföretag i blockad inte ska få finnas. Den missbrukas verkligen inte. Jag talar av egen erfarenhet – 15 år som ombudsman. Inte någon gång har jag under de åren tillsammans med mina kolleger använt det här vapnet annat än efter moget och långt övervägande. Så än en gång, framför allt till miljöpartisterna, fundera ett tag till innan ni trycker på knappen!

Anf. 72 JOHNNY AHLQVIST (s):

Fru talman! Jag begärde inte ordet för att jag har något inlägg i saksfrågan. I inledningen av debatten framfördes att majoriteten i arbetsmarknadsutskottet hade förvägrat oppositionen anordnandet av en hearing.

Jag vänder mig på det bestämdaste emot sådana anspelningar. Är det någon fråga som vi har diskuterat och debatterat i utskottet är det faktiskt

frågan om lönebildningen. Vi skriver också i vårt betänkande att här har anordnats ett antal hearingar.

Stefan Attefall hade rätt i att den första hearingen, som gällde Öbergs utredning, hölls förra mandatperioden. Men under hösten 1999 anordnade en av våra myndigheter, som är underställd arbetsmarknadsutskottet och Arbetsmarknadsdepartementet, nämligen Arbetslivsfonden, tre stycken olika seminarier, hela tiden på temat lönebildning. Det skedde inför att propositionen skulle läggas fram.

I de här seminarierna medverkade samtliga berörda organisationer på arbetsmarknaden. Här medverkade rättsvetare och ekonomer. I panelerna i de debatter som fördes förekom också gamla erfarna medlare som lade fram sin syn på detta.

Jag tycker nästan att det är lite skamligt när man från oppositionens sida säger att vi sätter oss på demokratin. Alla hade möjlighet att gå på de här seminarierna. Hela arbetsmarknadsutskottet, samtliga ledamöter och suppleanter, var inbjudna till dessa seminarier. Det är ju upp till var och en om man inte vill gå och lyssna och hur mycket man vill bilda sig i de olika frågorna innan de ska behandlas i riksdagen.

Hade oppositionen däremot begärt att man skulle ha en utfrågning av våra egna myndigheter, hade man kunnat få det. Men det gjorde man inte. Det är nämligen minoritetsbeslut som gäller när man hanterar sådana frågor i utskottet.

Det är därför jag vill ha detta till protokollet. Jag vill inte framstå som en ordförande som sätter sig på demokratin när det gäller utskottshandlingen.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 10 §.)

Prot.
1999/2000:80
15 mars

9 § Skärpt vapenlagstiftning

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU9
Skärpt vapenlagstiftning (prop. 1999/2000:27).

Anf. 73 MAUD EKENDAHL (m):

Fru talman! I dag ska vi behandla justitieutskottets betänkande JuU9, *Skärpt vapenlagstiftning*.

Regeringen tillsatte i maj 1995 en särskild utredare med uppdrag att göra en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen med inriktning på att förebygga våldsbrott. Under utredningstiden har det lagts fram ett par delbetänkanden.

Rent allmänt anser vi moderater att även om syftet med de föreslagna skärpningarna av vapenlagen och knivförbudslagen är vällovligt är förslagen i vissa avseenden för långtgående. De föreslagna ändringarna innebär enligt vår uppfattning en alltför restriktiv syn på innehav av vapen för fullständigt legitima skäl som jakt och tävlingsskytte.

Det har även inkommit åtskilliga skrivelser från olika jaktförbund samt från enskilda jägare. Och jag har all förståelse för om en del jägare anser att det ökade vapenvåldet i samhället är en utveckling som slår tillbaka på legala vapeninnehavare på ett orättvist sätt.

Vapen som används vid brott tillhör oftast den illegala marknaden, och vi moderater anser att det är rimligt att ytterligare intensifiera ansträngningarna för att motverka exempelvis vapensmugglingen.

När det gäller vapengarderoben föreslås det att den i princip ska behållas oförändrad. Utgångspunkten ska således fortfarande vara att den som avlagt jägarexamen ska anses ha behov av totalt högst sex skjutvapen. Trots detta föreslås att tillstånd att inneha fler vapen än fyra ska föregås av någon mer ingående prövning än den som sker i dag.

Det här är en ren smygminskning, som vi moderater inte alls kan ställa oss bakom. Det finns en hel del jägare som är i behov av sex jaktvapen. Artrikedomen bland viltet är stor, och en ansvarsfull viltvårdare måste använda sig av olika vapen för olika slags vilt.

Ett avsnitt i betänkandet handlar om tidsbegränsade vapentillstånd. Det är vår bestämda uppfattning att bestämmelserna om tidsbegränsade tillstånd utformas på ett sådant sätt att ett tillstånd för innehav av vapen för tävlingsskytte inte automatiskt dras in när innehavaren upphör att aktivt tävla och träna med sitt vapen. Det kan faktiskt vara så att man efter ett tag återigen vill ta upp och utöva sin sport emellanåt. I sådana situationer är det inte rimligt att hon eller han ska få sitt vapen indraget.

I dag kommer riksdagens majoritet dessutom att fatta beslut om att skjutvapen som prydnadsföremål och med särskilt affektionsvärde ska göras obrukbara om det inte finns särskilda skäl för att vapnet ska få behållas i brukbart skick. Vi moderater vill framföra att görs dessa vapen varaktigt obrukbara innebär det en betydande kapitalförstöring. Vi anser också att dessa vapen utgör en mycket stor och viktig del i kulturarvet. Mot denna bakgrund kan inte vi ställa oss bakom ett sådant beslut.

Ett mer känsligt område är huruvida anmälningskyldighet bör finnas då det gäller psykiskt sjuka människor. Regeringens förslag om en lagändring ligger i linje med tidigare förslag från oss i Moderata sam-

lingspartiet. Vi anser att det är av yttersta vikt att personer som lider av allvarliga psykiska störningar inte tillåts att inneha vapen. Det är därför bra att utvidga anmälningsskyldigheten att även gälla den öppna psykiatriska vården. Vi vill dock gå ett steg längre genom att anmälan bör även kunna göras i de fall patienten för tillfället saknar tillstånd att inneha vapen. Jag vill understryka att anmälan bör göras, och det handlar naturligtvis om läkarens bedömning. Jag har nämligen stor tilltro till läkarna och att bedömningen sker mycket omsorgsfullt, men i förebyggande syfte är det av stor vikt att den möjligheten ges till läkarna.

När det gäller vapenhandlartillstånd har det i tidigare beslut gjorts skärpningar av vapenlagen som inneburit att vapenhandlare som omsätter färre än 20 vapen per år inte ges tillstånd till vapenhandel.

Regeringen understryker i detta förslag att handel med skjutvapen bör vara förbehållen vapenhandlare vars verksamhet i första hand är inriktad på handel med skjutvapen.

Jag vill här påminna om att en redan tidigare skärpning av vapenlagen i några fall har drabbat personer som behöver sitt tillstånd att handla med vapen som en förutsättning för sin huvudsakliga verksamhet. Ett sådant exempel är tillverkare av högteknologisk ammunition. Vapensmeder kan också drabbas. Vår uppfattning är att bestämmelserna om vapenhandlartillstånd kommer att drabba seriösa näringsidkare som kan få tillstånden indragna. Det är inte rimligt!

Fru talman! Jag vill ta upp frågan om knivförbudslagen. Det är i många fall otillfredsställande att polisen inte kan ingripa om en kniv finns i ett fordon eftersom fordonet inte anses vara allmän plats. Jag har all förståelse för att regeringen vill införa en skärpning. Jag vet att polisen står ganska maktlös eftersom ett visst klientel – om man får uttrycka sig så i kammaren – är medvetna om att knivar i bil inte omfattas av begreppet allmän plats. Om förslaget om förbud av kniv i fordon går igenom drabbas andra skötsamma samhällsmedborgare som har en kniv i sin bil i andra syften. Därför anser vi moderater att det vore rimligt att en bilförare kan få förvara sitt verktyg i bagageutrymmet i sitt fordon.

Fru talman! Jag ställer mig naturligtvis bakom samtliga våra moderata reservationer men ber att få yrka bifall till reservation 2 vad gäller vapengarderoben.

Anf. 74 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Som vi hörde inledningsvis gäller debatten i dag regeringens proposition om en skärpt vapenlagstiftning. Detta förslag har sin grund i 1995 års vapenutredning, som lär ha tillkommit som en följd av de s.k. Stureplansmorden 1994. Om jag minns rätt begicks dessa mord med insmugglade illegala vapen. Denna vapenutredning utmynnade sedan i dels delbetänkandet *Förbud mot vapen på allmän plats* från 1996, dels slutbetänkandet *En samlad vapenlagstiftning m.m.* från 1998.

Syftet med förslaget om skärpt vapenlagstiftning är gott, nämligen att motverka att skjutvapen kommer till användning vid våldsbrott eller på annat sätt missbrukas. Även om vi kristdemokrater till stora delar står bakom utskottets betänkande, är vi inte överdrivet optimistiska över den reducerande effekt på våldsbrottsligheten som regeringens förslag avses medföra, eftersom vapenlagen, om den skärps aldrig så mycket, respekteras bara av de legala vapenägarna och påverkar inte de illegala vapen,

vilka som regel är inblandade i de våldsbrott som den nya skärpningen vill motverka.

Fru talman! Detta tycks även regeringen vara medveten om. På s. 27 i propositionen sägs det nämligen att ”även om det händer att vapen som innehas legalt används i brottsliga sammanhang, är det enligt regeringens bedömning främst de illegala vapnen som utgör en särskild fara för vårt samhälle”. Vidare heter det på s. 29 att ”genom en generell minskning av antalet legala skjutvapen åstadkomma en annat än marginell minskning av våldsbrottsligheten skulle sannolikt vara mycket svårt”.

Fru talman! Mot bakgrund av regeringens uppenbara klarsyn på den punkten är det förvånande att man inte – om uttrycket tillåts – skjutit in sig på den illegala vapenhanteringen och lagt krutet där eftersom det är där nämnda brottslighet frodas. Vi beklagar att regeringens förslag med sitt vällovliga syfte främst berör dem som hanterar sina vapen legalt medan inget övergripande förslag med inriktning på internationellt samarbete och ökade resurser för polis och tull presenteras för att motverka den ökande illegala vapenhanteringen, vilket är en förutsättning för att komma till rätta med de allvarliga problem som regeringens proposition behandlar.

Enligt vårt förmenande är det angeläget att ett helhetsgrepp tas vid bekämpningen av illegala skjutvapen. Det är visserligen bra att Rikspolisstyrelsen tillsammans med säpo försöker att kartlägga den illegala vapenhandeln ur ett nationellt och ett internationellt perspektiv. Men det räcker inte. Det räcker heller inte, som det står i betänkandet, att regeringen avser att verka för att det internationella arbetet på vapenområdet fortsätter med oförminskad styrka – hur stor den styrkan nu är. Det är högst nödvändigt att det arbetet intensifieras. Verkligheten visar på det.

Den 7 mars fanns i tidningen Expressen en artikel med rubriken ”Förbjudna vapen ökar i Stockholm”. I artikeln uttalar sig en namngiven polisinspektör, och han säger att illegala vapen oftast är vapen som smugglats in i landet. ”Däremot är det relativt få stölderna nu. Stölderna minskar, medan den illegala vapenhandeln ökar.” Det finns inga exakta siffror på hur många illegala vapen som finns i omlopp i Sverige. Polisen har dock märkt en skillnad på typen av vapen. Utvecklingen har gått från avsågade hagelbössor till modernare typer av automatvapen, vilka blir mer och mer vanliga.

De flesta illegala vapnen anses komma från öststaterna. Enligt den intervjuade polisinspektören är problemet i dag att det lönar sig att använda vapen eftersom det som regel i praktiken inte kostar en krona eller en sekund. Vanligtvis har även andra brott begåtts, och då bakas vapenbrottet in i straffet. Illegala vapen påträffas ofta i samband med brott eller att en känd brottsling kontrolleras. Ett aktivt letande efter vapen finns det ingen möjlighet att göra, enligt polisinspektören.

Fru talman! Med kristdemokraternas förslag skulle detta däremot bli möjligt. Vårt förslag går bl.a. ut på att polisen måste ges mer resurser för att tillgodose att det finns civilanställd personal i tillräcklig omfattning så att polisens kompetens kan tas till vara ute på fältet, t.ex. för att spåra illegala vapen. När nu vapenstölderna minskar och smuggling av illegala vapen ökar är det, som kristdemokraterna föreslår, angeläget att det internationella arbetet på vapenområdet utvidgas för att hindra utveckling-

en av den internationella brottsligheten. Av vikt är också att tullen får tillgång till adekvat utrustning och utbildning på området.

Som jag nämnde tidigare är vi kristdemokrater positiva till en hel del i lagförslaget. Sverige är ett relativt vapentätt land. 750 000 personer som har tillstånd enligt vapenlagen att inneha skjutvapen äger tillsammans två miljoner vapen.

När strävan är att motverka att skjutvapen kommer till användning vid våldsbrott eller på annat sätt missbrukas är det ett ofrånkomligt faktum att alla dessa existerande vapen innebär en hög riskpotential, varför vi finner det principiellt riktigt att försöka nedbringa denna. Där finner vi regeringens förslag vara ett litet steg i den riktningen.

Fru talman! Vi delar dock ej utskottsmajoritetens uppfattning när det gäller den s.k. vapengarderoben. Om en jägare behöver fler än fyra jaktvapen föreslår regeringen att en mer ingående prövning ska göras. Vår svenska faunas artrikedom medför att en seriös jägare och viltvårdare måste använda sig av flera olika vapen för olika sorters vilt och kan då ha behov av tillgång till sex jaktvapen. Det är givetvis prövning av tillstånd för det första vapnet som är viktig. Vi vill ha kvar nuvarande ordning med särskild prövning fr.o.m. ett sjunde vapen.

Regeringen menar i propositionen att det finns skäl att vara mera restriktiv när det gäller, som man uttrycker det, särskilt farliga vapen och man avser då vapen ämnade för målskytte – en något underlig inställning. I orätta händer är naturligtvis alla vapen, som det uttrycks, särskilt farliga.

Fru talman! Vi kristdemokrater står förstas bakom de reservationer där vi finns med, men för att måna om tiden nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 15.

Anf. 75 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det är bra att det görs en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen. Vi måste göra allt för att förhindra att skjutvapen kommer till användning vid våldsbrott eller på annat sätt missbrukas.

Detta är något som Centerpartiet välkomnar. Lagen måste vara våldsförebyggande samtidigt som den inte får komplicera tillvaron alltför mycket för laglydiga och ansvarsställande människor.

Det är med stor oro som vi kan följa det som händer i USA på vapenområdet. Det är avskräckande. Runtom i världen har många länder på senare tid funnit det angeläget att skräpa sin lagstiftning, om de nu har haft någon lagstiftning tidigare. Men de har i alla fall tagit tag i frågan.

Eftersom det sker en avveckling av den systematiska gränskontrollen inom EU krävs det att effektiva regler införs för att länderna även i fortsättningen ska kunna kontrollera innehav och handel med vapen. Detta borde man i många andra länder också ta tag i.

Centerpartiet anser att vapenlagstiftningen ska vara utformad så att tillstånd inte beviljas för andra vapen än sådana som ägaren har behov av för ett godtagbart ändamål. Självfallet måste även hårda krav ställas på förvaring av skjutvapen och ammunition så att egendomen inte kommer i orätta händer. Tillstånd att inneha vapen för annat ändamål än skytte, jakt och samling bör meddelas restriktivt.

Som vi hörde tidigare är det i dag ca 750 000 personer som har tillstånd enligt vapenlagen att inneha skjutvapen. Det totala antalet lagliga

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

civila skjutvapen uppgår till drygt två miljoner. Jaktvapen utgör med sina 75 % den absolut största andelen av dessa vapen. Till detta kommer statens skjutvapen, vilka uppgår till ca 930 000 stycken, varav merparten tillhör Försvarsmakten. Men om man tittar på trenden för 1999 ser man att den inte viker, snarare tvärtom. Vapeninnehavet ökar.

Det är de illegala vapnen som utgör den största faran. Det totala antalet illegala vapen är svårt att beräkna, men i en rapport från Försvarsdepartementet 1995 beräknade polisen antalet vapen till ca 27 000. Antalet illegala skjutvapen som hade sitt ursprung från det militära försvaret uppskattades till ca 3 000.

Majoriteten av de skjutvapen som är i omlopp i Sverige är vapen för vilka tillstånd finns men som har stulits från de rättmätiga ägarna. Även om skjutvapen som härrör från försvaret är mindre till antalet är dessa stölder speciellt angelägna att bekämpa, eftersom militära vapen har en stor eldkraft. Försvarets vapen omfattas inte av vapenlagen.

Trots att Sverige är ett vapentätt land kan det noteras att den del av det totala antalet allvarliga våldsbrott som förövats med skjutvapen är relativt litet. Än mindre är den andel av dessa brott som förövats av någon som har tillstånd att ha vapnet i fråga. I dag beviljas tillstånd endast för vissa särskilt angivna ändamål där jakt och organiserat målskytte är de två största grupperna.

Det är viktigt att det ställs krav på såväl kunskaper som lämplighet för att man ska kunna hålla antalet brott med legala skjutvapen på en låg nivå.

Vi vet att jaktintresset i Sverige är stort och att det har ökat under senare år. Vi har en stor tillgång på jaktmarker. Medan jakt som fritidssysselsättning i många länder är reserverat en liten grupp välbeställda personer utövas jakt i Sverige i dag av alla samhällsklasser. Särskilt mot denna bakgrund framstår det som orimligt att göra vapenlagstiftningen så restriktiv att inte alla som uppfyller nödvändiga förutsättningar skulle få möjlighet att jaga.

I dag meddelas tillstånd att inneha helautomatiska skjutvapen endast om det finns synnerliga skäl, och så tycker vi att det ska vara också i fortsättningen.

När det gäller frågan om vilka krav som ska gälla för vapenförvaringen i en situation när ett jaktlag under ett antal dagar uppehåller sig i en jaktstuga eller liknande anser Centerpartiet att undantag från förvaring i säkerhetsskåp uttryckligen bör införas i Rikspolisstyrelsens föreskrifter. Det är orimligt att kräva förvaring i säkerhetsskåp ute i jaktstugorna.

Enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § vapenlagen är den som innehar vapnet och ammunitionen skyldig att ta hand om egendomen och hålla den under uppsikt. Det finns dock tillfällen, t.ex. i situationer som den i jaktstugan, när det är orimligt att begära att vapeninnehavaren ständigt ska hålla uppsikt över vapnen.

Jag kan ha förståelse för regeringens ståndpunkt att inte göra något undantag, men jag förlitar mig på att Rikspolisstyrelsens föreskrifter bör kunna ge en ledning om hur hantering kan ske i dessa speciella situationer. Det finns belyst i utredningen att det i dag finns godkända patronlägeslås där säkerheten kan uppnås med en vital vapendel förvarad på annan plats. Låt dessa föreskrifter bli tydliga!

Centerpartiet är kritiskt till regeringens förslag om utökade möjligheter att kontrollera vapenförvaringen. Förslaget avstyrks, eftersom ändamålet med åtgärden inte motiverar ett så långtgående intrång. Det borde räcka med att kräva att den sökande kan visa att han eller hon innehar säkerhetsskåp, t.ex. genom uppvisande av kvitto på inköpt säkerhetsskåp.

Centerpartiet befarar att enskilda som blir utsatta för en inspektion känner sig rättslösa i sitt eget hem. Centerpartiet anser inte att det är förenligt med vår rättstradition att i dylika fall utföra föreslagna inspektioner. Vi tror att denna kontroll skapar stor irritation och en olustkänsla hos såväl berörda familjemedlemmar som de poliser som ska utföra inspektionen. Dessutom krävs det resurser, och man kan fråga sig om detta har hög prioritet.

Regeringen skriver att ett inspektionstillfälle ska vara ett bra tillfälle att lämna information om säker vapenförvaring. Vi anser att det finns bättre sätt att lösa informationsbehovet på, t.ex. vid jaktmöten som i regel är mycket välbesökta.

Föreligger misstanke om olovligt innehav av vapen, ska rättegångsbalkens regler om husrannsakan användas.

Centerpartiet anser att man ska ifrågasätta vapeninnehavet för vapenägare som begår upprepade brott. En person som t.ex. vid ett flertal tillfällen åker fast för grovt rattfylleri är sannolikt inte lämplig som vapeninnehavare. Likadant är förhållandet när det gäller andra typer av grov brottslighet, t.ex. narkotikabrott eller våldsbrott av olika slag.

Jag tycker att det är bra att regeringen föreslår förändringar som att läkare ska ha anmälningsskyldighet inom både den slutna och den öppna psykiatrin och skyldighet att anmäla om en person bedöms vara olämplig att inneha vapen. Det är redan i dag möjligt att dra in tillstånd om det missköts.

Centerpartiet delar regeringens bedömning att behov av ytterligare straffskärpning för brott mot vapenlagen inte föreligger. Stöld av militära vapen sker ofta i brottsförberedande syfte. Begår man en stöld i ett militärt förråd och är ute efter vapen med så stor eldkraft, tyder det på att uppsåtet sträcker sig bortom det uppsåt som man kan antas ha om man stjälar ett enstaka jaktvapen. Därför anser Centerpartiet att det för samhället finns anledning att se strängare på tillgrepp av militära vapen och ammunition än vad som är fallet i dag.

Hur en strängare syn rent lagtekniskt ska införas, dvs. om brottet ska betraktas i straffvärdebedömning eller i påföljdsval, har jag ingen uppfattning om. Men från Centerpartiets sida vill vi att regeringen återkommer med förslag till riksdagen angående detta och anser att det är av största vikt.

Övriga centerreservationer i detta ärende kommer Eskil Erlandsson att ta upp.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom Centerpartiets alla reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 17.

Anf. 76 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Regeringen påpekar mycket riktigt i propositionen att den illegala införseln av skjutvapen till Sverige och den illegala handeln med sådana vapen är ett allvarligt problem. Låt mig understryka, innan

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

jag går in på själva propositionen om de legala vapnen, att det är viktigt att vi alla kommer ihåg att vi ska vara lyckliga över att missbruk av vapeninnehav sker undantagsvis av dem som har tillstånd att inneha vapen. Det största problemet är den illegala vapenhanteringen.

I betänkandet står det: "Regeringen avser därför att verka för att det internationella arbetet på vapenområdet fortsätter med oförminskad styrka." Sedan räknar man upp alltifrån FN till EU, Europol och Schengen etc. och säger att allt detta är jätteviktigt. Men det räcker inte att arbeta med oförminskad styrka. Det gäller att intensifiera arbetet, för det är här som vi har huvudproblemet.

Men, fru talman, eftersom dagens proposition handlar om den legala vapenhanteringen ska jag från Folkpartiets sida trycka på några saker som vi tycker är viktiga.

Regeringen har föreslagit att vid en ökning av vapeninnehav från fyra till sex vapen ska en mer ingående prövning göras av personens lämplighet och behov. Då säger vi i Folkpartiet: Nej, gör det redan vid den grundläggande ansökan, för skillnaden mellan fyra och sex vapen kan inte betyda så väldigt mycket. Man blir ju inte så mycket farligare bara för att man använder sex vapen i stället för fyra. Är man farlig, så är man det redan med det första vapnet. Därför, fru talman, står vi bakom reservation nr 2. Vi delar alltså inte regeringens bedömning i frågan.

Sedan har regeringen föreslagit, och majoriteten har anslutit sig till detta, att huvudregeln är att skjutvapen som har samlings-, prydnads- eller särskilt affektionsvärde ska förstöras såtillvida att de inte ska kunna användas. Det är viktigt att komma ihåg att det finns väldigt många sådana vapen i Sverige, 10–15 % eller 200 000–350 000. Det är faktiskt kapitalförstöring. Huvudregeln är alltså att de ska bli obrukbara, men vid speciella och väldigt få tillfällen ska de få användas. Vi i Folkpartiet tycker att det är att gå för långt. Låt huvudregeln vara att man ska kunna använda dessa vapen även längre fram när man har dem som prydnadsföremål. Därför, fru talman, står vi också bakom reservation nr 10.

Första gången Folkpartiet hade den här motionen var i kvinnofridspropositionen angående tårgassprej som personligt skydd när man känner sig utsatt. Vi i Folkpartiet menar att det ska finnas en möjlighet att utvidga möjligheterna för utsatta kvinnor att använda tårgassprej. Jag tror att kvinnorna klarar detta. Det är klart att det också här finns en liten grupp människor som av olika skäl inte kan få tillstånd att använda tårgassprej därför att de inte klarar av det, men vi bortser från dem.

Över huvud taget vet vi också att det är väldigt många kvinnor i övrigt som vill ha tårgassprej. Det är inte länge sedan som det kom statistik på att det skett en ökning av antalet kvinnor som illegalt för in tårgassprej. Det kommer aldrig att bli så att alla som vill ha tårgassprej ska få det. Men det visar ändå på att det finns ett behov av att skydda sig och att alltför många är rädda för att bli utsatta.

Jag vill understryka, fru talman, att de allra flesta kvinnor klarar att använda den. Man ska inte omyndigförklara dem.

Jag vet inte var det största problemet ligger, om det är hos Rikspolisstyrelsen eller i Justitiedepartementet. Rikspolisstyrelsen fick 1993 i uppdrag att inleda en försöksverksamhet. I vissa områden såg man till att det inte blev någon försöksverksamhet. Rikspolisstyrelsen drog ändå slutsatser. Det var i och för sig en viss fara med det, eftersom det blev så

få personer som ingick i försöksverksamheten. Jag läser innantill: Rikspolisstyrelsen drar utifrån utvärderingen slutsatsen att verksamheten verkar ha fungerat väl utifrån de hotade kvinnornas perspektiv.

Det var faktiskt så att de kvinnor som fick ha tårgassprej på lagligt sätt inte använde den, men de upplevde det som en enorm trygghet att kunna ha den. Jag misstänker att det är så, även om det inte står någonstans i statistiken, att i förlängningen har man mindre belastat bl.a. polisen. Men man utvecklar detta från Rikspolisstyrelsens sida på ett sådant sätt att det finns principiella frågeställningar som är svåra och att man, om man ska permanenta detta, måste upprätthålla standardiserade föreskrifter och riktlinjer för verksamheten i Rikspolisstyrelsen. Men, *so what*, det får man ju alltid göra. Varför skulle man inte kunna göra det i det här fallet när man gör det annars?

Vi tycker i Folkpartiet att just hotade kvinnor ska få en utvidgad möjlighet att inneha tårgassprej. Därför, fru talman, står vi också bakom reservation nr 9, som jag också yrkar bifall till.

Anf. 77 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Detta betänkande har föregåtts av två utredningar som har haft ganska radikala förslag och synpunkter när det gäller vapenlagstiftningen. De här utredningarna har verkligen gjort ordentliga djupdykningar. Det är tio år mellan utredningarna och den första – det är det som är så underligt egentligen – var mer radikal än den andra, den som betänkandet nu vilar på. Det var Leif G W Persson som gjorde denna utredning. Han föreslog tidsbegränsade innehavstillstånd för vissa vapen. Vapengarderoben skulle begränsas till två vapen. Han ville att skytteklubbar, alltså de som hade pistoler för det ändamålet, skulle ha tidsbegränsade tillstånd. Han pratade också om speciella vapenskåp.

Men av den utredningen blev intet. Det tillsattes en ny utredning som skulle titta närmare på det här. Den utredningen, som var den senaste, kom till ungefär samma slutsatser, fast inte så stränga skulle man kunna säga i vissa aspekter. I fråga om vapengarderoben föreslogs tre vapen i stället för två, som Leif G W Persson hade sagt. Det som förenar de här två utredningarna är dock det gemensamma målet. Vad skulle det gemensamma målet vara? Jo, att få ned antalet vapen i samhället. Det var överordnat, och det instämmer jag och Miljöpartiet i totalt. Det är målsättningen.

Den andra viktiga principen för båda utredningarna var att det inte ska vara den enskildes behov som styr antalet vapen i samhället. Det är subjektivt. Det ska vara samhället som anger ramarna, och därför ska det vara giltiga skäl. Detta är två viktiga principer, och dem tycker jag det är synd att inte kunna tillmötesgå. Det är två utredningar med bra förslag som ingen vågar tillmötesgå. Miljöpartiet är det enda parti som i helhet står bakom utredningens förslag.

Då kan man undra: Varför är det på det viset? Vi måste väl ha ett gemensamt intresse, även de som håller på med vapen, att det ska bli ett lägre antal vapen i samhället? Det är ju inte så som det sägs här att det inte är några risker med de legala vapenägarna, de som har fått vapenlicens. Det är ju de legala vapenägarnas vapen som stjäls. De flesta vapen i det svenska samhället är ju jaktgevär och vapen för skytteändamål. Det är de som stjäls och sedan blir illegala. Det är också viktigt att se över en

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

lång tid att ju mer vapen som tillåts desto fler vapen ackumuleras i samhället och kan komma i orätta händer, komma på villovägar.

Varför har då inte regeringen omsatt dessa två utredningars förslag i praktiken? Jag kan inte komma till något annat svar än att jägarna och vapenlobbyn är så starka intressenter i detta samhälle. De är 750 000 – 800 000, och med familjemedlemmar osv. utgör de en väldigt stark grupp. De finns representerade överallt. Här i riksdagen har vi också en jägarklubb.

Deras argument är: Varför ska vi skötsamma människor behöva lida genom att det görs ytterligare inskränkningar? Men det är inte fråga om det. Jag tycker att alla måste ta sitt ansvar. Det är inte fråga om förbud mot jakt eller förbud mot skytte. Det låter så när vi pratar om det. Det handlar om att skära ned antalet vapen och göra lite ytterligare begränsningar.

Utredningen har ju också mycket på fötterna. Den har undersökt hur många vapen som jägarna har. Det är vanligt med två till tre vapen. Det är det allra vanligaste. Sedan säger man också att är det speciella skäl, är det så att man måste skjuta en viss sorts villebråd, kan man ansöka om det och få extra. Men det anser jägarna vara fruktansvärt. Det skulle vara det hemskaste som fanns om de skulle granskas så för att se om det fanns giltiga skäl. Därför har man gått emot det. Därför är det en väldigt mesig skrivning som nu presenteras i betänkandet. Det är i och för sig en liten skärpning. Men Moderaterna och de andra borgerliga partierna säger absolut nej. Det ska vara som det är.

Jag kommer att yrka bifall till min reservation, fru talman, reservation 3. Där står det att vi vill ha tre vapen i vapengarderoben. Sedan ska man ansöka om man vill ha fler och visa giltiga skäl. Tyvärr står bara Miljöpartiet bakom den reservationen. När det kommer till slutvotering måste jag därför rösta med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Det blir ju ändå en liten skärpning. Men det är som sagt inte det jag hade önskat.

Annars får jag vara ärlig och säga att även om jag är väldigt besviken över att de här principerna inte uppfylldes har det ju blivit en viss skärpning i det nya förslaget. Det är ju så. Men det gäller inte just i fråga om principerna.

Man kan inte jämföra med USA och deras vapenlagar. Det är inte adekvat. Det vet vi med tanke på problemen där. Men jag skulle ändå kunna göra en jämförelse när det gäller vapenlobbyn och hur den påverkar beslutsfattandet. Det är faktiskt en viss relevans i det. Vi får väl höra här i slutet av talarlistan. Det ska bli intressant att höra synpunkter från dem som står i slutet. Jag tror att de representerar just jägarna.

Jag skulle vilja motsäga det som Kristdemokraternas representant sade, att det inte är problem med stulna vapen. Jag har i tidningar hittat flera notiser om att polisen inte lyckas hitta stulna skjutvapen. Det är ett stort problem. Över 1 000 vapen försvinner årligen spårlost, och i dag cirkulerar det enligt Rikskriminalen närmare 45 000 stulna eller förkomna vapen. Man kan dock inte exakt säga siffran, ibland sägs det 30 000.

Rikskriminalens representant säger att en skärpt lagstiftning är det enda som kan vända trenden. Man säger också att antalet vapen i folks vapengarderober borde begränsas så att tjuvarna får färre vapen att stjäla.

Men motståndet mot det förslaget har sedan en längre tid varit stort bland våra jägare, och det var precis det jag ville ge en bild av.

I polisens kartläggning av illegala vapen är det alltså svårt att spåra vilket det ena och det andra är. Jag har försökt få statistik på hur vanligt det är att de här stulna vapnen från jägare och andra skyttar sedan används. Från Riksdagens utredningstjänst har jag dock fått fram att variabeln legalt eller illegalt vapen inte finns i tillgänglig brottsstatistik. Enligt Brottsförebyggande rådet finns uppgift om användning av ett eventuellt vapen, men alltså inte om detta är legalt registrerat, i fråga om fullbordat mord, dråp, misshandel med dödlig utgång samt rånbrott. Den definitionen kan man alltså inte få fram. Då får man gå på vad poliserna, som är aktiva, säger.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5 och 8. Reservation 5 handlar om tidsbegränsade tillstånd. Där har man inte heller i regeringens förslag gått på utredningens linje. Man har gjort en reduktion, en viss tidsbegränsning. Miljöpartiet skulle vilja att alla tillstånd för enhandsvapen, pistoler alltså, var tidsbegränsade. Om man inte är aktiv i en skytteklubb finns det ju ingen anledning att ha pistolen kvar.

Reservation 8 handlar om helautomatiska vapen. Vi tycker inte att någon ska få förvara sådana i sin bostad.

Jag ska också lite grann kommentera vad som har sagts från talarstolen. Moderaterna tycker att detta är alldeles för långtgående. Jag har åsikten att det inte är det. Man säger också att det inte är någon fara när det gäller de legitima skälen för jägare och skytte. Men jag säger att det är deras vapen som blir stulna. Men det kan bli en förbättring nu när det finns krav på säkerhetsskåp för vapen. Det är naturligtvis bra att polisen kan kontrollera det. Jag skulle också vilja gå längre där.

Därmed tror jag att jag har framfört mina åsikter och varför vi har fogat våra reservationer till betänkandet.

Anf. 78 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Kia Andreasson är en lika stor motståndare till jakt och jägare som till EU, och snart får vi väl höra att Kia Andreasson säger: Skjut EU! Men det är väl inte det som vi ska ta upp i dag.

Kia Andreasson har nu hört från Moderaterna, Centern, Kristdemokraterna och Folkpartiet att vi tycker att förslaget att minska vapengarderoben är en ren smygminskning. Miljöpartiet anser att jägare ska få ha endast två tre vapen. Jag tycker att det mest häpnadsväckande i reservationen om vapengarderoben är:

”Detta torde alltså utgöra en jägares normalbehov.”

Mina frågor till Kia Andreasson är:

Hur kan ni påstå detta? Vad grundar ni er bedömning på? Tror inte Kia Andreasson att det är bättre att en jägare använder rätt vapen till rätt vilt, så att man inte skadeskjuter viltet?

Anf. 79 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Svaret står redan på s. 7 i betänkandet. Och om man har läst utredningen i fråga får man svaret även där. Men jag ska läsa högt ur betänkandet. Där står följande:

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

”Som skäl för sitt förslag hänvisade utredningen till en undersökning som visar att den genomsnittlige vapeninnehavaren endast innehar två till tre vapen och anförde att detta alltså torde vara en jägares normalbehov.”

Och utredningar fungerar ju på det sättet att de gör en djupdykning i frågorna.

Anf. 80 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! En utredning kanske inte alltid har rätt, Kia Andreasson. Man kanske ska vara lyhörd för jägarna. Vi hörde att det finns 750 000 jägare här i landet. Och som Gunnel Wallin sade kommer de från olika samhällsklasser. Det är alltså något stort att vara viltvårdare i Sverige. Det är därför som det är så viktigt att en viltvårdare också får använda sig av rätt vapen, så att djuren inte skadeskjuts.

Jag har en fråga till Kia Andreasson som gäller tidsbegränsade vapentillstånd. Ni vill att när det aktiva utövandet upphör ska man inte ha någon rätt att ha vapen. Vapentillståndet ska vara tidsbegränsat. Vad är ett aktivt utövande? Om jag vill jaga en gång om året, vartannat år eller vart tredje år, är jag då ute ur bilden? Anser Kia Andreasson att jag faller under er regel om att det aktiva utövandet har upphört eller inte? Måste man jaga många gånger om året? Jag skulle gärna vilja ha svar när det gäller er text i reservationen.

Jag tycker inte att det är rätt att stå och tala om att det är jägarnas vapen som används vid brott. Dessa vapen är alldeles för dåliga. Vi vet mycket väl att det tidigare har varit – det kan i viss mån ha förekommit nu också – fråga om vapen från militärförråd. Det är dessa vapen det handlar om. Man vill ha effektiva vapen. Man använder sig av vapen som är betydligt bättre än polisens för kriminella gärningar. Och de allra flesta vapnen är insmugglade från andra länder. Så stå inte i denna kammar och skyll på jägarna att det är deras vapen som de kriminellt belastade använder sig av. Jag vill gärna ha reda på om Kia Andreasson verkligen menar allvar när hon säger detta.

Anf. 81 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag ska besvara frågorna. Utredningen har naturligtvis ringt upp jägare och gjort en undersökning genom att fråga jägarna hur många vapen de har. Det har ingenting med samhällsklasser att göra, Maud Ekendahl. Och utifrån det brukar man ju företa alla undersökningar. Då har man kommit fram till att innehavet är två tre vapen. Sedan får vi inte glömma att de som behöver, vilket inte heller vi i Miljöpartiet har sagt emot, och har giltiga skäl kan få ha ytterligare vapen.

Den andra frågan var om en jägare som jagar en gång om året är aktivt utövande. Då måste jag upplysa Maud Ekendahl om att jägares vapentillstånd inte prövas. Det har inte heller föreslagits att de ska prövas på det sättet. Har en person fått en jägarexamen så har den personen rätt att införskaffa ett visst antal vapen – det är det som kallas vapengarderob – för evig tid. Tillstånden prövas inte igen om inte något brott inträffar. I fråga om detta finns det inga krav. Men det som jag har tagit upp i reservationen, Maud Ekendahl, gäller aktivt utövande om man är med i en skytteklubb. Och för att kunna skjuta och tävla i en klubb måste man hela tiden öva och vara aktiv medlem. Och om man inte har varit aktiv medlem i klubben på ett, två eller tre år finns det väl ingen anledning i värld-

den att ha vapen. Anledningen till att man har en pistol är för att man är med i en skytteklubb och tävlar. Då ska man inte ha detta tillstånd om man inte är det.

T.o.m. Basti Naumann i Svenska Pistolskytteförbundets styrelse säger: Sport eller rätt att ha vapen. Det finns bland svenska vapenägare grovt förenklat två läger. Det ena lägret betraktar skyttet som en idrott där tävlingsmomentet är det viktigaste. Och i det andra lägret är det vapnen som är det centrala, och det är det som vi inte tycker är hälsosamt.

Den sista frågan handlade om stulna vapen. Jag kan då bara referera till en kriminalinspektör på Rikspolisstyrelsen, nämligen Per-Anders Fritshammar. Han säger att de stulna automatvapnen ändå är en rännil jämfört med den flod av vanliga jaktvapen och pistoler som är försvunna från sina ägare. Det är inte jag som säger det, utan det är en polis som påstår det.

Anf. 82 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Kia Andreasson och Miljöpartiet om det bara är en liten och exklusiv grupp som ska få delta i denna fantastiskt fina folkliga fritidssysselsättning jakt som är så typiskt svensk. Om det ska vara förenat med denna kontroll och administration så innebär det kostnader, och då är det en stor grupp som ställs utanför på grund av detta.

Anf. 83 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag förstår inte vad det har med dessa förslag att göra. Vilket av förslagen är det som Gunnel Wallin avser? Vapengarderoben har ju inte något med detta göra, dvs. att om man tar en jägarexamen så får man ha färre vapen med en gång, att det får prövas lite mer. Det har ju ingenting med det att göra. Man säger i betänkandet att man däremot teoretiskt sett skulle kunna tidsbegränsa alla vapentillstånd som finns. Men då sägs det att administrationen bli lite klumpig, om man efter fem år skulle kontrollera om alla som har vapentillstånd har giltiga skäl. Därför inskränker man sig till färre vapen när det gäller just de vapen som kan skjutas utan att man laddar dem varje gång, alltså automatvapen.

Men varför ska vi prata om resurskrävande administration när det finns andra typer av liknande koll? Det är ju fråga om vapen som är avsedda för att döda, så det är klart att vi måste ha en kontroll. Jag ser dock inte att det blir krångligare med förslagen i betänkandet.

Anf. 84 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! I och med att man ska ansöka när det är fråga om ytterligare vapen blir det ytterligare krångel för den enskilde och även ytterligare kostnader.

Det är ju de illegala vapnen som vi ska komma åt. Vi ska inte straffsanktionera de skötsamma, utan vi måste bygga upp ett förtroende och en tillit gentemot dem som kan sköta detta. Det är just med tanke på införelsen av illegala vapen och när det gäller gränserna och bevakningen som vi måste komma åt det här och ha hårdare straff. Däremot gäller det alltså inte den skötsamma jägaren. Just jakt är ju ett stort folkligt nöje i alla bygder. Jakten ger en levande bygd. Det är otroligt viktigt att vi får bibehålla detta som är så typiskt svenskt.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

Anf. 85 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det handlar inte på något sätt om att man inte kan fortsätta att vara jägare med tre vapen. I betänkandet handlar det dessutom om fyra vapen. Man är kanske 20 år när man tar jägarexamen. Efter det får man alltså införskaffa fyra vapen utan något krångel, som Gunnell Wallin säger. Om man utövar jakt så mycket att man behöver extra vapen kan man ansöka om och få det. Jag ser således inget som helst krångel och inga inskränkningar i detta – det är inte det som det är tal om.

Sedan gäller det de illegala vapen som alla pratar om, alltså vapen som smugglas in i landet. Man har inte koll på hur många det är fråga om men det har vi ju förbjudit; det är helt olagligt. Jag förstår inte varför det upprepas. Nu har ju en majoritet instiftat både Europol och Schengen som ska ha ett samarbete mellan sig. Alla typer av brottslighet ska förhindras, som framgår i debatten. Men när det väl kommer till skott är de inte värda någonting. Då framhålls de aldrig. Låt Europol och Schengen ta hand om detta med illegala vapen så sysslar vi med de vapen som stjäls från legala vapenägare. Det är fråga om ganska många. Jag har här uppgett att 45 000 sådana vapen finns i rörelse.

Anf. 86 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Jag vill göra ett tillrättaläggande. Kia Andreasson sade i sitt anförande här att vi kristdemokrater menar att det inte är några problem med stulna vapen. Antingen är Kia Andreasson lite småfräck av sig eller också lyssnade hon dåligt på mitt anförande. Jag väljer att tro att det var dåligt med uppmärksamheten.

Ordagrant sade jag i mitt anförande då jag citerade en polisinspektör: ”Däremot är det relativt få stölder nu. Stölderna minskar, medan den illegala vapenhandeln ökar.”

Anf. 87 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det var precis det jag kommenterade och precis så jag uppfattade det som sades, alltså att vapenstölderna minskar. Men den uppgiften har inte jag. Tvärtom har jag från flera kriminalkommissarier och också från Rikskriminalen som sysslar med detta uppgifter om att det är en ökning, så här står ord mot ord. Jag kan inte fortsätta att argumentera kring detta, men enligt de uppgifter jag har minskar inte stölderna av vapen från legala vapenägare i Sverige. Tvärtom är det fråga om samma nivå.

Anf. 88 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Kia Andreasson får givetvis ha vilken uppfattning hon vill. Vad jag vände mig mot var just att ord lades i min mun, att jag skulle ha sagt att vi kristdemokrater inte upplever några problem med stulna vapen. Självklart är det problem med stulna vapen.

Anf. 89 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Om man i sin föredragning säger att vapenstölderna minskar tolkar jag det som att den saken är ett mindre problem. Det framlades att det är de illegala vapnen som är problemet och då säger jag motsatsen; därav mitt inlägg.

Anf. 90 GÖRAN NORLANDER (s):

Herr talman! Som tidigare sagts här diskuterar vi i dag justitieutskottets betänkande 9 om skärpt vapenlagstiftning. I betänkandet behandlar utskottet regeringens förslag till en ny vapenlagstiftning i proposition 1999/2000:27 samt ett antal motioner som väckts med anledning av nämnda proposition.

Utskottet tillstyrker regeringens proposition och föreslår att ytterligare två lagändringar görs. Dels föreslår vi att en ansvarsbestämmelse knyts till förbudet att inneha skjutvapen på allmän plats om innehavet inte är befogat. Dels föreslår vi att en ändring görs i 7 kap. 19 § sekretesslagen för att se till att sekretessen även omfattar integritetskränkande uppgifter om enskilda personliga förhållanden.

Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Herr talman! För att minska antalet våldsbrott där skjutvapen används vill utskottet skärpa vapenlagstiftningen på en rad punkter. Grundläggande utgångspunkter i lagförslaget från regeringen är att tillstånd för att inneha ett vapen bara ska beviljas den som har behov av vapnet för ett giltigt ändamål och som dessutom uppfyller kraven på lämplighet. Återkallelse av vapentillstånd ska ske obligatoriskt i de fall en licensinnehavare inte uppfyller kraven på lämplighet.

Regeringen har i sin proposition valt att behålla begreppet behov, som Vapenutredningen ville förändra. Jag vill understryka att begreppet behov ska uppfattas objektivt. Det är i sista hand samhället som bestämmer om ett behov föreligger, inte den enskilde jägaren.

Den s.k. vapengarderoben behålls oförändrad, vilket innebär att en person med jägarlicens fortfarande har möjlighet att inneha sex jaktvapen. När tillstånd att inneha fler än fyra jaktvapen beviljas ska dock en mer noggrann prövning göras där vapeninnehavaren ska visa att han har behov av fler vapen än fyra. Tillstånd att inneha prydnads- eller minnesvapen ska bara beviljas om vapnet görs varaktigt obrukbart. Undantag kan dock göras om särskilda skäl finns.

Tillståndet för innehav av särskilt farliga vapen, såsom pistoler, revolverar och helautomatiska vapen, ska i fortsättningen tidsbegränsas till högst fem år. Bara den som är medlem i en av Försvarsmakten godkänd skytteförening ska ha rätt att inneha helautomatiska vapen. Handlare som säljer helautomatiska vapen ska inte längre ha rätt att ha sådana i lager utan enbart ha möjlighet att ta upp beställningar och vidarebefordra vapnet till köparen. De ska heller inte ha några generella tillstånd för import av helautomatiska vapen, utan de kommer att vara tvungna att söka tillstånd i varje enskilt fall.

Alla skjutvapen ska förvaras i säkerhetsskåp eller i annat lika säkert förvaringsutrymme. Polisen ges möjlighet att inspektera förvaringen hos alla som har tillstånd att inneha skjutvapen. Inspektioner ska anmälas i förväg. Regeringen och utskottet föreslår också att ett förbud mot skjutvapen på allmän plats införs.

Herr talman! I betänkandet finns inte mindre än 19 reservationer i de mest skiftande ämnen. Kritiken mot förslaget till skärpt vapenlagstiftning kommer från två håll – dels från dem som anser att vi reglerar för mycket, dels från dem som anser att förslaget inte är tillräckligt långtgående.

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Skärpt

vapenlagstiftning

Att kritiken kommer från båda hållen kan möjligen tas till intäkt för att det förslag som regeringen och utskottet ställt sig bakom är väl avvägt.

Den s.k. vapengarderoben behålls, som sagt, oförändrad i förslaget, vilket innebär att en person med jägarlicens fortfarande har möjlighet att inneha sex jaktvapen. En förändring görs dock jämfört med nuvarande regler. När tillstånd att ha fler än fyra jaktvapen beviljas kommer en mer noggrann prövning att krävas där innehavaren ska visa att han har behov av fler vapen än fyra.

Mot detta invänder de borgerliga ledamöterna med att det finns många jägare vars verkliga behov uppgår till sex jaktvapen. Ja, så är det, och det är regeringen medveten om. Det är därför regeringen valt att inte begränsa vapengarderoben till tre vapen, som föreslagits i Vapenutredningen. Det enda vi kräver är att dessa jägare visar att de verkligen har behov av så många som sex jaktvapen. Vi vet att det genomsnittliga antalet vapen en jägare använder är tre. Det finns därför ingen anledning att anta att alla som innehar jägarexamen har behov av sex vapen. När en jägare kan styrka att han har behov av fler än fyra vapen kommer alltså tillstånd för dessa naturligtvis att beviljas.

Vi får inte glömma att bakgrunden till den skärpning av vapenlagstiftningen som nu görs är det ökade antalet vapen i omlopp i samhället. Det är därför beklämmande att se att de borgerliga i reservation efter reservation går emot alla förslag om att begränsa tillgången på vapen. Inte nog med att det anses orimligt att en jägare ska styrka sitt behov av fler än fyra vapen, moderaterna går också emot att en vapenhandlare ska handla med vapen i första hand för att få tillstånd, liksom att prydnadsvapen ska göras varaktigt obrukbara. Det tycks som om förståelsen för att tillgången på vapen som sådan är en viktig faktor bakom ett ökat vapen användande är bristfällig, för att använda en grov underdrift.

Herr talman! Att minska antalet våldsbrott är onekligen en av statens absolut viktigaste uppgifter. Ingen ska behöva frukta för sitt liv. Låt mig än en gång understryka att detta är en statlig angelägenhet. Vi vill inte ha ett samhälle där människor beväpnar sig för att försvara sig. Vapen ska endast användas till jakt och sport. Därför får det inte finnas fler vapen i omlopp än de som krävs för att täcka dessa behov. Detta är den grundläggande principen i vår vapenpolitik, och kring detta borde det vara enkelt att samla sig.

Med detta sagt, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till utskottet hemställan i betänkandet.

Anf. 91 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Som jag tidigare kommenterade i mitt anförande är propositionens syfte med den skärpta vapenlagstiftningen att motverka att skjutvapen kommer till användning vid våldsbrott eller på annat sätt missbrukas. Det är bra. Men varför lägger ni inte ned mer kraft på att komma åt den illegala vapenhanteringen när ni framstår som medvetna om att det är där de verkliga problemen finns?

Jag visade tidigare på detta genom några citat från propositionen. Det finns fler. På s. 28 i propositionen säger regeringen: ”Antalet anträffade och beslagtagna skjutvapen som inte går att spåra till någon svensk vapeninnehavare ökar kraftigt, vilket starkt talar för att allt fler skjutvapen smugglas in i landet.”

När nu regeringen vet om problemen men inte agerar därefter är det svårt att tolka det på annat sätt än att regeringen bortser från de allvarliga konsekvenser som den illegala vapenhandeln medför.

Jag vet att Göran Norlander ej kan svara för regeringen, men det vore intressant att få höra hur man på socialdemokratisk riksdagsnivå förklarar sin inställning till de nämnda problemen och förklarar varför man ej i betänkandet vill stöta på för att få kraftfulla åtgärder till stånd för att motverka dessa allvarliga problem, som man är medveten om.

Anf. 92 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Helt klart är vi medvetna om att det här är ett problem, som dessutom är stort. Men det finns ingen anledning att ta med det i det här eftersom det i första hand syftar till andra saker än den proposition som vi nu behandlar. Den illegala vapenhandeln kommer att tas upp i andra sammanhang, bl.a. inom EU.

Anf. 93 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Jag vill ställa ytterligare en fråga: Är Göran Norlander beredd att verka för att det ska satsas mer resurser på Polisen så att effektiv spårning av illegala vapen kan äga rum?

Anf. 94 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Svaret är ja.

Anf. 95 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Göran Norlander sade att man inte följde utredarens förslag om att gå ned till tre vapen. Det förstår jag att ni inte kunde göra, för ni har en väldigt stor grupp jägare som är era egna väljare. Så ska ni försöka lura i era väljare att det blir oförändrat, att det blir sex vapen i alla fall. Sedan säger ni att det är fyra men man kan få sex vapen. Om man ändå kan få sex vapen är frågan varför vi inte kan ha det kvar som det har varit, oförändrat, så att man kan ha sex vapen? Jag tycker att det är väldigt märkligt hur ni diskuterar.

Vad vinner ni på i praktiken med att göra den här minskningen? Kan Göran Norlander komma med konkreta förslag om vad man tror att man vinner framöver?

Anf. 96 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag tackar Maud Ekendahl för hennes omtanke om mitt partis väljare.

Sedan tycker jag att Maud Ekendahl uttryckte sig lite illa när hon sade att vi försöker "lura i" våra väljare. Här är det ingen som luras, utan det står klart och tydligt vad det här innebär. Det är också så att Vapenutredningen föreslog tre vapen. Men jag kan försäkra Maud Ekendahl att vi har haft, tillsammans med företrädare för Regeringskansliet, träffar med olika jägarorganisationer, och vi har lyssnat till dem.

Det här är en kompromiss, och en kompromiss brukar naturligtvis utformas på olika sätt så att det här inte klart framgår att det blir sex vapen. Men möjligheten finns. Som Kia Andreasson sade tidigare vet vi att behovet är ungefär två till tre vapen hos de allra flesta jägarna.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

Anf. 97 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Eftersom det är sista rundan skulle jag vilja ta upp något med Göran Norlander om prydadsändamålen. Ni nonchalerar helt och hållet att det finns människor som samlar. Ni nonchalerar helt och hållet att det finns människor som ärver. Det går i arv olika skjutvapen. Då har ni mage till att säga att sådana skjutvapen inte får vara brukbara.

Jag undrar vad Göran Norlander anser. Är det inte så att kulturarvet går förlorat, som vi moderater tycker, om man ska göra dem varaktigt obrukbara?

Anf. 98 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Vi nonchalerar inte, utan i betänkandet står det mycket klart att huvudregeln är att man ska varaktigt förstöra. Om sedan vapnet har ett särskilt affektionsvärde eller av något annat skäl bedöms vara viktigt att förvara utan att förstöra, då ska det ges möjlighet till det, självklart. Det ska inte förstöras någonting.

Anf. 99 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Göran Norlander svarade just ja på frågan om han var beredd att satsa mer resurser på att spåra illegal införsel av vapen. Då undrar jag vilken prioritering Göran Norlander ska göra. Det finns 750 000 personer med tillstånd. Om då en uppsökande rådgivande inspektionsverksamhet ska bedrivas av tillståndsmyndigheten, som är Polisen, var ska de resurserna tas ifrån och hur ska det prioriteras i det kärva polisläge som vi just nu befinner oss i i vårt land?

Anf. 100 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Först och främst är det inte jag som gör prioriteringar, utan jag förutsätter att det är regeringen som i sitt regleringsbrev och så småningom också Rikspolisstyrelsen som gör de slutgiltiga prioriteringarna vad man ska göra. Det som Gunnel Wallin här åsyftar framgår också klart, att enbart möjligheten att införa den här kontrollen har en preventiv effekt. Jag tror inte för ett ögonblick att när den här lagen träder i kraft börjar polisen springa hem i gårdarna och undersöka det här.

När det gäller resurser till Polisen kommer inom en månad vårpropositionen att presenteras. Då får vi se hur mycket resurser det blir.

Anf. 101 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att det inte är en person som gör det, men eftersom det var Göran Norlander som framförde det här måste han också stå till svars för den situationen.

Här talar man om att införa, inte om att genomföra. Det är väl viktigt att man är klar och tydlig. Har man satt in en åtgärd ska man naturligtvis genomföra den.

Det behövs massor med resurser, det saknas massor med resurser till Polisen för en massa olika, som jag tycker viktigare, ändamål i vårt samhälle i dag. Jag vill inte göra den här prioriteringen och det här intrånget i privatlivet, utan jag tycker att det i stället ska bygga på förtroende och tillit.

Anf. 102 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! När det gäller det här med intrång i privatlivet måste det vara ganska klart för oss alla att syftet bakom detta är att vapnen ska förvaras på ett betryggande sätt. Därigenom förhindrar man att de stjäls och att de används i brottslig verksamhet. Det är syftet, och jag har uppfattat av anförandena från samtliga här tidigare att man i stort sett har ställt upp på detta. Det är målsättningen.

Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag vill inleda debatten om den skärpta vapenlagstiftningen med att säga hur oerhört viktig jakten är i Sverige, också som kulturarv. Jag tycker att det är viktigt att betona detta, eftersom det hela tiden när man diskuterar vapenlagstiftningen och skärpningar i den framställs som att man antingen är positiv till jakt eller motståndare till den.

Från Vänsterpartiets sida vill jag betona att vi ser det som oerhört positivt att vi i Sverige har en kultur där människor i hela vårt land har haft en möjlighet att delta i jakt där inte ekonomi har varit det vägledande och där inte äganderätten till mark har varit ledande. I Sverige är inte jakt, som i de flesta andra länder, något som är förbehållet enbart en rik klick. Det är viktigt att bevara detta.

Men ett sådant resonemang får inte leda till att vi från statens sida säger: Eftersom vi är positiva till jakt så litat vi fullständigt på att ni sköter allting med vapnen. Ni kan ha hur många vapen som helst – vi har ingen kontroll över det.

Jag tror heller inte att svenska folket vill ha det så, utan det är viktigt att vi hela tiden använder oss av lagstiftningen för att se till att ha kontroll över hur många vapen som finns, hur de förvaras och hur de används. Ska människor som är sjuka få behålla sina vapen eller inte? Om människor begår brott måste vi ha möjlighet att kunna ta tillbaka tillståndet för vapnen.

Hela debatten har hamnat i en överdriven argumentation. Man sätter kampen mot de illegala vapnen mot att vi ska ha en kontroll över de legala vapnen. Detta är en motsättning som de facto inte existerar. Vi kommer från Vänsterpartiet och – det är jag övertygad om – även från regeringen att se till att polisen och tullen, också i de internationella sammanhangen, arbetar mot den illegala vapenhanteringen. Detta gör vi redan i dag. Det räcker inte, och vi kommer att behöva mer. Vi ser ju vad som kommer in i landet. Men att säga att bara för att vi ska göra detta så ska vi inte bry oss om de legala vapnen är att tala om en motsättning som definitivt inte existerar.

Min och Vänsterpartiets målsättning är att inga vapen – inte något legalt vapen – ska hamna i orätta händer. Det är också vår uppgift som lagstiftare.

För en person som blir drabbad av ett brott eller blir skjuten i ett familjedrama spelar det ingen roll om det är ett legalt eller illegalt vapen. Därför är det viktigt att vi hela tiden vidtar åtgärder för att ha så bra kontroll som möjligt, men att vi samtidigt också har respekt för de människor som har vapnen.

Kristdemokraterna säger att vi i dag har börjat kunna se att stölderna av de legala vapnen minskar, och det är också de uppgifter som jag har fått. Det är en mycket positiv sak. Det är faktiskt också ett resultat av att

vi har en vapenlagstiftning. Genom åren har vi krävt större säkerhet när det gäller vapen och bättre förvaring. Därför har stölderna minskat.

Målsättningen måste givetvis vara att det i stort sett inte ska vara några stölder alls. Så länge vi fortfarande ser att stölder av vapen sker, och att förvaringen inte är tillräckligt bra, måste vi som politiker vidta åtgärder.

Herr talman! Jag ska nu komma in på de konkreta frågor som tas upp.

När det gäller vapengarderoben handlar det om en skärpning – visst. Men som tidigare har sagts från talarstolen vet vi att de flesta jägare har en vapengarderob på mellan två och tre vapen. Målsättningen måste vara att vi inte ska ha fler vapen ute i samhället än vad som används och vad det finns ett reellt behov av.

Samtidigt talar också vi som står bakom betänkandet om de människor som har fullständigt legala skäl och behov av att använda sig av mer än fyra vapen. Det enda de behöver göra är följande. Om den sökande begär tillstånd för fem eller sex vapen räcker det i normala fall att han utöver sin jägarexamen – och jag läser ur betänkandet:

” – – på ett trovärdigt sätt kan motivera behovet med utgångspunkt från sina jaktvanor och sammansättningen av sin vapengarderob.”

Det är faktiskt inga höga krav som vi ställer! Jag har mött många jägare. Jag kommer själv från Småland, där jag har släkt och en tradition som jakten är en del av, och jag har fortfarande inte mött någon jägare som sagt: Om jag på något sätt måste kunna styrka att jag faktiskt har detta behov så skulle det vara en oerhörd kränkning, och det skulle försvåra för mig.

Jag tycker att vi har skäl att ställa dessa krav.

Sedan kommer vi in på nästa fråga, som handlar om de tidsbegränsade vapentillstånden för tävlingsskytte. Från moderat sida har man en reservation där man berör detta med att någon har fått licens för ett vapen därför att han eller hon är aktiv tävlingsskytt. Den enda anledningen till att man får licensen är att man är aktiv. Om personen sedan slutar med det existerar ju inte längre själva grunden för det tillstånd han eller hon har. I det läget kan jag och Vänsterpartiet inte förstå varför man inte ska säga: Nej, nu gäller inte tillståndet längre. Skulle personen vilja uppta tävlandet i framtiden får han eller hon söka tillstånd och köpa ett nytt vapen. När det handlar om så viktiga saker som vapen måste man kunna ställa kravet att det ska finnas ett reellt behov av dem och en anledning till att man har dem.

Sedan kommer jag in på den fråga som också har varit uppe om skjutvapen för prydnadsändamål. Det har varit väldigt upprörda tongångar om den fruktansvärda kapitalförstöringen och om det ingrepp det innebär att man inte ska få ha dessa vapen. Men vi måste ju se till hur det ser ut i verkligheten i dag, med det stora antal vapen som finns ute med fullständigt legala skäl och där det finns ett behov. Skjutvapen med samlings-, prydnads- eller särskilt affektionsvärde utgör faktiskt hela 10–15 %. Det finns alltså mellan 200 000 och 350 000 vapen i Sverige som man faktiskt inte har behov av, utan som man bara har som prydnadsföremål. Vi i Vänsterpartiet tycker att det är rimligt att man gör någon-
ting för att försöka begränsa dessa vapen.

När det gäller kulturarvet finns det möjlighet att göra vapnen obrukbara. Jag kan förstå det känslomässiga argumentet: Jag fick ärva det av

farfar och jag skulle hemska gärna vilja ha det kvar! Jag kan mycket väl förstå dessa argument och känslan av att vilja ha vapnen. Men som politiker och beslutsfattare har jag ansvaret för hur det ser ut i Sverige när det gäller vapen och tillstånd för vapen och då måste jag säga: Nej, det är inte tillräckligt skäl för att få behålla vapnet i brukbart skick. Den åsikten står vi för i Vänsterpartiet.

Jag förstår att det här kan vara hårt och att det kan vara känslomässigt svårt för många människor som får göra vapnen obrukbara. Men mitt uppdrag är att vara brottsbekämpande, och samtidigt måste vi ha en lagstiftning som ger kontroll över vapnen. Då är inte detta ett tillräckligt skäl för att utvidga.

Herr talman! Jag måste lyfta upp en del av de frågor som Miljöpartiet har tagit upp. Jag kan inte förstå resonemanget om att man inte vågar ta i saken och att det är jägarna och vapenlobbyn som hela tiden påverkar och gör att man tar ställning. Nej, Kia Andreasson, jag tror faktiskt att väldigt många människor är inblandade i detta. Man har kanske släkt och vänner som gör att man har detta nära inpå sig. Man vet hur det är och hur det fungerar. Man har stor respekt för och stor kunskap om jägarna.

Kia Andreasson säger faktiskt emot sig själv i sitt inlägg. Först säger hon att vi måste minska vapengarderoben för att vi ska minska antalet vapen. Samtidigt säger Kia Andreasson att det är så få som har så många vapen. Därför gör det ingenting om vi tar väck det. Det här blir motsägelsefullt. Kia Andreasson säger att vi ska minska vapengarderoben ned till tre. En viktig anledning till att vi ska minska antalet är att man inte ska komma över så många vapen vid stölder. Samtidigt säger Kia Andreasson att det är väldigt få som har fler vapen än två till tre. Jag kan inte riktigt se att man skulle uppnå den effekt på stölderna som Kia Andreasson säger.

Herr talman! Jag ska avslutningsvis säga att det har varit en otrolig brevskörd i den här frågan. Det tror jag att alla i utskottet har stött på. Det har kommit mejl, telefonsamtal, brev och andra kontakter. I den mån jag har hunnit och haft möjligheter har jag försökt att besvara de här breven. Men jag hoppas också att den här debatten har kunnat ge en hel del svar på de frågor som vi har fått. Jag hoppas också att man kan se helheten i det här betänkandet. Med det yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 104 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! När Alice Åström inledde sitt anförande stod hon i talarstolen och sade: Vi från statens sida osv.

Jag inte vill vara någon som är från statens sida. Jag står här och är folkvald. Jag är inte lika med staten.

Det är väl självklart att jägarna vill att vapnen ska vara kvar i deras hem i stället för att hamna i orätta händer.

Jag kan inte låta bli att gå in på detta med skjutvapen med samlar-, prydnads- och affektionsvärde. Vi har sagt att det är en betydande kapitalförstöring. Spelar det ingen roll för Vänstern att det blir en stor kapitalförstöring? Ni bryr er kanske inte om det.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

Anf. 105 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det var kanske ett dåligt uttryck. Jag menade snarare från riksdagens sida. Förutom att vi är folkvalda och ska kunna se till jägarnas behov, har vi också en skyldighet att skydda samhället från att vapen ska komma på villovägar. Därför har också regering och riksdag ett gemensamt ansvar att väga in alla dessa aspekter och försöka hitta lösningar där man kan vinna fördelar från båda hållen. Jag anser att man har gjort det i det här betänkandet.

När det gäller vapen för prydnadsändamål sade jag i mitt anförande att jag inser att det är en kapitalförstöring och att kan vara väldigt svårt för de människor som blir utsatta för det. Men jag måste ställa en motfråga till Maud Ekendahl. Tycker verkligen Moderaterna att det är helt okej att vi har ungefär 200 000–350 000 vapen som det inte finns ett reellt behov av? Det finns inget användningsområde för dessa vapen som finns ute i samhället. Är det inte så att man bör bevilja detta med försiktighet och inte ha en så stor mängd vapen ute i samhället? Maud Ekendahl lutar kanske snarare åt det amerikanska systemet där det är en mänsklig rättighet att bära vapen och där ingen ska lägga sig i.

Anf. 106 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Det var väl ändå att ta i att säga att man skulle gå med vapen på stan. Egentligen skulle vi kanske behöva det, eftersom vi har så få poliser. Ni i Vänsterpartiet vill ju inte heller hjälpa till så att vi får tillräckligt med poliser i Sverige.

Jag ska gå tillbaka till detta med skjutvapen och den betydande del av kulturarvet som går förlorad. Alice Åström säger att hon har viss förståelse för detta och att hon kan förstå dessa människor. Det säger Alice Åström bara i talarstolen. Hon har inte alls den förståelsen. Hon bryr sig inte om att man kan ha ärvt de här vapnen i generationer. Man vårdar dem så ömt, lika ömt som många kvinnor vårdar sina män och juveler. Jag tycker att det är väldigt viktigt att tänka på det. Jag tycker att det är sorgligt. Jag vill fråga än en gång: Bryr inte Vänsterpartiet sig om kulturarvet?

Anf. 107 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Efter den inledningen om hur man vårdar sina vapen och hur man ser på dem undrar jag om vi inte snarare behöver göra någonting för att ta hand om ytterligare vapen. Jag tyckte att det var att gå väl långt.

Jag kan bara upprepa det jag har sagt. Sedan får Maud Ekendahl och Moderaterna tycka vad de vill. Jag har förståelse för de svårigheter som drabbar de enskilda människorna. Men jag gör en avvägningen här. Jag vill minska antalet vapen som det inte finns ett reellt behov av i Sverige för att kunna försvara de vapen som det finns ett behov av. Då tar jag faktiskt ställning för att man ska göra dessa vapen obrukbara. Det kommer att drabba dessa människor. Det står vi i Vänsterpartiet för.

Anf. 108 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! När vi nu äntligen gör en ny lagstiftning när det gäller vapen, Alice Åström, skulle det väl vara konstigt om vi inte skulle vilja

strama åt detta. Den lagstiftning vi har nu bygger på 1973 års lagstiftning.

De övergripande målen är att få ned antalet vapen för framtiden och skärpa detta så att man verkligen ska ha giltiga skäl. Då passar det att begränsa i lagstiftning till ett mindre antal i vapengarderoben inför framtiden. Jag tycker inte att det är motsägelsefullt. De flesta i undersökningen har två tre vapen, men man vet ju inte vad som händer i framtiden. I högkonjunkturer finns det kanske mer pengar att handla vapen för. Om man är så förtjust i vapen som Maud Ekendahl ger uttryck för finns det stora risker för det. Därför är det väldigt bra att begränsa antalet.

Anf. 109 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Precis som jag sade i mitt anförande tycker vi att det är viktigt att man har kontroll över vapnen och att man försöker begränsa det till de vapen som det finns behov av. Men att så totalt begränsa möjligheterna för det legala behov som finns tycker vi i Vänsterpartiet är att gå för långt i en lagstiftning. Man ska gå så långt som det finns ett behov av. Man ska försöka väga samman de olika aspekterna och försöka få fram ett förslag. Att strama upp för en eventuell framtida explosion av antalet vapen i en högkonjunktur är ett synsätt som vi i Vänsterpartiet inte kan ställa upp på.

Det är viktigt att man gör de här avvägningarna. Det är ett väl avvägt betänkande, där kontrollen över vapnen blir bättre och till viss del stramas upp. Samtidigt tillgodoses fortfarande i stort sett jägarnas legala behov av att ha en vapengarderob om upp till sex vapen. Vi tycker att det är en bra avvägning.

Anf. 110 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Alice Åström nu säger emot sig själv. Det är just en begränsning till behovet som vi i Miljöpartiet anser oss ha gjort när vi ansluter oss till utredningens uppfattning att behovet uppgår till två till tre vapen. Den som gjorde den förra utredningen och som likaledes är jägare föreslog redan för tio år sedan en begränsning till två vapen. Behovet måste alltså ligga där, och vi tycker att det ska införas i lagstiftningen.

Anf. 111 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är det behov som den stora gruppen har, men de jägare som jagar mer har inte samma behov. Att över huvud taget inte bry sig om deras behov utan gå ett slags medelväg tycker vi inte skulle vara bra. Enligt betänkandet ska den som vill ha mer än fyra vapen tala om vilket behov man har och varför man har det, och då görs det en avvägning. På det sättet fungerar den här lagstiftningen.

Anf. 112 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jakten har en lång historia. Den har bedrivits av människor alltsedan vi reste oss upp för att ta oss fram på två ben. Ändamålet med jakten var ursprungligen av två slag. Djur dödades därför att de utgjorde hot mot människan eller hennes egendom, och de fångades eller avlivades med hjälp av tillhyggen som ursprungligen var utomordentligt

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

primitiva och vars användning ofta krävde stort mod i kampen mot en ofta både stor och farlig motståndare. Jakten var också under avsevärda tidsperioder en viktig del i kampen för att skaffa mat för överlevnad.

Den moderna jakten bedrivs naturligtvis i andra syften och med bättre utrustning. Syftet är enligt min mening att vi som ansvarsfulla jägare ska hålla våra viltstammar vid en numerär som överensstämmer med vad naturen tål.

Den rena bytesjakten har i allt väsentligt övergått från att vara en överlevnadsfråga till att vara en omtyckt och viktig rekreation för hundratusentals jägare över hela landet. Behovet av jakt som metod för att reglera våra viltstammars storlek ska inte underskattas, men en kombination av nytta och nöje är i detta sammanhang en realitet. Kvaliteten och precisionen på de moderna vapnen har avsevärt förbättrats samtidigt som kraven för innehav av vapen har skärpts.

Regeringen vill i sin proposition *En skärpt vapenlagstiftning* i de delar som hanterar skjutvapen med sitt förslag till ny vapenlag få ett bättre grepp om hur många vapen som finns för jaktändamål och vill samtidigt starkt begränsa den framtida vapenlicensgivningen såväl för redan befintliga jägare som för nytillkommande. Samtidigt föreslås att förvaringen av vapen ska ske på ett ur säkerhetssynpunkt betryggande sätt.

I motion Ju7 har Elizabeth Nyström och jag själv framfört vårt gillande av regeringens strävan att skärpa lagstiftningen beträffande såväl licensgivningsförfarandet som förvaringen av vapnen. Dock har vi i motionen framfört kritiska synpunkter på hur det är tänkt att regeringens ambitioner ska genomföras.

Herr talman! För att en ansvarsfull jägare ska kunna fälla ett villebråd utan att vålla onödigt lidande krävs tillgång till ett modernt och effektivt vapen. Olika jaktformer kräver helt olika vapen, och det är av stor vikt att vid viss typ av jakt ha tillgång till rätt vapen. Regeringens ambition att sätta en administrativ gräns vid fyra vapen förefaller mig därför mera var ett utslag av byråkratisk klåfingrighet än av insikt om hur modern jakt verkligen bedrivs.

Enligt min mening bör i samband med den granskning som sker vid ansökan om tillstånd för att inneha vapen – en granskning som utförs av polismyndigheten – den sökandes lämplighet att bruka och inneha vapen vara utslagsgivande för om tillstånd kan och ska ges. Självfallet ska vederbörande ansökare också kunna göra troligt att såväl det nya vapnet som eventuellt ytterligare vapen som innehas kan förvaras på ett betryggande sätt.

Att, som majoriteten i utskottet förordar, sätta gränsen för innehav av vapen till generellt endast fyra och att först efter ingående prövning av behovet eventuellt medge ytterligare innehav av upp till sex vapen saknar, som jag redan har framhållit, all relevans. Enligt min mening ska den som anses uppfylla kravet att inneha vapen för jakt- eller sportskytteändamål, och som på ett betryggande sätt kan förvara sina vapen, också få äga och bruka det antal vapen vederbörande har för att kunna utöva sin jakt eller sitt sportskytte.

Herr talman! I betänkandet behandlas förslaget om skjutvapen med samlings- eller prydnadsvärde eller särskilt affektionsvärde, och utskottet ställer sig delvis bakom de skäl till begränsningar som vi har anfört i motion Ju7. Det måste dock anses vara helt orimligt att vapen som erhål-

lits som gåva eller genom arv eller eljest innehas endast på grund av intresse för dess bevarande för framtiden ska för alltid göras obrukbart och därmed i praktiken göras värdelöst också i ekonomiska termer.

Ett fullföljande av regeringens ursprungliga förslag skulle innebära kapitalförstöring av stora mått, samtidigt som ett väsentligt kulturarv fullt medvetet raseras. Det finns därför anledning att ytterligare betona vad utskottet anför om möjligheten för undantag från denna regel och att med generositet och framsynthet tillämpa tillståndsgivning även i detta avseende.

En alltför restriktiv tillämpning av det ursprungliga förslaget skulle enligt min mening innebära att det i framtiden inte kommer att finnas vapen från den tidsepok som vi just nu lever i att bevara till eftervärlden. Alla vapen som inte fyller kravet som godkänt jakt- eller tävlingsvapen måste ju i praktiken, enligt andemeningen i regeringens proposition och i utskottets betänkande, göras varaktigt obrukbara och därmed helt värdelösa.

I likhet med ett antal remissinstanser anser jag att möjligheten till godtagbar förvaring även här bör vara avgörande för huruvida vapen utan egentligt bruksvärde i samlarsyfte ska få innehas, även om antalet i samlingen användbara vapen överstiger stipulerat antal avsedda för jaktändamål.

I reservation nr 10 har moderaterna, centerpartisterna och folkpartisterna i utskottet utvecklat sin syn på denna fråga, och i den delen, herr talman, vill jag instämma med reservanterna.

Anf. 113 ESKIL ERLANDSSON (c):

Herr talman! Jag börjar för att spara kammarens tid med att instämma i Gunnel Wallins anförande och yrkande. Jag vill också instämma i den första delen av Alice Åströms anförande, den del som handlade om jaktens kulturella betydelse för många människor i Sverige. Jag ska inte upprepa vad Alice Åström på den punkten sade, men jag tyckte att det var mycket bra framfört.

Därutöver vill jag konstatera att det, som flera gånger har sagts, har gjorts en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen i syfte att förhindra att skjutvapen kommer till användning vid våldsbrott eller på annat sätt missbrukas. Jag vill framhålla att det är något som vi i Centerpartiet välkomnar.

I det föreliggande förslaget från regeringen, vilket till större delen också har blivit utskottsmajoritetens förslag, finns en del förslag till förändringar.

Jag kan för min del konstatera att det behövs en del ytterligare justeringar och förändringar för att förslaget ska bli tillräckligt bra. Lagen ska enligt min mening vara våldsförebyggande samtidigt som den inte, och det vill jag verkligen understryka, komplicerar tillvaron för alltför många laglydiga och ansvarskännande människor i vårt land.

Jag vill ta ett par exempel. Vid beviljande av tillstånd att inneha fler än fyra jaktvapen föreslår regeringen och utskottsmajoriteten att en mer ingående prövning av behovet än vad som sker i dag ska göras. Jag delar inte den uppfattningen och bedömningen. Jag vill som flera har gjort före mig betona att den svenska jakten i väldigt hög grad är varierande, vilket medför ett behov för jägaren att inneha vapen av olika slag.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

Av Rikspolisstyrelsens allmänna råd framgår i dag att behovet av jaktvapen anses omfatta totalt sex vapen. Tillstånd till fler än sex jaktvapen eller skjutvapen bör enligt de allmänna råden endast medges om det finns ett mycket kvalificerat behov. Det bör enligt min och Centerpartiets mening gälla framgent.

Centerpartiet och jag anser att det är prövningen av det första vapnet som är speciellt viktig. En särskilt prövning av det femte och det sjätte vapnet synes för min del inte särskilt befogat. Den resurskrävande administration som den här prövningen kommer att föra med sig skulle på ett mer ändamålsenligt sätt kunna användas till andra saker i vårt samhälle. Jag tycker inte att det står i rimlig proportion till värdet av en sådan fördjupad prövning. Därför bör nuvarande regler bibehållas.

Ytterligare en sak har tagits upp i flera anföranden som även jag vill poängtera. Jag och Centerpartiet är kritiska till förslaget att tillstånd till innehav av skjutvapen som prydnadsföremål eller av särskilt affektionsvärde får meddelas endast om vapnet görs varaktigt obrukbart. Detta förslag går för långt och innebär onödig kapitalförstöring.

Funktionsdugliga vapen är enligt min mening inga prydnadsföremål. Det måste därmed vara själva förvaringen som avgör om vapnet ska göras varaktigt obrukbart eller inte. Om man har en tillfredsställande förvaring av vapnet bör tillstånd kunna meddelas även om det inte görs varaktigt obrukbart. Det går då att använda även i framtiden, och den kapitalförstöring som annars skulle bli följderna av regeringens och utskottsmajoritetens förslag blir då inte verklighet.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med att yrka bifall till reservation nr 10, som behandlar den sist avhandlade frågan.
(forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då voteringen skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

10 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde

AU5 Lönebildning och arbetsrätt

Mom. 1 (statsmakernas ansvar för lönebildningen)

1. utskottet
2. res. 1 (m)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 2 (innebörden av en välfungerande lönebildning m.m.)

1. utskottet
2. res. 2 (m, kd, fp)

Votering:

172 för utskottet

125 för res. 2

12 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 27 v, 15 c, 16 mp

För res. 2: 75 m, 37 kd, 13 fp

Avstod: 1 s, 11 v

Frånvarande: 16 s, 7 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 9 (blockad mot enmans- och familjeföretag)

1. utskottet

2. res. 7 (s, v)

Votering:

155 för utskottet

153 för res. 7

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 73 m, 37 kd, 15 c, 13 fp, 16 mp

För res. 7: 115 s, 38 v

Frånvarande: 15 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Krister Örnfjäder (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 10 (stridsåtgärders proportionalitet)

1. utskottet

2. res. 9 (kd, c, fp)

Votering:

163 för utskottet

65 för res. 9

81 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 31 v, 16 mp

För res. 9: 37 kd, 15 c, 13 fp

Avstod: 74 m, 7 v

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Mom. 13 (statistikansvarig myndighet)

1. utskottet
2. res. 12 (c, m, kd, fp)

Votering:

160 för utskottet

139 för res. 12

10 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 28 v, 16 mp

För res. 12: 74 m, 37 kd, 15 c, 13 fp

Avstod: 10 v

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 23 (återanställningsrätt)

1. utskottet

2. res. 22 (v, mp)

Votering:

144 för utskottet

55 för res. 22

109 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 15 c, 13 fp

För res. 22: 1 m, 38 v, 16 mp

Avstod: 72 m, 37 kd

Frånvarande: 15 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 25 (skadestånd vid ogiltigförklaring av uppsägning)

1. utskottet

2. res. 24 (v)

Votering:

268 för utskottet

38 för res. 24

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 73 m, 37 kd, 15 c, 12 fp, 16 mp

För res. 24: 38 v

Avstod: 1 s

Frånvarande: 15 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 5 fp

Mom. 29 (semesterlön vid särskilt utbildningsbidrag)

1. utskottet

2. res. 26 (c, m, kd, fp)

Votering:

170 för utskottet

139 för res. 26

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 16 mp

För res. 26: 74 m, 37 kd, 15 c, 13 fp

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Mom. 32 (föräldraledighetslagens skyddsregler)

1. utskottet

2. res. 29 (v, mp)

Votering:

254 för utskottet

55 för res. 29

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 74 m, 36 kd, 15 c, 13 fp

För res. 29: 38 v, 1 kd, 16 mp

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 4 fp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

11 § (forts. från 9 §) Skärpt vapenlagstiftning (forts. JuU9)

Anf. 114 MICHAEL HAGBERG (s):

Herr talman! Nu står vi här, vid vad som kan kallas vägs ände. Jag tycker inte att det är vägs ände, men vi står vid en hållplats. Det har varit väldigt spännande att följa debatten när det gäller vapenlagstiftning och om denna ska skärpas eller inte. Under ca 10 år har vi diskuterat denna vapenlagstiftning, och mycket har faktiskt hänt på området som har varit positivt.

De flesta som handhar vapen är ofta väldigt beroende av att saker och ting fungerar på ett bra sätt. Det är många säkerhetsaspekter. Det är många tekniska aspekter och annat som är viktigt när det gäller att handha vapen. Mycket har också hänt historiskt när det gäller skytterörelsen, jägarnas organisationer och folkrörelsearbetet.

Vi har i dag fått höra mycket i kammaren som jag tycker är spännande. Jag vill först tillägga att jag ställer mig bakom det förslag som utskottet har lagt fram inför kammaren. Jag ställer mig också bakom de åsikter som Göran Norlander och Alice Åström har redovisat, som jag tycker är välbalanserade och som också ger en historisk tillbakablick över de traditioner som både jakten och skytterörelsen har.

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Skärpt

vapenlagstiftning

Skytteorganisationernas sätt att arbeta på landsbygden och i städerna har betytt mycket historiskt sett. Också jakten har betytt mycket för utvecklingen i vårt samhälle – både i glesbygden och i tätorterna. De traditionerna ska vi vara väldigt noga med att förvalta, och vi ska se till att vi tar ansvar.

En av de viktigaste sakerna för dessa verksamheters utövande är faktiskt vapnet. Det är därför som jag tycker att det är bra att vi diskuterar en skärpt vapenlagstiftning. Vi är intresserade av att man skärper synen på att handha vapen. Det är viktigt. Det gäller både jägarna och skytteorganisationerna.

Efter långt utredande har vi nått dit där vi är i dag. Vi ska komma överens om vilken storlek vapengarderoben ska ha. Det ska se ut ungefär som det gör nu, som jag ser det. Det finns skärpningar i skrivningarna om att man ska granska femte och sjätte vapnet lite extra. Jag vill anknyta till det Eskil Erlandsson sade om att det viktigaste faktiskt är granskningen av det första. Det gäller både sportskyttet och jakten.

Man sätts i studiecirkel och utsätts för väldigt fin utbildning, och man deltar också i övningsskytte. När det gäller sportskytte finns det ganska hårda krav på att man ska träffa precis mitt i tavlan. När det gäller jakten är det oerhört mycket mer som man måste ta hänsyn till, eftersom jakten framdeles leder till att man ska avliva vilt.

Därför tycker vi att en skärpt vapenlagstiftning är någonting som är bra. Det är bra för Sverige. Det är bra för de traditioner som har med skytterörelsen att göra. Det är bra för dem som äger vapnen.

Jag tycker också att det är bra att vi nu här kommer att besluta om obligatoriskt vapenskåp för dessa vapen. Har man ett vapen är man också rädd om det. Då vill man förvara det på ett säkert sätt. Man är inte alls intresserad av att denna typ av vapen ska användas till brottslig verksamhet. Åtminstone jag gråter inombords varje gång jag läser i tidningarna att ett modifierat jaktvapen eller ett jaktvapen använts vid brottslig verksamhet. Det är inte bra. Därför är detta en skärpning av vapenlagstiftningen som jag ställer mig bakom.

Nu vet jag också att departementet tycker – det har vi krävt när vi har diskuterat det i vår grupp – att vi ska se över de illegala vapnen ordentligt. Det är de som har varit med vid de värsta, hårdaste och otäckaste brotten i vårt land och i andra länder.

Därför tycker jag att detta är som ett vägskäl, och jag ser fram emot att vägen går vidare. I den vidare världen ska vi diskutera automatvapnen, de illegala vapnen och lagstiftningen kring hur de militära vapnen ska förvaras. Jag vet att mycket händer, men mycket mer ska kunna hända.

Jag ställer mig bakom utskottets förslag och tackar för ordet.

Anf. 115 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Michael Hagberg säger att han ställer sig bakom utskottet. Michael Hagberg är som bekant jaktklubbens ordförande i riksdagen. När man lyssnar på Michael Hagberg låter det som om det inte är så stor skillnad. Det är bara en liten skillnad. Det blir en liten granskning mellan femte och sjätte vapnet. Det har egentligen över huvud taget ingen betydelse i praktiken.

Varför går då Michael Hagberg som ordförande i jaktklubben, som kunde påverka sin egen regering, med på denna smygminskning? Det blir en förändring, även om man säger att läget är oförändrat. Varför ska man då skriva en text på det sätt som man har gjort?

Jag vill fråga Michael Hagberg samma sak som jag frågade Göran Norlander. Vad vinner man på detta förslag i praktiken? Vad är det för målsättning? Vad vill man nå med denna smygminskning?

Anf. 116 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Det har glunkats i korridoren om den fjäder som jag tycker att det femte och sjätte vapnet är. Jag tycker att det är bra att man har en extra kontroll för varje vapen som man begär tillstånd för.

När man köper sitt första vapen är det en grundläggande kontroll. Man utbildar sig. Man utsätts för skytteprov. Man måste motivera vapnet. Men det måste man även göra, Maud Ekendahl, med det andra, tredje, fjärde, femte och sjätte vapnet. I dag ställs det större krav vid det sjunde vapnet, väldigt stora krav. Jag har förstått att man inte kommer att ställa den typen av krav när det gäller det femte och sjätte vapnet. Men man måste motivera dem lite extra. Den skytt som är så aktiv – det är oftast en jaktskytt som vi talar om – att han behöver ha flera olika kalibrar för att kunna träna mer, eftersom det blir dyrt att skjuta med jaktammunition, klarar av att motivera det.

Om Maud Ekendahl och hela den moderata gruppen vill skaffa fler vapen tror jag att de kommer att få sitt femte och möjligen även sitt sjätte vapen om de kan motivera det.

Anf. 117 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Jag har ändå inte fått något svar av Michael Hagberg om vad man vinner på det här.

Det talas fortfarande om att man kan söka och att man får det här. Man står och lovar att det går så bra så. Men det är i alla fall en smygminskning som är på gång. Michael Hagberg är ju insatt i jakt och vet att det är otroligt många jägare som anser att sex vapen är det normala att ha i sin vapengarderob. Det handlar om dem som vill ha sex vapen och som vill använda olika typer av vapen. Därför undrar jag om det inte är för lite att gå ned till fyra.

Anf. 118 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Det är ingen smygminskning. Det handlar om att man ska motivera det femte och sjätte vapnet extra. Det tycker vi är bra. Vi kommer att klara av det om vi behöver det femte och sjätte vapnet. Det är många som behöver det, men de allra flesta behöver det inte. De allra flesta har 2 till 3 vapen, och det är fullt tillräckligt. Jag kanske inte tycker det, eftersom det kan hända att man behöver ha lite finare kalibrar med billigare ammunition om man ska öva sig mer när det gäller skytte. Det är en personlig uppfattning.

Det här är ingen smygsänkning – tvärtom. Det handlar om mer kontroll och mer motiveringar när det gäller hur och till vad man ska använda vapnet. Det är bra. Vi ska ha kontroll över våra vapen. Det tycker jag är positivt.

Anf. 119 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att den debatt som har varit tyder på att man höjer rösten när argumenten tryter. Jag tycker att det är det som Michael Hagberg håller på med nu.

Först säger Michael Hagberg att han delar Göran Norlanders åsikter. I nästa mening säger han att det inte blir någon större skillnad för den som vill behålla sin vapengarderob eller utöka den till sex vapen. Men Göran Norlander sade ju att han beklagade att de borgerliga inte ville ställa upp på utskottsmajoritetens förslag till betänkande.

För det första vill jag att Michael Hagberg reder ut det här.

För det andra vill jag att han reder ut varför ni inte kunde acceptera den skrivning som är framförd i reservation 7 som gäller avlivning av t.ex. hemdjur och en legal användning av legala vapen för sådana ändamål.

För det tredje skulle det vara intressant att höra Michael Hagbergs åsikt om reservation 10 om prydnadsvapen. Är det inte, som framförs i den reservationen, förvaringen av dessa vapen som är det väsentliga och inte om de görs obrukbara eller inte.

Anf. 120 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Jag ska försöka använda högtalaren till det som den är avsedd för. När Eskil Erlandsson från Centerpartiet talade alldeles nyss lät det nästan som om han inte skulle behöva ha någon högtalare. Men jag tror i alla fall att jag ska använda den här i talarstolen.

När det gäller prydnadsvapen kommer det här visst att vara möjligt. Några av de talare som står för majoritetens förslag sade att man inte behöver göra vapnet obrukbart om man förvarar det på ett lagligt, schyst och korrekt sätt. Annars vore det kapitalförstöring, som några också har kallat det för. Men det finns också ett antal vapen som man kanske vill ha framme, släktklenoder och annat. Då gäller det att de ska vara obrukbara.

Hemdjuren nämndes också i debatten. Jag har suttit här på eftermiddagen och lyssnat. Man för ju också en diskussion om hur det ska gå till att avliva hemdjur. Man använder naturligtvis inte i första hand jaktvapen till sådant. Det handlar naturligtvis om stöd av veterinärer och annat. Men ibland behöver det användas jaktvapen för att man ska minska djurs lidande. Jag hoppas också att vi kommer att kunna föra fram en ordentlig diskussion om detta när det gäller djurskyddet. Det är möjligt att vi kommer att föra en sådan diskussion även i det utskott som Eskil Erlandsson sitter i. För att minska ett djurs lidande kan det hända att man på ett effektivt sätt kan använda ett jaktvapen till att avliva det här djuret.

Skillnaden blir tydligt skriven, Eskil Erlandsson. Den har inte varit tydligt skriven tidigare. Varje vapen ska motiveras. Det är bara att titta på en licensansökningsblankett. Där står det vad man ska använda vapnet till, hur det ska förvaras osv. Man ska motivera det femte och sjätte vapnet lite extra. Jag har ingenting emot det. Jag är övertygad om att vi kommer att klara av det. Att man är tvungen att ta till ett motiv kanske kommer att göra att någon beslutar sig för att vänta lite med att skaffa det femte vapnet. Jag kanske måste skaffa mig ett bättre motiv, aktivera mig mer i skytteklubben eller något annat.

Det, Eskil Erlandsson, var svar från mig på de här tre frågorna.

Anf. 121 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Herr talman! Som har framgått av mitt anförande delar jag inte Michael Hagbergs uppfattningar i de här avseendena.

När det gäller vapen fem och sex anser jag att samhällets resurser kan användas på ett bättre sätt än till att man gör särskilda kontroller utöver dem som, självklart, normalt sker vid införskaffande av dessa vapen.

När det gäller avlivning av hemdjur tycker jag fortfarande att det hade varit motiverat att i det här betänkandet klart ange hur det är. Det är ett lämpligt tillfälle. Vi behandlar frågan. Det är motionerat i ärendet, och jag ser det snarast som opportunt att man inte från utskottsmajoritetens sida på ett seriöst sätt behandlar de motioner som har inkommit och som är väl grundade och sakligt motiverade.

När det gäller prydnadsvapen måste jag återkomma till min fråga. Jag ser i likhet med när det gäller vapen fem och sex en betydande skillnad mellan Göran Norlander och Michael Hagberg. Michael Hagberg säger ungefär det som vi har uttryckt i reservationen, nämligen att det är förvaringen som är det viktiga. Men så står det ju inte, Michael Hagberg, i betänkandet. I betänkandet står det att dessa prydnadsvapen ska göras obrukbara för all framtid.

Anf. 122 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Först gäller det hemdjuren. Jag tror att det finns anledning att fundera över om det är den allra viktigaste frågan när det gäller skärpt vapenlagstiftning. Men det är möjligt att det kan vara så för några. Några har ju också reserverat sig och motionerat i ärendet. Men jag tycker nog att den frågan mer hör hemma i de sammanhang då vi diskuterar djurskydd och det bästa sättet att ta till vara skyddet kring våra djur. Det gäller även hemdjur, katter och hundar som man har på gårdsplanen. Jag skulle kunna tänka mig att vi tar med det i en diskussion när vi ska behandla djurskyddspropositionen, som vad jag kan förstå kommer till miljö- och jordbruksutskottet i en framtid.

Fråga två gäller förvaring av prydnadsvapen. Det kan vara ett fullt brukbart jaktvapen. I det fallet handlar det om att man ska motivera att man vill spara det här vapnet. Den frågan tog vi faktiskt också upp med utredaren för att få den saken belyst. Låt oss säga att det handlar om, förhoppningsvis, en tjej som är 16 år. Hennes farfar avlider. Hon är intresserad av jakt och har redan gått en jaktcirkel. Det blir en älgstudsare över. Om två år får hon möjlighet att köpa den. Det är ett motiv till att man inte behöver förstöra den här älgstudsaren. Man motiverar det med att den förvaras i vapenskåp och att den är tillägnad den här tösen, som ska jaga älg om två år. Den kommer då att få stå där i två år. Efter de två åren kommer hon att ha möjlighet att söka licens för det här vapnet.

Anf. 123 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ställer mig bakom både Maud Ekendahls och Lars Björkmans inlägg härifrån talarstolen. Jag kommer därför bara helt kort att beröra den utökade kontrollen av förvaringsbestämmelserna, som handläggs under mom. 14.

I min motion JU11 har jag redogjort för min och många jägares och skyttars uppfattning om det intrång och den integritetskränkning som förslaget i betänkandet innebär. I regeringens proposition sägs att flerta-

let av remissinstanserna har tillstyrkt den utökade kontrollen. Efter att ha läst remissvaren anser jag att det visserligen är en tolkning som kan göras, men jag har en annan uppfattning i frågan. Kammarrätten i Sundsvall, som måste betraktas som en av de tyngsta remissinstanserna, avstyrker förslaget av det skälet att ändamålet med åtgärden inte motiverar ett så långtgående intrång.

Jägare och andra vapeninnehavare kan knappast förstå logiken i det här förslaget. Ska man ge polisen mer i uppdrag? Polisen, som inte har nog stora resurser för sin ordinarie verksamhet och ej heller för att klara den illegala vapenhandeln, ska nu in i hus och hem hos ansvarsfulla och hedervärda medborgare för att kontrollera om garderoben finns, om den är låst och var nyckeln är gömd.

Man går också vid sidan om den rättstradition som vi har i Sverige. I andra sammanhang krävs skälig misstanke om brott för att likvärdigt intrång ska kunna tillåtas. När det gäller kontrollen av vapenförvaring är utskottet tydligen berett att helt nonchalera integritetsskyddet. Enligt min uppfattning är detta inte acceptabelt.

Om man över huvud taget behöver ha en kontroll måste det väl vara tillräckligt, vilket också har anförts av andra, att man kan visa upp ett kvitto eller att man har monterat in ett sådant här skåp. Man behöver inte ha så här långtgående intrång och dessutom ge polisen ännu mer uppgifter som också tar mycket tid i anspråk.

Jag ställer mig givetvis bakom de moderata reservationerna. Eftersom min motion sammanfaller med Centerns reservation nr 12 yrkar jag dock bifall också till den.

Anf. 124 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag tyckte att jag behövde gå upp och på något sätt bemöta detta med det oerhörda intrång som det sägs vara att polisen ska få möjlighet att kontrollera det här.

Hela lagstiftningen, också den skärpning vi nu gör beträffande hur man förvarar vapen, bygger på den säkra förvaringen. Jag tror inte att jag är den enda i den här kammaren som vet att det har funnits, och finns fortfarande på många håll, brister i hur man förvarar vapnen. Det finns exempel där man har gamla och dåliga traditioner.

När vi nu skärper lagstiftningen är det ganska viktigt att också kunna se hur man följer den lagstiftning som finns. När det nu gäller det här fallet är det ändå ganska rimligt att man får en möjlighet att kontrollera detta.

Jag håller också med om att detta kan vara en kränkning när det gäller den personliga integriteten. Därför är det inga straffsanktioner. Polisen måste ta kontakt i förväg, meddela i god tid att man kommer och komma överens om när man ska få komma och titta. Man får absolut inte titta någon annanstans än i just exakt det här utrymmet.

Här har man ju gjort de här avvägningarna. Det är inte så som det kan låta i argumentationen: att polisen kommer att rusa in i jägarnas hem för att kontrollera vapnen ungefär som vid en husrannsakan. Att göra sådana jämförelser är faktiskt att gå ganska långt.

Både tillsynsmyndigheterna och polisen säger detta: Man känner att det finns ett behov av att kunna kontrollera. Det här är ett sätt att göra avvägningar. Och jag tror inte att den som förvarar sina vapen på ett

riktigt sätt egentligen har någonting emot att komma överens med polisen om att polisen tittar på detta.

Anf. 125 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om det här. Men jag kan säga att jag har fått väldigt mycket brev, mejl och telefonsamtal om det här. Jag känner också till detta eftersom jag umgås med många, både jägare och skyttar, som menar att det här är ett alldeles för stort intrång. När också kammarrätten har sagt att man avstyrker det här förslaget tycker jag att utskottet borde ha tagit till sig det.

Även om man kan påstå att det blir en lite mjukare form av kontroll är det faktiskt en integritetskränkning. Jag menar att de som nu är jägare och skyttar säkert har en så ansvarsfull uppfattning om vad innehavet av vapen innebär att de också ser till att detta fungerar. Och om man nu verkligen vill veta att det finns vapenskåp i varje hem går det att lösa utan att man för den skull måste ta det den polisiära vägen.

Anf. 126 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag börjar med det sista: att detta i så fall skulle göras av någon annan än den polisiära myndigheten. Nu är det ändå polisen som har ansvaret för tillståndsgivningen och för den här biten, så det är nog ganska rimligt att det också är polisen som ska ha en möjlighet att utföra kontroll.

Jag har också varit ute och diskuterat detta med jägare osv. Vad jag då har mött är att man från början haft uppfattningen att polisen skulle ha fullständig möjlighet att komma och kontrollera när man ville osv. När vi då har diskuterat vad förslaget *egentligen* innebär har jag inte upplevt att motståndet har varit stort hos jägarna, då man vet att man själv förvarar vapnet på rätt sätt.

Men jag ska också säga detta, herr talman: Skulle det visa sig, när detta har verkat en tid, att man absolut inte upptäcker några fel någonstans, att allting fungerar helt perfekt och att detta har upplevts som oerhört kränkande får man väl lyfta upp frågan igen. Men jag är helt övertygad om att det här kommer att fungera, både med avseende på skyddet för den personliga integriteten och också med avseende på samhällets möjlighet att faktiskt kunna kontrollera att de lagar om förvaring som vi stiftar också följs.

Anf. 127 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag tror också att det kommer att fungera. Vi är ju vana i Sverige att följa de lagar som stipuleras. Visst är det klart att vi måste följa detta, och det kommer säkerligen också att fungera.

Men min fundering är ändå: Varför ska vi gå ifrån den rättstradition vi har i Sverige? Vad är det som säger att det just här måste vara ett avsteg från det vanliga, att det ska finnas skäligen misstanke? Jag finner inte att det finns något som talar för att just den här delen skulle vara så speciell att man måste göra den här integritetskränkningen. Det är ju det som är frågan: Ska vi ändra i alla andra sammanhang också när det är fråga om den ena eller andra funderingen om vad människor kan ha hemma? Ska vi då gå ifrån detta med skäligen misstanke? Är det här bara början?

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Skärpt
vapenlagstiftning*

Jag menar att vi här har tagit ett steg i utskottsbetänkandet som lett alldeles för långt, och det är därför jag har reagerat. Det är också oerhört många som har reagerat till mig i just den här delen.

I övrigt finns det också mycket att säga om detta. Visst är det nödvändigt med en skärpt vapenlagstiftning, men det finns delar i den som är oacceptabla, bl.a. detta.

Anf. 128 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Som vapenägare måste jag hålla med om mycket av det som har sagts här i kammaren. Just det vapen som man har jagat med eller haft som tävlingsvapen känner man mycket starkt för. Som någon beskrev vårdar man det här vapnet mycket ömt. Det är svårt att göra sig av med vapnet och nästan otänkbart att förstöra det och göra det obrukbart.

Ändå tycker jag, som länge har varit vapenägare och tävlingsskytt, att det är fel att man ska ha en vapenlicens som räcker hur länge som helst. Jag känner inte starkt för att göra mig av med mina vapen eller förstöra dem. Men det är faktiskt 25 år sedan jag tävlingssköt. Jag tycker faktiskt att det är fel att jag ska ha de här vapnen kvar, att jag ska ha en vapenlicens som inte omprövas. Därför ställer jag mig helt bakom reservation 5 om att det ska vara tidsbegränsade vapentillstånd. Jag tycker att det är riktigt.

Det finns också många människor som under sin livstid drabbas av svår sjukdom, kanske psykisk sjukdom. Jag känner även till människor som har råkat i den besvärliga situationen som har vapen hemma. Det tycker jag inte är något drömläge. Jag tycker att det är helt riktigt att man ska ompröva vapenlicenser. De ska vara tidsbegränsade.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)

12 § Effektivisering av förfarandet i allmän domstol

Föredrogs

justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU10

Effektivisering av förfarandet i allmän domstol (prop. 1999/2000:26).

Anf. 129 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande JuU10 behandlar något som kallas för effektivisering av förfarandet i allmän domstol. Det är endast vi moderater som har lämnat en reservation i det här ärendet, därför ber jag redan nu, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation under mom. 2, rättegångsutredning.

Rättegångsbalken som reglerar rättegången i allmän domstol trädde i kraft för 52 år sedan. Balken har förändrats med jämna mellanrum. I den nu framlagda propositionen och i detta betänkande framförs olika ytterligare reformer.

Många av förslagen kommer ursprungligen från enskilda domare och domstolar, och det är glädjande att regeringen har lyssnat på de synpunkterna.

Däremot, herr talman, känner sig inte majoriteten i utskottet beredd att tillstyrka vårt förslag om ett tilläggsyrkande till detta betänkande. Vi moderater anser att pågående utredares uppdrag är alldeles för begränsat. Vi anser, som jag sade, att det borde få ett tilläggsdirektiv där övervägande vad gäller en ny processordning skulle omfatta både allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar.

Vidare anser vi att man borde göra en samlad genomlysning av principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Vi vill även att pågående utredning tittar närmare på de domstolsliknande nämndernas ställning i EG-rättsligt hänseende.

Till sist, herr talman, känner vi moderater oss inte övertygade om att pågående utrednings- och beredningsarbete tillräckligt uppmärksammar de processuella problemen kring ett effektivt skydd för målsägande och vittnen.

Anf. 130 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Herr talman! I det betänkande vi nu har att ta ställning till, *Effektivisering av förfarandet i allmän domstol*, finns en rad åtgärder som, vilket framgår av namnet, ska göra det möjligt för parterna och för de allmänna domstolarna att effektivisera och förenkla domstolsförfarandet, framför allt vad gäller handläggningen i tingsrätterna.

Jag anser att det är ett bra förslag vi har att ta ställning till. Det är bra att ett positivt beslut här i dag kommer att ge domstolarna ökat utrymme att själva bestämma bl.a. i vilka former beslut ska fattas. Förslaget syftar till att renodla domstolarnas och domarnas verksamhet.

Vad beträffar renodling innebär förslaget följande:

- Ansvar för obligatorisk avräkning av tid för frihetsberövande flyttas från domstol till kriminalvården i fråga om fängelsepåföljden och till Statens institutionsstyrelse i fråga om påföljden slutna ungdomsvård.
- Åklagare ges rätt att häva beslut om reseförbud innan åtal har väckts på samma sätt som gäller för beslut om hävande av häktning.
- Beslut om ersättning av allmänna medel till förhörspersoner och tolkar ska kunna fattas utanför rättssalen av en domstolssekreterare eller tingsnotarie.

För att åstadkomma en ökad flexibilitet gäller följande:

Reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling sammanförs till ett institut samtidigt som bestämmelserna utformas så att det ges bättre möjligheter att anpassa rättegången till förhållandena i det enskilda målet. Möjligheter att låta en huvudförhandling fortsätta efter uppehåll ökas. Förbudet mot att i tvistemål låta en huvudförhandling fortsätta efter uppehåll när denna hålls i förenklad form upphävs.

Bestämmelserna i rättegångsbalken om att fler mål inte utan synnerliga skäl får sättas ut till huvudförhandling samma dag än som kan beräknas bli slutförda under sex timmar upphävs.

Reglerna om protokollföring i mål och ärenden i domstol förenklas.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Effektivisering av
förfarandet i allmän
domstol*

Vissa bestämmelser flyttas från rättegångsbalken till ärendeförordningen.

Tingsrätterna ges möjlighet att avgöra mål som bara rör förverkande av egendom utan att hålla huvudförhandling.

En mängd förslag innebär en snabbare och effektivare handläggning, varav jag nämner några exempel.

Tingsrätterna ska i dispositiva tvistemål kunna meddela parterna att förberedelsen ska anses vara avslutad vid en viss senare tidpunkt. Efter denna tidpunkt ska en part få åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten gör sannolikt att han eller hon har haft en giltig ursäkt att inte göra det tidigare eller om ett tillåtande av åberopandet inte innebär att målets prövning fördröjs i någon väsentlig mån.

De s.k. jourdomstolarnas behörighet enligt 19 kap. 12 § i rättegångsbalken utvidgas till att omfatta all befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel och alltså inte bara frågan om häktning.

Övriga förslag står att läsa i betänkandet.

Några tekniska lagändringar föreslås dessutom till följd av att de allmänna advokatbyråerna har avvecklats. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2000. De ändringar som rör avräkning av tid för frihetsberövande föreslås dock träda i kraft den 1 oktober 2000.

Herr talman! Det föreligger endast en reservation i ärendet. Maud Ekendahl har framfört sin och moderaternas syn på förslaget. Såvitt jag förstår delar moderaterna utskottets uppfattning om att förslaget är bra. Moderaterna har dock en skeptisk syn på den utredning som föreligger och det arbete som gjorts i departementet. Utskottet hänvisar till de yrkanden som moderaterna har gjort i sin motion i detta ärende.

Herr talman! Socialdemokraternas och utskottets uppfattning är att de önskemål som Maud Ekendahl efterlyser är tillgodosedda. En utredning pågår som sagt på departementet, och direktiven tar fasta på de stycken där Moderata samlingspartiet framfört sina invändningar.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande nr 10 och avslag på den reservation som föreligger.

Anf. 131 GUNNEL WALLIN (c):

Herr talman! Först och främst vill jag säga att jag inte har någon reservation i detta ärende. I dag debatterar vi alltså justitieutskottets betänkande om effektivisering av förfarandet i allmän domstol.

För Centerpartiet är medborgarnas trygghet en prioriterad fråga, och domstolarna och deras verksamhet är en del av denna trygghet. Jag har flera gånger tidigare i kammaren deklarerat Centerpartiets vilja och beredskap att ta ansvar för att reformera och modernisera domstolsväsendet. Det är nödvändigt att ompröva och vid behov förändra arbetsformer, organisation och regler – och det är ett ännu oavslutat arbete. Det gäller inte minst domarutbildningen. Det är få som söker till domarbanan i dag. Det är en sak att ta tag i.

Centerpartiet är övertygat om att det finns utrymme att genomföra effektiviserande åtgärder utan att dessa per automatik behöver innebära avkall på rättssäkerheten. Exempel på sådana förslag till åtgärder ser vi i den föreliggande propositionen och i betänkandet.

Samtidigt som resursförstärkningarna måste komma domstolsväsendet till del för att inte kvaliteten i verksamheten ska äventyras, är det viktigt att arbetet med den nu påbörjade reformeringen och moderniseringen av domstolsväsendet inte avstannar.

Varför är det då så angeläget att modernisera domstolsväsendets arbetsformer? Jo, kraven på kompetenshöjning och specialisering gör sig gällande med full kraft i dagens svenska samhälle. Kraven till följd av den ökade internationaliseringen och globaliseringen har också blivit allt högre. Det som är gemensamt för alla dessa krav är att de skär tvärs genom hela samhället, tvärs genom alla sektorer i samhället och därmed naturligtvis även rättsväsendet. För att kunna hänga med och möta den nya tidens förutsättningar, behov och krav behöver därför rättsväsendet – liksom alla andra delar av vårt samhälle – rusta sig. Detta gäller inte minst den dömande verksamheten inom rättsväsendet.

Jag brukar för att markera domstolsväsendets speciella betydelse säga att domstolsväsendet är demokratins ryggrad. Domstolarna är tillsammans med andra aktörer inom rättsväsendet de som ytterst ansvarar för att demokratin upprätthålls och försvaras när de demokratiska värdena sätts på spel.

Centerpartiet har inte väckt motioner med anledning av propositionen, men vi välkomnar propositionen och de åtgärder som regeringen föreslår. Vi gör det därför att vi ser åtgärderna som en del i arbetet med att uppnå en snabbare och effektivare process utan att för den skull göra avkall på rättssäkerheten.

Herr talman! Därför välkomnar vi fler initiativ från regeringen och fler domstolsfrågor på riksdagens bord. De är viktiga demokratifrågor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)

13 § Vissa narkotikafrågor m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU10
Vissa narkotikafrågor m.m.

Anf. 132 HANS HJORTZBERG-NORDBLUND (m):

Herr talman! Narkotikafrågan kommer upp i vår kammare med korta intervaller. I dag är det en rad frågor som ligger kvar från allmänna motionstiden som ska behandlas. Tolv yrkanden ligger bakom betänkandet.

Riksdagen har de senaste två åren givit regeringen till känna vad ett enigt socialutskott har anfört om narkotikapolitikens mål och inriktning samt om Sveriges insatser på internationell nivå. Denna inställning vidhåller utskottet. Sverige anser att FN:s narkotikakonventioner utgör en stabil grund för det internationella samarbetet.

I början av 60-talet genomled Sverige en period med ökande narkotikamisbruk, framför allt var det en våg av amfetaminmissbruk som gick över landet. Detta åtföljdes av ett kraftigt agerande för narkotikaliberalism från politikerna men också från myndigheters sida. En kraftig ökning av narkotikabruket, men också vad man kan kalla för en urspårning av

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Effektivisering av
förfarandet i allmän
domstol*

*Vissa narkotikafrågor
m.m.*

dåtidens legala missbruk, gjorde emellertid att vinden vände, och vi blev i stället ett av de länder som mest kraftfullt har bekämpat den inställning för ökad narkotikaliberalism som fanns i Europa.

Än i dag står vårt utskott fast vid att målsättningen ska vara att skapa ett narkotikafritt samhälle. Här råder det i stort sett konsensus mellan de olika partierna. Detta är förklaringen till att detta betänkande inte över-
svämmas av reservationer trots ämnets något kontroversiella karaktär.

Inom EU har en narkotikaliberal inställning fått sprida sig alltmer. Dessa europeiska liberaliseringstendenser är djupt oroande. I Danmark här vi länge haft Christianiaproblemen, i Nederländerna finns drogsäljande *coffee shops* och i Schweiz finns statligt fördelat heroin. Det schweiziska drogprogrammet framställs av drogliberaler som en förebild. I Spanien och Portugal tillhandahåller kommunerna knarkarkvartar, och i Tyskland finns det sedan en tid kommunala sprutstugor där missbrukaren kan få hjälp med sina injektioner.

Den illegala narkotikahandlingen är ett stort och växande problem för hela världen och inte minst inom Europa. Olika gangster- och maffiagrupper finansierar sin verksamhet med narkotikaförsäljning.

Sveriges restriktiva narkotikapolitik ligger till grund för ett internationellt engagemang där vi leder motståndet mot narkotika. De liberaliseringstendenser som ses ute i Europa är djupt oroande liksom rapporterna om en ökad acceptans av visst missbruk, t.ex. haschmissbruk hos ungdomar även i vårt land. I skolan måste man arbeta mer med barns och ungdomars attityder till droger.

Föräldrarna har de största möjligheterna att upptäcka ett begynnande narkotikabruk hos ungdomarna. Man bör vidta såväl kortsiktiga som långsiktiga åtgärder för att stoppa missbruket. På senare tid har man i mängden av olika narkotikasorter uppmärksammat bruket av rökheroin, vilket betraktas som särskilt farligt. Man ska här komma ihåg släktskapet med opiumrökning.

Tyvärr har föräldrarna bristfälliga kunskaper när det gäller narkotika. Upplysande verksamhet skulle inte vara fel.

Tyvärr hörs inte vår regering och vår socialminister så mycket i debatten. För några dagar sedan uppmärksammade journalister vid en stor narkotikapolitisk konferens i Bryssel med flera hundra deltagare en svensk tjänstemannadelegation som bestod av fyra tjänstemän. Statsråden var inte med. Delegationen sågs vid flera tillfällen applådera särskilt drogliberala inlägg. Det vore nog en fördel för Sveriges renommé om socialministern ibland ville delta i debatten. Men även om socialministern tiger står vårt utskott dock fast vid att målsättningen ska vara ett narkotikafritt samhälle.

Sedan 1986 driver sjukvården i Malmö–Lund ett projekt där man delar ut fria sprutor till sprutnarkomaner. Tanken är att man ska förhindra spridningen av hepatit och överföringen av hiv på det sättet. Trots att utskottet i flera år har bett om en utvärdering har tyvärr ännu inte någon slutrapport om de fria sprutorna överlämnats, och några slutsatser har ännu inte dragits av de delrapporter som lagts fram om Malmö. En slutrapport bör snarast läggas fram, och vi förväntar oss som en följd av denna en indragning av sprutorna.

Om detta handlar betänkandets enda reservation. Jag yrkar bifall till denna.

Anf. 133 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Narkotikapolitiken har en väldigt bred uppslutning i vårt land, tvärtemot vad den har i t.ex. Nederländerna. Det är därför glädjande att det finns en bred uppslutning kring målet att skapa ett narkotikafritt Sverige. Avsikten är att bekämpa allt icke-medicinskt bruk av narkotika.

Vissa länder har under senare år prövat att avkriminalisera innehav för eget bruk. Dessbättre finns ingen förståelse för ett sådant ställningstagande i denna kammare. Detta strider också mot FN:s narkotikakonventioner, vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi kristdemokrater anser därför att ingen kraft bör sparas i arbetet för ett narkotikafritt samhälle. I det arbetet utgör barn och ungdomar en prioriterad grupp. Skolans roll som normöverförare och informatör kan inte nog betonas. Även landsting och kommuner har här ett stort ansvar.

Samverkan mellan olika kompetens, instanser och ideella organisationer är viktig. Denna kan förbättras jämfört med hur den är i dag.

De som fastnar i ett narkotika- eller drogberoende hamnar ofta i kriminalitet och social misär med allt vad det innebär. Det brukar följa med hela livet. Ibland skiljer man på socialpolitik och kriminalpolitik, trots att dessa borde ses i ett sammanhang.

Vid narkotikabekämpning räcker inte ett nationellt arbete, utan ett internationellt samarbete är nödvändigt för att stoppa narkotikaflödet. Det vore därför bra om EU kunde införa en gemensam policy för hur man ska hantera dessa frågor.

Det är bl.a. därför som Kristdemokraterna i sitt budgetförslag anslog 300 miljoner kronor mer än riksdagsmajoriteten till tullen och polisen för att bekämpa narkotikabrottsligheten m.m.

Ett problem som tycks växa är det ökande missbruket av rökheroin, som vi hörde här av Hans Hjortzberg-Nordlund. Det har spritt sig i hela landet, och det är ofta en inkörspport till tyngre droger. Detta bör mer uppmärksammas i arbetet för ett narkotikafritt Sverige.

Fru talman! Problem med syntetiska droger har ökat. Dessa har blivit alltmer sofistikerade. Nya hälsofarliga missbruksmedel utvecklas ständigt. Kampen mot dessa måste fortsätta oförtrutet. Dessvärre ökar tillgängligheten till dessa produkter trots att arbetet för att motverka spridning har intensifierats.

I dagarna kommer signaler om ett ökat inflöde av droger från utlandet. När ungdomar kommer i kontakt med dessa droger får det ibland mycket allvarliga konsekvenser – ja, t.o.m. död. Ett exempel är den nya drogen GHB, som även i små kvantiteter kan vara livshotande.

Det ligger både i samhällets och i medborgarnas intresse att hälsofarliga missbruksmedel inte florerar, som ju ofta sker bland våra ungdomar.

Det finns också ett viktigt folkhälsoperspektiv på dessa frågor som inte kan överskattas.

Kriminalitet och sexuella övergrepp, särskilt mot kvinnor, är ofta knutna till bruk av droger i någon form. Inte bara missbrukaren utan även omgivningen involveras, ibland t.o.m. som brottsoffer.

I många fall leder missbruket till livslånga problem både för missbrukaren och för det sociala nätverket – om något sådant över huvud taget existerar. Därför har samhället och beslutsfattarna ett ansvar även på detta område som inte kan fransägas.

Prot.

1999/2000:80

15 mars

*Vissa narkotikafrågor
m.m.*

Fru talman! Dopning och dopningsmedel är ett annat bekymmer som tyvärr förekommer. Det är till skada för dem som brukar dessa medel. Framst är det unga människor som använder dopningsmedel, vilket ytterligare förstärker allvaret med problemet. Konsekvenser av bruket av dopningsmedel är allvarliga fysiska bieffekter och ibland bestående men. Samhället bör med kraft motverka att unga människor utsätter sig för dylika hälsorisker. Dopningslaboratoriet och dopningsjourenas verksamheter är viktiga att slå vakt om. Det är därför glädjande att regeringen beslutat att tilldela resurser för att säkra fortsatt verksamhet.

Vad gäller försöksverksamheten med sprutor i Malmö och Lund är det beklagligt att regeringen inte har agerat efter Socialstyrelsens utvärdering och fattat ett beslut om avslutning eller ändrad inriktning av projektet.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till den enda reservation som finns under mom. 4.

Anf. 134 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Enigheten i riksdagen är stor i kampen mot drogerna. Det tycker jag känns jätteskönt och tryggt.

Vi vet att Narkotikakommissionen arbetar, och gör det på ett mycket grundligt sätt. Jag har själv förmånen att kunna följa den verksamheten.

Det är viktigt att arbeta med förebyggande arbete och att minska rekryteringen till missbruk. Det är det allra viktigaste arbetet.

Sedan tillkommer detta att få fler missbrukare att upphöra med sitt missbruk. Det är mycket svårare.

Man måste också begränsa tillgången på narkotika. Vi vet att det handlar om mycket pengar och snabba pengar. Det är många som går ett fruktansvärt öde till mötes.

Det gäller att arbeta i en bred samverkan mot samma mål, med en helhetssyn.

En sak som också är viktig att ta upp är att det finns personal som kan hantera de här frågorna med en god kompetens. Jag ser att det är en stor bristvara i dag.

Jag sade att det är viktigt att satsa på ungdomarna och att förhindra nyrekryteringen till missbruket. Jag vill ta ett exempel, som ligger mig väldigt nära, från min egen kommun – Båstad kommun. Där har man verkligen tagit ett grepp och satsat på ungdomspolitiken med ett initiativ från kommunledningen. I dag är principen bakom allt som görs på ungdomssidan att ungdomarna själva ska vara delaktiga i processen.

Denna nya organisation ställdes verkligen på prov förra året när en stor narkotikahärva avslöjades i nordvästra Skåne med starka förgreningar i just Båstad kommun. Ett fyrtiotal elever på en högstadieskola i kommunen visade sig vara inblandade. Det började med att polisen grep ett fåtal individer, men redan innan dess hade riktlinjerna för hur samarbetet mellan socialförvaltningen och polisen skulle fungera dragits upp. Vi visste att det var något på gång, och polisen avsatte en person för att särskilt ägna sig åt detta, säger man på socialförvaltningen. När de första avslöjandena gjordes fanns en beredskap inom både socialtjänst och skola.

Nästan ingen av de här ungdomarna som var inblandade i denna härva var tidigare känd för de sociala myndigheterna. De kom från väl

fungerande hem, och hade inte heller på något sätt särskilt observerats i skolan. Det var vanliga ungdomar, helt enkelt. Ändå lyckades man inom loppet av en ganska kort tid identifiera merparten av de inblandade – tack vare att man i olika sammanhang och verksamheter hade satsat på ett brett samarbete mellan ungdomarna. De berättade hur hela situationen såg ut. Det fanns ett förtroende. Man har sedan arbetat vidare med elevstödjare på olika sätt, särskilt sommartid när bygdens befolkning blandas med en stor del turism med mycket nya spännande saker.

Jag tycker att detta är ett exempel på hur man i en bred samverkan och i ett tidigt skede kan arbeta förebyggande tillsammans med ungdomar.

Jag vill också ta upp klassningen av GHB som narkotika och bekämpningen av detta med hjälp av narkotikastrafflagen. Jag vill ge en eloge till Birgitta Sellén för det stora arbete som hon har gjort för att påverka den situationen.

När det gäller försöksverksamheten med fria sprutor i Lund och Malmö anser jag i likhet med tidigare talare att det är viktigt att regeringen ganska snabbt avbryter den här verksamheten. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Jag har haft förmånen att delta i ett studiebesök i Schweiz tillsammans med justitiekanslern. Där såg vi liberaliseringen, de fria sprutorna, det fria heroinet och haschet bland ungdomar. Det kändes bedrövande. Låt oss inte se någonting sådant här! Låt oss avbryta det här projektet med fria sprutor i Skåne!

Låt oss fortsätta det gemensamma arbetet framåt i en bred samverkan på alla plan för att motverka narkotikan och det gissel som den för med sig!

Anf. 135 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! I det här betänkandet har jag en motion där jag yrkar på en skyndsam lagförändring så att GHB kan stoppas. Tack och lov att vi den 1 februari äntligen fick en lagändring som narkotikaklassade GHB. Den lagändringen gjorde att min motion kunde avstyrkas.

Men jag måste ändå säga att det har varit irriterande att det har tagit så lång tid att komma dit där vi är i dag. Jag hoppas att det går fortare när det blir aktuellt att stoppa nästa nya narkotiska preparat som dyker upp på marknaden. Att det kommer nya preparat kan vi alla vara övertygade om. Då får det bara inte ta så lång tid som det gjorde med GHB. Jag tror att det tog ett helt år. Den tröghet som präglat samhällets agerande när det gäller GHB får inte förekomma. Det ger tillverkarna, langarna och brukarna alltför stort svängrum, och de ska inte ha något svängrum alls.

Fru talman! Det är bra att vi i stort är eniga när det gäller narkotikafrågan och att vi inte har några narkotikaliberala partier i vårt parlament. Det är bra att vi återkommande uttalar målsättningen att skapa ett narkotikafritt samhälle. Men det känns ändå tungt att det inte händer mer i handling på narkotikaområdet.

För några dagar sedan åt jag lunch med en av Stockholms hemlösa. Han hade, som ni säkert förstår, närkontakt med alla kategorier missbrukare. Ett allvarligt problem som han framförde var att det var alldeles för lång och krånglig väg för den missbrukare som vill ha hjälp eller som måste ha hjälp. Det tycker jag är någonting att tänka på. Det är också en

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Vissa narkotikafrågor
m.m.*

del av narkotikapolitiken att ge hjälp åt dem som vill ha och behöver hjälp för att komma ur narkotikaberoendet. Att det kan vara svårt för dem som hamnar i fängelse att få en drogfri plats vet vi sedan länge. Att man på många håll i socialtjänsten inte anser att det är värt att satsa på gamla missbrukare – de som är över 25 år – vet vi också.

I dag berättade man på nyheterna om situationen för missbruksvården här i Stockholm, och det har skrivits om det i pressen också. En socialchef berättade att han inte var förvånad eftersom man balanserar på gränsen hela tiden. Man tangerar de minimalaste insatserna för en del väldigt utsatta människor. Han pratade om missbruksvården. I det här meddelandet talade man också om att det i princip bara är de som hotas till livet av sitt drogmissbruk som kan få vård i dag. Detta tas upp i medierna i dag, men jag har hört det tidigare också av socialarbetare.

Fru talman! Vi är rätt så duktiga när det gäller skrivningarna i våra betänkanden om vad vi vill att samhället ska göra. Men vi är mindre duktiga i handling. Vi borde bli så duktiga att åtminstone de som vill ha avgiftning och vård kan erbjudas den möjligheten. Så är det ju tyvärr inte i dag.

I det här betänkandet är vi i stort sett överens, men det finns en reservation. Den reservationen återkommer varje år, och varje år har jag ställt mig bakom den här reservationen. Den handlar om projektet med rena sprutor i Malmö och Lund som har pågått i 14 år. Ibland beskrivs det här projektet som ett hälsoprojekt. För mig är inte detta något hälsoprojekt och kan inte heller bli ett sådant. Det känns väldigt märkligt att vi lämnar ut instrument och förväntar oss att missbrukarna själva på illegal väg ska skaffa narkotika. Jag förstår inte hur man kan kalla det ett hälsoprojekt.

Fru talman! Jag tycker att det är hög tid att vi avbryter det här projektet. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 136 RINALDO KARLSSON (s):

Fru talman! När det gäller narkotikapolitiken i Sverige kan vi åtminstone vara nöjda med att partierna är väldigt överens. Jag som socialdemokrat kan ställa upp på mycket av det som ledamot Hjortzberg sade här frånsett den reservation som finns i betänkandet.

Eftersom det är svårt att hitta något särskilt att bråka om kan jag väl ändå nämna någon sak. Det var någon som sade att man hade fått vänta länge på lagstiftningen om s.k. GHB. Det är en total missuppfattning. Den som har suttit ett antal år här i riksdagen vet att det gick väldigt snabbt. När det gällde GHB gick man till domstol för att få det klassificerat som dopningsmedel. Det gick inte. När vi visste det gick regeringen direkt in och lagstiftade om att narkotikaklassificera det. Det kunde man göra tack vare att riksdagen hade gett regeringen i uppdrag att göra på det sättet och vara snabb i sina handlingar.

Jag yrkar avslag på den enda reservationen och bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Jag håller med om att den här försöksverksamheten med fria sprutor som finns i Lund och Malmö har pågått för länge. Vi har under många år sagt att vi vill ha en utvärdering av detta så att vi kan fatta ett riktigt beslut. Hjortzberg säger att man vill ha en utredning nu så att man kan avslå detta. Jag vill att vi opartiskt ska granska den utredning som kommer. Jag har varit med några år i det här utskottet. Vi förväntade oss att

de här rena sprutorna skulle ge vissa effekter. Det var under den tid då vi hade mycket aids i landet eller beförde att vi skulle få det som detta infördes. Det var bra. Det har gett ett visst resultat. Det kan vi nog säga säkert. Det har i alla fall inte varit tvärtom.

Men vi hade också trott att det skulle ge resultat på andra håll. Eftersom de här människorna kommer in och ska byta ut sina sprutor tänkte man också att man på ett helt annat sätt skulle få tag i dem och kunna resonera med dem för att få dem drogfria. Jag vill att det också ska ingå i den undersökning och utvärdering som ska komma. Man måste ju få den effekten. Vi gjorde inte det här försöket för att det skulle bli lättare att knarka. Det gjordes av olika skäl, och ett var det jag nämnde här sist, nämligen att få dem narkotikafria.

Jag är ledsen att behöva stå här i talarstolen år ut och år in och kräva att vi ska få den här utvärderingen. Socialstyrelsen fattade visst inte riktigt vad vi menade förra gången eller också så tog man inte riksdagen på allvar när vi krävde en utredning. Nu har vi gett regeringen detta till känna. Om de tycker att regeringens ord är starkare än riksdagens må det vara upp till dem. Men nu vill vi ha en utredning så att vi kan fatta beslut på riktiga grunder.

Jag yrkar alltså avslag på motionen och bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Anf. 137 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Rinaldo Karlsson tyckte att det har gått fort att narkotikaklassa GHB, men det har trots allt tagit över ett år. Bedömningen av hur fort det går är beroende av vad man jämför med. Jämfört med hur länge provet med fria sprutor har pågått kan man kanske tycka att GHB-klassningen har gått fort, men jag tycker att den har tagit alltför lång tid.

Anf. 138 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker personligen att det har gått fort. Förr fick man i sådana sammanhang vänta år ut och år in, och man måste återvända till riksdagen med den tid som det tog. Mot den bakgrunden tycker jag att det gick snabbt. Jag är ledsen över att vi inte kan göra det här på dagen, men vi vill också ha ett underlag för att kunna fatta besluten på ett riktigt sätt.

Jag tycker inte heller att någon här ska ta åt sig äran av att det här har gjorts. Jag vill understryka att vi har gjort det här tillsammans. Jag tror t.o.m. att Julin har varit med på ett hörn.

Anf. 139 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag håller med om att ingen ska ta åt sig äran för detta. Det har varit många kockar om den här soppan.

Anf. 140 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! För att återknyta lite grann till det som senast debatterades här, tempot i hanteringen, är jag benägen att ställa mig bakom Rinaldo Karlssons definition av vad som kan i det här sammanhanget betecknas som snabbt.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Vissa narkotikafrågor
m.m.*

Vänsterpartiet står bakom det betänkande som vi nu har att ta ställning till. Det kan dock finnas anledning att göra något av en positionsbestämning i debatten, inte minst med tanke på erfarenheterna från den senaste veckan av vad EU-medlemskapet har givit oss i form av införsel av alkohol.

Det finns ute i Europa i dag starka krafter som vill legalisera bruket av vissa droger. Det är egentligen bara här i Sverige som det kan sägas att det funnits en obruten linje till försvar för en mycket restriktiv drogpolitik. EU:s parlament har vid några tillfällen haft frågan på bordet men lyckats avvisa framstötarna på området, dock med en mycket liten majoritet.

Det är av största vikt att regeringen bevakar den här frågan, så att vi inte får in en liberalisering bakvägen – jag får be liberalerna i församlingen om ursäkt för användningen av ordet liberalisering. Annars kan vi bli bakbundna inför införseln av narkotika på samma sätt som vi uppenbarligen kommer att bli när det gäller införsel av alkohol.

Liksom det ute i Europa finns en legaliseringsrörelse finns det här en inriktning på att lösa problemet med fler poliser och ensidigt riktade repressiva insatser mot brukarna. Vänsterpartiet avvisar alla förslag om att legalisera drogbruket. Vi slår vakt om en restriktiv drogpolitik men menar samtidigt att den måste bygga på en social och solidarisk grund. Därvidlag finns det mycket att göra. Thomas Julin har tidigare i ett inlägg pekat på en del sådana saker.

Drogbruket är ett samhällsligt problem som måste lösas med samhällsliga åtgärder. Vi menar att varken fri tillgång eller kulor och krut är någon lösning på det här problemet.

Vi tycker också att det är viktigt att regeringen verkligen tar till sig det tillkännagivande som utskottet gör i sitt betänkande om de s.k. fria sprutorna. Utskottet skriver i betänkandet att det är viktigt att det kommer fram en utvärdering som är hållbar i vetenskapligt hänseende för att vi senare ska kunna ta ställning i den här frågan. Också jag tycker att det är viktigt att vi får fram fakta på bordet. Vi behöver inte springa före utredningen med det ena eller det andra ställningstagandet. Det känns mycket bättre att ha ett rejält vetenskapligt underbyggt underlag.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i socialutskottets betänkande SoU10.

Anf. 141 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Som alla här har framhållit är utskottet enigt när det gäller narkotikapolitikens mål och inriktning. Det har vi nu varit ett antal år, och jag tycker att det är värdefullt. Speciellt vill jag framhålla utskottets skrivning vad gäller angelägenheten av att regeringen med kraft fortsätter att bekämpa alla krav på legalisering av narkotika, såväl nationellt som internationellt.

I måndags kunde man i Svenska Dagbladet läsa en artikel av bl.a. representanter för Ecad, Europas städer mot narkotika, som kritiserade regeringen och socialministern för att inte vara tillräckligt aktiva i det internationella arbetet. Det känns därför särskilt bra att utskottet i sitt betänkande slår fast att Sverige måste fortsätta att aktivt driva sin inställning i narkotikafrågor internationellt, bl.a. inom FN, Europarådet och EU samt i det nordiska samarbetet.

I Folkpartiet liberalernas motion har vi betonat hur oroade vi är över de liberaliseringstendenser som ses i Europa. Också de rapporter som kommer om ökad acceptans av haschbruk bland ungdomar i Sverige är alarmerande, likaså att nyrekryteringen till mera regelbundet narkotikamissbruk bland socialt marginaliserade ungdomar tycks öka.

Fru talman! Att alla partier är eniga är en styrka, men vi kanske trots allt behöver fundera och diskutera narkotikafrågan ytterligare i socialutskottet för att försöka finna nya vägar i kampen mot drogerna.

Fru talman! I betänkandet behandlas också frågan om sprututbytesprojektet i Malmö och Lund. Den har varit uppe till behandling flera gånger i utskottet. Vi har kanske lite olika syn på den här frågan. I en reservation från fyra partier vill man att projektet ska avbrytas direkt, medan bl.a. Folkpartiet anser att det i stället är hög tid att vi får ett ordentligt beslutsunderlag. Utskottsmajoriteten kräver att det mycket skyndsamt görs en slutlig utvärdering som är hållbar i vetenskapligt hänseende.

Jag har besökt projektet i Malmö, jag har varit på mottagningen och jag har tagit del av de rapporter som skrivits om det. Det finns ett värde i verksamheten. Jag syftar då inte bara på byte av sprutor utan också på de medicinska och sociala insatser som görs, kanske inte minst de som gäller smittskyddet.

Studerande på Socialhögskolan vid Lunds universitet har gjort en rapport om projektet, en intressentutvärdering som det har varit värdefullt att ta del av. Det kan bl.a. konstateras att en majoritet i de politiska partierna inom regionfullmäktige i Skåne är positivt inställd till sprututbytesprojektet. Med undantag för Kristdemokraterna och Skånes väl hoppas samtliga partier att sprututbytesprojektet ska kunna bestå även i framtiden.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 142 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Ett tack till socialutskottet, som har gjort ett bra arbete för att klassa GHB som ett narkotiskt preparat. Eftersom det under utskottsbehandlingsgången har hunnit bli klassat som narkotika accepterar jag att utskottet yrkar avslag på min motion om GHB.

Thomas Julin och Rinaldo Karlsson tvistade om vem som ska ta åt sig äran av detta. Jag tycker att 44 900 personer i vårt land, bland dem många här i huset, ska ta åt sig äran av det. Det var så många namn som överlämnades till socialministern, och socialministern sade själv att det var starkt och skulle påverka beslutet.

GHB är en billig partydrog som lurar eller tvingar in tjejer i sexuell umgänge som för dem är oönskat.

Efter beslutet att klassa det som narkotika har man blivit väldigt försiktig runtom i landet där man har drabbats av GHB. Men vi fick ändå i helgen ett tråkigt besked om att en person har dött i Göteborg av att ha tagit för mycket GHB. Hans kompisar hittade honom. Varför klarade de sig? Jo, de fortsatte väl festandet, gick ut på krogen och drack lite mer sprit, vilket gjorde att de klarade sig. Det är nämligen botemedlet mot GHB. De som har fått en överdos och kommer till sjukhus blir iproppade mycket alkohol för att bota det hela.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

*Vissa narkotikafrågor
m.m.*

Det står i betänkandet att fr.o.m. den 1 februari är i princip all befattning med GHB kriminaliserad. Jag hade önskat att det hade sluppit stå ”i princip”, men samtidigt förstår jag det. Det här är ändå bara början. Har man klassat ett ämne som narkotika därför att det har en viss kemisk sammansättning måste man kontrollera nästa gång det görs en liten variation.

Redan i dag ser man att man har hittat andra lösningar just när det gäller GHB. Inte minst kan man faktiskt använda lösningsmedlet GBL som direkt omvandlas i kroppen. Av den anledningen borde man kunna titta på hur man ska kunna klassa ett ämne som narkotika genom att titta på preparatens verkan och inte på den kemiska sammansättningen. Vi vet hur det är. Vi hinner inte mer än lära oss ett nytt namn på ett preparat innan det kommer nya. Det bara sköljer över oss hela tiden.

GBL, som är det lösningsmedel man tillverkar GHB av, är väldigt lättåtkomligt. Det används för rengöring av klotter och finns att köpa. Alltså måste vi på något sätt bromsa även försäljningen av det. Men även om vi gör det här i Sverige är det inte så himla enkelt. Du kan via Internet köpa GBL. Jag hörde från polisen att man hade hittat ett kuvert med 650 gram som en man hade tagit hem från Kanada. Det kommer att generera 10 000–12 000 kr i intäkter för den mannen.

Jag väddar till utskottet, ansvarig minister och regeringen att fundera över möjligheterna att se på preparatets verkan och inte stirra sig blind på den kemiska sammansättningen för att vi ska kunna klassa preparat som narkotika. Det kommer hela tiden nya blandningar, men verkningarna är likartade.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)

14 § Socialtjänstfrågor

Föredrogs
socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU6
Socialtjänstfrågor.

Anf. 143 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Det betänkande vi nu ska debattera behandlar en rad motioner inom området socialtjänstfrågor. Det är motioner som avvisas av majoriteten. Ofta gör man det med hänvisning till den socialtjänstutredning som just nu bereds i Regeringskansliet och att det kommer en proposition senare under våren på området. Jag har stor respekt för det argumentet.

Socialtjänstutredningen innehåller en rad förslag på området som är bra. Det är också förslag som Vänsterpartiet har drivit genom åren. Det handlar om rätten att överklaga biståndsbeslut, att begränsningen till akut tandvård ska upphöra samt att man även kan få bistånd till annan tandvård. Det handlar också om att lyfta grupper från socialbidragssystem till andra försörjningssystem. Det gäller t.ex. invandrare som inte har intjänat pensionspoäng i Sverige.

Det är positiva förslag, och det är en del av det område som vi nu debatterar. Det har lyft bort en del från den debatt vi har i dag. Det säger också utskottsmajoriteten, och jag har respekt för det. Vi har därför valt att inte motionera runt dessa frågor, utan vi avvaktar den kommande propositionen. Det finns ett stort behov av att seriöst titta på detta område och att förstärka arbetet inom socialtjänsten.

Likaså finns ett stort behov av att stärka livsvillkoren för de människor som lever under dåliga villkor och har dålig ekonomisk försörjning under kortare eller längre perioder i sitt liv. Personligen tror jag att det viktigaste vi kan göra för den gruppen för att förstärka villkoren är, utöver rätten och möjligheten till arbete och löneinkomster, att öppna våra generella system så att fler omfattas.

Jag tänker då främst på sjukförsäkringssystemet, a-kassan och pensionsystemet. I dag får alltför många sin försörjning via socialbidragssystemet fastän deras enda problem är att de är arbetslösa, äldre utan intjänade pensionspoäng i Sverige eller sjuka utan att ha en sjukpenninggrundande inkomst. Jag tror att det är i den riktningen vi ska arbeta. Vi får återkomma till den debatten. Dessa grupper borde få sin försörjning i andra generella system.

Den vidare debatten ska jag och Vänsterpartiet återkomma till när socialtjänstlagen ska behandlas i kammaren. I stället ska jag nu använda resten av min talartid till frågor som dessvärre inte finns med i Socialtjänstutredningen. Det är en brist. Det är frågor som vi har motionerat om och som utskottsmajoriteten har avvisat.

Det gäller bl.a. kopplingen mellan generella bidrag och socialbidrag. Vi menar att höjningen av generella bidrag även ska innebära en höjning för de familjer som lever på socialbidrag. Ett tydligt exempel är just barnbidragen, som en gång kom till för att utjämna skillnader för familjer med och utan barn. När nu barnbidragen höjs så höjs de inte för alla barnfamiljer. Det blir en skillnad. De familjer som i dag lever helt eller delvis på socialbidrag får inte del av höjningen eftersom socialbidragen minskas i motsvarande mån.

Vi anser att det är alarmerande att de barnfamiljer som har det sämst ställt i Sverige inte får del av barnbidragshöjningen. Ofta handlar det om ensamstående kvinnor med barn. Utskottsmajoriteten avstyrker vårt krav på att utreda frågan. Det här är som vi ser det inte en ekonomisk fråga som man nu måste åtgärda, men man måste utreda frågan. Men se det vill inte utskottsmajoriteten!

Vi har också lyft frågan om föräldrars skyldighet att försörja barn som har avslutat gymnasiet. Här sänder nämligen samhället dubbla signaler. Ofta nekas myndiga personer socialbidrag för eget boende och egen försörjning samtidigt som bostadsbidraget är konstruerat så att det reduceras när barnen blir myndiga. Då räknas de inte längre in i hushållet. Det här är inte rimligt. Föräldrar som kanske har liten ekonomi ska försörja vuxna barn som nekas försörjningsstöd, och samtidigt mister de bostadsbidraget för de personer som de ska försörja. Här borde man kunna göra någonting.

Vi menar också att den arbetsplikt för ungdomar som finns i socialtjänstlagen ska tas bort. Dels strider den mot socialtjänstlagens portalparagraf om respekt för individens självbestämmande och integritet, dels anser vi att ungdomar ska ha samma rätt och möjlighet som alla andra att

få tillgång till arbetsförmedlingens kompetens och åtgärder. De ska inte stängas in i socialtjänstens rum med socialbidrag som försörjning, kopplat till ett aktivitetskrav. De ska stå till arbetsmarknadens förfogande och kunna utnyttja den aktivitet och kompetens som arbetsförmedlingen erbjuder.

Vi har även lyft andra frågor. Vi vill ha en utredning av det vi kallar sociala lån. Det fanns tidigare i form av en kommunal borgen. Läget i dag är att om man inte har en tillsvidareanställning kan man inte få lån i bank, och man kan inte få förstahandskontrakt på en bostad. Man kan inte ens få ett telefonabonnemang utan att någon går i borgen.

Vi menar att det är dags att utreda ett system med sociala lån av den modell som finns i Finland där människor som inte är i direkt behov av socialbidrag ändå kan få ett lån för att t.ex. kanske köpa en gammal bil för att kunna ta sig till jobbet. Dessvärre vill majoriteten inte ens utreda den frågan. Det är synd.

Vi har lyft orättvisan att människor som får ett ideellt skadestånd för psykiskt lidande efter en våldtäkt, misshandel eller sexuella trakasserier tvingas leva upp skadeståndet, äta upp pengarna, i stället för att använda dem t.ex. till psykoterapi eller andra åtgärder som ska lindra den skada man utsatts för. Vi menar att den typen av skadestånd inte ska räknas in i underlagsberäkningar när det gäller bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd. Oavsett om man har en egen inkomst eller ekonomiskt bistånd ska man kunna använda det till att försöka mildra den skada som man åsamkats.

Inte heller detta vill utskottsmajoriteten tillstyrka. Man hänvisar till att frågan kan komma att övervägas inom ramen för Brottsofferutredningen. Jag upprepar: kan komma att övervägas.

Vi har också väckt en motion där vi lyfter behovet av både kunskaper om och åtgärder mot nya former av prostitution och pornografi på Internet, i TV och i andra medier. Vi säger att det är akut att få ökad kunskap och nya åtgärder på det här området.

Vi har också pekat på att man behöver ha bättre kunskap om hur man bemöter och leder individer som vill ut ur pornografi- och prostitutions-träsket vidare, tillbaka till ett annat liv. Det har vi gjort genom att vi säger i vår motion att vi vill vidga Socialstyrelsens uppdrag när man ska utveckla metoder mot dold prostitution. Även detta har avvisats. Det är synd.

Vi har också reservationer om behovet av att utveckla det förebyggande arbetet mot drogmissbruk. Det är viktigt att koppla det tillbaka till föregående debatt. Det är bra att vi har en gemensam syn när det gäller narkotikapolitiken. Låt oss också utveckla en gemensam syn och ta ett vidgat ansvar för åtgärderna när det gäller att förebygga drogmissbruk och när det gäller att förstärka missbrukarvården.

Fru talman! Givetvis står jag bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna 11 och 17.

Anf. 144 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Jag vill börja med att uttrycka en viss förvåning över socialutskottets ordförandes inledning. Fru ordföranden talade under hela sitt anförande med beklagande om att utskottsmajoriteten inte hade till-

mötesgått Vänsterpartiets krav och motioner i diverse olika sammanhang. Samtidigt kan man konstatera, om man räknar de reservationer som finns till betänkandet, att en väsentlig del av reservationerna kommer från det parti som utskottsordföranden representerar. Om jag har förstått förhållandena rätt, både i våra utskott och i vår kammare, utgör Vänsterpartiet en del av regeringsunderlaget, dvs. inte en del av oppositionen utan en del av den majoritet som Socialdemokraterna brukar luta sig mot både i utskotten och i kammaren.

Jag vill också säga till fru ordföranden i socialutskottet att jag har samma uppfattning när det gäller förväntningarna på den proposition som vi räknar med kommer med anledning av Socialtjänstutredningens senaste betänkande. Det finns ett antal frågor där som vi ser fram mot att behandla, även om jag inte är så säker på att vi i slutändan kommer att hamna på samma uppfattning. Jag tror t.ex. inte att man löser de grundläggande principiella problemen med den sociala stabiliteten ute i samhället genom att byta mellan olika former av försörjningssystem. Problemet är ju att vi har en alltför stor utslagning i samhället i dess helhet.

Vi har från moderat sida lagt fem reservationer till det här betänkandet. Jag kommer framför allt att uppehålla mig vid reservation nr 1, om de allmänna utgångspunkterna för socialtjänsten. För att spara tid nöjer jag mig med att yrka bifall till den reservationen, dvs. nr 1.

Jag vill ändå kommentera några av de övriga reservationerna.

En av huvudprinciperna för vår syn på socialpolitiken är att de allmänna insatserna till stöd för människor med särskilda behov framför allt ska inriktas mot dem som är allra mest utsatta och att insatserna i första hand ska syfta till att mobilisera och stödja människornas egna resurser. Det är bl.a. av det skälet som vi har varit så konsekventa och ihärdiga när det gäller bl.a. den s.k. assistansersättningen för funktionshindrade.

Det är också därför som vi vill garantera även föräldrar till funktionshindrade som inte omfattas av LSS rätten till avlösning, genom en förändring av 6 § socialtjänstlagen. Det här har vi tyvärr inte fått stöd för från majoriteten i utskottet.

Ibland måste också rätten till stöd kombineras med krav för att man ska nå syftet att mobilisera människornas egna resurser. Passivt försörjningsstöd – oavsett om det är genom socialbidrag eller andra bidragssystem – utan krav på motprestation riskerar att passivisera människor i ett långsiktigt bidragsberoende. Vi anser därför att regeringen ska återkomma med förslag till bestämmelser som gör det möjligt för kommunerna att villkora försörjningsstödet till olika former av rehabilitering, utbildning eller kompetenshöjning på annat sätt eller till arbetsmarknadsåtgärder.

Vi anser också att socialt bistånd i form av försörjningsstöd ska bedömas utifrån de lokala förutsättningarna och det kostnadsläge som gäller på den aktuella orten, framför allt därför att försörjningsstödet inte ska ses som en isolerad del av de sociala insatserna utan ses som en del tillsammans med flera andra aktiva insatser för att få tillbaka människor i ett aktivt samhällsliv.

Fru talman! Vi moderater har som huvudinriktning i vår socialpolitik att vi vill stärka de skyddsnet som utgörs av de naturliga gemenskaper som varje människa lever i, ”den lilla världen” – familjen, släkt och vänner, grannar, medarbetare, arbetskamrater och föreningsliv m.m.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Socialtjänstfrågor

Det är i den lilla världen som människors personlighet formas. Det är där där människor utvecklas i frihet till självständiga och ansvarstagande personer. Det är också där som den första försvarslinjen går mot social isolering, segregation och utanförskap.

Vi ser det som ett egenvärde att en familj kan leva på den egna lönen och har möjlighet att själv göra de viktiga prioriteringarna. Vi vill uppmuntra och stödja människors egen framtidsplanering och göra det möjligt att påverka sin situation och ta ansvar för sitt liv. Det ska vara värt att göra en extra ansträngning. Skötsamhet ska belönas. Att spara är inte bara en dygd utan också ett sätt att skapa trygghet och oberoende, och det ska därför inte bestraffas.

Vår politik syftar också till att skapa incitament för det civila samhället att öka insatserna inom den sociala sektorn. ”Konkurrens” mellan offentliga, ideella och privata insatser ökar dessutom förutsättningarna för olika former av t.ex. professionella intressen, ideella och religiösa organisationer eller inriktningar – med olika etnisk eller kulturell bakgrund – att engagera sig i socialt arbete. Ett varierat utbud av olika vård- och behandlingsformer och olika huvudmän skapar en flexibilitet som ökar förutsättningarna för att finna adekvata insatser för människor med olika sociala problem.

Skattepolitik och socialpolitik måste gå hand i hand. Socialstyrelsen har vid mer än ett tillfälle visat att en genomsnittlig socialbidragstagare betalar mer i skatt än han eller hon får i socialbidrag, dvs. att hushållen betalar skatter med ena handen och tar emot bidrag med den andra, vilket skapar ett behov av ytterligare skattehöjningar och ett ökat bidragsberoende. En naturlig princip borde vara att den som betalar skatt inte samtidigt ska vara i behov av bidrag för sin försörjning och att den som får bidrag inte ska behöva betala skatt.

En aspekt på de höga skatterna är förstås risken att även de som har möjlighet att leva på sina inkomster inte finner att det lönar sig att arbeta då skattetrycket gör skillnaden mellan arbete och bidrag så liten.

Problemet med en inlåsning i ett passivt bidragsberoende är inte unikt för Sverige. Det gäller inte heller bara behovsprövade bidrag utan också för socialförsäkringssystemet och olika former av arbetsmarknadsersättning. Det är sannolikt så att olika former av bidragssystem kan påverka lönebildningen i samhället.

Generellt anser vi att man så långt möjligt ska eftersträva ekonomiskt stöd som aktiverar människor och stimulerar till en återgång till arbetsmarknaden framför passiva bidrag som låser människor i ett bidragsberoende. Det innebär bl.a. att alla former av bidrag ska vara tidsbegränsade. Framför allt gäller det de behovsprövade bidragen. Det innebär också att stödet ska kunna vara kopplat till ett krav på en motprestation.

I dag hyllar många den danska kommunen Farum, som bl.a. lyckats att helt avskaffa det behovsprövade sociala försörjningsstödet. I stället har man infört en arbetsgaranti. Effekten har varit påtaglig inte bara på kommunens socialbidragskostnader utan också på den lokala arbetsmarknaden och inte minst på den sociala situationen i sin helhet i den kommunen.

Farum är en kommun med mycket ogynnsam befolkningsstruktur, en stor andel invånare med invandrarbakgrund och många av de sociala problem i botten som finns i den typ av kommun som Farum representerar.

rar. Men där har man lyckats att mobilisera det civila samhället som motvärn till social utslagning och som kraft för att återföra människor med sociala problem till arbetsmarknaden. Man har i princip ingen arbetslöshet alls. Som enda kommun i Danmark har man i princip lyckats utrota arbetslösheten.

De metoder man tillämpar där är i hög grad samma typ av åtgärder som vi förordar i vår reservation. Jag är övertygad om att en förändring av socialpolitiken i den riktningen skulle få samma effekter i vårt land som de har fått i Danmark.

Anf. 145 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag är minst sagt förvånad över det mått av okunskap om det parlamentariska läget som Lars Elindersons påpekande gav uttryck för. Han är förvånad över att jag, som representerar Vänsterpartiet, inte alltid delar socialdemokraternas uppfattning när det gäller socialtjänstfrågor. Jag ska då be att få upplysa Lars Elinderson om att det pågår ett samarbete mellan tre partier. Det är Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Men däremot finns det ingen samregering. Det finns alltså en socialdemokratisk regering som samverkar med två partier både när det gäller budgetfrågor och när det gäller en lång rad propositioner där vi har en bred samsyn. Däremot är det tre olika partier som väcker olika motioner, och runt de motioner formas det olika majoriteter. Detta borde inte förvåna Lars Elinderson.

Jag vill också säga att jag i mitt inlägg underströk att den viktigaste åtgärd vi kan vidta är att ge alla människor rätt och möjlighet till arbete och löneinkomster. Sedan talade jag om behovet av att utveckla de generella systemen.

Jag har en fråga. Det gäller just de tidsbegränsade stöd som moderaterna föreslår. Man tidsbegränsar det sista skyddsnet som samhället sätter upp för människor som har behov av försörjning. Sedan, då? Vad händer efter de tre månader som jag tror att moderaterna säger att man ska ha rätt till en försörjning under?

Anf. 146 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Det är självklart att detta ska kombineras med andra åtgärder. Det jag hänvisade till i de diskussioner vi har haft tidigare och de förslag vi har fört fram är att syfte nr 1 är att aktivera människor. Passiviserande och passiva bidragssystem ska alltid vara tidsbegränsade. Det är vår principiella uppfattning. I stället ska det naturligtvis finnas en skyldighet att erbjuda andra sysselsättningar och andra försörjningsformer som stimulerar människor att komma ut på arbetsmarknaden.

Anf. 147 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att jag fick ett riktigt bra svar på min fråga, men jag ska be att få komplettera den. Man ska alltså se till att individen aktiverar sig. I mina öron låter det som om moderaternas politik utgår från att individen är lat. Individen tar inga egna initiativ, och därför ska vi med ekonomiska incitament se till att människor väljer aktivitet. Så låter det i mina öron.

Det system vi har i dag säger att skyddsnetet ska finnas där under kortare eller längre perioder när människor behöver skyddsnet. Men vi

ställer också krav på att människor ska stå till arbetsmarknadens förfogande. Gör man inte det faller detta system. Senast var det en dom som gällde en kvinna med sju barn, tror jag, där man drog undan just detta skydds nät. Det finns redan i dag ett krav på att människor ska använda sin förmåga, men vi drar inte undan det sista skydds nätet annat än i extrema fall. Men det jag hör att Lars Elinderson och moderaterna säger är att de vill dra undan det sista skydds nätet efter tre månader. Det måste vi göra, för annars tar inte människorna egna initiativ – annars är inte människor aktiva.

Jag tror att det är fel utgångspunkt. Jag tror att vi ska ha ett system som innebär att skydds näten finns där i krissituationer. I övrigt ska vi ha en arbetsmarknadspolitik som leder människor in i arbetslivet. Den ska vi utveckla, men vi ska inte jobba med repressalier.

Anf. 148 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag tror att vi i alla fall i teorin är överens om principen att socialbidraget inte ska ses som en långsiktig försörjningsform, utan det ska ersättas med andra former av aktiverande och aktiva insatser för att människor ska komma tillbaka till ett riktigt samhällsliv och till arbetslivet. Det har vi som princip. Men det sociala försörjningsstödet har de facto för en stor grupp människor blivit en del av en långsiktig försörjning, eller för ganska många hela den långsiktiga försörjningen, därför att det sätter en spärr på andra insatser. Man har löst problemet från den sociala myndighetens sida genom att klara försörjningen. Man har kanske inte ork för, eller prioriterar inte, aktiva insatser som får in människorna i det sociala livet och i arbetslivet.

I Farum har man gjort precis det vi säger, dvs. att man har sagt att man inte kommer att betala ut passiva försörjningsstöd av den typen – man kallar det någonting annat än vi kallar det – men man erbjuder alla en utbildningsplats eller ett arbete med en anställning. Det är precis vad vi säger att vi vill göra.

Självklart innebär det sociala skydds nätet att vi har ett ansvar inte i första hand för att försörja människor utan för att få ut människor i ett aktivt samhällsliv och ut på arbetsmarknaden. Det den nuvarande ordningen gör är att den passiviserar människor. Jag säger inte att människor är lata, men de flesta är förmodligen som jag och har en tröskel att gå över. Tröskeln har en tendens att växa och bli jobbigare ju mer problematisk situationen blir. Jag tror att även Ingrid Burman i en besvärlig situation skulle se den svårighet det innebär att själv aktivera sig om man såg ett alternativ där man kunde få sin försörjning på ett annat sätt. Det är vårt resonemang.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.59 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

14 § (forts.) Socialtjänstfrågor (forts. SoU6)

Anf. 149 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 2, men jag står självfallet också bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Fru talman! För de flesta människorna i välfärdslandet Sverige är tryggheten självklar. Det sociala nätverket är starkt och den ekonomiska standarden bra. Men en del människor, inte så få, har det mycket svårt i välfärdslandet Sverige. Det handlar om ensamhet, otrygghet, vilsenhet, hemlöshet, psykisk ohälsa och missbruk. Listan kan göras lång. Den ekonomiska tryggheten handlar för många om att få det att gå ihop för dagen. Socialtjänstens bedömning är avgörande för mat och härbärge. Det finns en risk att Sverige går mot ett tiondelssamhälle där den stora majoriteten har det bra medan den resterande delen av befolkningen har det svårt och har små möjligheter att förändra den egna situationen.

Centerpartiet vill ge makten åter till människor. Samhällets uppgift måste vara att ge lika möjligheter till människor och stötta enskilda initiativ i stället för att påtala människors underlägsenhet. Vi ska fokusera på människors inneboende kraft och vilja att förändra sitt eget liv. Vi måste bort från ett samhälle där människorna står med mössan i hand. Det kräver ett ny- och omtänkande, en förnyad välfärd med inriktning på att skapa trygghet för alla och lika möjligheter för alla.

En väl fungerande socialtjänst är en grundläggande del i välfärds-samhället. Människor ska kunna känna trygghet i att det finns ett yttersta skyddsnet om de inte klarar upp sin situation på egen hand eller genom anhöriga. Samtidigt är det viktigt att socialtjänsten inte ersätter det civila samhällets uppgifter. Ett väl fungerande civilt samhälle har också ett skyddsnet som skyddar den enskilde. Det viktigaste i socialt arbete, oberoende om det sker inom den kommunala socialtjänstens ram eller genom frivilligorganisationer, är att det finns ett skydd för den enskilde mot övergrepp och hjälp till den enskilde med att stå på egna ben.

Fru talman! Centerpartiet anser att det behöver göras en total översyn av hela socialtjänstlagstiftningen. Den nuvarande socialtjänstlagstiftningen är från 1980. Därefter har enbart en del mindre justeringar gjorts. Mycket har hänt. Det har skett större reformer, t.ex. ädelreformen och psykädelreformen. En riksnorm har införts m.m. Antalet medborgare som har tvingats till socialbidrag har under ett antal år drastiskt ökat.

Vi föreslår således en total översyn av socialtjänstlagstiftningen. Utredningen bör få i uppdrag att göra en samlad översyn av den enskildes rätt i hela lagstiftningen, socialtjänstens samarbete med det omgivande samhället och klarlägga om det finns uppgifter inom socialtjänsten som bör flyttas bort därifrån. Jag och Centerpartiet vill dessutom poängtera hur viktigt det är att barnperspektivet får genomslag såväl i socialtjänstens arbete som i lagstiftning.

I Socialstyrelsens utvärdering av försörjningsstöd konstaterar man att riksnormen har blivit en enhetsnorm i stället för en riksnorm. Det varnade Centerpartiet för när riksnormen infördes. Vi sade att riksnormen kommer att bli ett tak i stället för ett golv. Centerpartiet anser alltså att det är socialtjänsten, och ytterst de förtroendevalda, som ska ha ansvaret för de bedömningar som behöver göras utifrån de lokala förutsättningarna. Socialtjänstens helhetsbedömningar, alltid med medborgarens bästa för ögonen, när det gäller ekonomi, social situation m.m. måste väga tyngre än riksnormer.

Nuvarande system gör att biståndet i vissa delar av landet är otillräckligt medan det i andra delar kan upplevas som alltför generöst. Vi har även föreslagit konkreta förändringar, att den enskilde ska tillförsäkras en social grundtrygghet, inte enbart skälig levnadsnivå, och att medborgaren ska ges möjlighet att ta eget ansvar. Det bör också vägas in i lagstiftningen. Centerpartiet har även föreslagit att socialtjänstlagen ändras så att studenter inte omfattas av kravet på motprestationer av socialbidragstagaren. Det välmotiverade syftet, att undvika passivisering, som gäller för vissa grupper är enligt vår uppfattning inte relevant för studenter som ju har sina studier att återvända till.

Centerpartiet anser att grunden för vårdnad om barnen ska vara gemensam vårdnad, i enlighet med nuvarande lagstiftning. Det finns dock, enligt vår uppfattning, anledning att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningarna som socialtjänsten ansvarar för vid skilsmässa och separation. En vårdnadsutredning är i många fall avgörande för vem som ska få vårdnaden om barnen vid en tvist. Därför är det viktigt att den är av mycket hög kvalitet. Vi vill pröva möjligheterna att införa en form av *second opinion*, dvs. möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd. Centerpartiets förslag är att kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar skulle kunna ske i form av, som jag sade, en *second opinion*. Det är en idé som vi tycker bör utredas.

Fru talman! Med detta har jag redovisat ett sammandrag av vår uppfattning när det gäller betänkandet om socialtjänstfrågor.

Anf. 150 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson talade ganska mycket om riksnormen, att den har blivit ett tak i stället för ett golv. Kenneth Johansson sade sedan att det måste vara socialtjänsten i kommunen och politikerna som avgör nivåer. Vad är det i den nuvarande rekommendationen för riksnormen som hindrar de kommunala förtroendevalda från att fatta beslut om en högre nivå? Det är jag väldigt nyfiken på, eftersom jag inte har sett det hindret.

Den andra frågan gäller ett citat ur den reservation som Kenneth Johansson står bakom. Det står att riksnormen gör att biståndet i vissa delar av landet är otillräckligt medan det i andra delar kan upplevas som alltför generöst. Jag är väldigt nyfiken på i vilka delar av landet som biståndet är alltför generöst. För mig är detta vita fläckar.

Min tredje fråga handlar om detta med barnbidraget kontra socialbidraget. Vad är det, Kenneth Johansson, som gör att jag och mina barn ska ta del av barnbidragshöjningen men inte de barn som lever i en socialbidragsberättigad familj? Var är barnperspektivet i den frågan?

Anf. 151 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Som jag sade finns det självfallet inget formellt hinder att gå ifrån normen. Däremot visar Socialstyrelsens utvärdering, precis som jag åberopade, att riksnormen i realiteten blivit ett tak i stället för ett golv. Det var precis det som vi varnade för: att det i realiteten blir ett stelbent system som inte gör individuella anpassningar och bedömningar. Formellt kan man göra detta, men det görs inte i praktiken. Det är vad Socialstyrelsen har redovisat i sin utvärdering.

Det är därför vi vill uppmantra till att man verkligen gör individuella bedömningar – självfallet utifrån den enskildes situation, vilket ju är det viktigaste, men även utifrån de skillnader som kan finnas i geografiskt hänseende. Peka ut några orter, landsdelar eller kommuner tänker jag inte göra, men förutsättningarna varierar.

Sedan vill jag ge Ingrid Burman rätt: Jag tycker, när det gäller den del som handlar om barnbidrag och socialbidrag, att det ligger mycket i de synpunkter som Ingrid Burman framförde i sitt anförande.

Anf. 152 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tackar Kenneth Johansson för den sista delen av svaret och ser fram emot att vi kan bli fler partier som driver den frågan i framtiden.

Sedan gällde det riksnormen. Vad som hände när den infördes var att ett antal kommuner fick höja socialbidragsnormen. Anledningen till att man tog greppet att införa en riksnorm i kronor och ören var ju att det fanns enorma skillnader över landet och att skillnaderna gick under lågvattenmärket för vilka ekonomiska förutsättningar människor kunde leva under. Vad detta innebar var att vi höjde golvet, och det tycker jag är bra. Att det sedan inte finns kommunalpolitiker som tar ansvar för att göra generösare bedömningar utifrån individens behov och kommunens förutsättningar tycker jag inte vi ska åtgärda genom att driva upp riksnormen och skapa möjligheter för kommuner att sänka detta golv, som enligt min uppfattning ligger alltför lågt. Här sätter jag stor tilltro till den socialtjänstutredning som vi ska debattera senare i denna kammare och där man lyfter in fler saker under riksnormen.

Jag tror att en bättre lösning är att Kenneth Johansson ser till att Centerns kommunalpolitiker och jag ser till att Vänsterpartiets kommunalpolitiker blir aktivare när det gäller att höja socialbidragsnormen i de olika kommunerna och på så sätt få den variabel men ovanför riksnormen.

Anf. 153 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det finns all anledning att uppmantra debatt om och insikt i att om man ger enskilda människor i ekonomiskt trångmål en reell chans att starta ett nytt liv i ekonomiskt hänseende är detta för samhällsekonomin och kommunalekonomin – och framför allt för de enskilda individerna, för familj och anhöriga – en väldigt bra investering.

Jag har egna kommunala erfarenheter av att om man har en bruttonorm som ligger ett par hundralappar högre så har man igen det, därför att man då har möjlighet att snabbare få in människor i ett självständigt liv. Det måste ju vara syftet med socialtjänstens insatser. I den delen tycker jag att det finns all anledning att hjälpas åt allihop att uppmantra

till att kommunala förtroendevalda diskuterar och debatterar detta och får den insikten.

Slutligen konstaterar jag bara att Socialstyrelsens utvärdering har pekat på att man inte gör tillräckligt mycket av individuella bedömningar utan kör med en likriktning som blev den effekt av riksnormen som vi varnade för. Det tycker jag är tråkigt.

Anf. 154 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! I det här betänkandet har jag ett flertal reservationer. Jag får därför nöja mig med att tala om några av mina yrkanden.

Jag ska börja med ett yrkande som ligger nära vårt tidigare ärende. Det gäller ett förslag om att ändra i lagen om vård av missbrukare, LVM. Enligt lagen ska tvångsvård beslutas om någon till följd av missbruk är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen och om missbrukaren utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper uppenbar risk att förstöra sitt liv eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

I ett fall där LVM begärts för en höggravid kvinna, inte för hennes skull utan för att skydda fostret, har det hänt att denna begäran avvisats med motivet att kvinnans liv inte varit i fara och att lagen inte kan ta någon hänsyn till fostret. Denna uppgift har jag fått från en socialtjänsteman. Sedan har jag pratat med ytterligare några socialtjänstemän om det här fallet, och de har sagt: Ja, så är det. Så fungerar det i verkligheten.

Om det kan inträffa något sådant, om lagen kan tolkas på det sättet att inte även fostret skyddas, anser jag att det är en allvarlig brist i lagstiftningen, en brist som kan medföra att barn föds med bestående men på grund av moderns missbruk och samhällets passivitet. Vi i Miljöpartiet anser att lagen måste ändras så att även det väntade barnet skyddas.

Fru talman! En annan viktig fråga är rätten att kunna överklaga beslut som fattas med stöd av socialtjänstlagen.

Redan när regeringen 1997 föreslog inskränkningar i besvärsrätten möttes förslaget av skarp kritik. De försämrade möjligheterna att överklaga beslut har lett till att de svagaste i samhället, de som lever på marginalen eller därunder, fått det sämre med den nya socialtjänstlagen. Bl.a. har missbruksvården blivit nedprioriterad.

I Miljöpartiet anser vi att alla beslut om bistånd ska kunna överklagas och välkomnar därför de förslag och krav som nu dyker upp om att åter förbättra möjligheten att överklaga beslut om bistånd. Givetvis tycker jag att det är synd att utskottet inte ställde sig bakom Miljöpartiets förslag i den här frågan.

I en annan miljöpartimotion som behandlas i det här betänkandet har vi uttalat att vi anser det beklagligt att höjningen av barnbidragen inte kommer alla barn till godo. Detta har även Ingrid Burman tagit upp. Kommande höjningar betyder mycket för de flesta barnfamiljer. För några innebär de inte så mycket utan blir mer som grädde på moset. Men för dem som mest av alla behöver en höjning av barnbidraget, de familjer som uppstår socialbidrag, innebär höjningen med nuvarande regler att socialbidraget minskar med lika mycket som barnbidraget höjs. Det blir med andra ord kommunen som får de fattigas barnbidragshöjning, och det tycker vi är oacceptabelt. Vi tycker att det är orättvist och osolidariskt

att de med de största behoven blir utan. Vi vill därför att det genomförs en förändring så att barnbidraget inte medräknas vid beräkningen av socialbidragets storlek.

Fru talman! I Miljöpartiet anser vi att det behövs sociala förtroendenämnder. Inom vården har det länge funnits förtroendenämnder, vilka numera kallas patientnämnder. Vi anser att det behövs liknande nämnder när det gäller socialtjänsten. Det är ett allvarligt fel när som i dag socialtjänstemän måste låsa in sig av rädsla för sina klienter och många klienter upplever socialtjänsten som ett hot i stället för en möjlighet till hjälp och stöd.

För många är mötet med socialtjänsten svårt. Här, precis som på många andra områden i samhället, kan det uppstå problem i kontakten mellan enskilda och tjänstemän. Det är inte heller ovanligt att den som söker hjälp eller blir kallad till socialtjänsten känner sig kränkt och utlämnad. Den som söker hjälp kan uppleva att han eller hon fått ett dåligt bemötande, vara missnöjd med den hjälp som har erbjudits och som ges eller anse att hjälpen har uteblivit. Tyvärr känner sig många totalt utlämnade i sin kontakt med socialtjänsten.

Fru talman! De hjälpsökande eller de som av någon anledning har en kontakt med socialtjänsten har i dag ingen instans dit de enkelt kan vända sig för att få information om sina rättigheter eller för att framföra sina klagomål. Det saknas som vi ser det en säkerhetsventil i det sociala systemet.

Vi är övertygade om att det behövs en nämnd som kan förbättra och underlätta kontakten mellan de hjälpsökande, klienterna, och personalen inom socialtjänsten. En social förtroendenämnd skulle med all säkerhet också fungera som en säkerhetsventil. Den skulle säkerligen också underlätta för tjänstemän vid socialkontoren samt ge de berörda möjlighet att bli hörda på ett mycket bättre sätt än i dag. Vi föreslår därför att man tar ett initiativ och försöker få sådana sociala förtroendenämnder inrättade.

Fru talman! I övrigt står jag bakom samtliga mina reservationer till det här betänkandet, men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 11, som berör barnbidraget.

Anf. 155 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! I det betänkande som vi nu hanterar behandlas 30 motioner som rör socialtjänstfrågor, och till betänkandet har fogats 24 reservationer. Många av de motioner som vi tar upp i dag har tidigare varit uppe till debatt här i kammaren, medan några är nya.

Jag börjar med att yrka avslag på alla motioner och bifall till utskottets hemställan.

Men det är några saker som jag vill lyfta fram i debatten i dag. Det är till att börja med att det är glädjande att kostnaderna för socialbidragen de senaste 1 ½ åren har minskat. Förra året, 1999, minskade kostnaderna med 8 % jämfört med året innan. Det beror på att fler människor finns i arbete nu än tidigare.

Även om det är glädjande är det inte tillräckligt. Alltför många är fortfarande helt arbetslösa eller har för lite arbete. Särskilt bland kvinnor är deltidsarbetslösheten fortfarande hög. Invandrare, barn till invandrare

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Socialtjänstfrågor

och de äldre som tidigare kanske blivit av med jobbet har svårt att över huvud taget få ett nytt jobb.

Moderaternas reservation vad gäller de allmänna utgångspunkterna för socialtjänsten innehåller en beskrivning av vad man kallar den lilla världen, som antas vara familjen, släkt och vänner, grannar, medarbetare, arbetskamrater och föreningslivet – ja, egentligen alla utom samhället.

Den här lilla världen bör enligt moderaterna stärkas och, som jag förstår det, är det i första hand dessa personer som ska gå in och hjälpa till att reda ut de bekymmer som människor kan ha. Visst är det bra, och så sker naturligtvis redan i dag. Människor hjälper och stöder varandra sins emellan. Men det är något helt annat att bygga ett system där människor blir beroende av enskilda personers godtycke och lust att hjälpa till än att ha ett generellt system som alla är med och betalar till och alla har rätt att ta del av när man så behöver.

Det är, fru talman, viktigt att människor verkligen kan lita på att de system som de är med och betalar för när de har arbete och betalar skatt verkligen finns där och ger hjälp den dag man behöver dem. Man ska inte behöva gå omvägen genom t.ex. sociallån, som är ett annat moderat förslag, dvs. man ska först låna pengar av kommunen till sin försörjning innan samhällets hjälpsystem träder in.

Det är känt att människor, i motsats till vad moderaterna tycks tro, gör allt de kan för att undvika att gå till kommunens socialbyrå för att ansöka om pengar. Det är ofta precis tvärtom, att människor kanske t.o.m. väntar för länge och hinner dra på sig ganska stora skulder innan de tar steget och söker hjälp hos kommunen. Det är över huvud taget så, fru talman, att moderaterna har en paternalistisk syn på dem som är i behov av socialtjänstens stöd, särskilt när det gäller försörjningsstöd.

För lite sedan kunde vi i en av tidningarna ta del av vad som har snickrats ihop i moderaternas socialpolitiska arbetsgrupp. Där framförs idéer som att omvandla landets socialpolitiskt mest utsatta områden till särskilda utvecklingszoner. Det är en helt annan socialpolitik än som ska råda i andra delar av landet. Där ska moderaterna experimentera med system som tycks ha som utgångspunkt att vissa människor egentligen inte vill ha ett arbete och inte vill försörja sig själva, utan behöver mycket piska, lite morot, men framför allt repressalier om de inte lyckas ta sig ur arbetslösheten.

Högst nio månader under en femårsperiod eller, omräknat, nio månader av 60 ska man kunna få ett tillfälligt ekonomiskt stöd. I övrigt gäller att den som inte accepterar det arbete eller den sysselsättning som kommunen förutsätts erbjuda, dock till en lön som ska understiga avtalsenliga löner, inte som i dag ska garanteras en skälig levnadsnivå utan någon annan levnadsnivå.

Eget arbete och möjlighet till egen försörjning utan att behöva ansöka om försörjningsstöd är självklart en målsättning inte bara för moderaterna. Den önskan står vi alla bakom. Men vägen till att det ska bli verkligt för fler går inte genom försämringar för dem som behöver stöd utan i första hand genom en ökad efterfrågan på arbetskraft, en aktiv arbetsmarknadspolitik, bra möjligheter till omskolning och fortbildning, och för dem som långa tider av olika skäl inte har kunnat försörja sig själva genom en kunskapsbaserad socialtjänst som förmår att stärka, motivera och stödja personer fram till självständighet.

Fru talman! Jag ska beröra några av de förslag som betänkandet hanterar. Jag tänker på Centerns förslag, som vi tidigare hörde Kenneth Johansson tala om, vad gäller total översyn av sociallagstiftningen. Den har mycket riktigt, som Kenneth Johansson sade, funnits sedan 1980 och har hela tiden varit utsatt för översyn. Ett flertal större granskningar har gjorts av socialtjänstlagen sedan den kom, nu senast genom den socialtjänstutredning som regeringen just nu håller på att förbereda en proposition utifrån.

Men i Centerns resonemang tas det upp att socialtjänsten har kommit att få ett allt större ansvar för människors grundläggande trygghet, vilket är riktigt och har sin förklaring i situationen på arbetsmarknaden, som jag tidigare har berört. Detta och det faktum att det bland dem som har jobb finns de som har så låg lön att de behöver kompletterande ekonomiskt stöd förändras bara genom att fler får arbete och att lönerna i låglöneyrkena ökar.

Just nu ser det ljusare ut när det gäller möjligheterna att få ett arbete än vad det har gjort på länge, men det är en lång väg kvar innan alla har ett jobb.

Jag gör i stället analysen att den stora utmaningen för socialtjänsten är att hitta metoder för kvalitetssäkring, utvärdering och uppföljning av arbete för att se om det resultat som skulle uppnås verkligen uppnåddes.

Ta som exempel individinriktade insatser för barn och unga. Där saknas nästan helt kunskap om vilken effekt t.ex. omhändertagande och vård utom hemmet har haft för de barn det har varit fråga om. När det gäller vården av vuxna missbrukare är kunskapsbristen om möjligt ännu större.

Jag vet att detta är svårt, men detta är viktigt särskilt för den enskilde men också för samhället, som både beslutar om de ingripande åtgärder som det är fråga om och som har att betala mycket stora summor pengar för vården.

Kunskap om barn och barns behov är inte en kunskap som socialtjänsten automatiskt är bärare av. Sedan riksdagen fört in i socialtjänstlagen att beslut som rör barn ska utgå från barnets bästa ställs krav som kräver helt nya metoder och nya instrument för kvalitetssäkring. Det gäller också det förtydligande som gjordes vad gäller socialtjänstens ansvar att stödja misshandlade kvinnor på ett bättre sätt än tidigare.

I det här sammanhanget passar jag också på att nämna att det finns ett par reservationer som rör just socialtjänstens kompetens och kvalitet. En reservation tar upp ett förslag om att införa en andra bedömning, en s.k. *second opinion*, vid vårdnadsutredningar. I de fallen, som ofta också är en konfliktsituation, som måste hanteras i ett arbete som redan från början ska vara av så hög kvalitet att de inblandade parterna ska komma fram till en lösning som kan ge alla inblandade lugn och ro, vilket inte minst är viktigt för barnen, skulle en andra bedömning bara förlänga tiden. Men jag håller med om att en kvalitetssäkring och en utveckling behövs. För detta måste socialtjänsten ta ett ansvar. Grunden måste nämligen vara att all socialtjänst ska utövas av personal som har rätt och tillräcklig kompetens för uppgiften. Det behövs säkert även här fortbildning i samtalsmetodik, konfliktlösning och avtalsskrivande för den personal som ska arbeta med frågorna.

Fru talman! Det finns fler förslag som redan har berörts. Jag avslutar detta anförande med att säga att i väntan på den proposition som vi alla

ser fram emot till hösten, får denna debatt bli ett litet avstamp inför det som komma ska.

Anf. 156 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Elisebeht Markström beskrev vår uppfattning av det ansvar vi vill lägga på oss som privatpersoner för den sociala utvecklingen och tryggheten i samhället som ett samhälle som bygger på godtycke. Hon sade att det omfattar alla utom samhället. Vi har en helt annan syn på detta. Enskilda människor, organisationer, familjer, arbetsliv, är för oss en del av samhället, den viktigaste delen av samhället. Samhällets offentliga institutioner är en annan del som ska rycka in när behoven inte kan tillgodoses på annat sätt. Det står faktiskt i socialtjänstlagen att kommunen är skyldig att tillgodose behoven om de inte kan tillgodoses på annat sätt.

Vi vill stödja den civila delen av samhället, människors egna möjligheter att stödja närstående och arbetskamrater just därför att godtycket blir mindre. I dag är det enligt inkomststatistiken en tredjedel som ligger under vad som egentligen skulle berättiga till socialt bistånd, och en tredjedel utnyttjar av olika skäl detta. Det är som Elisebeht Markström säger, nämligen att människor undviker bistånd så mycket som möjligt.

Enligt riksdagens utredningstjänst är det så att om alla människor som enligt inkomststatistiken ligger under normen för socialbidrag skulle utnyttja bidrag skulle vi trefaldiga kostnaderna för socialbidrag i dag. Det är godtycke.

Jag vill förtydliga en del av det förslag som vår integrationskommitté har presenterat. Det innebär inte att vissa områden i landet ska väljas ut. Det innebär att ett inledande försök ska påbörjas i vissa områden i landet där det ska bli en skyldighet för kommunen att erbjuda jobb i stället för ett långsiktigt socialbidragsberoende. Kommunen ska vara skyldig att senast inom 48 timmar erbjuda ett jobb i stället för ett passivt bidrag.

Anf. 157 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Det är riktigt, Lars Elinderson, att om alla som skulle ha rätt att enligt normen ansöka om försörjningsstöd skulle göra så skulle kostnaderna skjuta i höjden. Vi slår upp alldeles öppna dörrar, för det är precis så människor betar sig. Människor skriker inte i första hand på samhället, kommunen och socialtjänsten, utan de allra flesta löser sina bekymmer på annat sätt, nämligen i den trängre kretsen.

Lars Elinderson talar om ett helt annat system, nämligen att bygga ett system som man *ska* förlita sig på till skillnad från det system som i dag finns som är generellt och som man har rätt att ta del av under vissa omständigheter. Det är det jag vänder mig emot.

Det är möjligt att det inte var helt korrekt återgivet i tidningen om experimenten med utvecklingscentrum på vissa håll i landet. Då har Lars Elinderson och moderaterna alla möjligheter att förtydliga sig på den punkten. I mina öron och ögon är det en riktig rysare om vissa delar av landet, som socialpolitiskt är tunga, ska utses till utvecklingsområden med experiment med den typ av åtgärder som jag beskrev efter att läst om förslagen i tidningarna.

Ambitionen är att så fort som möjligt få människor ut i arbete. Frågan är hur man ska bära sig åt. Jag tror inte på att piskor av det slag som Lars

Elinderson och moderaterna talar om är den rätta vägen. Det är helt andra insatser som behövs för att det ska kunna bli en hållbar utveckling.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Socialtjänstfrågor

Anf. 158 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! De piskor som vi vill ta i anspråk inom socialtjänstpolitiken riktar sig framför allt mot de politiskt ansvariga lokalt i kommunernas sociala nämnder. Det är piskor som ska stimulera eller tvinga kommunerna att hitta praktiska åtgärder för att få människor ut i arbete.

Den rysare som Elisebeht Markström beskriver finns på nära håll. Den finns i Danmark. Jag vet inte om Elisebeht Markström har haft möjlighet att studera eller läsa om det experiment som har pågått i Danmark under ett antal år. Inledningsvis beskrevs det av danska socialpolitiker som Elisebeht Markström nu beskriver moderat politik, men i dag hyllar alla modellen. Det blir en modell för dansk socialpolitik över hela linjen – såvitt jag förstår.

Jag skulle gärna höra Elisebeht Markströms reaktioner på uppgifterna från Farum. Man har tagit bort socialbidragsberoendet, och man har en arbetsgaranti, dvs. att inom 48 timmar erbjuda arbete till alla. Man har i princip som enda kommun i Danmark avskaffat arbetslösheten, trots att man är en kommun med många av de traditionella problem som finns i de flyktingtäta områdena i våra storstadsområden. Jag skulle vilja höra Elisebeht Markströms kommentarer till detta.

Anf. 159 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har inte studerat Farum så nära som Lars Elinderson har gjort. Jag ska självklart göra det.

Visst är det något stickande att tala om ett system där man ska få ersättning under kort tid. Lars Elinderson sade tidigare under debatten att alla behovsprövade bidrag helst ska vara tidsbegränsade, så att ingen får för sig att gå alltför lång tid.

Människor får försörjningsstöd under så lång tid som de behöver den för att de inte kan försörja sig själva.

Oftast beror det på arbetslöshet. De senaste åren har det absolut största antalet berott på att man inte har haft tillräckligt med arbete. Men det finns också andra grupper som har försörjningsstöd och får hjälp den vägen. Hos dem är arbete inte i första hand, just nu i alla fall, den framkomliga vägen till egen försörjning.

En fundering som man kan ha när man kikar på Moderaternas förslag är om man ska ha den här låga lönen för det jobb som kommunen ska skaka fram inom 48 timmar till den som är arbetslös. Lönen ska ju vara under kollektivavtalet eller under det löneläge som råder på orten. Då får jag en fundering: Blir det så att man också tar bort normen? Om människor förutsätts försörja sig på de här pengarna, som är under avtalsenlig lön – innebär inte det en inlåsning i en fattigdomsfälla för en ganska stor grupp människor alldenstund normen tas bort? Lönen ska ju vara för en vuxen person på orten.

Lars Elinderson har ingen replik kvar, men jag tror att vi återkommer till den här debatten.

Anf. 160 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Elisebeht Markström argumenterar mot Centerpartiets förslag om en översyn av socialtjänstlagstiftningen genom att säga att det har skett ett flertal större översyner. För egen del vill jag nog påstå att det har skett ett flertal *mindre* översyner, som har gjort att det i det närmaste är ett lapptäcke som vi nu talar om. Detta gör också att det finns ett mycket stort behov av att göra ett samlat arbete utifrån det faktum att det var senast 1980 som något sådant gjordes.

Vi är helt överens om att när det gäller kvalitetssäkring och utvärdering behöver mycket arbete göras.

Min fråga är: Behöver det ena utesluta det andra?

Min andra fråga handlar om att kvalitetssäkra vårdnadsutredningar och om vår idé om att utreda. Det finns inget högre anspråk än att utreda en *second opinion* i den delen. Vi är helt överens om att *en* bedömning är det absolut bästa, men att argumentet om att fördröja skulle vara det enda argumentet för att säga nej till att titta på möjligheterna – det har jag svårt att förstå.

Jag tycker inte att man ska säga nej till en idé som en reflex, utan att man ska ta upp den, titta på den och se för- och nackdelar. Sedan kan man bedöma om det ligger någonting i den. Är inte det ett gott råd att jobba efter, Elisebeht Markström?

Anf. 161 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Vad gäller förslaget om total översyn av sociallagstiftningen vill jag hävda att ett antal sådana har gjorts. Socialtjänstlagen tillkom 1980 – det är riktigt. Men jag tror att nästan under hela den tid som sedan dess har förflutit, med undantag av de första åren därefter, så har lagen varit utsatt för utvärdering och omarbetande. Nu senast skedde detta genom den socialtjänstutredning som regeringen just nu skriver förslag om.

Det kanske inte egentligen är en översyn som behövs, utan snarare ett fördjupande arbete kring just de områden som jag förstår att vi är överens om. Det rör just detta med kvalitetshöjning, uppföljning och utvärdering. Socialstyrelsen har i ett flertal sammanhang påpekat just detta, och jag är glad att Socialstyrelsen tar tag i frågan ordentligt. Detta är nämligen svårt. Det är en grannliga uppgift att i socialt arbete göra rätt vid rätt tillfälle så att rätt insats verkligen blir den insats som den berörde kommer i fråga för.

När det gäller vårdnadsutredningarna är dessa också en grannliga uppgift att arbeta med. Det är samma sak där egentligen – det handlar om kvalitet. Socialtjänsten måste hållas med personal som har rätt kompetens för den verksamheten. Vårdnadsutredningarna ska ju numera helst avslutas med ett frivilligt avtal mellan parterna. Socialtjänstens personal är med och vägleder parterna i den konfliktfyllda situation som det oftast är fråga om, och vi måste se till att personalen har ordentlig kompetens.

Jag tror att det finns en hel del kvar att göra här, och jag är rädd för att en *second opinion* egentligen bara förlänger tiden. Det handlar om att göra rätt sak vid första tillfället också i det sammanhanget.

Anf. 162 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Elisebeht Markström talar mycket om behovet av kompetens och kvalitet. Jag delar den uppfattningen, och jag tycker att det är bra att hon lyfter fram den frågan.

Samtidigt avstyrker dock Elisebeht Markström och socialutskottets majoritet Vänsterpartiets motion i den delen. Eftersom den reservationen inte har berörts vore det intressant om Elisebeht Markström bättre kunde motivera avslaget.

Men min egentliga fråga gäller barnbidragen och avräkningen gentemot socialbidragsnormen. Detta innebär att de barn som bäst behöver få ta del av den generella höjningen inte får det. Motionen går ut på att man utreder kostnader och modeller för att lyfta in detta. Den innebär ingen budgetkostnad nu och inget ställningstagande nu, utan den innebär enbart en fråga om hur detta skulle vara möjligt och om det också skulle vara önskvärt.

Vilken är motiveringen till att avstyrka detta? Är det helt enkelt så att socialdemokratin inte anser att alla barn i Sverige ska ha del av den generella barnbidragshöjningen?

Anf. 163 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Här skiljer vi oss åt i uppfattning, Ingrid Burman och jag. Jag är nämligen oerhört noga med att hävda att försörjningsstödet ska vara det yttersta skydds nätet. Vänsterpartiet anser att en del andra inkomster ska räknas bort, t.ex. barnbidrag eller ideella skadestånd för den delen – det har ju också förts fram som en inkomst som bör undantas när man räknar både försörjningsstöd och bostadsbidrag. Detta tycker inte jag är rätt, därför att försörjningsstödet är och ska vara det yttersta skydds nätet. Alla andra inkomster behöver räknas med.

Det som Ingrid Burman och Vänsterpartiet egentligen talar om är en normhöjning för barnfamiljerna alldenstund man beräknar försörjningsstöd. I sådana fall är det enligt mitt förmenande bättre att föreslå en normhöjning. Vi ska inte börja göra en rad undantag i systemet. Det ena undantaget kommer snart att leda till krav på nya undantag, och det är det som jag försöker att värja mig mot.

Den s.k. normen ska vara tillräckligt hög så att barnfamiljerna lever på en skälig levnadsnivå. Men vägen ut går egentligen bara genom arbete.

Anf. 164 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Det sista håller jag med om – vägen ut går genom arbete.

Men det finns ett problem i Elisebeht Markströms resonemang, nämligen att det finns en riksnorm för vad barn får och ska kosta. Den sätter också normen för vad barn får och ska kosta i socialbidragssystemet. Sedan sätter staten en annan norm när man ska utjämna skillnader mellan familjer där det finns barn och inte. Det innebär att man då höjer standarden för de barnfamiljer som inte lever på socialbidrag. Man höjer normen, och det kallas för generellt barnbidrag. Men man höjer inte parallellt eller samtidigt den norm som staten indirekt sätter via myndigheter för vad barn får kosta inom socialbidragssystemet. Man ser alltså att det finns två olika normsättningar för barns levnadsvillkor om man tittar på resultatet av det här systemet.

Vi har sagt att vi kan tänka oss många olika tekniker för att åstadkomma att denna orättvisa utjämnas. Det kan t.ex. vara att man, parallellt med att man höjer barnbidragsnormen för att staten tycker att nu ska barnen ha lite bättre levnadsvillkor, går in och justerar upp inom ramen för socialbidragsnormen. Vi har sagt att vi kan lägga detta utanför. Vi är beredda att diskutera olika tekniker. Men vi är inte beredda att acceptera orättvisan.

Anf. 165 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Det konkreta förslaget från Vänsterpartiet i den här motionen som avstyrks är ju just att barnbidragen ska frånräknas när man beräknar försörjningsstödet. Det är det som vi vänder oss emot. Vi tycker att försörjningsstödet ska vara det yttersta skydds nätet. De inkomster som man har därutöver ska räknas med när man beräknar försörjningsstödet. Det finns ju också andra inkomster som människor kan ha. Den skäliga levnadsnivån ska naturligtvis vara uträknad så att också barnfamiljerna kan leva på en skälig levnadsnivå.

Bekymret över huvud taget när det gäller behovsprövade system är ju att när människor skaffar sig en inkomst, genom att man t.ex. övergår från deltid till heltid eller från arbetslöshet till arbete, kan det hända att man initialt inte tjänar fler kronor varje månad. Man måste upp över en viss nivå för att det ska märkas i plånboken. Det är ett bekymmer i sig. Det inser jag. Jag har själv varit i den situationen. Man måste se det så att man bakåt i tiden får räkna att det stöd som familjen har fått verkligen har varit någonting värt. Det är därför vi tycker att det är viktigt att man håller kvar synsättet på försörjningsstödet och inte börjar räkna från en rad inkomster, t.ex. barnbidraget eller de ideella skadestånden. Det är ju ett annat förslag som kan uppgå till ganska stora summor som Vänsterpartiet tycker att man kan frånräkna. Vi vänder oss mot det synsättet.

Anf. 166 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag begärde ordet för att korrigera Elisebeht Markström på en punkt. Hon vidhåller att vi har en motion som pekar på en lösning. Jag ska be att få citera ur motionen.

Vi säger att nu höjs barnbidraget, och det kommer inte vissa barnfamiljer till del. Vi säger: "Det innebär att riksnormen för barnfamiljer bör höjas med samma belopp som barnbidraget." Det är lösning ett.

"En annan långsiktig lösning kan vara att barnbidraget lyfts ur normen". Det är lösning två.

Uppdraget innebär att vi ber regeringen att utreda modeller och kostnader för att generella bidrag, dvs. barnbidrag, ska få genomslag även för familjer som lever på socialbidrag. Det handlar alltså om modeller. Vi är redo att diskutera flera saker.

Sedan vidgar Elisebeht Markström den här diskussionen och tar in en annan motion där vi talar om ideella skadestånd. Jag ska gärna ta den diskussionen också.

Men låt oss, för att hålla debatten ren, vara eniga om att Vänsterpartiets förslag handlar om att utreda modeller för att inte den här orättvisan ska få genomslag. Det kan handla om att fänga ambitionen i Elisebeht Markströms anförande, som jag hör den i alla fall, att man kanske bör se över normen för barnfamiljer samtidigt som man höjer barnbidragen,

vilket vi har tagit upp som ett alternativ i vår motion. Tekniken är inte det viktigaste om man tycker att man bryter mot andra principer.

Min fråga till Elisebeht Markström kvarstår. Är det rättvist eller orättvist att det faktiskt får genomslag för dem som har ganska bra inkomster men inte för de fattigaste familjerna? Vi vet båda två att vi här talar om de ensamstående mammorna – kvinnor med barn.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Socialtjänstfrågor

Anf. 167 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Ja, jag tycker att det är rättvist, Ingrid Burman, att vi har det system vi har. Jag har egentligen inte något annat svar än det som jag har gett två gånger. Vi socialdemokrater anser att försörjningsstödet ska vara det yttersta skyddsnätet. När man beräknar det måste man ta hänsyn till familjens hela inkomst. Det är barnbidrag om det finns barn med i bilden, men det kan finnas andra stöd för andra grupper som också ska räknas med. Jag tycker att det är viktigt att man håller fast vid att systemet verkligen tar hänsyn till de inkomster som man kan ha från annat håll. Detta är väldigt viktigt för att upprätthålla respekten för systemet som ett yttersta skyddsnät.

Om vi börjar föra in undantag av olika inkomstslag kommer snart hela systemet att ifrågasättas i första hand av dem vars inkomstslag inte räknas bort och i andra hand av den stora allmänheten. Det är jag alldeles övertygad om. Låt oss hålla systemet rent.

Sedan gäller det uppdraget som Vänsterpartiet begär. Det går ju ut på att räkna ut hur det som vi socialdemokrater inte vill ha ungefär skulle kunna gå till. Därför säger vi också nej till förslaget på den punkten.

Jag tycker att diskussionen om de ideella skadestånden är minst lika intressant eftersom den landar i samma ställningstagande. Vi försöker att hålla en rak linje här.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)

15 § Folkhälsofrågor m.m.

Folkhälsofrågor m.m.

Föredrogs

socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU7
Folkhälsofrågor m.m.

Anf. 168 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Hälsa och ohälsa är någonting som vi upplever individuellt. Därför finns det en spänning mellan den individuella hälsan och det vi kallar folkhälsa, som är ett mer kollektivt och abstrakt begrepp. Åtgärder som har som ändamål att förbättra folkhälsan som den uttrycks i statistiska mått behöver ju inte nödvändigtvis vara något positivt för den egna hälsan. Samtidigt finns det förvisso en önskan hos oss alla att man genom allmänna och enkla preventiva åtgärder skulle kunna förebygga ohälsa och sjukdom så vi slapp det lidande som dessa medför.

Ibland medför denna längtan att orealistiskt stora förhoppningar knyts till det förebyggande arbetet. Entusiasmen kan väl ibland skymma den

mer krassa verkligheten. Rosenröda förhoppningar och tro tar ju lätt överhanden över de mer realistiskt gråfärgade.

Det är fortfarande väldigt mycket som vi inte vet om förebyggande insatser, t.ex. vilka som är effektiva och vilka som inte är det. Ett illustrativt exempel presenterades för cirka en månad sedan.

Fru talman! Det har mycket länge varit en vetenskaplig sanning att mindre salt i kosten generellt skulle minska risken för högt blodtryck – en folksjukdom. Folkhälsan skulle alltså förbättras om vi minskade saltintaget. Nu visar nya metaanalyser av forskningsresultaten att så inte är fallet. Om man inte av speciella skäl har det svårt med saltomsättningen har saltintaget för den vanliga medborgaren ingen som helst betydelse för utvecklandet av blodtryckssjukdom. Det visar hur individuellt olika hälsoförutsättningarna är, hur oerhört försiktig man måste vara och hur synnerligen välbelagd en rekommendation på befolkningsnivå måste vara om inte folkhälsoupplysningen ska förlora sin legitimitet.

Även vid väl underbyggda åtgärder är det en svår balansgång mellan försvarliga ingrepp i livsstil och personlig integritet för att främja hälsa och sådana åtgärder som för många är oacceptabla och med rätta kan ses som ett förmynderi. Detta speciellt då ingreppen inte säkert påverkar individens hälsa positivt utan endast, och i bästa fall, kommer till uttryck i statistiska befolkningsmått som den enskilde, med viss rätt, kanske inte upplever som så glädjande och upplyftande att det försvarar åtgärder som nedsätter hans livskvalitet, som ju faktiskt är något mer än hälsa.

Fru talman! Låt mig ge ett exempel som belyser detta. Vi vet med stor säkerhet att ökad solning och sannolikt även solariering ökar risken för hudcancer, men vi kan inte säga vem som drabbas. Att minska solningen på befolkningsnivå skulle avsätta klara positiva spår i folkhälsostatistiken, men accepterar individer att man reglerar hur mycket de får sola?

Förslag härom har av experter framförts till Nationella folkhälsokommittén och diskuterats i denna. Fru talman! Man kom i kommittén fram till att det inte skulle accepteras, eftersom solning skänker ett välbefinnande och höjer livskvaliteten för människor. Det uppskattas av de flesta och är för många i viss mån en livsstil. Man kan då inte göra mer än att ge information om klokt solande. Det är det enda rimliga, trots den starka vetenskapliga grunden vad gäller solningens effekter.

Att då låta vetenskapligt svagt grundade förmodanden som att minskning av inkomstsklyftor är bra för hälsan ligga till grund för nationella folkhälsomål är inte försvarbart. Det räcker inte att studier i några amerikanska delstater är förenliga med påståendet, inte ens när forskaren backar upp dem med studier på hierarkier bland babianer. Den politiska bockfoten tittar alltför tydligt fram. Det krävs bättre underlag för att folkhälsoråd ska ha någon legitimitet. Man måste åtminstone just i ett sådant här fall kunna förklara varför t.ex. kvinnor i Frankrike, där inkomstutjämningsen är mycket mindre än i Sverige, har statistiskt sett bättre hälsa än sina svenska systrar.

Påståenden om att orsakerna till skillnader i hälsa mellan olika grupper bäst löses genom utbyggnad av transfereringssystemen är också svagt underbyggda. Tron att dessa kan avhjälpa problem som kommer av en dåligt fungerande arbetsmarknad och en bristande social rörlighet är lite

av självbedrägeri. Benägenheten att se bidragssystem som nycklar för att åtgärda hälsoproblem leder fel.

Det finns forskare som menar att när väl skillnaderna i hälsa mellan socialklasser benas upp kvarstår som enda relevanta förklarande orsak skillnaderna i motionsvanor mellan grupperna. Jag säger inte att det är på det sättet. Jag menar bara att det återigen visar att försiktighet med slutsatser och rekommendationer är av nöden.

Det finns enligt min mening minst lika goda skäl att anta att om människor i större utsträckning fick möjlighet att bestämma själva över sin vardag och sina pengar, fick verka på en mindre reglerad arbetsmarknad med större flexibilitet och möjligheter, slapp hamna i bidragsfällor, som vi ju nyligen har diskuterat, och inte var så politikerberoende, skulle den ekonomiska stressen minska och självkänslan växa, och därmed skulle man få ett hälsobefrämjande samhälle.

Kunskaperna är inom de flesta områden otillräckliga om vilka förebyggande insatser som är effektiva och om vilka åtgärder i preventivt syfte som är möjliga och försvarbara att genomföra. Det behövs alltså mer forskning, vilket, fru talman, är vad jag har velat understryka. Den får inte nedprioriteras. Den som vill satsa på forskning på området kan ha svårt att få anslag då nyttan, som jag sagt, inte är alldeles uppenbar. Det finns därför en risk att forskning om förebyggande insatser nedprioriteras just för att sådan forskning kräver långsiktighet och stabilitet.

Åtgärder föreslagna i hastigt mod på dåligt underlag eller på grund av att de är för dagen politiskt korrekta kan när man upplever att de inte stämmer försämra möjligheten till det långsiktiga seriösa kunskapsuppbyggandet. Det kommer in tvivel i bilden, och man vill inte satsa på det långsiktiga.

Det är därför angeläget att man studerar vilka preventiva insatser som har effekt, som är lättast att genomföra samt också är förenliga med respekten för individen. Vi moderater har därför anslutit oss till den folkpartimotion som ligger till grund för reservation 5 om ökade kunskaper för ett målinriktat och effektivt folkhälsoarbete.

Det är nämligen, fru talman, som jag har försökt belysa, ett etiskt dilemma att anslå resurser till friska för att förebygga högst eventuell sjukdom eller ohälsa, när de som redan är sjuka och lider får vänta i värdköer på åtgärder. En offentlig verksamhet som inte kan leva upp till sina basala åtaganden riskerar snabbt att förlora sin legitimitet.

Preventiva åtgärder måste alltså grundas på mycket starkt faktaunderlag för att vara försvarbara. Det är just genom att påpeka behovet av långsiktig forskning inom folkhälsoområdet som riksdagen bäst kan påverka, inte genom att gå in i enskilda folkhälsoproblem och ta ställning för eller mot mer eller mindre väl underbyggda åsikter och åtgärder.

Fru talman! Låt mig slutligen få säga att hälsoutvecklingen i Sverige är positiv vid en internationell jämförelse. Medellivslängden är bland de längsta i världen. Dödsfall i arbetsolycksfall liksom självmord minskar kontinuerligt. Vi har ett skapligt grepp på den största enskilda hälsoriskfaktorn tobaksrökningen. Barnadödligheten är lägst i världen osv.

Detta är något som vi ska vara glada och stolta över. Vi behöver inte måla upp situationen, som alltför ofta görs, i mörka färger, som om det gick alldeles utför med vår folkhälsa. Det är inte på det sättet. Det finns ändå gott om reella problem. Det är mycket gott om områden som

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Folkhälsofrågor m.m.

måste utforskas mycket mer innan vi kan göra något inom folkhälsan. De måste attackeras med kunskapens vapen, utan att vi behöver måla i alltför mörka färger. Detta är ett område där vi fortfarande tillhör de mest framstående i världen.

Anf. 169 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! I ett samhälle som tydligt uttalar ambitionen att vara ett välfärdssamhälle för alla måste ett mycket aktivt och brett folkhälsoarbete bedrivas och befinna sig i centrum för den politiska diskussionen.

Vi har i Sverige jämförelsevis goda traditioner och erfarenheter av ett framsynt och brett folkhälsoarbete. Genom konkreta insatser som utbyggnad av mödra- och barnhälsovården, skolhälsovården, arbetarskyddet och arbetsmiljösatsningar, genom en jämförelsevis socialt präglad bostadspolitik och en miljöpolitik med folkhälsoaspekter har viktiga bidrag givits till att Sverige kan uppvisa genomsnittligt goda resultat i folkhälsohänseende och ohälsotal som ligger relativt lågt.

Jag vill dock understryka att dessa framgångar inte är beständiga, utan de kräver underhåll och vaksamhet. Det finns en rad bekymmersamma tendenser som kräver noggrann analys och åtgärder. Situationen ute i arbetslivet med ökade upplevelser av stress och det som brukar benämnas utbrändhet är mycket allvarliga tecken. Situationen på bostadsmarknaden, där trångboddhet och bostadsbrist åter kan börja konstateras, innebär också steg bakåt i utvecklingen som främst drabbar yngre människor och är en negativ samverkande folkhälsofaktor.

Redan i dag finns det emellertid existerande skillnader vad avser ohälsotal som är oacceptabelt stora. Hälsotillståndet har en mycket ojämn fördelning, och jag menar att klassamhället tydligt slår igenom också på folkhälsoområdet. Det finns rapporter som pekar på att dessa skillnader i hälsoläget, bl.a. vad avser den psykiska hälsan, har ökat under 90-talet. Höga ohälsotal samvarierar mycket ofta med hög arbetslöshet, låg inkomst, låg utbildningsnivå, sämre boendevillkor och upplevelser av maktlöshet i livssituationen.

Dessa skillnader är många gånger tydliga också på det lokala planet. I kommunerna, inte minst i storstäderna, är skillnaderna mycket stora mellan stadsdelarna vad avser såväl ohälsotal som genomsnittlig livslängd. I min hemstad Göteborg skiljer det t.ex. nästan tio år i genomsnittlig livslängd mellan männen i Älvsborg och i Bergsjön till Bergsjöns nackdel. Bland kvinnorna skiljer det 7 ½ år. Det är självklart ett upprörande och orimligt förhållande. Skillnader i ohälsotalen är också groteskt stora.

Vi kan konstatera att det också finns tydliga könsskillnader när det gäller hälsotillståndet, till kvinnornas nackdel. Kvinnor har längre livslängd men drabbas under åren mer av sjukdom, skador och ohälsa än män. Detta, menar Vänsterpartiet, sammanhänger ofta med mer utsatta positioner i arbetslivet med tunga och slitsamma arbetsuppgifter, ofta kombinerade med mindre inflytande och lägre lön än männen.

På en variabel är skillnaderna direkt stötande: Den enda grupp under 90-talet som inte uppvisar en sjunkande dödlighet är kvinnor i okvalificerade arbetaryrken. Alla andra grupper beskriver en minskad dödlighet. Detta förhållande anser vi i Vänsterpartiet måste leda till åtgärder. Det är

inte rimligt att kvinnor i denna grupp inte ska uppvisa samma minskande dödlighet som andra grupper.

För Vänsterpartiet är det viktigt att politiskt motverka klasskillnader och könsskillnader på alla samhällsområden. Det gäller inte minst på folkhälsans område. 90-talet har medfört ökade sociala skillnader i Sverige. Vissa grupper har fått uppleva kraftiga försämringar av sina levnadsvillkor.

Det är utomordentligt viktigt att söka bryta denna utveckling av ökade klyftor i landet, och på folkhälsans område måste krafttag tas för att minska skillnaderna. Folkhälsoinstitutet har en central roll att spela i detta arbete. Det måste klart framgå av dess direktiv att det är en förstärkingsuppdrag för institutet att arbetet bedrivs med detta som ett överordnat mål.

Om vi sedan går över till att titta på mer konkreta arbetsområden är en fortsatt restriktiv politik på alkohol- och tobaksområdena utomordentligt centralt om vi menar allvar med att föra en aktiv och medveten folkhälsopolitik. På alkoholpolitikens område har vi haft anledning att flera gånger de senaste månaderna reflektera över folkhälsokonsekvenser av olika beslut och ställningstaganden.

Vänsterpartiet motsatte sig aktivt försöken med lördagsöppet med hänvisning till de folkhälsorisker vi kunde se med en ökad totalkonsumtion och med risker för en ökad misshandelsfrekvens. Den rapport vi fick häromdagen om statistiken vad avser en kraftigt ökad andel misshandelsärenden i försöksområdena utgör en mycket oroande signal. Det finns all anledning att mycket noggrant bevaka utvecklingen den närmaste tiden. Jag uppfattade i debatten ett löfte om att försöket skulle avbrytas om det klart framgick att konsekvensen blev en uppgång i misshandelsfall. Det löftet har jag tagit fasta på.

När det gäller införselkvoterna har turerna varit många för att vi ska få behålla fortsatta undantag. Just nu, efter hårda förhandlingar, är budet att vi får behålla undantag till år 2003. I vilken utformning återstår att se. Sedan ska det vara EU:s enormt tilltagna kvoter som ska gälla. Detta sista bud ska vi uppenbarligen förväntas vara glada och tacksamma för. Vänsterpartiet har med debatten inför EU-omröstningen i bevarat minne och med konsekvenserna av en med tiden alltmer raserad alkoholpolitik i tankarna svårt att uppvisa någon entusiasm.

Vänsterpartiet hävdar att rätten att föra en självständig restriktiv alkoholpolitik är och förblir en central folkhälsofråga.

Tobaken är ett annat viktigt område där det gäller att värna folkhälsoarbetet. Vi får anledning att återkomma till detta i samband med en förväntad proposition på området inom en inte allför lång tid.

Ett område som belyses i betänkandet är problemen med skadliga ljudnivåer. Vänsterpartiet har i en reservation pekat på problemen kring musikkonserter både inomhus och utomhus där framför allt ungdomar utsätts för så höga ljudvolymmer att riskerna för hörselskador i form av tinnitus och andra skador är mycket stora. Asvarsfrågorna måste förtydligas och riskgränser bör sättas. Det finns aktuella rapporter som pekar på en ökad frekvens av hörselskador hos ungdomar, och åtgärder på detta område brådskar.

Självmoordsprevention är ett angeläget område, och det gäller då inte minst bland barn och ungdomar. Under flera år har olika utredningar och

Prot.

1999/2000:80

15 mars

Folkhälsofrågor m.m.

rapporter berättat för oss om att alltfler ungdomar umgås med självmordstankar. Barn- och ungdomspsykiatri har länge larmat om ett kraftigt ökat tryck från ungdomar som uppvisar allvarlig psykisk ohälsa.

Ett särskilt kritiskt moment för många ungdomar med allvarliga psykiska problem tycks vara övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri. Det är ofta förbundet med kriser av olika slag. Jag vill i sammanhanget påminna om att det nu är två år sedan Barnpsykiatrikommittén lade fram sitt betänkande, och det är viktigt att ta fasta på de förslag som lades fram att kommittén.

Transsexuella är en grupp människor som har att kämpa mot såväl stora fördomar som problem vad avser lagstiftning och social acceptans. Lagstiftningen tillåter inte att en gift person ansöker om könsbyte. Det finns exempel på långvariga äktenskap där makarna tvingas ta ut skilsmässa för att en av dem ska få den medicinska hjälp vederbörande har rätt till. Detta är, menar vi, inte ett rimligt förhållande, och det har vi markerat i en reservation där också en utredning föreslås som ska belysa de transsexuellas situation ur ett helhetsperspektiv.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet står bakom våra reservationer, men för tids vinnande väljer jag att endast yrka bifall till reservationerna 1 och 7.

Anf. 170 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag kan inte låta bli fälla en kommentar till Leif Carlsons inlägg. Jag tror att det är väldigt bra att vi har hastighetsbegränsningar på våra vägar även om jag äger en Ferrari.

Fru talman! Forskning och beprövad erfarenhet visar alltmer hur människans hälsotillstånd relaterar till hennes psykiska välbefinnande. Professor Sven Carlsson vid Psykologiska institutionen i Göteborg uttryckte det så här i Psykologtidningen: "Eftersom man inte kan dela upp ohälsa i somatiska orsaker för sig och psykologiska orsaker för sig, bör man inte göra det i vården heller." Detta stärker insikten om vikten av det förebyggande folkhälsoarbetet och synen på människan som en helhet.

I Nationella folkhälsokommitténs delbetänkade *Hälsa för alla* påtalas vikten av sociala relationer för människan. De är nödvändiga för att skapa hennes identitet och känsla av samhörighet med sin familj och sin kultur. De är också helt nödvändiga för hennes psykologiska utveckling. Sociala relationer är av största vikt för att en människa ska kunna känna tillit och trygghet. Sambandet mellan sociala relationer och deras betydelse för folkhälsan kan därmed bekräftas.

De icke-materiella värdena måste få ett större utrymme i folkhälsoarbetet. Människors behov av gemenskap och trygghet kan inte ersättas utan måste tillfredsställas redan från födseln. Otrygghet grundad i barn- och ungdomspsykiatri följer ofta individen genom livet. Talet om att det är bättre att gråta i en Rolls Royce än i en Folkvagn är inte verklighetsförankrat utan byggt på klichéer om en människas behov för en god hälsa.

Långsiktigheten i folkhälsoarbetet är en annan grundbult som måste befastas när man inser vilken tidsrymd som krävs för att nå resultat. Förändringar i tänkesätt och livsstilar som kan generera ohälsa kan sällan mätas från år till år. Satsningar på forskning på området är också en viktig förutsättning för ett reellt underbyggt folkhälsoarbete.

På några håll i Sverige har det förebyggande arbetet värderats så högt att man i primärvården avsätter hela 40 % av budgeten till det förebyggande arbetet. De ekonomiska och hälsomässiga vinsterna på lång sikt har fått ett faktiskt genomslag i budgetarbetet.

Nationella folkhälsokommittén tar i sitt delbetänkande också upp frågor om bl.a. ojämlikheter i hälsa, de bestående sociala olikheterna i hälsa, de psykiska och psykosomatiska besvären hos yngre kvinnor i arbeten med låga utbildningskrav, barn- och barnfamiljers situation och stressrelaterad ohälsa. Det finns uppenbart mycket att arbeta med i det framtida arbetet för en bättre folkhälsa i Sverige. Hälsöfrämjande forskning är en viktig del i det strategiska arbetet för en bättre hälsa.

Jag kommer att begränsa mig till att lyfta fram några av de frågor som berörs i Kristdemokraternas folkhälsomotion. Ett växande problem är den tilltagande psykiska ohälsan, särskilt bland barn och ungdomar. Rotlöshet, ensamhet och utanförskap är faktorer som bidrar till detta. Avsaknad av sociala relationer med familj, släkt och vänner är andra. Ungdomars situation och behov måste belysas ur ett större och sammanhängande perspektiv i folkhälsoarbetet. Detsamma gäller invandrare.

Alltfler undersökningar visar att stress håller på att bli ett folkhälsoproblem. Christina Doctare visar i sin bok om hjärnstress att detta kan drabba vem som helst. Hon pekar på det ökade tempo som genomsyrar vårt samhälle. Resultatet blir utbrändhet, depression, sämre kontroll över den egna livssituationen, minskad empati och kreativitet. De samhällsstrukturer som vi skapar måste vara i samklang med människan och hennes möjligheter att påverka sin egen situation.

Den människa som under en längre tid utsätts för hög belastning med negativ stress riskerar att slås ut. De som hamnar i denna situation behöver oftast lång tid för att komma tillbaka till arbetet. Ibland är återgång omöjlig. Stressen kan inte enbart avgränsas till dem som arbetar mycket utan förekommer också bland arbetslösa vilka stressas av sin arbetslöshet och svåra ekonomiska situation.

Föräldrarnas överbelastning får också konsekvenser för barnens välmående och hälsa. Så sent som i dag kom ännu ett larm om stress hos barn. Flexibla arbetstider och ökade valmöjligheter för familjen är inslag som skulle medföra förbättringar för dessa grupper. En slutsats som kan dras är familjers behov av mer tid tillsammans och den hälsovinst detta innebär även för samhället.

Migrän och annan svår huvudvärk är ett dolt funktionshinder som kan slå ut människor från arbete och social gemenskap. Man beräknar att ungefär en miljon människor i Sverige lider av dessa eller liknande åkommor med svår huvudvärk. Med tanke på hur många som lider av dessa åkommor borde detta ingå i det nationella folkhälsoprogrammet.

Allergier och annan överkänslighet är ett annat ökande problem. Trots omfattande forskning har man ännu inte kunnat se något definitivt trendbrott. Det finns dock åtgärder som kan vidtas för att minska ökningen och för att lindra sjukdomsbilden hos dem som drabbats. Allergisameringar, allergianpassade bostäder och byggmetoder är några. Allvaret i och omfattningen av problemet är så stora att rejäla satsningar på forskning, utbildning och information fordras för att vända trenden.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Folkhälsofrågor m.m.

Tobakens skadeverkningar är kända. 8 000 personer avlider årligen till följd av tobaksrelaterade sjukdomar. Dessvärre verkar inte tillströmningen av nya rökare minska – tvärtom. Arbetet med att minska bruket av tobak måste intensifieras och utvecklas på det lokala planet. Vi tror inte att det räcker enbart med att dela ut programblad för att komma till rätta med det. Samverkan med ideella krafter är också ett bra sätt. Offentliga lokaler måste göras rökfria. Passiv rökare ska ingen behöva bli på grund av att några har detta behov.

Fru talman! Till sist vill jag beröra turerna kring den svenska alkoholpolitiken och de nu förväntade nya införselreglerna. Hur gärna vi än vill kan vi kristdemokrater inte beteckna senareläggningen av EU:s införselregler som en seger för folkhälsan och den svenska alkoholpolitiken. Det som vi nu ställs inför är ett mycket stort förebyggande och lindrande arbete vars syfte är att mildra konsekvenserna av en alkoholpolitik som allt färre experter världen över förespråkar. Våra sociala strukturer och dryckesmönster talar inte för, som vissa anför, en oförändrad konsumtion. Konsekvenserna av Sveriges anslutning till EU:s införselregler och vad detta medför av lägre alkoholskatt kommer att ominvetgöra de nu effektiva styrinstrumenten tillgänglighet och prisreglering. De mål som Nationella folkhälsokommittén satt upp för att minska alkoholskador blir nu ännu svårare att uppnå. Folkhälsan har alltså förlorat. Oscar Wildes devis ”Det bästa sättet att hantera en frestelse är att falla för den” passar bra in i sammanhanget.

Vi kristdemokrater anser att det hade varit bättre om Sverige hållit fast vid sin alkoholpolitik och, om så verkligen varit nödvändigt, låtit frågan om hälsoperspektivet ställas mot den fria handeln för avgörande i EU. Folkhälsan kunde ändå inte ha förlorat mer än vad den nu har gjort.

Till sist, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 2, men vi står givetvis bakom våra övriga reservationer.

Anf. 171 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 3, men jag står självfallet bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Fru talman! Den medicinska utvecklingen under 1900-talet är enastående. Behandlingsmetoder, läkemedel och diagnostik har sammantaget gett imponerande hälsovinster. Men samtidigt finns andra utvecklingstendenser som oroar. Flera larmrapporter det senaste året visar att folkets välmående förändras snabbt. Inom vården märker vi att köerna och väntetiderna är orimligt långa. Den kraftiga ökningen av sjukförsäkringskostnaderna visar att stressen, dåliga arbetsmiljöer och känslan av makt över den egna situationen ibland leder till utbrändhet och långa sjukskrivningar. Den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar ökar osv. Svenska folket måste få må bättre. Därför är det bråttom med flera förändringar som kan bidra till en förbättrad livssituation för många människor.

Folkhälsoarbetet bör genomsyra allt samhällsarbete och de politiska besluten grundas på principen om en hållbar hälsoutveckling och att människor ges möjlighet att leva ett hälsosamt liv. Ekonomisk tillväxt innebär inte med automatik förbättrad social utveckling, om stora delar av befolkningen inte får del av de växande resurserna. Centerpartiet anser att nationalräkenskaperna bör inkludera positiva respektive negativa effekter på folkhälsan, dvs. ett hälsojusterat BNP-mått.

Ett lyckat folkhälsoarbete kräver flera aktörer och ett sektorsöverskridande arbete. Alla beslutsnivåer måste vara beredda att göra insatser för att klarlägga riskfaktorer och för att förbättra miljön inom sitt ansvarsområde. Vi vill från Centerpartiet särskilt betona vikten av arbetet på den lokala nivån. Enskilda individer, föreningar, bostadsföretag, kommuner och landsting har alla möjlighet att påverka och förbättra den lokala miljön. Betydelsen av det lokala arbetet har vi utvecklat i vår motion.

Centerpartiet anser även att det före viktiga beslut ska göras en omfattande analys av vad besluten kan få för betydelse för hälsoutvecklingen, motsvarande vad som redan i dag görs på miljöområdet. Metoder för hälsokonsekvensanalyser bör med andra ord utvecklas.

Den nationella nivån har ansvar för att utveckla strategier för individprevention och mer befolkningsinriktat förebyggande arbete. Just nu arbetar Nationella folkhälsokommittén med att ta fram framåtsyftande mål för hälsoutvecklingen samt föreslå strategier för att nå dessa mål. Andra viktiga uppgifter för Folkhälsokommittén är att föreslå åtgärder för att minska hälsoklyftorna och redovisa förslag på hur målen kan förankras i olika beslutsprocesser och inte minst hur medborgarengagemanget kan stimuleras.

Centerpartiet anser vidare att ett omfattande forskningsprogram bör initieras om den sociala gemenskapens betydelse för folkhälsan. Det behövs ny kunskap om social integration och om vilka mekanismer som påverkar människors levnadsvillkor. Tyvärr glöms kvinnoperspektivet i folkhälsoarbetet ofta bort. Detta är två viktiga områden på forskningsområdet som vi har utvecklat i vår motion och som vi också framför. För att klara forskningen kring hälsa och dess bestämningsfaktorer krävs dessutom tillgång till könsuppdelat statistiskt underlagsmaterial.

Folkhälsa blev 1994 ett formellt samarbetsområde inom EU genom Maastrichtfördragets antagande. Amsterdamfördraget ger folkhälsofrågorna en ännu viktigare roll i EU:s framtida arbete. Inom EU har diskuterats ett eventuellt behov av ett hälsoobservatorium. Centerpartiet har välkomnat detta och av flera skäl framfört att Sverige borde vara ett lämpligt värdland för en EU-myndighet, och då gärna för folkhälsa. Jag vet att även socialministern arbetat för samma linje men fått ge sig för andra intressen i regeringen.

Fru talman! I dag har Centerpartiet, på annan plats i detta hus, tillsammans med socialministern redovisat hur långt vi har kommit i arbetet med de 8 miljarder som ska tillskjutas till vården och omsorgen. Det är ett viktigt arbete, som nu kommit ganska långt. Primärvården, vård och omsorg om äldre, psykiatri och ökad tillgänglighet och mångfald är prioriterade områden. Det handlar om att lösa akuta problem, men framför allt att starta processer.

Utvecklingen framåt kommer att ställa krav på en tydligare hälsoinriktning för vården. I vår prioritering av just primärvården ligger utöver att säkra den långsiktiga personalförsörjningen av allmänläkare, sjuksköterskor m.fl. att möjliggöra för primärvården att utveckla sin preventiva kompetens och nyckelroll.

Primärvårdens förmåga att nå alla, men göra det individuellt, är här av stor betydelse. Bra tillgänglighet och hög kompetens är en förutsättning för att primärvården ska lyckas. Självfallet är folkhälsoaspekterna mycket viktiga avseende äldre och även för gruppen psykiskt sjuka. Det får vi återkomma till i annat sammanhang.

Fru talman! Träffen mellan socialutskottet och skatteutskottet och kommissionär Bolkestein om införselreglerna för en dryg vecka sedan var åtminstone för mig något av en tragikomisk upplevelse – en manifestation från alla partier i Sveriges riksdag utom Moderaterna om att vi står bakom en folkhälsoinriktad alkoholpolitik. Sällan har känslan varit tydligare att vi pratade för döva öron. Jag känner mig å Centerpartiets vägnar uppriktigt orolig för utvecklingen på alkoholområdet.

Större införselkvoter leder med största sannolikhet till en större okontrollerad marknad i Sverige, som i sin tur tvingar fram sänkta alkoholskatter. En ökad tillgång leder till flera alkoholskador, med ökade folkhälsoklyftor som följd. Till på köpet ska det experimenteras med lördagsöppet och annat. Det känns, tycker jag, inte bra.

Solidaritet måste visas med dem som lever nära den negativa sidan av alkoholen. Den sidan syns inte i brevskörden till EU-kommissionen, men den linjen företräder jag och Centerpartiet.

Regeringen har nu dribblat bort den svenska linjen i alkoholpolitiken, och det tycker jag är tråkigt. Jag ser helt klart att det hade varit bättre att strida för att få en förlängning och helst ett permanent undantag när det gäller införselkvoterna och samtidigt, parallellt med det, göra insatser för att förbättra den svenska alkoholpolitiken och ta fram nya instrument som stärker den folkhälsoinriktade politiken.

Fru talman! Det var Centerpartiets synpunkter när det gäller betänkandet *Folkhälsofrågor m.m.*

Anf. 172 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag ska inte ta upp någon alkoholpolitisk debatt, men eftersom det framförts synpunkter både av Kenneth Johansson och andra kan jag inte låta bli att kommentera detta. Här framför man just synpunkter så tvärsäkert på att alkohol påverkar folkhälsan på ett negativt sätt, men det är ett svagt underbyggt resonemang. Det är ingen tvekan om, och ingen har sagt att det är fel, att missbruk av alkohol påverkar folkhälsan negativt. Men det är snarare starkare belagt att de stora vinnarna alltid är måttlighetsdrickarna. De visar sig ha den bästa hälsan av alla.

Jag kan be Kenneth Johansson att läsa senaste numret av *Läkartidningen*, som innehåller två artiklar just om hur ett måttlighetsbruk har mycket gynnsamma effekter på individens hälsa och att måttlighetsdrickarna, som jag sade, visar sig vara vinnare i alla lägen.

Det visar att man inte kan föra detta resonemang och säga att det är svart och döden bara åt ett håll, i stället för att se på den andra sidan. Vi måste ha en aktiv modern alkoholpolitik – inte en förlegad. Vi måste ha en alkoholpolitik som faktiskt bejakar både riskerna och farorna, som så riktigt poängteras här, och andra sidor om vi ska vara trovärdiga i befolkningens ögon.

Det finns inte skäl och inte underlag för att uttala sig så kategoriskt om folkhälsoeffekter. Det är faktiskt så att det är problem för 10 % missbrukare. Resten av befolkningen har inte det problemet. Då är det de 10 procenten vi ska hjälpa till hälsosamt beteende.

Anf. 173 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller alkoholpolitiken kör moderaterna lite av ett eget race. Det gör att jag tycker att det är lite av en extremlinje. Det får moderaterna stå för. Jag respekterar och tar till mig synpunkter, men det är ett eget race.

Övriga partier uppfattar jag ändå ställer upp bakom en princip som det allra mesta av forskningen stöder. Jag vet att Leif Carlson har några exempel på undantag, men det mesta av forskningen stöder tesen att man ökar konsumtionen och skadorna om man ökar tillgängligheten. Det är ganska självklart och naturligt att det är så.

Om det är 10 % som har problem med att hantera alkoholen tycker jag att vi som tror oss klara att hantera alkoholen ska visa solidaritet med de 10 procenten, även om det kostar på att planera sina inköp så att man kan göra dem på vardagar i stället för på lördagar och även om det kostar på att i andra avseenden göra lite avkall på sin egen bekvämlighet. Det bör man göra just för att visa solidaritet med dem som inte klarar av hanteringen. Det är för mig en solidarisk handling som man ska ställa upp på. Man ska ställa upp på de medmänniskor som har det svårt och är utsatta i olika situationer.

Anf. 174 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att man ska koncentrera sig just på att som Kenneth Johansson säger hjälpa de 10 % som behöver det. Det gör man inte genom att föra en politik som gynnar illegal hantering och dygnetruntöppen handel till låga priser till såväl ungdom som missbrukare. Det gör den politik vi har nu. Den är alltså en stor del av det problem vi har. Vi måste skaffa oss en modern politik.

Kenneth Johansson må uppfatta oss som extrema och ensamma. Det beror på vilket perspektiv man har. Det är riktigt av vi är ensamma om vi bara ser oss omkring här i landet, men vi ingår ju i en union. Jag tror att ni som förespråkar den linje som Kenneth Johansson förespråkar måste anses vara den mindre gruppen – mer extrem och mer avvikande än genomsnittet av Europas medborgare.

Anf. 175 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det handlar ytterst om huruvida man tror på den svenska modellen. Jag tror på den svenska modellen – Centerpartiet står bakom det – att prispolitik och tillgänglighetsfrågor är viktiga för att se till att man har en så låg totalkonsumtion som möjligt. Det tycker inte jag är

någonting som man ska skämmas för, utan det är tvärtom viktigt att vi ser till att begränsa tillgängligheten.

Det gäller inte minst vissa grupper. Jag tänker speciellt på ungdomar. Ju längre vi kan skjuta upp alkoholdebuten bland våra ungdomar, desto bättre. Ju flera alkoholfria miljöer vi kan erbjuda, desto bättre. Här finns en rad olika insatser som samhället kan göra.

Det jag konstaterar är att vi är på väg att dribbla bort den svenska linjen i alkoholpolitiken. Vi är på väg att missa de möjligheter att begränsa tillgängligheten som prispolitiken har inneburit. Jag påstår att det mesta av forskningen ger stöd för att man ökar konsumtionen och skadorna om man ökar tillgängligheten.

Jag tycker att vi ska visa solidaritet med dem som har problem. Vi vet inte vilka av oss som har de problemen i morgon.

Anf. 176 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Folkhälsan har stadigt förbättrats under 1900-talet, om man mäter den i ökning av medellivslängd. Det beror på flera olika saker. Det handlar inte minst om tillgången till verksamma mediciner, vaccinationer, bättre bostäder och fullgod kost. Samtidigt ökar en del hälsoproblem, t.ex. allergier och rörelseorganens sjukdomar. Bullerskador är en realitet. Tobaks- och alkoholrelaterade sjukdomar är ett stort problem.

En framgångsrik folkhälsopolitik måste grunda sig på goda kunskaper om den pågående samhällsutvecklingen, om ohälsans orsaker och om vilka metoder som är framgångsrika. Hälso- och sjukvården har ett givet ansvar för folkhälsoarbetet. Det är i hälso- och sjukvården som man möter patienter med olika hälsoproblem och har möjlighet att identifiera och därmed förebygga de bakomliggande orsakerna. Hälso- och sjukvården har en viktig uppgift på individnivå, men den måste också kunna känna sitt samhällsansvar när det gäller att bidra med förmedling av kunskaper om hälsorisker till andra sektorer i samhället som också de kan spela en betydelsefull roll i folkhälsoarbetet. Naturliga samarbetspartner är kommunerna, eftersom de har ett ansvar för skolan, äldreomsorgen, socialtjänsten etc.

Andra viktiga samarbetspartner är de ideella organisationerna. Stat, landsting och kommun måste ta vara på organisationernas engagemang och bidra till att de kan utföra sitt viktiga arbete. Socialtjänsten kan också hjälpa till med att bryta onda cirklar som beror på sociala omständigheter, men socialtjänstens kunskap om att fänga upp, förstå och se tidiga varningssignaler behöver utvecklas. Apoteken spelar också en viktig roll i folkhälsoarbetet genom att ge information till kunder som inte behöver söka hälso- och sjukvården. Oavsett vilken ställning apoteken kommer att få i framtiden anser Folkpartiet liberalerna att det är viktigt att även de spelar en aktiv roll inom folkhälsoarbetet.

Fru talman! Att förebygga ohälsa är mer humant och billigare än att reparera i efterhand. Det behövs därför kunskap för ett målinriktat och effektivt folkhälsoarbete. Det finns områden där det har visat sig att förebyggande arbete lönar sig. Exempel på det är skadeprevention och åtgärder mot tobaksbruk. För andra områden, som primärprevention av hjärt-kärlsjukdomar och cancer, behövs mer forskning för att man ska kunna uttröna vilka metoder som är mest kostnadseffektiva. Därför är det myck-

et viktigt att forskningen rörande vilka förebyggande insatser som är mest effektiva utifrån en mänsklig och hälsoekonomisk utgångspunkt prioriteras och stimuleras. Ett annat forskningsfält som måste stimuleras är forskning kring hur kunskap om livsstilars betydelse för folkhälsan kan förmedlas.

Folkpartiet anser att Folkhälsoinstitutets roll är att till stöd för folkhälsoarbetet göra systematiska kunskapsöversikter på basen av den vetenskapliga forskningen. Folkhälsoinstitutet bör också initiera och stödja forskning av strategisk betydelse för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Man bör också systematiskt utvärdera olika arbetssätt för att förebygga olika hälsoproblem. Utskottets majoritet är inte avvisande till forskning inom folkhälsoområdet utan anser att den har en stor betydelse. Det är bra, men vi vill från Folkpartiets sida ändå genom vår reservation lyfta fram våra förslag när det gäller inriktningen på forskningen och vikten av den.

Fru talman! Problemet med höga ljudnivåer uppmärksammas alltmer. Det är oroande att så många unga människor får tillfälliga eller bestående hörselskador. Ungefär var tionde person i Sverige lider i dag av en hörselskada. Att höra illa och behöva hörapparat innebär inte sällan också ett socialt problem. Det är därför väsentligt att bullerstörningarna i samhället minskas, så att ljudnivåerna sänks och färre människor utsätts för buller. Folkhälsoinstitutet bör därför enligt Folkpartiets mening få i uppdrag att utveckla ett åtgärdsprogram mot bullerstörningar i samarbete med berörda samhällssektorer som skolan, Trafiksäkerhetsverket m.fl. Vi är medvetna om att det pågår arbete kring skadliga ljudnivåer, och utskottsmajoriteten delar också den oro som vi har uttryckt. Men den handlingsplan som riksdagen antog 1994, och som man hänvisar till, har dock inte visat sig speciellt verkningsfull, eftersom hörselskadorna ökar år från år. Därför finns det all anledning, trots olika utredningars pågående arbete med bullerfrågan ur ett folkhälsoperspektiv, att ta fram det här. Det gäller att snabbt förhindra att ännu fler ungdomar drabbas av ett livslångt handikapp. Problemet med att ungdomar riskerar att få hörselskador togs för övrigt upp i förra veckans nummer av Läkartidningen. I en artikel framfördes bl.a. krav på att ett gränsvärde för ljudnivån ska fastställas i lagstiftning. Det gäller musikkonserter där det ofta är väldigt höga ljudnivåer.

Fru talman! I en undersökning omfattande nära 400 elever, hälften pojkar och hälften flickor, visade det sig att drygt en tredjedel hade haft självmordstankar. 6 % har gjort självmordsförsök. Intervjuerna visade att eleverna sällan hade talat med sina föräldrar om problemen. I första hand hade de vänt sig till kamrater eller andra vuxna. Som en röd tråd genom svaren gick att ungdomarna önskar att vuxenvärlden ska bry sig, prata med dem, ha tid för dem. Bristande kontinuitet i den psykiatriska vården kan också vara en självmordsrisk för unga. En undersökning av den psykiatriska slutenvården för 34 unga människor som senare tog sitt liv visar att kontinuiteten inom den barn- och ungdomspsykiatriska vården är god men att den brister inom vuxenpsykiatri och att detta har haft betydelse för att de här ungdomarna har tagit sina liv.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Folkhälsofrågor m.m.

Hälften av dem som tog sina liv gjorde det i anslutning till sin vård inom vuxenpsykiatri, på vårdavdelningen, vid förflyttning mellan vårdavdelningar eller inom ett dygn efter utskrivningen. Folkpartiet anser att dessa brister måste uppmärksammas och åtgärdas. Utskottets reaktion är att den vidhåller sin tidigare bedömning om att det självmordspreventiva arbetet tydligen fungerar, eftersom antalet självmord nu minskar och hänvisar till Nationella folkhälsokommitténs arbete i stället för att uppmärksamma de problem som är kända.

Fru talman! I en flerpartimotion lyfts de transsexuellas problem fram. De organiserar sig sedan några år i Riksförbundet för transsexuella, som är en fristående sammanslutning utan koppling till t.ex. RFSL eller RFSU. Det finns också andra organisationer som de transsexuella tillhör. Hitintills har Riksförbundet för transsexuella inte fått någon form av offentligt stöd för sin verksamhet, trots att den är av stor betydelse för de transsexuella som genom sin förening kan få stöd, information och kontakt med andra i samma situation. Vi stöder yrkandet i flerpartimotionen om att det bör undersökas på vilket sätt staten kan ge ekonomiskt stöd åt transsexuellas organisationer. Vi stöder också förslaget om att det behövs en utredning som ur ett helhetsperspektiv belyser transsexuellas situation i det svenska samhället.

Fru talman! Jag står bakom samtliga mina reservationer men yrkar endast bifall till reservation nr 4.

Anf. 177 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Det finns några frågor som jag ser som speciellt viktiga när det gäller folkhälsan. Först och främst är rökningen en av de stora orsakerna till ohälsa. Visserligen kommer våra motioner om tobak att debatteras vid ett senare tillfälle, men jag vill ändå i det här sammanhanget säga att jag anser att det är dags att ta krafttag för att minska rökningen och framför allt göra insatser för att så få som möjligt ska börja röka.

Vi satsar alldeles för lite på det här området med tanke på tobakens betydelse när det gäller ohälsa. Vi måste på ett mycket bättre sätt backa upp alla dem som jobbar för en minskning av rökningen. Det är inte nog med att det är viktigt för folkhälsan och för den enskilde. Det är också en god affär för hälso- och sjukvården.

Fru talman! Jag vill också säga några ord om alkoholen under det här avsnittet. För oss i Miljöpartiet är det viktigt att tillgängligheten när det gäller alkohol inte ökar. Vi gick därför emot försöket med lördagsöppet. Vi såg det här som en folkhälsofråga. Jag hoppas verkligen att det inte är så som det skrivs i medierna nu i dagarna, nämligen att man redan börjar märka att kvinnomisshandeln ökar i de områden där lördagsöppet har införts. Om det visar sig vara på det sättet måste försöket med lördagsöppet snarast avbrytas, eftersom vi inte kan experimentera med människors hälsa och säkerhet. När det gäller införselkvoterna är vi ju noga med att framhålla just folkhälsan.

En annan stor fråga när det gäller folkhälsan är allergipreventionen, dvs. att förebygga så att befolkningen inte drabbas av olika allergier.

Allergier är en varningssignal. De är ett växande folkhälsoproblem i hela industrivärlden. Denna varningssignal borde väga tungt när vi planerar vårt samhälle och bestämmer reglerna för kemikalieanvändningen och för vilka tillsatser som får finnas i våra livsmedel. Samhället borde använda sig av försiktighetsprincipen i större utsträckning än i dag, när i stället billighetsprincipen verkar vara ledstjärnan.

De senaste decenniernas ökningstakt för allergier är mer än oroväckande. Att det är våra barn som många gånger först blir drabbade borde faktiskt få oss att vakna. Vi vet att det är faktorer i vår omgivande miljö som orsakar ökningen. Förändringar i livsmiljön har skett i en rasande takt. En viktig faktor i sammanhanget är sannolikt det fenomen vi brukar kalla kemikaliesamhället. Till detta kan även räknas den dåliga luftkvaliteten vi får både inomhus och utomhus till följd av biltrafik, industriutsläpp, olämpliga byggmaterial, felaktig ventilation och dålig städning. I mötet med allt fler allergiframkallande ämnen är det människor med ärftlig benägenhet för allergi eller annan s.k. överkänslighet som drabbas först.

Allergisjukdomarna innebär stora lidanden och sänkt livskvalitet. De samhällsekonomiska kostnaderna är också betydande. Dessa har år 1993 beräknats till ca 6 miljarder kronor, varav medicin och sjukvård tillsammans står för ca 2 miljarder.

Det riktigt allvarliga med allergierna är ökningstakten. 40 % av 11-åringarna och ca 50 % av 20-åringarna lider i dag av någon form av allergi. Om ökningstakten fortsätter som hittills kommer snart vartannat skolbarn att ha någon form av allergi. Hur kommer inte det att påverka folkhälsan, och hur kommer inte det att påverka vård- och läkemedelskostnaderna?

Födoämnesallergierna är också ett område där vi behöver öka vår kunskap. Likaså finns behov av forskning när det gäller livsmedelstillsatser.

Ett stort problem är också starkt luktande rakvatten och andra parfymer samt tobaksrök, lukter som genom tanklöshet vid flera tillfällen skapar och utlöser många allergiska reaktioner.

Det finns redan i dag tillräckligt med kunskap som måste omsättas i politiska beslut när det gäller allergisanering av inomhusmiljöer, behovet av frisk luft och rena livsmedel. Framför allt för våra barns skull måste saneringsåtgärderna för att förhindra allergier slutföras i skolor, på daghem och i våra bostäder. Det är viktigt att riksdagen agerar kraftfullt och ser till att det upprättas långsiktiga program för allergisanering och luftvård. Innehållsdeklarationer på livsmedel och kemikalier måste förbättras. Där måste vi vara föregångare i stället för att anpassa oss. Det är naturligtvis också angeläget att förebygga så att de små barnen inte utvecklar allergier. Mödra- och barnhälsovårdens personal bör här få en utökad roll.

Utbildning när det gäller möjligheter till allergiprevention och metoder för att få föräldrar att sluta röka är viktiga. Vi måste också skapa bra boendemiljöer och handla livsmedel och andra produkter som är så bra som möjligt i allergihänseende. Det är angeläget att redan etablerade nätverk tas till vara i kommuner, landsting, myndigheter och näringsliv för att skapa ett samhälle som kan motverka allergierna.

Fru talman! Det behövs ett långsiktigt program för att minska allergierna.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Folkhälsofrågor m.m.

16 § Beslut om fortsatt ärendehandling

Kammaren beslutade att ärendehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenium onsdagen den 22 mars.

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1999/2000:77 Ändring i partnerskapslagens anknytningskrav

Redogörelser
1999/2000:RR5 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av Riksbankens verksamhet under år 1999
1999/2000:RR6 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 1999

18 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 15 mars

1999/2000:294 av *Bengt Silfverstrand* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Sanktionerna mot Förbundsrepubliken Jugoslavien

1999/2000:295 av *Inga Berggren* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg

Svensk Fisks framtid

1999/2000:296 av *Birgitta Sellén* (c) till kulturminister Marita Ulvskog
Folkbildningen

1999/2000:297 av *Gunnar Hökmark* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Statsbudgetens utgiftstak

1999/2000:298 av *Carl Erik Hedlund* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Införselreglerna för alkohol

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 mars.

19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

Prot.
1999/2000:80
15 mars

den 14 mars

1999/2000:694 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesminister Anna Lindh

Pinochets immunitet

1999/2000:695 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesminister Anna Lindh

Flyktingarna i Västtimor

den 15 mars

1999/2000:696 av *Gun Hellsvik* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg

Personal vid inskrivningsmyndigheter

1999/2000:697 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Påföljder för kvinnomisshandel

1999/2000:698 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Införsel av narkotiska läkemedel till Sverige för privat bruk

1999/2000:699 av *Marianne Jönsson* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Omställningsåtgärder till Hässleholm

1999/2000:700 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Säkerhet och ordning

1999/2000:701 av *Lena Ek* (c) till kulturminister Marita Ulvskog

Vadstena-Akademien

1999/2000:702 av *Charlotta L Bjälkebring* (v) till kulturminister Marita Ulvskog

Smuggelgods från Sydamerika

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 mars.

20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 15 mars

1999/2000:636 av *Kerstin Heinemann* (fp) till socialminister Lars Engqvist

Medlemsavgift till de registrerade trossamfunden

1999/2000:646 av *Hans Hoff* (s) till statsrådet Ulrica Messing

Invandrare inom vården

1999/2000:650 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till socialminister Lars Engqvist
Barn med funktionshinder
1999/2000:651 av *Rolf Olsson* (v) till socialminister Lars Engqvist
Psykiskt funktionshindrade missbrukare
1999/2000:655 av *Eva Flyborg* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Mobiltelefoner för barn
1999/2000:656 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till socialminister Lars Engqvist
Systembolagets diskriminering av funktionshindrade
1999/2000:658 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Ingela Thalén
Kvinnors rehabilitering
1999/2000:659 av *Ronny Olander* (s) till socialminister Lars Engqvist
Förebyggande åtgärder mot prostatacancer
1999/2000:662 av *Ewa Larsson* (mp) till kulturminister Marita Ulvskog
Skydd av industriminne
1999/2000:664 av *Lennart Beijer* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Beslutsprocessen vid förvaring av det svenska kärnavfallet
1999/2000:666 av *Tomas Eneroth* (s) till statsrådet Ingela Thalén
Underhållsstödet
1999/2000:667 av *Lennart Kollmats* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Unescokonventionen om kulturogendom
1999/2000:668 av *Lennart Kollmats* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Smuggelgods på museer
1999/2000:669 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg
Jämställdhet vid universitet och högskolor
1999/2000:670 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Plan- och bygglagen
1999/2000:671 av *Chatrine Pålsson* (kd) till miljöminister Kjell Larsson
Ekdöd
1999/2000:674 av *Inger René* (m) till näringsminister Björn Rosengren
E 6 klar till 2007
1999/2000:675 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Radonskador via vattenverk
1999/2000:677 av *Kenth Skårvik* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Vägarnas standard i Dalsland
1999/2000:678 av *Gun Hellsvik* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky
Broavgifter
1999/2000:680 av *Lena Ek* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Radonhalt i vattenverk
1999/2000:681 av *Gunilla Wahlén* (v) till statsrådet Mona Sahlin
IT-företag och kollektivavtal

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 mars.

21 § Kammaren åtskildes kl. 20.55.

Prot.
1999/2000:80
15 mars

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 8 § anf. 3 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 44 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 81 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 133 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.59 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Utökning av antalet extra suppleanter i EU-nämnden.....	1
2 § Val av extra suppleant i EU-nämnden.....	1
3 § Ny riksdagsledamot, m.m.	1
4 § Justering av protokoll	2
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
6 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 8 mars	2
SkU13 Allmänna motioner om inkomstskatter m.m.	2
SkU14 Allmänna motioner om företags- och kapitalbeskattning	4
SkU15 Allmänna motioner om mervärdesskatt	5
SkU16 Allmänna motioner om punktskatter	6
LU10 Några aktiebolagsrättsliga frågor	7
LU11 Vissa ersättningsrättsliga frågor (förnyad behandling).....	8
7 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 9 mars	9
KrU8 Radio och TV	9
TU4 Vägverket, Banverket och miljön	12
BoU6 Vissa fastighetsrättsliga frågor.....	12
BoU7 Plan- och byggfrågor	13
8 § Lönebildning och arbetsrätt	16
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1999/2000:AU5	16
Anf. 1 MIKAEL ODENBERG (m).....	16
Anf. 2 HANS ANDERSSON (v)	21
Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kd).....	25
Anf. 4 HANS ANDERSSON (v) replik	28
Anf. 5 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	29
Anf. 6 HANS ANDERSSON (v) replik	29
Anf. 7 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	30
Anf. 8 MARGARETA ANDERSSON (c).....	30
Anf. 9 HANS ANDERSSON (v) replik	33
Anf. 10 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	33
Anf. 11 HANS ANDERSSON (v) replik.....	34
Anf. 12 MARGARETA ANDERSSON (c) replik.....	34
Anf. 13 ELVER JONSSON (fp)	35
Anf. 14 HANS ANDERSSON (v) replik.....	39
Anf. 15 ELVER JONSSON (fp) replik	39
Anf. 16 HANS ANDERSSON (v) replik.....	40
Anf. 17 ELVER JONSSON (fp) replik	40
Anf. 18 BARBRO FELTZING (mp)	41
Anf. 19 HANS ANDERSSON (v) replik.....	44
Anf. 20 BARBRO FELTZING (mp) replik	45
Anf. 21 HANS ANDERSSON (v) replik.....	45
Anf. 22 BARBRO FELTZING (mp) replik	45

Anf. 23	BJÖRN KAALING (s)	46
Anf. 24	MIKAEL ODENBERG (m) replik	49
Anf. 25	BJÖRN KAALING (s) replik	50
Anf. 26	MIKAEL ODENBERG (m) replik	50
Anf. 27	BJÖRN KAALING (s) replik	51
Anf. 28	STEFAN ATTEFALL (kd) replik	51
Anf. 29	BJÖRN KAALING (s) replik	52
Anf. 30	STEFAN ATTEFALL (kd) replik	52
Anf. 31	BJÖRN KAALING (s) replik	53
Anf. 32	ELVER JONSSON (fp) replik	53
Anf. 33	BJÖRN KAALING (s) replik	54
Anf. 34	ELVER JONSSON (fp) replik	54
Anf. 35	BJÖRN KAALING (s) replik	55
Anf. 36	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	55
Anf. 37	BJÖRN KAALING (s) replik	55
Anf. 38	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	56
Anf. 39	BJÖRN KAALING (s) replik	56
Anf. 40	BARBRO FELTZING (mp) replik	56
Anf. 41	BJÖRN KAALING (s) replik	57
Anf. 42	BARBRO FELTZING (mp) replik	57
Anf. 43	BJÖRN KAALING (s) replik	58
Anf. 44	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	58
Anf. 45	MIKAEL ODENBERG (m) replik	61
Anf. 46	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	62
Anf. 47	MIKAEL ODENBERG (m) replik	62
Anf. 48	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	63
Anf. 49	STEFAN ATTEFALL (kd) replik	63
Anf. 50	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	64
Anf. 51	STEFAN ATTEFALL (kd) replik	65
Anf. 52	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	65
Anf. 53	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	66
Anf. 54	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	66
Anf. 55	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	66
Anf. 56	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	67
Anf. 57	BARBRO FELTZING (mp) replik	67
Anf. 58	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	67
Anf. 59	BARBRO FELTZING (mp) replik	68
Anf. 60	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	68
Anf. 61	ELVER JONSSON (fp) replik	68
Anf. 62	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	69
Anf. 63	ELVER JONSSON (fp) replik	69
Anf. 64	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	70
Anf. 65	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	70
Anf. 66	STEFAN ATTEFALL (kd) replik	73
Anf. 67	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	73
Anf. 68	STEFAN ATTEFALL (kd) replik	73
Anf. 69	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	74
Anf. 70	CARLINGE WISBERG (v)	74
Anf. 71	ANDERS KARLSSON (s)	76

Anf. 72 JOHNNY AHLQVIST (s).....	76
(Beslut fattades under 10 §.)	77
9 § Skärpt vapenlagstiftning	78
Justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU9.....	78
Anf. 73 MAUD EKENDAHL (m).....	78
Anf. 74 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	79
Anf. 75 GUNNEL WALLIN (c).....	81
Anf. 76 SIW PERSSON (fp).....	83
Anf. 77 KIA ANDREASSON (mp).....	85
Anf. 78 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	87
Anf. 79 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	87
Anf. 80 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	88
Anf. 81 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	88
Anf. 82 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	89
Anf. 83 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	89
Anf. 84 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	89
Anf. 85 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	90
Anf. 86 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	90
Anf. 87 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	90
Anf. 88 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	90
Anf. 89 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	90
Anf. 90 GÖRAN NORLANDER (s).....	91
Anf. 91 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	92
Anf. 92 GÖRAN NORLANDER (s) replik	93
Anf. 93 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	93
Anf. 94 GÖRAN NORLANDER (s) replik	93
Anf. 95 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	93
Anf. 96 GÖRAN NORLANDER (s) replik	93
Anf. 97 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	94
Anf. 98 GÖRAN NORLANDER (s) replik	94
Anf. 99 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	94
Anf. 100 GÖRAN NORLANDER (s) replik	94
Anf. 101 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	94
Anf. 102 GÖRAN NORLANDER (s) replik	95
Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v).....	95
Anf. 104 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	97
Anf. 105 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	98
Anf. 106 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	98
Anf. 107 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	98
Anf. 108 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	98
Anf. 109 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	99
Anf. 110 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	99
Anf. 111 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	99
Anf. 112 LARS BJÖRKMAN (m).....	99
Anf. 113 ESKIL ERLANDSSON (c).....	101
(forts. 11 §).....	102
Ajournering.....	102
Återupptagna förhandlingar	102

10 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde	102
AU5 Lönebildning och arbetsrätt	102
11 § (forts. från 9 §) Skärpt vapenlagstiftning (forts. JuU9).....	105
Anf. 114 MICHAEL HAGBERG (s)	105
Anf. 115 MAUD EKENDAHL (m) replik	106
Anf. 116 MICHAEL HAGBERG (s) replik	107
Anf. 117 MAUD EKENDAHL (m) replik	107
Anf. 118 MICHAEL HAGBERG (s) replik	107
Anf. 119 ESKIL ERLANDSSON (c) replik	108
Anf. 120 MICHAEL HAGBERG (s) replik	108
Anf. 121 ESKIL ERLANDSSON (c) replik	109
Anf. 122 MICHAEL HAGBERG (s) replik	109
Anf. 123 OLLE LINDSTRÖM (m).....	109
Anf. 124 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	110
Anf. 125 OLLE LINDSTRÖM (m) replik	111
Anf. 126 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	111
Anf. 127 OLLE LINDSTRÖM (m) replik	111
Anf. 128 THOMAS JULIN (mp)	112
(Beslut skulle fattas den 22 mars.).....	112
12 § Effektivisering av förfarandet i allmän domstol	112
Justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU10	112
Anf. 129 MAUD EKENDAHL (m)	112
Anf. 130 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s)	113
Anf. 131 GUNNEL WALLIN (c)	114
(Beslut skulle fattas den 22 mars.).....	115
13 § Vissa narkotikafrågor m.m.	115
Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU10	115
Anf. 132 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m)	115
Anf. 133 LARS GUSTAFSSON (kd)	117
Anf. 134 GUNNEL WALLIN (c)	118
Anf. 135 THOMAS JULIN (mp)	119
Anf. 136 RINALDO KARLSSON (s).....	120
Anf. 137 THOMAS JULIN (mp) replik	121
Anf. 138 RINALDO KARLSSON (s) replik.....	121
Anf. 139 THOMAS JULIN (mp) replik	121
Anf. 140 CARLINGE WISBERG (v)	121
Anf. 141 KERSTIN HEINEMANN (fp)	122
Anf. 142 BIRGITTA SELLÉN (c)	123
(Beslut skulle fattas den 22 mars.).....	124
14 § Socialtjänstfrågor	124
Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU6	124
Anf. 143 INGRID BURMAN (v).....	124
Anf. 144 LARS ELINDERSON (m).....	126
Anf. 145 INGRID BURMAN (v) replik.....	129
Anf. 146 LARS ELINDERSON (m) replik.....	129
Anf. 147 INGRID BURMAN (v) replik.....	129
Anf. 148 LARS ELINDERSON (m) replik.....	130

Prot.
1999/2000:80
15 mars

(forts.).....	130
Ajournering.....	130
Återupptagna förhandlingar	131
14 § (forts.) Socialtjänstfrågor (forts. SoU6)	131
Anf. 149 KENNETH JOHANSSON (c)	131
Anf. 150 INGRID BURMAN (v) replik	132
Anf. 151 KENNETH JOHANSSON (c) replik	133
Anf. 152 INGRID BURMAN (v) replik	133
Anf. 153 KENNETH JOHANSSON (c) replik	133
Anf. 154 THOMAS JULIN (mp).....	134
Anf. 155 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	135
Anf. 156 LARS ELINDERSON (m).....	138
Anf. 157 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	138
Anf. 158 LARS ELINDERSON (m).....	139
Anf. 159 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	139
Anf. 160 KENNETH JOHANSSON (c)	140
Anf. 161 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	140
Anf. 162 INGRID BURMAN (v).....	141
Anf. 163 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	141
Anf. 164 INGRID BURMAN (v).....	141
Anf. 165 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	142
Anf. 166 INGRID BURMAN (v).....	142
Anf. 167 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	143
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)	143
15 § Folkhälsofrågor m.m.	143
Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU7	143
Anf. 168 LEIF CARLSON (m)	143
Anf. 169 ROLF OLSSON (v)	146
Anf. 170 LARS GUSTAFSSON (kd)	148
Anf. 171 KENNETH JOHANSSON (c)	150
Anf. 172 LEIF CARLSON (m) replik.....	152
Anf. 173 KENNETH JOHANSSON (c) replik	153
Anf. 174 LEIF CARLSON (m) replik.....	153
Anf. 175 KENNETH JOHANSSON (c) replik	153
Anf. 176 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	154
Anf. 177 THOMAS JULIN (mp).....	156
(forts. prot. 83)	158
16 § Beslut om fortsatt ärendehandling	158
17 § Bordläggning.....	158
18 § Anmälan om interpellationer	158
19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	158
20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	159
21 § Kammaren åtskildes kl. 20.55.	161

Elanders Gotab, Stockholm 2000